

OTLY ÝÜREKLER

*Gizlin ýygnakdaky sekiz aýal.
Gymmat düşýän imanyň taryhy.*

OTLY ÝÜREKLER

*Gizlin ýygnakdaky sekiz aýal.
Gymmat düşjän imanyň taryhy.*

<http://kitabi-knigi.com>

Originally published in English as *Hearts of Fire* © 2003
Published by W Publishing Group. All rights reserved.

© 2010 for the Turkmen Edition.
Translated by permission. All rights reserved.

SABINA WURMBRAND,

Görgi görenleriň sesine

bagyşlanylýar.

SÖZBAŞY

Menden bu kitaba sözbaşy ýazmaklygy haýyş edenlerinde, men muña mynasyp däl diýip pikir etdim. Men özümi özleriniň imanynda beýle tutanýerli bolan aýallar bilen deňeşdirip biljek däl.

Men olaryň Hudaý tarapyndan berlen batyrgaýlygy baradaky taryhyny okanymda, olaryň duýgularyna düşündim. Adamym Martin bilen meniň Filippiniň jeňelliginde Abu – Saýýafyň terroristleriniň ýanynda ýesirlikde bolan wagtymda (2001-nji ýylyň maýyndan 2002-nji iýunyňa çenli), menem ruhdan düşdüm, menem ölmek isledim. Meniň öýüm yokdy, men aç gezdim... yöne men özümi azatlyga çykaranlaryndan soň, mundan ýeňil durmuşa gaýdyp barjakdygymy bilýärdim. Indi men Amerikada, owadan öýde ýaşaýaryn, iýmitimem ýetik, goldaw beriji toparymam bar, yöne ol aýallar şu wagtam, Mesihiň wepaly esgerleri hökmünde kynçylyklary çekmegini dowam etdirýärler.

Şonuň üçin men gyzgyn suwa düşen wagtymda doga edýärim. Men çykyşa taýýarlyk görüp ýüzüme reňk çalan, saçlarymy timarlan wagtymda doga edýärim. Çagalarym üçin bir zat edenimde doga edýärim. Ýygnaga baryp, umyt beriji plakatlary okanymda, mendäki ýaly “infrastrukturalary” yok bolanlaryň hemmesi üçin doga edýärim. Isa Mesihe iman edýändigini üçin ejir çekýänler, özi ýekedir diýip pikir edýän, yöne şonda-da öz imanyňa wepaly bolup galýanlaryň hemmesi üçin doga edýärim.

Men olar üçin hem, edil tokaýdakam özüm üçin dileg edişim ýaly dileg edýärim: “Hudaým, olara Seniň özleriniň ýanyndadygyňy duýmaklygy ber. Ýagdaýlar gitdigiçe erbetleşen wagtynda, olara Saňa wepaly bolup galmaklaryna kömek et. Olar özleriniň ýeke

däldiklerini bilerleri ýaly, olara Öz mähribanlygyňy görkez. Ahy-rynda-da: Seniň ol ýerde boljakdygyňy bilýäriň”.

Käşgä, bu kitaby okaýan her birimiz özümizi Hudaý bizi Öz isleýşi dek ulanyp biler ýaly – hatda azatlykdan we amatlyklardan ýüz öwürmelem bolsa öwürüp – ýene Oňa bagyş etsedik. Belki, Isa Mesihe iman edýändigimiz üçin bizi urjak, hatda öldürjek günleriniňem ýetip gelmegi mümkin. Geliň, şu ýönekeý zenanlardan batyrlygy öwreneliň.

Hudaý bize özümiziň çekip bilmejek synaglarymyzdan başga synagy bermez. Ol bizi synaga salmak bilen biz hemme zada döz gelip biler ýaly, bize çykalganam görkezer (bizi özümize gerek bolan zatlaryň hemmesi bilen üpjün eder). Men Hudaýyň hemme zady gowy edýändigine ynanýaryn. Adam bolsa beýle etmeýär. Biz bu owadan dünýäni betnyşan etdik. Eger bu dünýäde bir gowy zat bar bolsa, onda şol Hudaýdandyr.

Hudaýda plan bar. Ol Patyşadyr. Biz Onuň wagt bellärine we hemme zady täzelärine sabyrlylyk bilen garaşyarys. Şol wagta çenli, goý, Ol bize edil bu aýallar ýaly, Özi üçin ýaşamakda bize merhemet bersin. Ol şoňa mynasypdyr.

Grasiýa Býornhem:
“Öz duşmanlarymyň ýanynda” atly kitabyň awtory.

MINNETDARLYK

Biz “Görgi görenleriň sesiniň” adyndan birinji gezek bu projekte başlan wagtymyza, özümize tutuş komandanyň gerek boljakdygyny bildik.

Ilki bilen bize özleriniň şaýatlyklaryny paýlaşmak isleýän aýallar gerek boldy. Şolarsyz kitabam bolmazdy, şol sebäpdenem, biz olara çyn ýürekden minnetdarlyk bildirýäris.

Her bir babyň (Sabina Wurmbrandyň babyndan başgasynyň) üstünde köp adam işledi. Baplaryň köpüsini terjime etmek gerek boldy. Taryhlaryň ýarysyndan köpräginini diňlemek üçin duşuşar ýaly, gizlin ýer tapmak we howpsuzlygynyň aladasyny etmek zerur boldy. Biz “Görgi görenleriň sesi” žurnalynyň işgärleriniň goldawy hem ştaty bolmadyk bolsa, öz wezipämizi ýerine ýetirip bilmezdik. Olary töwekgelçilik astyna salmaz ýaly, biz olaryň köpüsiniň atlaryny aýtmaýarys. Ýöne biz öz bolan her bir ýurdumyza bize kömek edenleriň hemmesine özümiziň minnetdarlygymyzy bildirmek isleýäris.

Döredijilik prosesinde bize kömek eden we Aida bilen Meý baradaky baplar üçin material ýygnamaga gatnaşan “Görgi görenleriň sesiniň” direktory Tom Uaýta aýratyn minnetdarlygymyzy bildirýäris. Tomuň liderligi hem onuň bu gün yzarlanylýan ýygnaýyň sesi bolmaktaky uzakdan görüjiligi bahasyna ýetip bolmajak zatdyr.

Todd Nettleton (“Görgi görenleriň sesiniň” işgäri) bilen Sýu Enn Jons bize ýazmaga we redaktirlemäge kömek etdi. Siz bize bahasyna ýetip bolmajak kömegi etdiňiz. Köp sag boluň. Yzarlamalara we biziň imanymyzyň beýleki gödek reallyklaryna

dahylly bolan proyèkti saklamak aňsat zat däl. Ýöne Greg Daniel bilen *W Publishing Group* toparynyň adamlary batyrlyk we tutanýerlilik baradaky bu haýran ediji taryhlary çap etmäge kömek etdiler. “Otly ýürekler” kitabynyň çykany üçin size köp sag bol aýdýarys.

Biziň çagalarymyz Jordan bilen Elene köp agşamlaryň we dynç alyş günleriniň dowamynda we daşary ýurtlara saparlarymyz wagtynda, ene – atasyndan “el çekendikleri” üçin aýratyn minnetdarlyk bildirýäris. Biz bu taryhlaryň imanyňzyň esasynyň bir bölegi bolmagy üçin doga edýäris.

Stiw we Jinni Klieri.

GIRIŞ: EDERMENLIK HEM BERK YNAM BILEN ÝANYAN ÝÜREKLER

Ogurladylar, urdular, türmä saldylar. Häzirki döwürde bu sözler dünýäniň köp böleklerinde “mesihi” düşünjesi bilen sinonimdir. Bu ulgamda mesihi zenanlarda ýene bir kynçylyk bar:

Olarda ýörite tagma bolýar, olara liderlige mynasyp bolmadyk aşak synpyň adamy hökmünde garaýarlar, olara erkekler gözegçilik etmeli we ugrukdyrmaly.

“Otly yürekler” – bu ýagdaýlara seretmezden, adatdan daşary edermenligi, berk ynamy we Isa Mesihe hem Onuň ýygnagyna bolan söýgini görkezen sekiz aýal baradaky hekaýatdyr. Olar iň agyr ýagdaýlarda garşy çykymlary gaýduwsyzlyk bilen kabul edip, lider boldular, özleriniň adaty bolmadyk batyrgaýlygyny hem tutanýerliligini görkezdiler.

Diňe görgülerde olar erkekler bilen deň hukukly boldular, käbir ýagdaýlarda dagy erkeklerden-de köp ejir çekdiler.

Imany üçin yzarlanylýan mesihi aýallaryň şaýatlyklary hakdaky kitap barada ilki pikir edenimizde, biz köp kynçylyklara duş geldik. Hemme zatdan öňürti biz şol şaýatlyklaryň öz döwürdeşlerimiziň şaýatlyklary bolmagyny isledik. Munuň üçin şol şu wagt ýaşayan, köp ýagdaýlarda-da, häzirem howpuň ýüzüne seredýän aýallaryň ýaşayan ýurtlaryna gitmek gerek boldy. Biz şeýle hem, diňe özlere ejir çekmän, eýsem, lideriň häsiýetlerini-de görkezen aýallary görkezmek isledik. Ahyrsoňy, dramatik taryhlaryň, agyrylaryň hem görgüleriň hemmesinden soň, biz yranmaz imanyň ruhlandyryjy mysallaryny we bu aýallaryň, hatda iň agyr ýagdaýlarda-da, Mesihiň söýgüsine barýan ýoly tapşlaryny suratlandyrmak isledik.

Taryhlary “Otly ýürekler” kitabynda ýazylan aýallaryň dünýädäki şuňa meňzeş ýagdaýlara duş gelyän sansyz – sajaxsyz aýallaryň diňe birnäçesidigini bellemek wajypdyr. Biz mesihiler yzarlanylýan dürli ýerlerden bolan, özüme şahsy taýdan duşuşmak miýesser eden aýallary saýladyk. Biziň interwýu alan aýallarymyz bize başgalaryň has gowy dalaşgärler bolup bilýändiglerini, sebäbi olaryň taryhynyň özleriniňkiden beter hasratlydygyny aýtdylar. Bu aýallaryň ýekejesi-de, öz taryhynyň mesihilik gahrymançylygynyň ýeke – täk göreldesidigini aýtmady.

Bu taryhlar dürli görnüşlidir. Aýallaryň käbirleri köp ýyllap türmede oturdylar, beýlekileri türmä alynmady-da, dürli ezýetleri çekdiler. Olar dürli ýaşdaky, dürli dine - hristianlykdan musulmançylyga çenli, induizmden ateizme çenli degişli bolan aýallardyr. Aýallaryň hemmesiniň bir zatda meňzeş bolmaklary – hemmesinde özlerine adam ejizliklerini ýeňip geçmäge we çekmek mümkin däl ýaly bolup görnen zatlary çekmäge kömek eden çuň dini garaýyşlarynyň bolmagy – çensiz täsin boldy.

“Otly ýürekler” kitabyňy okamak bilen öz imanyňyzda has-da berkäp, durmuş kynçylyklaryny aýgytly yeňmegiňiz üçin biz doga edýäris. Eger siz adaty bolmadyk bu şaýatlyklary okanyňyzdan soň, diňe haýran galsaňyz, diýmek, öz maksadyňyza ýeten dälisiňiz. Eger öz durmuşyňyzda şu taryhlara meňzeş bir zat tapyp bilseňiz, eger batyrlygyň adatdan daşary bu mysallary size güýç berse, diýmek, biz hem, öz durmuşynyň taryhyny siziň bilen höwesli paýlaşan şol aýallar ýaly, üstünlik gazanandyrys.

Ilki bu proýekte başlan wagtymyzda, biz her babyň yzynda gysgaça dini dana sözleri bermekligi planlaşdyrypdyk.

Ýöne taryhlar ýazylanyndan soň, biz olaryň gerek dældigine düşündik. Her bir şaýatlykda imanyň we ruhuň güýjüniň bahasyna ýetip bolmajak dürdänesi bardyr. “Otly ýürekleri” okap, gahrymanlar bilen bile hasrat çekeniniňizde, olaryň häsiýetleriniň öz durmuşyňyzda uçgun döretjekdigine biz berk ynanýarys.

Adel:

EÝMENÇLIKLER İÇİNDE... UMYT

Indoneziýa.

Daňdan 5.00, duşenbe, 10-njy ýanwar 2000-nji ýyl.

Ýeliň ugruna yranýan palmalaryň saýasyna Adel elliden gowrak çagany ýygnady. Ol gaty ses bilen: “Mesihiň esgerleri, öňe” diýen aýdymy aýdyp başlady. Çagalar öz aýdymyna goşulanda, ol olaryň gözlerinde gorky gördi.

“Men ölmek islämok” – diýip, çagalaryň biri gygyrdy. Ol entek on hem ýaşamadyk çagady.

“Biz ölmeyäris. Biziň bilen bile çapak çal” – diýip, Adel ol çaga öz sesini eşider ýaly, oňa tarap eglip aýtdy.

Gorkan çaga hemmeler bilen bilelikde höwessiz aýdym aýtdy. Olar sandyraýan eljagazlaryny çarpyp, ýene bir aýdym aýtdylar. Adel özleriniň dagyň ýokarsynda duran ýerine bir mile golaý aşaklykdan gelýän eýmenç seslerden gaty gygyrmaga çalyşdy.

Ol çagalar, aýratynam, uly çagalar, aglamaz ýaly, näme etmelidigini bilýärdi. Eger olaryň biri aglap başlaýsa, onda köpçülikleýin gowga boljakdy. Adel olaryň batyrlygyna guwandy. Hatda çagalaryň töwereginde ýygnanyşyp duran ene – atalaram, özleriniň batyr yetginjeklerinden güýç alýan ýalydy.

Aýdym aýtmaklyk dowam etdirildi. Adel ýygnanyşan çagalara gözünü aýlanda, özüniňem iki çagasyny gördi. Kristina eýýäm dokuz ýaşyndady, Kristiano bolsa ýedi. “Men batyr bolup bilýärim” – diýip, Adel özüni ynandyrdy. Ol öz çagalary üçin, çagalaryň hemmesi üçin, batyr bolup bilýärdi. Ol Mesihe çyn ýüreginden ynanýardy. Ol öz çagalaryny, ylaýta-da, Kristianony,

kiçijik “Antony” gaýgy edýärdi. Ol öz ýaşyndan-da juda kiçijik görünýärdi.

Adel sessiz doga etdi, Hudaýdan kömek sorady we öýünden gaçyp gaýdanda, ýany bilen Mukaddes Kitabyňy alanyna begendi. Indi ol ony açyp, tanyş aýady gözlände, köneje sahypalaryny seresaplyk bilen agdardy, ony tapanda bolsa okady: “Özümi berkidýän Isa Mesihde hemme zady edip bilýärim”¹. Soň Adel Mukaddes Kitabyň mezmurlar çap edilen sahypalaryny açdy welin, hemmeler ýene-de hor bolup, aýdym aýtmaga başladylar.

Olar aýdym aýtdylar, çagalaryň käbirleri bolsa, aýgandyklaryny we suwsandyklaryny aýdyp arz etdiler. Olar günortandan bäri, depäniň üstündediler, bu wagtam eýýäm gün batar wagtyna golaýlaşyp, asmany mämişi şapak bilen ýagtyldyp durdy. Günün şapagy bu ýerde, kiçijik Dodi indoneziýa adasynda, şeýle täsir edijidi. Ýöne bu gün – olaryň obasynyň üstünden inmäge taýýar bolup duran garaňkylygyň eýmenç alamaty – alagaraňkylyk bardy.

Birden Metunyň sesi çagalaryň aýdymyny kesdi: “Gaç, Adel, gaç”. Adel depäniň gyrasyna tarap ylgap, alagaraňkyda bir zatlary saýgarmaga çalyşdy. Ol kert ýodadan ýokary çykyp gelýän erkekleriň şekilini zordan saýgaryp bildi. Ýene Metunyň sesi eşidildi. “Çagalary äkit, Adel! Tizräk! Jeňnellege gaç!”

Ýöne ol dagyň ýokarsynda eşidilýän tüpeň seslerini eşidende, garalyp barýan asmana galýan tüssäni göreňde, doňup galdy. Olar bütün obany ýakypdyrlar. Ol ähli öýleriň, şol sanda öz öýüniňem ýanjagyny bilýär.

Ol näme etjegini bilmedi: kert ýoldan ýokary galyp gelýän Metua kömek etmelimi ýa-da çagalara tarap ylgamalymy? Hemme zat diýseň tiz bolup geçdi. Özüniň bar durmuşy hem, edil şonuň ýaly tizlikde ýadynda aýlanyp geçdi. Iki sany ajaýyp çaga... söýýän adamsy... ýaşayş diýseň gowudy.

Ol Metua soňky gezek seretdi-de, çagalaryň ýanyna gaýdyp geldi. Şol pursatda ol öz ejesiniň öýündäki kuşetkanyň üstünde kejrlik bilen oturan on ýedi ýaşly gödek oglany biygytyýar ýadyna saldy...

1 Filipililer 4:13

“Şu wagt sizi diňe Hudaý aýra salyp biler”

1989-njy ýylyň iýuly.

“Eje, ol maýmyna meňzeýär!” – diýip, Adel otagda garaşyp oturan ýigide aşhananyň gapysyndan jyklap seredip durşuna aýtdy.

Onuň sözleri ejesinde hiç hili täsir döretmedi. Belki, Adel durmuşa çykardan juda ýaşdyr, ýöne ol barybir ýaş ýigidiň gyşarnyksyz aýgtylylygyna hormat bilen garap bilerdi.

Ol olaryň öýüne takmynan şol bir wagtda her gün gelýärdi. Metu berk ynam bilen kuşetkada oturyp, şol bir haýyşy gaýtalanda, munuň özüne ýaranjaňlyk edýändigini ýa-da köpräk gaharlandyryýanyny Adel bilmeýärdi. Adel oňa köp gezek jogap beripdi, emma Metu ýa-ha onuň jogabyny kabul etmekden boýun towlaýardy, ýa-da Adeli eşitmediksirän bolýardy.

“Men durmuşa çykmak islämok. Men entek gaty ýaş. Durmuşa çykmak isläýenimde-de, meniň saňa durmuşa çykasym gelenok” – diýip, Adel bir diýenini aýdýardy. Adel 17 ýaşyndady, şonuň üçin onuň gözelligi ýaňy gülläp başlapdy. Ýöne ol hyrydarynyň köplüğine garamazdan, durmuşa çykmak islemeýärdi.

Metu onuň bilen jedelleşmeýärdi we gödek jogaplaryna gaharlanmaýardy. Ol diňe oturyp, Adele öz aýaly bolmalydygyny sabyrlylyk bilen düşündirýärdi. “Bu Hudaýyň islegi. Sen meni maýmyna meňzeýän diýip pikir edýänem bolsaň, şeýledir”.

Adel öz ejesiniň ýylgyranyny görüp güldi. Metu utanyp durman, öz soragyny gaýtalady: “Sen maňa durmuşa çykjakmy?”

Adel öz jogabynda logikanyň ýoklugyny bilýärdi, şonuň üçin hem, onuň giderine garaşyp oturdy. Ahyrsoňy, Metu ýerinden turup, gitmezinden öň köýnegini çykardy-da, ony gowuja epläp, Adeliň dyzynda goýdy. “Sen maňa jogap bermeyärsiň, şonuň üçin men ýokkam, köýnegim jogaba garaşar”.

Adel çyn ýürekden edilen bu yşarata monça boldy. Belki, Metu onuň pikir edişi ýaly erbedem dälidir...

Üç aý geçenden soň, Adel bilen Metu toý tutdular.

Bu ýerli adatlara laýyklykda tutulan adaty toý boldy. Toý aýdyň oktýabr gününde başlanyp, ýarygijeden soňlara çenli dowam etdi.

Bu şatlykly wakanyň şaýady bolmak üçin gelen oba ýaşaýjylarynyň hemmesini iki gezek naharladylar. Bütün gün bir pursat ýaly bolup geçip gitdi. Adel entek özüniň juda ýaşdygy, durmuşa çykmagyňyň erbet ýalňyşlyk bolandygy baradaky biynjalygyny entegem ýeňmäge çalyşýardy. Yedi çaganyň içinde ol birinji bolup durmuşa çykýardy, ol özüniň aýallyk borçlaryna nähili düşünmeli? Oňa diňe dabaradan soň, ruhy çopanyň aýdan sözleri teselli getirdi. Ol: “Adel, indi Metu ikinizi diňe Hudaý aýra salyp biler” – diýdi.

Adel toýdan bir aý geçenden soň göwreli boldy. Ol çagasyny göwresinde gowy göteren bolsa-da, çaga uzaga çeken we kyn bolan dogurma prosesinden soň öli bolup doguldy. Adel bilen Metu muňa gaty gynandy.

Ýöne baş aý geçenden soň, Adel ýene göwreli boldy. Bu gezek çaga üç aý oň doguldy, şonuň üçin onuň ýaşajagyny, ýaşamajagyny hiç kim bilmedi. Adeli görmäge gelen dostlary “çaga ölen wagtynda, ol güýçli bolar ýaly”, oňa göwünlik bermäge çalşyp köşeşdirdiler.

Adel: “Meniň çagam ölmeyär” diýip, göni jogap berýärdi. Kalbynyň jümmüşinde ol çaganyň ýaşajagyna doly ynanýardy, şonuň üçin hem, maşgalasynyň we goňşularynyň sözlerine ynanmaktan boýun towlaýardy. Ol ýene bir çagasyny ýitirmez.

Adel özüniň täze doglan gyzjagazyny ýassygyň üstüne goýup, onuň bilen ýuwaşjadan gürleşdi, şol bir wagtyň özünde-de, Hudaýa dileg etdi. Ol: “Kristina, sen dokuz aýa garaşman, şeýle ir doguldyň. Sen gaty kiçijik, ýöne Metu ikimiz seni diýseň güýçli söýýäris. Hudaýyň seni gorajagynam bilýärim” diýdi.

Bütün maşgalasyny we goňşularyny haýran galdyryp, Kristina aman galdy-da, sagdyn çaga bolup ýetişdi, iki ýyldan soň bolsa, onuň jigisi Kristiano doguldy.

Adel bilen Metu örän bagtly boldular. Kristiano doglandan köp wagt geçmänkä, olar özleriniň öýüne göçdüler. Ol öý üç otagdan ybarat bolan ýönekeýje öýdi, özem esasan hem, bambukdan salnan öýdi, poly-da ýerdi. Bu sadaja öýdi, ýöne olaryň öz öýüdi. Belki, çagalar ulalandan soň, olar ulurak hem gowurak öý edinerler. Şu wagt bolsa, olar ene – atasyndan aýry ýaşaýandyklary üçin bagtyýardylar.

Adeliň ýaşayan obasyndaky ýaşajylaryň hemmesi diýen ýaly, mesihilerdiler, şonuň üçin ol ýygnagyň ýanyndaky çagalар programmalaryna höwes bilen kömek edýärdi. Obada Kristinanyň we Kristianonyň ýaşlarynda elliden gowurak çaga bardy. Adel özüne bir wagtlar atasynyň okap beren ajaýyp Mukaddes Kitap taryhlaryny çagalara okap bermegi gowy görýärdi. Indi onuň öz kakasynyň edýän işini edýändigini, goňşularyň çagalaryna bolsa-da, Hoş Habary wagyz edýändigini nähili gowudy.

Jehadyň abandyryňan howpy

Goňsuçylykda ýaşayan musulmanlar özleriniň ilkinji “resmi sapary” bilen gelyänçäler, durmuş Adel üçinem, obanyň ähli ýaşajylary üçinem rahatdy.

Adel şol wagtda düşünmedigem bolsa, aslyýetinde, eýmençlik 1999-njy ýylyň dokuzynjy sentýabrynda gündiz sagat üçde başlandy. Ol bu günü hiç haçan ýatdan çykarmaz. Bulam – bujarlyklaryň sesini eşidende, ol howlugyp öýünden çykanda, derrew bir plakat gördi. Onuň ýüzüne ullakan harplar bilen: “Parahatçylygy söý” diýen iki söz ýazylydy. Otuz adam – musulmanlaryň Dahma obasyndan bolan erkekler, aýallar hem çagalар – plakatyň daşyna üýşüp durdy.

Orta ýaşlaryndaky bugdaýreňk bir erkek kişi: “Adamlar, biz siziň goňşularyňyz, şonuň üçin biz biri – birimize parahatçylykda ýaşamaklyga söz bermelidiris” – diýdi. Sesi gataldyjy ýokdy, ýöne onuň juda gaty sesi hemmelere eşidilýärdi. Uzyn boýly hem hor bolan bu adam ýygnak geçilýän öýüň köne agaç münberinde durdy. “Musulman hem hristian obalarynyň arasynda ikitaraplaýyn düşünişme bolmalydyr. olaryň hemmesi parahatlykda ýaşamalydyrlar” – diýip, ol adam aýtdy.

Adel bilen münberiň daşyna ýygnalan adamlar özleriniň aralarynda hiç hili düşnüşmezligiň bolmandygyny hasaba alyp, munuň birhiliräkdigi hakda pikir etdiler, ýöne şonda-da, olar günüň ahryna çenli obada bolan myhmanlara dostluk elini uzatdylar.

Şol agşam soňrak Metu ýerli şahadaky işinden gelende, Adel oňa bu waka hakda gürrüň berdi. Metu: “Myş – myşlar näme?” diýip sorady.

1999-njy ýylyň 9-njy aýynyň 9-njy gününüň Dodi adasyndaky mesihiler üçin gara gün boljakdygy baradaky birgeňsi myş – myşlar bardy. Indi olar musulmanlaryň sapary hakda gürrüň edip, göze görnüp duran hiç hili howp ýok diýen karara geldiler. Aslyýetinde ýagdaýlar şatlyklydy, olaryň çagalary bile oýnaýardylar ahryy.

Dört aý hiç hili gepsiz – gürrüňsiz geçdi, şol sebäpdenem, Dodiniň ýaşajylary myş – myşlary esassyz hasapladylar. Emma Roždestwodan soň, ýaş telekeçi Ýulpius adadan gidip bilmändigi üçin yzyna gaýdyp geldi. Gidenine köp wagt geçmänkä, yzyna gelendigini görenlerinde, oba ýaşajylary onuň näme üçin beýle tiz gaýdyp gelenini soradylar.

“Olar meni gitmäge goýmadylar” – diýip, Ýulpius jogap berdi.

“Kim? Näme üçin goýbermediler?” – diýip, bir erkek kişi sorady, beýlekiler bolsa, biynjalyk bolup, oňa golaý geldiler. Ýulpius gürrüň bermegini dowam etdirdi: “Köp musulmanlar meni sakladylar, yöne näme üçin saklandyklaryny bilemok. Ilki olar meniň şu wagt gitmeli däldigimi, gitmegiň juda howpludygyny aýtdylar. Men garşy çykyp, ada azyk getirmek üçin maňa gitmegiň gerekdigini aýtdym, yöne bu olary saklap bilmedi. Olar gaharlandylar, göwnüme bolmasa, meniň mesihidigim olary kemsidýärdi öýdýärim. Men birnäçe erkekleri tanadym, olar bizi parahatçylykda ýaşamaga çagyrmak üçin gelen toparyň içinde bardy. Men bolgusyz zatlaryň bolmagyny islemedim, şol sebäpdenem, öýe gaýtdym”.

Adel, Metu bilen başga-da köp adamlar 9-njy sentýabrda bolan zatlary ýatlap, Ýulpiusyň duş gelen wakasy hakda gürrüň etdiler. Yöne özlerine abanyan howpuň subutnamasyny görmändikleri sebäpli, olar hiç zat edip bilmediler. Soň 10-njy sentýabrda iň erbet howatyrlanmalar dogry bolup çykdy.

Günortana golaý, Adel bilen şol wagt syrkaw bolan Kristiano ýatydylar. Olary gaharly hem gazaply goňşularyň sesleri oýardy. Adel öýden ylgap çykdy-da, uzagrakda asmana galýan tüsse sütünini görüp içini çekdi. Goňşy obany – mesihiler obasyny – ot alypdy. Soň kem – kemden güýçlenýän basgy sesleri eşidildi. Olara gaçmak gerek. Üç müň sany ýaragly musulman oba okdurylyp

girdi, şol sebäpdenem, ýaşajýlara abanyan jehady bes etdirmäge hiç hili umyt ýokdy².

Adel ylgap öýüne girdi-de, Kristina bilen Kristianony çagyrdy, ýöne jogap bolmady. Adeliň ýüregi agzyndan çykara geldi. Ol çagalaryny gözläp, daşaryk ylgap çykdy-da, gaty ses bilen olary çagyrdy. Ahyrsoňy kimdir biri olaryň obanyň aňyrsyndaky daga tarap gaçanyny görendigini aýtdy. Adel käbir zatlary almak üçin ýene içeri girdi. Ol gapa yönelen badyna, stoluň üstünde duran Mukaddes Kitabyny gördi-de, ony alyp ylgap gitdi.

“Eje, biz ölýärismi?”

Daňdan sagat 6. Duşenbe. 2000-nji ýylyň 10-njy ýanwary.

Metu bilen obanyň beýleki erkekleri hüjüm eden musulmanlary dört sagada golaý dagy sakladylar, ýöne musulmanlar aşa köpdi hem-de hemmesi ot açýan ýaraqlar, çapgylylar, fakeller bilen gowuja ýaraglanadylar.

Eýýäm bütin oba ýanýardy. Mähelläniň: “Allah Akbar! Allah Akbar!”³ diýen sesleri hemme ýerde eşidilýärdi. Metu bilen beýleki erkekler jehadyň esgerleri obany ýakmak bilen kanagatlanarlary diýen umyt bilen typançaň kenar bilen gaçdylar. Ýöne, ýok, musulmanlary wagşy gazap gurşap aldy-da, olar gaçyp barýan mesihileri ýaraqlarynyň oklaryna tutup, tizara daga-da dyrmaşyp başladylar.

Metu bilen Adel öz çagalaryny we ejelerini ýygnap, okdan gutulma umydy bilen öňe gidip, uzyn otlugyň içine düşüp, ellerinde baryça jeňnel tarapa süýrenip gitmeklerini dowam etdirdiler. Ýöne ýeri zyy üzülmezek hapanyň akymyna öwren güýçli ýagşy ýagandygy sebäpli, süýrenmeklik has-da agyrlaşdy.

Olar gür jeňnelligiň içi bilen iki sagada golaý ýöränlerinden soň, kokos plantasiýasynyň gyrasyndaky taşlanylan bassyrmanyň üstünden bardylar. Bu bassyrma üç tarapy ýapylan hem üçekli bolup, agaçdan edilendi. Fermerler hasyl ýygnalyan wagty günüň

2 Jehat – “mukaddes uruş” diýmegi aňladýan arap sözi.

3 Hudaý beýikdir! Hudaý beýikdir!

günortany dync alanlarynda, onuň içinde ýakyp barýan günden goranýardylar. Belki, ol tapdan düşen maşgala gaçybatalga bolup hyzmat eder. Olar ýoluny dowam etdirerden juda ýadawdylar.

Adel Kristina bilen Kristianony taşlanylan bassyrmanyň aşagyndan tapan bambukdan örülen düşekçäniň üstünde ýatyran badyna, olar derrew ukladylar. Maşgalanyň beýleki agzalary ýaly, çagalaram ezilipdiler, hemmesem hapalanypdylar. Köne bassyrma birazjyk örtgi berýän bolsa-da, üçeğiň deşikleri köp bolandygy üçin suwuň dynuwsyz akymlyry çagalaryň üstüne düşýärdi.

Adel saklanyp bilmedi. Gözýaşlar onuň gözlerinden çeşme kimin akdy. Ol möňňürrip aglady.

Ol özüni ele alandan soň, özleriniň ejeleri bilen bilelikde gysgajyk doga etdiler-de, bu aýylganç gijäni bassyrmanyň aşagynda geçirdiler. Daňdan Kristina bilen onuň jigisi oýananlarynda, özleriniň düýşüne giren eýmenç düýş ýaly bolan zadyň hakykatdan bolandygyna akyl ýetirdiler. Olar birazrak wagtlap, ulularyň ýüzlerine seredip, ümsüm oturdylar. Olaryň uludan açylan gözleri teselli sorayardy, yöne bütin maşgala sesini çykarman otyrды. Hiç kimem näme diýjegini bilmeýärdi.

Ahyrsoňy Kristiano horkuldap: “Eje, ajygýaryn” – diýdi.

Adel gözýaşyny saklamaga çalyşdy, yöne özüniň kiçijik ogluny eline alan wagtynda, sojap – sojap aglady.

Metu oňa ýalbaryp: “Haýyş edýärin, Adel, beýdip aglama. Men gidip, iýer ýaly bir zat gözlärin” – diýdi. Ol aýalyny köşeşdirmäge çalyşdy, yöne Adeliň nerwleriniň aňrybaş derejesine ýetenini bilýärdi. Mähriban çagalarynyň ejir çekýändiklerini, özüniňem olara hiç hili kömek edip bilmeýändigini göreňde, Adeliň ýüregi para – para boldy.

Metu iýer ýaly zat tapmak üçin weýran edilen oba gaýdyp barmakçy boldy, yöne Adel ondan ol ýere barmazlygy haýyş etdi, şeýle-de bolsa, ol näme-de bolsa bir zat etmelidigini bilýärdi, sebäbi olar bassyrmanyň aşagynda suwsuz iýmitsiz oturyp bilmeýärdiler.

Metu gidenden soň, wagt haýal geçip başlady. Adelden gorky aýrylyp gidibermedi. Ol öz maşgalasyny ýene jeňňellige alyp gitdi. Olar obadan mekgejöwen atyzynyň gyrasynda gizlenen bir maşgala duş geldiler. Adel Kristinany, Antony, ejesini we gaýyn

enesini mekgejöwen atyzyna alyp bardy. Soň olar gury mekge başlaryny ýygnap başladylar. Olarda hiç bolmanda iýer ýaly bir zady bolýar.

Birnäçe sagat geçenden soň, olara Metu-da goşuldy. Ol on iki gap koka – kola, ýagny bar tapan zadyny alyp geldi. Ýöne çagalaryň ýaňy kola gaplaryny açyp başlanlarynda, ýaraglaryň atylýan sesleri eşidildi. Hemmeler ýere ýatdylar. Atylýan sesler atyzyň hemme ýerinde edil gök gümmürdisi kimin bolup eşidildi. Ol sesleriň haýsy tarapdan gelyänini hiç kimem bilmedi, şol sebäpdenem, adamlar haýsy tarapa gaçmalydygyny bilmediler. Kristina Adele seredip: “Eje, biz ölýärismi?” – diýip sorady.

Adeliň kellesinde: “*Hawa ölýäris*” diýen pikir aýlanyp gitdi, ýöne ol çagalary üçin özüniň mert bolmalydygyny bilýärdi. Ol çagalaryny gujaklap hemme zadyň gowy boljakdygyny aýtdy. Ýöne Adel özüniň köşeşdiriji sözleriniň olaryň eýmenç ýagdaýyny üýtgedip bilmändigini bilýärdi. Ol özüniň näme etmelidigini bilýärdi. Bu çagalalar bilen boljak in agyr gürründeşlikdi, emma Adelde başga çykalga ýokdy. Ol çagalara aýtmaly.

“Kristina, Anto, maňa serediň, haýyş edýärin, meni ünslije diňläň. Eger bizi özümize garşy jehat yglan eden adamlar tutsalar, olar sizden musulman bolmak isleýän islemeýäniňizi sorarlar. Eger siz bolmak islemeýändigiňizi aýtsaňyz, onda olaryň sizi öldürmekleri mümkin”. Adel çagalaryň gözlerine garady. Ol ýekeje dogry jogabyň bardygyny bilýärdi, ýöne munuň ýaly kiçijik çagalardan batyrgaýlyga nädip garaşyp biljek?

Emma onuň çagalary: “Biz Isa bilen bolmak isleýäris” – diýip jogap berdiler.

Adel mundan artyk oýlanyp oturman, ýany bilen alyp gaýdan Mukaddes Kitabyň öýden gaçyp gaýdaly bäri pikirini edip gelyän aýadyny açdy. Adel çagaka, atasy oňa şol aýady şeýle köp gezekler okap berýärdi, şonuň üçin ol onuň ýadynda möhürlenip galypdy: 24-nji mezmur. Ol çagalaryň öz zyzndan gaýtalamalydyklaryny aýdyp, gürläp başlady: “Reb meniň Çopanymdyr; men hiç bir zada mätäçlik çekmerin... Men ölüm kölegesini deresinden ýöresem-de ýamanlykdan gorkmaýaryn, çünki Sen meniň bilensiň...”.

Çagalar mezmury ýat tutýançalar, Adel okamagyny dowam etdirdi. Olaryň hemmesi şeýle mert ýaly bolup görünýärdiler, ýöne Adel olaryň özleriniň ýagdaýynyň agyrylygyna düşünýän düşünmeýändiklerini bilmeyärdi.

Adeliň gözlerine ýaş aýlandy. Ol olaryň üstlerini kakyp: “Kristina, eger özüň mesihidigini aýtsaň, olaryň özüni öldürmeklerinden mümkindigidinden gorkmaýarsyňmy?” - diýip sorady.

Kristina ejesiniň ýanyna golaýlaşdy-da, göni onuň gözlerine Seredip: “Eje, haýyş edýäriň, biynjalyk bolma, men ölmekden gorkamok” – diýip, ýuwaşja jogap berdi.

Ýaraglaryň atylmasy bes edileninden soň, mekgejöwen atyzlarynda gizlenen adamlar gaçyp gitdiler. Adel, Metu hem olaryň maşgalasy gür jeňňellige siňip, onuň içi bilen ýene iki günläp ýörediler. Olar diňe gijäniň garaňkysynda ýörediler-de, daň atmanka turmak üçin bary – ýogy birnäçe sagat ýatdylar. Metu obanyň beýleki ýaşajylaryna duş gelende, şolardan mesihileriň birnäçesi-niň öldürilendigini bildi. Ol özüniň jandan eziz görýänleriniň aladasyny edýändigini sebäpli, olary jeňňeliň jümmüşine alyp gitmegini dowam etdirdi.

Hemmeler tapdan düşenlerinde, Metu bilen Adel çagalary mundan beýläk ýöremäge mejbur edip bilmejekdiklerine düşündiler. Olar täzeje kokos süýdünü içen bolsalar-da, olar açlykdan gynalýardylar. Şonuň üçin her gezek çagalaryň biri iýer ýaly bir zat soranda, Adel aglaýardy. Olar Metunyň kakasy bilen inisine-de duş geldiler.

Olar Metunyň dynç almak üçin howpsuz bolar diýip hasaplan ýerine bardylar. Soň ol çagalara üstünde oturmaga bir zat bolar ýaly, gury palma ýapraklaryny ýygnady. Jülgäniň üsti bilen akýan çeşmäniň şildiräp akýan sesini eşidenlerinde, Metu inisi bilen töwekgelçilik edip, iýer ýaly bir zat gözlemek üçin jülgä düşme kararına geldiler.

Anto kiçijik bolany üçin soňky birnäçe günüň dowamynda özlerinde iýmitiň näme sebäpden ýokdugyna düşünmän, balyk bilen tüwi iýmek isleýändigini göni aýdýardy. “Kakaň häzir gelýär, belki, ol balyk alyp geler, şonda biz ony iýeris” – diýip, Adel ony köşeşdirmäge çalyşdy. Ýöne Adel Metunyň iýer ýaly zat

tapjagynyň gümanadygyny bilýärdi, şonuň üçin ol Antony berk gujaklap, ýuwaşjadan aýdym aýdyp, mylaýymlyk bilen yralady.

Mesihniň hemme zatdan güýçli gany

On minut hem geçmänkä, Adel Metunyň gygyryňan sesini eşitdi. Ilki Adel ol dälirändir öýtdi. Jehadyň esgerleriniň ýakynnda bolmagynyň mümkindigini bilibem, beýle gygyrmak nämä gerekkä? Soň ol Metuny tutandyklaryna, Adel bilen bütün maşgalasynyň gaçmaklary üçin gygyryandygyna düşündi. Ol ýene birnäçe gün mundan ozal eşiden: “Gaç, Adel, gaç” diýen sesini eşitdi. Bu sesden ýaňa onuň gany damarlarynda doňup galan ýaly boldy.

Metu ýene gygyryp yetişmänkä, Adel awtomatyň dowamly takyrdysyny eşitdi. Ol böküp ýerinden turdy, ýöne Anto ony entegem gujaklap otyrды, şonuň üçin ol бүdredi. Adel gönelen wagtynda, Kristinanyň Metunyň sesi gelen tarapa ylgap barýanyny gördi. Adel gygyrjak boldy, emma juda giç bolupdy. Olary uzyn ak geýimli adamlar gurşadylar.

Anto Adeliň goýup gaýdan ýerinde ýatyrды. Ol turjak bolanda, ak geýimli adamlaryň biri elini aýlap, öz çapgysy bilen ony urdy. Adel çirkin gygyryp, öz oglunyň kiçijik göwresini öz göwresi bilen ýapmaga çalyşды. Ol oglunyň gorkudan hem şokdan ýaňa ap – ak bolanyny gördi, ýöne Adeliň Antony gorajak bolup eden Synanyşgy biderek boldy. Musulmanlaryň biri onuň uzyn gara saçyndan tutup, ony aňsatlyk bilen göterdi.

Musulman gana boýalan çapgysyny onuň boýnuna goýup, ony bambuk agaçlarynyň ýanyna süýrärp äkitdi. Olar özüniň eşiklerini çykaryp başlanlarynda, Adel olaryň niýetine düşündi. Ol entegem Mukaddes Kitabyňy sandyrap gujaklap durды, ýöne olar Mukaddes Kitaby-da, edil onuň eşiklerini edişleri ýaly, alyp zyňyp goýberdiler. Adel gözlerini ýumды; ol öz maşgalasy üçin doga etdi-de, özüni maşgaraçlykdan halas etmegini Rebden sorady.

Soň ol öz ejesiniň we gaýyn enesiniň hem-de mähriban oglunyň seslerini eşitdi. Ol olary özlerini öýlerinden kowan kelle keserleriň öldürýändiklerine düşündi. Muňa çydam edip bolmaýardy. Öz maşgalasynyň üstüne hüjüm edenleriň yzlaryna gaýdyp, öz ýanyna

gelyändiglerini görende, huşuny ýitiren Adel dyza çökti. Olaryň çapgyларыndan gan damyp durdy. Antonyň gany.

“Eý Hudaý!” – diýip, Adel gygyrdy. Ol mundan beýläk nähili ýaşamalydygyny bilmeyärdi. Erkekleriň biri özüniň derli sellesini alyp, ony Adeliň kellesine orady. Onuň ýüzüne: “Allah Akbar” diýip ýazylgdy. Adel soňky güýjüni ýygnap: “Isanyň gany hemme zatdan güýçlüdir!” diýip gygyrdy.

“Ol mesihi! Doňuz! Porsy doňuz! Geliň, ony zorlalyň-da, soňuna sogan ekeliň” – diýip, olaryň biri gygyrdy. Gazap atyna münen has köp musulman Adeliň daşyny gurşady-da, ony näme etmelidiginiň gürrüni etdiler. Olar Adeliň öz aýdýan zatларыnyň hemmesine düşünyändigini bilmän, ýerli sözleýişde gürlüşdiler.

Adel gözýaşларыny saklamaga çalşyp, sessiz doga etdi: “Rebbim, Senden haýyş edýärim, olara özleriniň näme edýändiglerine akyl ýetirmäge kömek et. Bu erbet günä, goý, olar muňa düşüsinler. Olar näme edýänlerine düşünenoklar. Adamlar beýle etmeli däldirler”. Ol doga etmegini dowam etdirdi. Ýygananларыň arasyndan ýuwaşja bir tutuksy ses pyşyrdady: “Adel, bu senmi?” Adel başyny galdyranda, öz obasyndan bolan bir adamy gördi. Bu adamlar ony tutupdylar. Onuň ady Hansdy.

Hansy-da ýalaňaç edip, eşigini çykaryp, wagşylyk bilen ýençdiler. Adel öňküsinden-de beter ruhdan düşdi. Ol Hansyň agşama çenli ýaşamajakdygyna ynamlydy. Adel ondan Metu bilen Kristinany gören görmänini sorady. Ol başyny ýaýkady.

Erkekleriň biri Adeliň geýmini çykaryp, ony eline berdi. Oňa geýinmäge rugsat bermediler. Ol özüniň ýyrtym – ýyrtym edilen Mukaddes Kitabyna garady.

Iki ýesiri kert ýoda bilen dagyň yokarsyna gitmäge mejbur etdiler, olary çapgy bilen itdiler we onuň tygy bilen olaryň iň agyryly yerine dürttdüler.

Ýoda inçeldi. Adel aşaklygyna seredende, özleriniň dagyň gaty yokarsyna gidendiklerini gördi-de, şol ýerden bökmäniň aňsat boljakdygy hakda pikir etdi. Eger aşak bökse, onda özüniň öljekdigini ol bilýärdi, şeýle bolsa, gowy-da boljakdy. “Rebbim, maňa kömek et! Senden haýyş edýärim, maňa kömek et!” – diýip, ol doga etmegini dowam etdirdi. Ol özündäki aşak bökme islegini

basyp, dagyň ýokarsyna, jehadyň müňden gowrak esgeriniň ýygnanyşan ýerine galdy. Olar dürli ýaşdadylar, birnäçeleri ýetginjekdiler, ýöne hemmesi-de birmeňzeş geýimli bolup, uzyn ak eşiklidi, kellelerinde-de ak selle bardy.

Esgerleriň biri Adeli Hansyň zyznda durmaga mejbur etdi. Ol esger orta ýaşlaryndady, eginlekdi. Ol ýaragyny goýup, uzyn çapgysyny gynyndan haýallyk bilen çykardy. Adel töweregine seredende, bu ak geýimleriň dünýäsinde diňe Hans ikisiniň mesihidigine düşündi. Ol bu zatlaryň hemmesiniň gutarjagyna ynanyň, hatda umyt hem edip gözlerini ýumdy.

Bir sekuntndan soň, ol özüniň ýüzünden hem bedeninden gyzgyn ganyň akýanyny duýdy. “Isanyň gany güýçlüdir!” – diýip, Adel gaýta – gaýta gygyrdy. Hans ýene gygyrdy. Ol gygyryşýan we batly ses bilen gürleşýän beýleki erkekleriň gaharly seslerini eşitdi. Adel gözlerini açmaga het edip bilmedi, sebäbi eger seretmese, onda o dünýäde, jennetde gözünü açyp biljekdigi hakda pikir etdi. Ýöne ol özüne ebedilik ýaly bolup görnen birazajyk wagtyň dowamynda garaşyp, soň gözünü açdy. Onuň öňünde Hansyň dilim – dilim edilen jesedi ýatyrdy.

Üç yönekeý söz

Adel gana boýalandy, ýöne ol munuň öz ganydygyny ýa-da Hansyň ganydygyny aýdyp biljek däldi. Musulmanlaryň sansyz –sajak-syz urgularyndan ýaňa bütin bedeni agyrýardy, ýöne onuň açyk ýarasy ýokdy. Onuň sesi ýuwaşady, ýöne barybir ol: “Isanyň gany güýçlüdir!” diýip gaýtalamagyny dowam etdirdi. Ol özüni Hudaýyň gorajagyny bilýärdi. Ol eýýäm köp gezekler ölmeli bolupdy. Eşigini çykaryp urup başlanlary bäre, baş sagatdan gowrak wagt geçipdi. Ol Antonyň, öz ejesiniň, gaýyn enesiniň we Hansyň ölendiklerini bilýärdi. Beýleki adamlaryňam ölendiklerini ol duýdy. Emma özi diridi, diýmek, munuň sebäbi bolmalydyr. Eýmençlikleriň içinde Adel umydyň täsin şöhlejigini duýdy.

Esgerleriň topary özleriniň ýaraglaryny ýygnadylar. Olar Adele gitmäge çen bolandygyny, onuň özlerine ýolbelet bolmalydygyny aýtdylar. Adeli iteklediler, şonuň üçin ol olary dagyň aňry

tarapyndaky egrem – bugram ýodasyndan alyp gitdi. Adel olaryň nirä barýandyklary hakda pikir etmedi. Ol ýarym huşly ýagdaýda Hansyň wagşylyk bilen öldürlişiniň seslerini we onuň parçаланан jesedini ýatdan çykarmaga çalşyp ýöredi. Olar onuň jesedini böleklere bölmek bilen kanagatlanman, onuň üstüne golaýdaky palmalaryň ýapraklaryny atyp, benzin guýdular-da otladylar.

Olar dagyň etegine baryp ýetenlerinde, Adel olara ýolbelet hökmünde gerek däl. Erkekler ony Dahma, öz obalary, tarapa iteklediler, mydama saçyndan çekip süýrediler, onuň üstünden güldüler we çapgylyry bilen onuň ýalaňaç bedenine urdular. Her gezekki urguda Adel: “Mesihniň gany güýçlüdir! Mesihniň gany güýçlüdir!” diýip gygyrdy. Käwagt olaryň biri ylgap gelip, çapgylyry Adeliň arka tarapyndan gelip, kellesiniň üstünde çapgylyry aýlanda, ol esgiden edilen gurjak kimin ýere ýatyp, kellesini elleri bilen örtýärdi. Onuň göwnüne öz kellesine münlerçe iňne sanjylyan ýaly bolýardy, ýöne ellerinde welin ganyň ýokdugyny görüp geň galýardy. Öz janyny Hudaýyň gudrat bilen halas etjekdigine düşünende, Adel batyrlandy. Ýöne näme üçin? Beýlekileriň köpüsini öldürenlerinde, özüniň näme üçin entegem dem alýandygyna Adel düşüniş bilmeýärdi. Ony ýesir edip alanlar hem, geň galýan ýaly bolup görünýärdiler, olar hem, munuň ýaly ejizjek aýalyň özleriniň tükeniksiz hüjümlerine döz gelip bilýändigini barada özlerine sorag berýändirler diýip pikir etdi. Adeliň Mesihniň gany hakda gygyrmagy dowam etdirmegi olary barha gaharlandyrdy.

Içki ýigrenç bilen göreş

Ahyrsoňy olaryň biri ony saklap, temmäki ýapraklarynyň bir gysymyny otlap, ony onuň agzyna dykdy. Oduň öz ýüzüne golaýlap gelyänini görende, gorkudan ýaňa Adeliň gözleri ulaldy. Ol garşylyk görkezjek boldy, ýöne onuň güýçli ellerinden sypyp bilmedi. “Kapyry” ahyr dymmaga mejbur edendigine ynamly bolan ol adam özünden göwnühoş bolup, ýoldaşlaryna gülüp seretdi. Ýöne ol Adeli goýberen badyna, Adel tüsseläp duran ýapraklary tükürüp, berk ynam bilen: “Mesihniň gany güýçlüdir!” diýdi.

Eýmenç elhençlik dowam eden wagtynda, üç sany yönekey söz gitdigiçe reallaşdy.

Gün batdy, dolup barýan aýyň ýagtysy olaryň Dahma obasyna barýan ýoluny ýagtyltdy. Adel öýlerde çyra hem oýnap ýören çagalaryň şekillerini gördi. Ol öz obasyny göz önüne getirdi hem-de aňşamlaryna çagalarynyň şu çagalar ýaly oýnaýyşlaryny ýadyna saldy.

Topar saklandy, Adele-de geyinmegi buýruk berdiler. Iki sany ýaragly ýaş oğlan – olar ýigrimi ýaşdan uly dældiler – Adeli garawullamak üçin galdy, galanlary bolsa, ýollaryny dowam etdirip, oba gitdiler. Adel şol iki oglandan öz gyzyna näme bolandygyny sorady.

“Hawa, biz ony öldürdik” – diýip, olaryň biri onuň üstünden gülüp jogap berdi. Adel olaryň ýalan sözleýändiklerini, yöne özleriniň oňa ýigrenç bilen garaýandyklaryny duýdy. Adel öz kalbynda ýigrenjiň ulalyp barýanyny duýdy, şonuň üçin özüni şol duýgudan saplamagyny Hudaýdan sorady.

Bir azrak wagtdan soň, Adeli oba alyp geldiler-de, ol ýerde-de onuň üstünden güldüler we gynadylar. Esgerler zalymdylar, emma ol güýçlüdi. Eger onuň – hatda jehadyň esgerleriniň ellerinden bolsa-da – öler wagty gelen bolsa, onda ol muňa taýýardy. Adel özüniň girewine alnan ýeke – täk adamdygyna düşündi. Ol näçe adamyň öldürilendigi hakda pikir etmäge hetdem edip bilmedi. Şol pursatda ol nämäniň – öli bolmagyňmy ýa-da bu zalym ganhorlaryň ýesiri bolmagyň – gowudygyny bilmedi. Her gezek esger öz ýigrenjini onuň ejizjek bedeninde aýan edende, ol ejir çekýändigine garamazdan, gaty ses bilen: “Mesihniň gany güýçlüdir!” diýip gygyrmagyny dowam etdirdi.

Jehadyň komanda punktunda Adeliň eşigini ýene çykardylar. Üç sany aýal ony aňyrrakdaky otaga alyp gidip, posly metal legende sowuk suw bilen ýuwup başladylar. Adel özüne ýuwunmaga mümkinçilik bermeklerini soranda, olar oňa rugsat bermediler. Ýene bir gezek şu haýyşyny gaýtalanýnda, aýallar ony ullakan agaç çemçe bilen urdular. Soň oňa köne futbolka bilen, ýyrtyk şorty berdiler. Ol aýallar Adeliň öz eşiklerini ýakjakdyklaryny, sebäbi olaryň “haram doňzuňkydygyny” aýtdylar.

Mesihiler nirede gizlenýärler?

On bir adam Adeli sorag etmäge buýruk aldylar. Ýene otuz ýa-da kyrk adam töwereginde hümer bolup durdy. Ol olaryň köpüsini tanady. Olar 9-njy sentýabrda olaryň obasyna gelip, gaty ses bilen: “Dodi adasyna parahatlyk!” diýip gygyrypdy. Sorag etmeklige ýolbaşçylyk edýän adam şol gün münberde durup, şeýle ynam bilen gürlän adamdy. “Parahatçylyk” barada ylalaşyk baglaşmaga gelen adamlaryň ýene gelip, oba çozandyklaryna, onuň dostlaryny, maşgala agzalaryny, şol sanda öz mähriban Antosyny öldürendiklerine düşünende, Adel ýene ýigrençden dolýanyny duýdy. Indi otagyň ortarasynda agaç oturgyçda otyrka, bu adamlaryň dünýäsiniň nähilidigi hakda pikirlendi.

“Mesihiler nirede gizlenýärler?” – diýip, uzyn boýly hor adam rahatlyk bilen sorady.

“Men size aýdyp biljek däl. Men size jogap bermerin, meni öldüräýiň”.

Olaryň nirede gizlenmekleriniň mümkindigini Adel bilýärdi. Ol, şeýle hem, olaryň nirede gizlenýändiglerini aýtsa, olara näme boljakdygynam bilýärdi.

“Biz olara degmeris. Diňe olaryň niredediklerini bilmek isleýäris. Sen, näme, öýüňe gitmek isläňokmy?”

Adel jogap bermekden boýun towlap, sesini çykarman oturdy. Sorag etmeklik ýene ýarym sagat dowam etdirildi-de, şarpyk çalyňma bilen gutardy. Onuň önünde naharly tarelkany goýdular, emma ol iýmekden boýun gaçyrdy. Iki sany erkek kişi onuň agzyny açyp, agzyna nahary güýç bilen dykdylar, emma Adel hemmesini tüýkürdi-de, üç günläp hiç zat iýmedi.

Adeliň iýmekden hem gürlmekden boýun towlaýandygyny Dahma obasy tizara bildi, şonuň üçin köp adamlar komanda punktunyň ýanyna ýygnanyp: “Ony bize beriň! Biz ony parçalap, ýere gömeris!” – diýip gygyryşdylar.

Adel olaryň gazaply seslerini eşidende, ony ýigrenjiň hem gorkynyň tolkuny gurşap aldy. Ahyrsoňy otaga Sabum Sabar atly bir garry adam girdi. Ol beýlekiler ýaly zalym däl. Ol Adeliň oturan oturgyjynyň ýanyndaky oturgyçda oturyp, ondan mesihileriň nirede gizlenýändiglerini aýdyp biljek bilmejegini sorady.

“Ýok, men aýdyp biljek däl” – diýip, Adel hem jogap berdi. Ol gorkdy, şol sebäpdenem aglady. Sabar ýerinden turup, komandire: “Bu aýal, gowusy, meniň bilen gitsin. Eger ol bu ýerde galsa, ony öldürerler” – diýdi.

Adeli Sabaryň öýüne alyp gidenlerinde, erkekleriň bir topary gygyrmagyny dowam etdirdiler we ony öldürjegini aýdyp haýbat atdylar. Olar Adeli öldürmäniň oňaly pursatyna garaşjakdyklaryna söz berdiler. Ýöne Sabar oňa: “Sen bu ýerde howpsuzlykda bolarsyň. Boş otagda ýatyp bilersiň” – diýdi.

Sadaja öý goşlary bolan otaga girip, Adel yzyndan gapyny ýapdy. Soň ol krowadyň – otdan örülen düşegiň – üstünde oturyp, özüniň mähriban Antosy hakda pikir edip, gözýaşlaryny erkine goýberdi.

“Ol seni bu zatlardan halas edip biler öýdýärsiňmi?”

Ertesi gün oba formadaky esgerleriň bir topary girdi. Olary derrew Sabaryň öýüne alyp geldiler. Olar Adeli görmek islediler. Olar ondan beýlekileriň soran zadyny soradylar: “Beýleki mesihiler nirede gizlenýärler?”. Adel ýene-de jogap bermekden boýun gaçyrdy. Oňa otagyna gitmäge rugsat berdiler, ýöne ol inçejik diwaryň aňyrsyndan erkekleriň gürrüňlerini eşidi.

Esgerleriň maksady beýleki mesihileri tutmakdy. Şonuň üçin olar ýolbelet bolup Adel gitmeli diýen karara geldiler. Adeliň ýüregi ýarylan ýaly boldy. Ýüreginde ol olar bilen gidenden, ölenim gowy diýen netijä geldi.

Agşama golaý obadan bolan üç sany aýal Adele nahar getirdiler. Ýöne Adel ýene iýmekden ýüz öwürdi. Aýallar özleriniň arasynda gürrüň edip başladylar. Şonda Adel olary ozal tanandygyna düşündi. Olar başga obadandylar, özlerem birwagtlar mesihidiler, ýöne soň musulmana durmuşa çykyp, yslamy kabul edipdiler. Aýallaryň biri bolan Umi Adeli gaharly ýazgaryp başlady: “Sen yslamy kabul etmekden ýüz öwürdiň, indem, şonuň hasylyny ýygýarsyň. Sen Mesihe ynanmak isleýärsiň, Ol seni bu zatlardan halas edip biler öýdýärsiňmi?”

“Sem bol, Umi! Beýle diýmäni bes et!” – diýip, beýleki aýal buýruk berdi. “Sen näme pikir edýärsiň? Sen Muhammet bizi halas eder öýdýärsiňmi?”

Adel bu aýalyň gözlerinde mylaýymlyk gördi, şonuň üçin ol gitmezinden öň ony gujaglady. Aýal aglap başlady-da, onuň gulagyna: “Belki, haçan hem bolsa bir wagt men Mesihe gaýdyp gelerin” – diýip pyşyrdady.

Adel bu aýalyň karara gelen işi hakda gürrüň edenine ýa-da şeýle etmäniň mümkindigini ýa dældigini sorandygyna düşünmedi. Adel onuň gaýgyly ýüzüne seredip: “Eger sen, dogrudanam, Rebbe dolanmak isleseň, Ol saňa ýol görkezer” – diýip, ýuwaşja jogap berdi.

Agşam düşdi, esgerler gaýdyp geldiler. Adanyň mesihileriniň hemmesini gabap almagyň zerurlygy, olary tapmaga Adeliň kömek etmegi karar edilipdi. Olary tapanlarynda bolsa, iň soňkusyna çenli, baryny ýakýarlar. Hiç kimi diri galdyrmaly däl. Adel bu eýmenç plany üýtgetmek üçin özünüň hiç zat edip bilmejekdigini, özünüň otagda gulp astynda saklanylýandygyny bilýärdi, şonuň üçin özüne güýç bermegini Hudaýdan sorady. Eger olar ony ýolbelet bolmaga mejbur etseler, olara kömek etmekden boýun gaçyrmaklygyň göni ölümü aňladýandygyny ol bilýärdi.

Sabaryň öýüniň töweregindäki adamlar gygyryşyp başladylar, şol sebäpdenem, Adel olaryň näme üçin tolgunyşyk edýändiglerini diwaryň jaýrygyndan görmek üçin daşky diwara çykdy. Esgerler mesihileriň ýene bir maşgalasyny tutupdyrlar. Adamsyny öldüripdirler, aýaly bilen üç çagasyny bolsa, Dahma obasyna alyp gelýärdiler. Adel adamlaryň aýalyň adynyň Rozadygyny aýdanyny eşitdi. Adel özünüň otdan örülen düşeginiň üstüne dolandy.

Ol bu maşgalany gowy tanaýardy. Onuň çagalarynyň biri Anto bilen deňdi, olar onuň öýünde her gün diýen ýaly bile oýnaýardylar.

Ýarygijä golaý Sabar Adeliň otagyna geldi. “Adel, biz näme edeli? Esgerler seniň özleri bilen gitmegiňi talap edýärler”.

Adel Sabaryň “biz” diýenine geň galdy. Sabar onuň çekýän ezyetine düşünýän ýaly bolup göründi. Onuň ýagşylygy ýigrenç deňzindäki teselli adajygy ýaly boldy. Ýöne Adel özüde başga ýoluň yokdugyny bilýärdi. “Olara aýt, olar meni duran ýerimde atyp bilerler, ýöne men olar bilen gitjek däl”.

“Sen näme üçin olardan gorkýarsyň?” – diýip, Sabar sorady. “Sebäbi men olaryň planyny bilýärim. Men olaryň gürrüňlerini diňledim, şonuň üçin men olara adamlary öldürmäge kömek etjek däl” – diýip, Adel jogap berdi.

Sabar otagdan çykdy. Ýene bir ukusyz gije. Adel entegem nahar iymekden yüz öwürýärdi.

Daň atmazynyň öň ýanynda ýene bir maşgalany öldürendikleri... köp aýallary hem çagalary ýesir alandyklary... ýaşajyk gyzy tapandyklary baradaky maglumatlar geldi. Adel eger tutan bolsalar, onda Kristina barada bir zat eşiderin diýip pikir etdi. Ol eger Kristinany öldüren bolsalar, belki, bu gowudyr diýip pikir etdi. Bu elhenç pikirdi, ýöne ol bu deýýus esgerleriň öz eýjejik, ejizjek gyzyny bir zat ederlerinden gorkýardy.

Kristina

Daňdan sagat dördte Adel Rebbi çagyrdy: “Näme üçin Sen maňa ölmäge ýol bereňok?” Ol özüni gynayan: “Näme üçin?” diýen soragy gaýtalanda, ýañaklaryndan gözyaşlar akdy.

Daşarda gazaply haýbatlar dowam etdi. Bir erkek adam tas Adeliň otagynyň diwaryndan oňa çapgysyny sokupdy. Adeliň ýanyna öň gelen iki aýal ýene-de gelip, ondan naharlanmagyny soradylar. Emma Adel yüz öwürdi. Ol daň atyp barýarka uklaýança, öz otagynda oturdy, ýöne wagtynyň köp bölegini diwaryň ýanynda durup aglap geçirdi.

Soň ol tazelik eşitdi. “Adel! Adel! Birnäçe adamlar geldiler. Olar seniň gyzyňy, Kristinany tutandyklaryny aýdýarlar” – diýip, Sabar otaga atylyp girende aýtdy.

Bu örän töwekgelçilikdi, diýseň töwekgelçilikdi, ýöne Adel bilmelidi. Belki, Kristina diridir? Ýa-da bu ony Sabaryň öýünden çykarmak üçin gurnalan aldawdyr? Munuň şeýledigini ýa dälidigini bilmäniň ýekeje ýoly bardy.

Olar – jehadyň alty esgeri, Adel, (Adeliň haýyşy boýunça olar bilen gitmäge razy bolan) Sabar we Maksy atly ýaşajyk ýesir gyz-jagaz – gaýykda Salubi obasyna ýüzüp bardylar. Maksy bary – ýogy sekiz ýaşyndady, ol hem, Anto bilen dostdy.

Adel gyzjagazy berk gujaklady. Ol Maksä seredip we bulaşan saçlaryny düzedişdirip oturşyna aglady. Bu tanyş gyzjagazdy, maşgalanyň dostudy.

Adel Salubi obasyna çenli edilen gysgajyk syýahatyň dowa-mynda Maksiniň ýanynda oturyp, ony berk gujaklady we sypalady. Maksi oňa Antony diýseň ýatladýardy. Ýöne asuda minutlar tiz geçdi. Adel kenarda özlerine garaşyp duran esgerleri gördi. Olar Adeli gaýykdan derrew çekip çykardylar. Şonda ol olaryň özüne nähili wagşyçylykly darandyklaryny ýadyna saldy.

Esgerleriň Adele gazaply daraýandyklaryny göreňde, Maksi gaty erbet gorkdy. Ol gaty aglady, bütin bedenini sandyrama titretti. Onuň sesini eşidende, Adel ýene-de: “Mesihniň gany güýçlüdir!” diýip gygyrdy. Indi ol Salubi obasyna gitmekligiň Kristina hiç hili dahylynyň ýokdugyndan gorkdy. Ol umydyny ýitirdi, ony urmaklaryny dowam etdirdiler. Sabar urmagy bes etmeklerini sorap, erkeklere gygyrdy. Ol Adeli olaryň ellerinden alyp, derýanyň kenaryndaky beýleki ýesirler saklanylýan ullaňan öýe alyp bardy. Soň Sabar özüniň gitmelidigini aýtdy. “Men seniň üçin mundan artyk hiç zat edip bilmeyärim, meni bagyşla. Eger häzir men gatyşsam, onda olar meni-de öldürerler”.

Jaýyň içinde gorkudan ýaňa sandyrap oturan başga-da aýallar bardy, daşarda bolsa, erkekleriň eýmenç sesleri dowam edýärdi. Adel aglap, ýüzüni elleri bilen ýapdy, birdenem, kimdir biriniň özüne tarap ylgap gelýänini eşitdi. Adel seredende, ony gördi. Bu Kristinady!

Kristina ejesiniň gujagyna özüni oklap aglady. “Eje, ejejan!” Olar berk gujaklaşdylar. Kristina ejesine bir zatlar gürrüň bermäge çalyşdy. “Ejejan, men gaty gynanýaryn, olar mamamy öldürdiler, men onuň jesedini gördüm. Men Antony gördüm, ony-da öldürdiler! Wah, ejejen!”

“Men bilýärim, Kristina... Men olary öldürendiklerini bilýärim”. Hakydasyndaky zatlar terligine durdy, şonuň üçin Adel saklanyp bilmän möňňürüp başlady. Kristina näme diýjegini bilmedi. Ol diňe öz ejesini gaýta – gaýta ogşady.

Jogaplaryň gözleginde

Özleriniň ýesirliğindäki altynjy günde Adel bilen beýleki altmyş ýesiri bir ýere ýygnadylar-da, olar ertir ir bilen olaryň yslamy kabul etmelidiklerini yglan etdiler.

“Men hiç haçanam musulman bolmaryn” – diýip, Adel jogap berdi.

“Bolýar, geregem däl. Ýöne eger sen musulman bolmasaň, eger siziň biriňiz mundan boýun towlasaňyz, biz hemmãizi öldüeris. Bularyň gany sen sebäpli döküler” – diýip, komandir aýtdy

Ýesir alnan mesihiler bir ýere ýygnanyldy. Çozuş edilenden soň birinji gezek olara duşuşmaga rugsat berdiler. Olar gujaklaşdylar, agladylar. Mesihiler özleriniň näme etmelidigini çözmelidiklerini bilýärdiler. Olar yslamy kabul etmäge razy bolýarlarmy ýa-da görgi gören mesihileriň hatarlaryny doldurýarlarmy? “Biz olaryň sözlerini gaýtalap bileris, olaryň dogalaryny okap bileris. Hudaý biziň ýüreklerimizi bilýär. Ol bizi ýazgarmaz” – diýip, ahyrsoňy bir erkek kişi aýtdy.

“Biz nädip beýle edip bileris? Biz şeýle uzak wagtlaý garşylyk görkezdik. Bu zatlaryň bary biderek ýere boldumy?”

“Biziň çagalarymyz näme? Biz çagalarymyzyň özümiziň gözleriniň önünde öldürmeklerini isleýärismi?”

“Näme, Hudaý biziň hemmãmiziň bu musulman obasynda ölmegimizi isleýärimi?”

Jedeller dowam etdi. Adel olaryň gorkunç ýagdaýy hakda pikir edende, olary eşitmegini bes etdi diýen ýalydy. Onuň özi-hä yslamy kabul etmekden aňsatlyk bilen ýüz öwrerdi, ol öz imanynyň özüni ahryna çenli goldajakdygyny bilýärdi. Ýöne beýleki adamlaryň, şol sanda öz çagasynyňam, ýagny Kristinanyňam, ykbalynyň onuň hereketlerine bagly boljakdygy adalatlylykmydyr? Bu saýlaw Adeli gynady, şonuň üçin ol Hudaýdan jogap sorady. Ýöne jogap bolmady.

Ertesi günü irden mesihileri howla ýygnadylar. “Siz eýýäm belli karara geldiňizmi? Yslamy kabul edýärsiňizmi ýa-da ölýärsiňizmi?” – diýip, jehadyň esgeri sorady.

Hiç kimem ilkinji bolup jogap bermäge het edip bilmedi. Hatda kiçijik çagalaram, gorkudan hem içki göreşden ýaňa doňan

ýaly bolşup, özleriniň imanyna wepalylygyna galmaga çalşyp, gürelemekden boýun gaçyrdylar. Olaryň kejiir dymmasy komandiri barha gaharlandyrdy, şonuň üçin ol öz dilinde sözleriniň arasyňy bölüp hem-de gödek buýruk berdi. Esgerler onlarça çemçeleri alyp geldiler-de, gummy suw bilen garyp başladylar, soň hem, mesihileri hapany iýmäge mejbur etdiler. Adel hemme zady tükürende, komandir onuň ýüzüne urdy.

“Ýý! Hâziriň özünde iý!” – diýip, ol oňa gygyrdy.

Adel ýüz öwürdi.

Soň şlang getirdiler-de, her bir ýesiriň üstünden suw guýup, “yslamyň çokundyrmasyňy” geçirdiler. Soň bolsa, musulmanlar Gurhandan aýatlary aýdym aýdan ýaly edip aýtdylar. Olar bu işi tamamlanlaryňdan soň, serhoş ýaly, tans edip başladylar we mesihileri yslama öwrendikleriniň hyýaly yeňşini baýram edişip, howa awtomat atdylar. Mesihileriň hemmesi bile duran ýerlerinde esgerleriň hiç zady aňlatmaýan baýramçylygyny dowam edişlerini aljyraňnylykda synlap, seslerini çykarman durdular.

Ýöne esgerleriň benzinli kanistrleri özlerine tarap alyp gelýändiklerini görenlerinde, olaryň ýürekleri ýarylara geldi. Salykatly görnüşli gowuja geýnen ofiser önde ädimläp geldi. Adel ony tanady. Ol Ýawa adasynyň lideridi. Ol ynsapsyzlyk bilen ofiserlere mesihileriň hemmesini öýleriň birine salyp, öýe benzin guýup çykmagy buýruk berdi.

Mesihileri golaýdaky kepbeleriň biriniň içine iteklöp salyp başladylar, şonuň üçin olar gorkudan ýaňa gygyryşyp başladylar, kiçijik çagalaryň daşynda toplanşyp durdular. Olar Mesih ugrunda ölmekden gorkmaýardylar. Ýesirlik wagtynda, olaryň her biri muny köp gezek subut etdi. Ýöne özlerini diriligine ýakjakdyklary, özleriniň kiçijik çagalarynyň otda ölüşini görjekdikleri baradaky pikir çekerden çökder gelýärdi. Olaryň hemmesi edil bir adam ýaly bolup, dyzларыna çökdüler-de, Hudaýy çagyrdylar-da, özlerini munuň ýaly eýmenç ölümden halas etmegini soradylar.

Olar doga edip otyrkalar, esgerleriň arasynda mesihileri ýakmalydygy ýa-da ýakmaly däldigi baradaky jedeller başlandy. Olaryň biri mesihiler yslama geçirilenlerinden soň, jehat üçin peýdaly bolmaktarynyň mümkindiklerini aýtdy. Galanlaryň hemmesi razy

boldular. Eger ýesirler jehada gatnaşmak isleseler, onda bu olaryň Alla beren wadasyny tassyklaýar we olara rehim edilýär.

Gozgalaňň bahasy

Esgerler daşarda jedelleşip durkalar, Adel bilen beýleki ýesirler şok ýagdaýynda galdylar. Olar munuň ýaly jogaba umyt baglamandylar. Ýöne karary kabul etmek gerekdi. Eger uly ýesirler indiki jehat wagtynda, esgerler bilen gitmäge razy bolsalar, hemmesi halas edilýärdi. Ýogsa-da, kepä benzin guýup, mesihileriň hemmesini ýakýarlar. Sandyrap duran ýesirler dyzalaryna çöküp oturan ýerlerinde biri – birine seredip, ilki bolup gürlemäge kim het ederkä diýip pikir etdiler. Kepä komandir ylgaý girdi-de, gowy habary yglan etdi: “Eger siz eliňizde çapgy tutup biler ýaly uly adam bolsaňyz, jehada goşulyň. Hezil bolar!”

Esgerleriň üstünden gülmelerini eşidende, Adeliň kalbynda gahar joşdy. Ol batyrlygyň öz ýüregine inenini duýup, ýerinden turdy. Ol ilkinji meýletindir diýip pikir eden komandir ýylgyrdy, emma ol beýleki ýesirlere ýüzlenip: “Olar bilen gitmäh. Eger olar bizi öldürmekçi bolýan bolsalar, gowusy bizi, goý, şu ýerde öldürsinler. Bolmanda, biziň hemmämiz bile bolarys”

Onuň aç – açan tabyn bolmazlygyna gazaplanan komandir elinden tutdy-da: “Sen näme diýdiň?”- diýdi.

Adel gaýtalady: “Biz jehada gatnaşmaýarys, indi bolsa, gaýrat edip, ýok boluň”. Komandir Adeliň elini berk gysdy-da, göni onuň gözlerine seretdi. Oňa gürlemek gerek däldi, gözlerinde gazap şeýle-de mese – mälim bolup durdy. Ýöne Adel özlerine Hudaýyň rehim etjekdigine ynanyardy.

Ol, şeýle hem, özüniň aç – açan tabyn bolmazlygynyň özüne gymmat düşjegini bilýärdi. Komandir derrew yzyna öwrülip, kepbeden çykyp gidende, beýleki ýesirler Adeliň batyrlygyna guwa-nyp, munuň özleriniň durmuşyna nähili täsir etjekdigi hakda pikirlandiler.

Esgerlerem gitdiler, ýesirleri-de kepbeden çykardylar.

Iki hepde geçdi. Adele mydama haýbat atýardylar. Musulmanlar onuň beýleki ýesirlere täsir edýändigini bilýärdiler,

şol sebäpdenem, ony ýok etmek gerek diýip hasaplaýardylar. Kristinanyň mejbur etmesi bilen Adel azajykdan iýip başlandan soň, oňa güýjem gelip başlady.

Ýesirleri näme etmelidirigi barada gürrüň geçirmek üçin kiçijik oba harby komandirler her gün diýen ýaly gelýärdiler. Olar mesihileriň yslama öwrülendiklerine şübhelendiler, şol sebäpdenem, özleriniň obasyny öňküden-de beter haram etmez ýaly, olary ozal planlaşdyrylyşy ýaly ýakmaly ekendiklerini subut etdiler. Ýesirleriň yslama geçendiklerini anyklamak üçin olar aýallaryň hemmesine sünnetlenme däbini geçirmeli diýen karara geldiler.

Aýallaryň birnäçesi gaty gorkup, tutgaýly ýaly bolup aglap başladylar. Olaryň garşy çykmalary komandiriň şübhesini tassyklady, şol sebäpdenem, ol olara ölüm jezasynyň berilmegini talap etdi. Beýleki esgerler, eger öldürilmän goýulsa, onda mesihileriň peýdasy deger diýip pikir etdiler, şol sebäpdenem, musulmanlar olary diri galdyрма kararyna geldiler. Şeýle-de bolsa, olar yetginjek gyzlary, şol sanda Kristinany-da, alyp gidip, olary gödeklik bilen sünnetlediler. Agyry janyňdan geçip barýan agyrydy, şol sebäpdenem, Kristina dynman aglady. Adeliň kalbynda gazap gaýnady, şonuň üçin ol özüne tanyş bolan, içinde gaýnap duran gazaby ýuwutmaga çalyşdy. Onuň öz çeken synaglary çekerden agyrdy, ýöne öz gyzynyň ejir çekişini görmeklik welin, ondanda agyrdy. Adel Sabardan başga musulmanlary ýigrenýärdi. Ol ýigrenjiň kalbyň düwnük keselidigini, ony diňe bagyşlamak bilen üýtgedip bolýanyny bilýärdi. Ýöne bagyşlamaklyk mümkin däl ýaly bolup görünýärdi. Onuň bar edip bilýän zady, doga etmeklikdi.

Alty hepde geçdi, ýöne olar ölüm jezasyny berme haýbatyny eşitmediler. Ýöne Adel juda biynjalyk bolýardy. Ol musulman erkekleriň özüne seredendiklerini görüpdü. Olar eýýäm ony zorlajak bolupdylar. Adel olaryň aýgyrlygynyň gün geçdigiçe güýçlenýänini duýýardy, şonuň üçin hem, olardan ýene näçe wagt goranyp bolmagyň mümkindigi hakda pikirlenýärdi. Hatda komandirem onuň bilen oýun etjek bolupdy. Ol Metuny we onuň köşeşdiriji sözlerini küýsedi we onuň diridigi ýa dældigi hakda pikir etdi.

Metu

Bir gün irden Saluba döwlet ýolbaşçylarynyň bir topary gaýykly ýüzüp geldi. Olar obada girewine alnan mesihi adamlaryň bardygy baradaky arzany yzarlamaga gelipdiler. Musulman esgerleri muňa çürt – kesik garşy çykdylar. Ýöne gaýygyň eýesi Nahor mesihidi, şonuň üçin hem, Adel atly aýaly ýesirlikde saklaýandyklaryny eşidipdi. Nahor ýolağçylary düşüren badyna, derrew Adeli gözlemäge gitdi.

“Sen Adelmi?” – diýip, Nahor özüne kimdir biri Adeli görkezenden soň, ýuwaşja sorady.

“Sen kim?” – diýip, Adel şübhe bilen sorady.

Adel bu sözleri aýdyp aýtmanka, Nahor ony berk gujaklap aglady. “Men sen barada we seniň ýagdaýyň barada hemme zady eşitdim” – diýdi.

“Näme? Sen meni nireden tanaýarsyň?”

“Maňa Metu aýtdy”.

Adel öz gulaklaryna ynanyp bilmedi. Metu diridi! Alty hepdäniň dowamynda ol ilkinji gezek şatlyk duýup ýylgyrdy.

“Metu dirimi?” – diýip, çala eşiden dälidigine ynamly bolmak üçin sorady.

“Elbetde, diri. Oňa hat ýazmak isleýärsiňmi?” – diýip, Nahor sorady.

Metu hat ýazmak baradaky pikir Adeliň kellesinde peýda boldy. Ol oňa hat ýazmagy nähili isleýärdi! Ýöne ol mundan-da wajyp bolan bir işiň bardygyny bilýärdi. “Hawa, men Metu hat ýazmagy diýseň isleýärim, ýöne maňa ilki bilen käbir zatlary etmek gerek. Maňa tizräk ruçka bilen kagyz ber”.

Adel oturyp, derrew ýesirleriň atlaryny ýazmaga başlady. Ol komandiriň golaýlaşyp gelýänini göreňde, entegem ýazyp otyrdy.

“Muny tizräk ýanyň bilen alyp git, Nahor. Haýyş edýärim, seresap bol!” Adel derrew Nahory gujaklap, Metua hat ýazyp bilmänine gynanyp, gaçyp gitdi. Ol hemme zady oňa gürrüň bermegi nähili isleýärdi... Adel ony nähili söýýärdi... olaryň Kristinasy nähili batyr gyz. Ýöne wagt ýeterlik bolmady, oňa başga ýesirler hakda habar bermek gerekdi. Olaryň maşgalalary-

da, gürrüňsiz, gaýgy edýärdiler. Ol özüniň Nahor bilen gürrüň edenini hiç kim gören däldir diýip umyt etdi.

“Sen näme ýazdyň?” – diýip, komandir Adeliň gaýygyň eýesi bilen diňe bir gürleşmän, eýsem, oňa hat hem ýazyp berenini bilende, gazap donuny geýdi. “Sen hat goýberdiňmi?”

“Ýok, men hat ýazmadym” – diýip, Adel jogap berdi.

“Sen näme ýazdyň?” Ol Adeliň bokurdagyna pyçagy goýup, howlukman gaharly sorady.

Adel oňa asuda jogap berdi: “Men siziň ýesirlikde saklaýan adamlaryňyzyň hemmesiniň atlaryny ýazdym”.

“Sen näme etdiň?” – diýip, komandir gahardan ýaňa gyzdy. Adel ol bokurdagyna pyçak sanjar öýtdi, yöne ilkinji gezek ol gorkmady. Ol nähili etmek gerek diýip pikir eden bolsa, şonuň ýaly hem edipdi, Metuň diridigini bilipdi. Bu gün gowy gün.

Munuň ýaly gowy günü hatda daşýürek komandirem bozup bilmedi.

“Men şu wagtjyk döwlet wekillerini bu ýerde hiç kimi isleginiň garşysyna gidip saklamaýandyklaryna ynandyrdym. Men şertnama ýazdym. Sen bolsa, olara ýesirleriň sanawyny berýärsiň! Sen doňuz! Munuň üçin sen tölärsiň!”

Komandir öz sözünde durdy. Adeli şol gün we soňam zygiderli köp günläp zalymlyk bilen ýençdiler. Iki aý geçmänkä, Salubi obasyny ýene barladylar. Adeliň düzen sanawyny döwlet wekilleriniň we ýesirleriň maşgalalarynyň arasynda ýaýratdylar, şol sanda Metua-da berdiler. Metuň özi bilen Kristinany alyp gitmek üçin döwlet wekilleri bilen geljekdigi Adeliň gulagyna Baryp ýetdi.

Adel begendi. Ol we gyzy göz önüne-de getirip bolmajak eýmençligiň içinden geçdiler, indi bolsa olar öýüne gidýärler. Onuň keýpi gowulaşdy, hatda ol özüniň ýylgyryýanynam bildi. Ýöne Kristina muňa ynanmady. “Biz, dogrudanam, öýe gidýärismi?” – diýip, ol şübheli sorady. “Biz kakam bilen gidýärismi? Eger olar bize gitmäge rugsat bermeseler näme?”

Adel Kristinanyň sesinde biynjalyk eşitti, ol onuň soraglarynyň esaslydygyny bilýärdi. Ol özüniň batyr gyzyny gujaklady-da, özlerini nähili sebäp bilen azat edip biljekdikleriniň üstünde oýlandy. Ertesi gün Adel muny bildi.

“Men siziň bilen gidip biljek däl”

Adel bilen Kristinany üýşüşen ýesirleriň hemmesiniň önüne çykмага mejbur etdiler. Komandir mesihilere ýüzlenip: “Tizara biz Kristina bilen Adeli Dahma adasyňa, onuň mesihi adamsynyň ýanyňa alyp gidýäris” – diýdi. Metuň gelendigi baradaky täzeligi ýesirleriň hemmesi eýýäm bilipdi. Olar Adeli bilýärdiler. Eger oňa gitmäge rugsat berseler, beýleki ýesirleri-de azat edýänçäler onuň köşeşmejekdigini bilýärdiler. Adel olaryň gutulyşa barýan sapajygy bolupdy.

Soň komandir olara tanyş bolan haýbat atyjy äheňi bilen: “Adel bilen Kristinadan olaryň siziň ýanyňyzda galmak ýa-da Metu bilen gitmek isleýändiklerini sorayarlar. Eger olaryň ýekejesi Metu bilen gitmek islese, biz siziň hemmäňizi öldürýäris” – diýip, sözünü dowam etdirdi. Komandir aňyrrak çekilip, pyçagyňy gynyndan çykardy-da, baş ýaşdan uly bolmadyk gyzjagazyň önünde çommalyp oturyp, gorkudan ýaňa sandyrap duran gyzjagazyň bokurdagyna pyçak goýup: “Hatda seni-de” – diýdi-de, gaharly gürledi.

Mesihiler Adele gözlerini dikdiler. “Ol nädip beýle karara gelip bildikä?” – diýip, olar pikir etdiler. Olar, şeýle hem, eger Adeliň ýerinde bolan bolsalar, özleriniň nähili hereket etmeginiň mümkindigi hakda pikirlendiler. Metu bilen gitmek isläýenlerinde-de, özüni-de, Kristinany-da hiç kimiň aýyplamajakdygyny Adel bilýärdi. Ýöne ol bir zat jogap berip ýetişmäňkä, komandir: “Ýörün” – diýdi.

Şu pursatda Adel Metunyň eýýäm özlerine garaşyp oturandygyny bilmedi. Hemme zat diýseň tiz bolup geçdi. Komandiriň olaryň hemmesini, dogrudanam, öldürjekdigi ýa-da munuň ýöne bir aldawdygy hakda pikirlenmek hem dogra etmek üçin oňa wagt gerekdi. Adel Metudan nädip ýüz öwrüp bilsin? Ýöne ol beýleki ýesirleriň ölümüne alyp barjak karara nädip gelsin?

Ol pikirlenip hem ýetişmäňkä, olary ofiserleriň oturan otagyna alyp bardylar. Olaryň arasynda Metu-da bardy. Olar içeri giren wagtynda, komandir Adeliň gulagyna: “Ýatda sakla, eger siziň ýekejäňiz hem onuň bilen gitseňiz, men ýesirleriň hemmesini

öldürýärin. Diňe olary-da däl. Men Metuny-da öldürerin. Ant içýärin, men onam öldürerin” – diýip pysyrdady. Onuň sowuk sözlerinden ýaňa Adeliň arkasyndan garynja ýörän ýaly boldy. Ol onuň şeýle hem etjekdigine düşüdi.

Adel Metunyň gözlerinden nähili ejir çekýändigini bildi. Metu öz aýaly hem gyzy bilen bile bolmagy nähili isleýär! Soňky üç aý oňa ebedilik bolup görnen bolmaly, ýöne indi onda umyt döredi. Ol bu otagdan olarsyz gitmezligi göwnüne aýgytly ötüripdi. Adeliň bar edip biljek zady özüne güýç bermegini diläp, Hudaýa dileg etmekdi.

Ofiser özüni jenap Said diýip tanyşdyrды-da, ikerjiňlenip durman: “Adel, sen Metu bilen gitmek isleýärsiňmi ýa-da galmak isleýärsiňmi?” – diýip sorady. Adel soragyň hut sözme – söz şeýle boljakdygyny bilýärdi. Şonuň üçin oňa nähili jogap bermelidigini aýdypdylar. Ol aýtmaga çalyşdy, ýöne dodaklary sessiz gymyldady. “Adel, sen Metu bilen gitmek isleýärsiňmi ýa-da galmak isleýärsiňmi?”

Adel özüniň näme üçin uzak wagtlap jogap bermän duranyny bilmän oturan Metua garady. “Metu...”. Adel: “Men seniň bilen gidip biljek däl” – diýende, ýüzünden gözyaş akdy.

Metu oturgyçdan atylyp turup, Adeliň ýanyna ylgap baryp, munuň sebäbini soramaga taýýardy, emma Said oňa soramaga mümkinçilik bermän, ony saklady. Soň şol bir soragy Kristina-da berdi. Adel entegem aglap durşuna, gyzynyň näme jogap berjegini bilmän, oňa garady. Onuň Kristina bilen maslahatlaşmaga wagty bolmandy, şonuň üçin hem, Adel indi biri Metu bilen gitmäge razy bolsa, olaryň ýesirleriň hemmesini we Metuny öldürjekdiklerine ynamly boldy. Ýöne onuň dokuz ýaşlyja gyzjagazy kakasy bilen gitmäge razy bolmagynyň öz yzy bilen näme alyp geljekdigine nädip akyl ýetirsin?

“Kakajan, men seniň bilen gidip biljek däl, men gaty gynanýaryn...” – diýip, Kristina kakasynyň önünde ötünç soramaga we ýagdaýy düşündirmäge dyrjaşyp aglady.

Jenap Said gödeklik bilen onuň sözünü bölde: “Besdir. Biz tamamladyk. Biz bu barada mundan artyk gürrüň etmeýäris. Düşnüklimi?”

Adel bilen Kristina berk gözegçilik astynda Metu bilen gürleşmäge rugsat etdiler we pyşyrdap gürleşmezlige buýruk berdiler. Adel buýrugy bozup, özüni eşitmezlikleri üçin doga edip ýuwaşja gürledi.

“Metu, men şeýle jogap bermeli boldum. Eger biz seniň bilen gitsek, onda olar hemmeleri öldürjekdiklerini aýtdylar. Ýalbarýaryn, meni ýazgarma. Men ömrümiň soňuna çenli umyt ederin. Haçan hem bolsa bir wagt biziň ýene bile boljagymyzy men bilýärim”.

Metu özüniň owadan aýalyna seretdi. Ol Adeliň gözlerinde agyry gördi-de, onuň batyrlygyna guwandy. Aýdara zat galmandy. Metu öz maşgalasyna seredip: “Men düşüňärim” – diýdi.

Umyda berk ýapysyp

Duşuşyk başlanmanka gutardy. Soň Adeli-de, Kristinany-da, otagdan alyp gitdiler. Adel Metua ýene bir gezek seretjek bolup gaňryldy, yöne komandir ýumrugy bilen onuň arkasyna urdy. “Oňa seretme. Ol Isa ynanyar. Ol doňuz” – diýip, komandir pyşyrdady. Adeliň umydy kül boldy. Ol diňe aglap hem geljegiň özüne näme getirjekdigi barada pikir edip bilýärdi.

Indiki birnäçe hepdäniň dowamynda Adel Metu bilen haçan hem bolsa bir wagt bile bolmaga bolan umyda ýapysdy ýördi. Bu umyt oňa agyrylaryny ýeňletmäge kömek etdi. Ol dury arzuw bolýan bolsa-da, Adele goldaw berdi.

Soň, 10-njy aprelde Adeliň bar arzuwy eýmençlige öwrüldi...

Komandir gelip: “Adel, men seni näme etmelidigi barada karara geldim. Sen maňa köp kynçylyklar getirdiň, sen rahatlygy bozuýj. Men öz adamlarymyň birine saňa öýlenmäge rugsat berdim. Belki, ol seni jylawlap biler” – diýdi

Adel muňa ynanyp bilmedi. “Men durmuşa çykyp biljek däl. Men Metuň aýaly!”

“Men saňa aýtdym. Metu adam däl. Ol doňuz, şonuň üçin seniň durmuşa çykmaňy hasap etmeýärim. Eger sen meniň özüň üçin saýlan adamyma durmuşa çykmasaň, onda men olaryň hemmesine seni ulanmaga rugsat bererin”. Komandir hiç zat

diňlemegem islemedi. Onuň ýüzüniň kejr keşbinden Adel şeýle hem etjekdigini bildi. Çykalga ýokdy.

Adel beýleki ýesir aýallaryň ýanyna gelip, olaryň özüne kömek etmeklerini sorady. Ol olaryň az zat edip biljekdiklerini bilýärdi, ýöne olar özi bilen bilelikde zor bilen nikalaşdyrma garşy bolup garşylyk görkezerler diýip umyt etdi. Emma olar özleriniň janlaryndan howatyr edip dymdylar. Ahyrsoňy olaryň biri oňa: “Eger sen olaryň birine durmuşa çykmasaň, onda olaryň biziň hemmämizi zorlamaklary hem öldürmekleri mümkin” – diýdi. Adel aňk boldy.

Ol bu aýallary goramaga çalşyp jan edipdi, indi bolsa, ol özüne döňüklik edilenini duýdy. Adel möňňürüp aglady. “Siz nädip meni haryda öwrüp, özüňizi halas etmek üçin satyp bilýärsiňiz?”

Beýleki aýallar diňe ötünç soradylar we agladylar. Olar özlerini musulmanlara durmuşa çykmağa mejbur etjekdiklerini bilýärdiler. Adel bilen Kristinany Alminiň, Adeliň täze adamsynyň, öýünde ýaşamaga mejbur edenlerinde, Adel mundan erbet zat bolup bilmez diýip pikir edipdi. Ýöne ýagdaýlar has-da erbetleşdi. Birnäçe aý geçenden soň, Adel göwreli boldy.

Täze durmuş

Oktýabr aýynda Adeliň emosional ýagdaýy has erbetleşdi. Onuň göwnüne özi düýpsüz çukura inip baryan ýaly boldy. Bu aždahalar onuň ogluny hem ejesini öldürpdiler. Olar ony sansyz – sajakсыz gezek urupdylar. Indi bolsa, olar ony Metu bilen birikme umydyndan hem mahrum eden ýaly boldy. Adel tutulan eýmenç gününde peýda bolan ýigrenç onuň içindäki täze durmuşdan-da tiz ösdi. Ol nähilide bolsa bir çykalga tapjak bolup aglady, ýöne hiç hili çykalga tapyp bilmedi. Ol hatda ýüreginiň astynda göterip ýören bigünä çagasynam söýüp bilmedi. Adel üçin bu çaga diňe özüni mahrum eden zatlarynyň ýatlamasy bolup durdy.

“Men indi olara özümden hiç zat almaga ýol bermerin” – diýen karara geldi.

Ol ýeke galýança garaşdy. Soň aşhana stolundan pyçak aldy. Hemme zadyň beýle derejä ýetenine ynanmak kyndy. Munuň ýaly çykgynsyzlygy duýmak üçin onuň näme sebäpden diri galandygy

baradaky sorag ony gurşap aldy. Ol özüni Hudaýyň halas edenini bilýärdi, ýöne indi ýaşap biljekdigini duýmaýardy. Ol ýuwaşjadan pyçagy garnynyň ýanyna getirip gözlerini ýumdy-da, özüni bagyşlamagyny sorap, Hudaýa dileg etdi.

“Eje, bes et!” – diýip, Kristina otaga ylgap girdi-de, pyçagy garbap aldy. Adel horkuldap aglap, poluň üstüne ýykyldy. Kristina onuň ýanynda oturyp aglady. “Eje, sen näme edýärsiň? Sen özüňi öldürmeli dälsiň. Bu çaga-da, saňa hiç hili erbetlik etmedi. Ol bigünä ahryr”.

Adel gowşady. Ol sagatlap aglady. Kristinanyň sözleri onuň ýüreginde hem kalbynda seslenme tapdy. Adel özüni ýesirlikde saklap oturanlary nähili ýigrenýändigini boýun alyp, Hudaýdan özüni bagyşlamagyny ýalbaryp sorady. Ol öz gaharynyň tasdanam, jehadyň esgerleriniň özüne edişi ýaly, bigünä jana kast etjek bolanyna düşündi. Bu özüňe getiriji reallykdy, şol sebäpden hem, özüni gynaýanlary derrew bagyşlap bilmese-de, ol Hudaýyň rehimdarlygynyň özi bilen bolmalydygyny bilýärdi. Ýigrenç Hudaýyň şypa beriji söýgüsini duýmaga mümkinçilik bermeýärdi.

Adel öz garnyny mylaýymlyk bilen sypalap, içindäki täze jan bilen gepleşip başlady. Onuň gyzdygyna ynanyp, ol oňa Sara diýip at dakdy. “Sara, haýyş edýäriň, meni bagyşla. Haýyş edýäriň, ejäň günäsini öt. Sen hiç hili erbetlik etmediň. Sen şu ýagdaýdaky gowy bolup biläýjek gowy zatsyň. Men seni söýýäriň”.

Adel doga edip, Sara bilen gepleşen wagtynda, gara bulut aýrylan ýaly bolupdy. Ozal Adel entek dogulmadyk çagasyny ýene bir duşman, öz ogluny öldüreniň çagasy hasaplaýardy. Indi ol onuň öz çagasydygyna we Rebbiň ýene bir ýaradanydygyna düşündi.

Ertesi gün Adel bir kagyz aldy. Ol özüniň Metu bilen habarlaşmalydygyny bilýärdi. Ol bolan zatlaryň hemmesini oňa gürrüň berip, ondan ötüňç soramalydy. Hatda Metu ony indiden beýläk öz aýaly hasaplamasa-da, Adel öykelemez. Adel ony söýýär, şonuň üçin bile boljakdyklaryna umyt baglaýar. Ol hat ýazdy, onuň gözyaşlary-da, hatyň yüzüne damyp, syýa bilen garyşdy. Metu bu haty okap bilermikä? Adel alty sahypany

dolduryp, hatyny tamamlady. Bu Adel üçin iň gynajy, wajyp hem söýgüden doly hatdy. Ol ony gowuja edip epledi-de, Metua bermäge mümkinçiligiň bolmagy üçin doga etdi.

Ýigrimi dördünji dekabır günü ýesirleriň hemmesini kokos plantasiýasynda işlemäge mejbur etdiler. Bu, aýratynam, eýýäm alty aýlyk göwreli bolan Adel üçin, agyr işdi. Ýesirler munuň Roždestwonyň önüsrasydygyny bilýärdiler, şonuň üçin hemmeside öten ýyllardaky baýramçylyklary ýatladylar. Şol aşşam Adel “Asuda gije” diýen aýdymy aýdyp başlanda, beýlekilerem oňa goşuldylar. Tizara olaryň hemmesi aýdyma goşuldylar, zalym garawullar bolsa, şübhe bilen diň salyp durdular. Ýesirleriň hemmesem Mesih baradaky adata öwrülen aýdymy aýtmaklygyny nähili howpludygyny bilýärdiler. Olary ýençseler gerek, yöne olaryň perwaýyna-da däl. Aýdym aýtmak hezildi!

Olar uzak wagtlap aýdym aýtdylar we özleriniň maşgalalaryny ýatladylar. Olar özleriniň aýdymyny Hudaýa bagyş edenlerinde, bedenleri ýesirlikdedi, emma ýürekleri welin, azatdy. Ertesi gün olar gaýgy hem şatlyk gözýaşyny dökdüler, özleriniň ýesirliğine agladylar, yöne has bagtly wagtyň bolaryna umyt bagladylar. Olar hemmesiniň bilelikde atyzda bellän Roždestwosyny hiç haçan ýatdan çykarmazlar.

On sekizinji martda Sara doguldy.

Indi Sara doglanyndan soň, Kristina ejesine bir zat aýtmagyň wagtynyň gelendigini duýdy: “Sen gaçmaga synanyşmalysyň, sen we Sara. Eger sen gaçmasaň, biziň hemmämiz bu ýerde öleris”.

“Men seni goýup gidip bilmerin, Kristina. Men seni hiç haçanam taşlamaryn” – diýip, Adel gyzyny ynandyrdy.

“Gulak as, eje. Saňa gaçmak gerek” – diýip, onuň on ýaşly gzyzy tutanýerlilik bilen ýalbardy. “Almin hiç haçanam, biziň hemmämize gitmäge rugsat bermez. Yöne sen Sara bilen gaçyp gitseň, onda ol hökman gaýdyp gelersiň diýip pikir eder. Yöne sen gaýdyp gelmeli däl. Sen kakamyň ýanyna barmalysyň. Ol meniň zyymdan geler. Bu biziň ýeke – täk umydymyzdyr”.

Adel gyzynyň mamladygyny bilýärdi, yöne ol muny nädip amala aşyrjagyny bilmeyärdi. Ol hatda özüni Metunyň kabul etjek etmejeinem bilmeyärdi. Indi onda Sara-da bardy. Munça

soragy bolup durka, Adelde gaçmagy planlaşdyrmaga batyrllygy ýetenokdy.

Onda mümkinçilik peýda boldy. Adel haty alty aýlap göterdi, ony goýberme mümkinçiliginiň bolmagy üçin doga etdi we umyt baglady. Birnäçe çaga olaryň obasynda myhmançylykda bolanda, şonuň ýaly mümkinçilik boldy. Adel gyzjagazlaryň birini bilýärdi, şonuň üçin ol howlukman olaryň oýnap oturan ýerine ugrady. Adel oňa derrew haty berdi-de, ondan ony öz adamsy Metunyň eline bermegini haýyş etdi. Gyzjagaz haty aldy-da, razylyk bildirip başyny atdy.

Adel öýüne tarap gitdi we hatyň Metunyň eline düşmegi üçin doga etdi... Metunyň özüni bagyşlamagy üçin doga etdi... onuň ýene özüni söýmegi üçin doga etdi. Adel gyzjagazyň ýene gelerine umyt baglap, her gün oba gözünü aýlap ýördi. Birnäçe günden soň, ol ony ýene-de gördi.

“Sen Metuny gördüňmi? Oňa haty berdiňmi?” – diýip, ol howlugyp, hat beren gyzjagazyndan sorady. “Hawa, men oňa haty berdim, ol bolsa, derrew maňa muny berdi”. Gyzjagaz özüne haty berende, Adel haýran galdy. Metu Adele onuň hatyny almazyndan öň hat ýazypdyr. Adel öz hatyny berme mümkinçiligine diýseň uzak wagtlap garaşyşy ýaly, Metunyň hem, hatyny uzak wagtlap göterendigini könelip giden konwertden we gyralarynyň eplenip galanyndan bildi.

Adel ony derrew okajak boldy, ýöne şobada pikirini üýtgetdi. Birden Metu ony ýigrenýän bolsa näme? Eger ol başga birine öýlenen bolsa näme? Adel aljyrap öýüne ylgady. Ol haty açan wagtynda, ýüregi agzyndan çykaýjak boldy.

“Adel sen on ärden on çaga dogrup bilersiň, ýöne barybir sen meniň aýalymyň. Sen näme, ruhy çopanyň aýdan zadyny ýadyňdan çykardyňmy? Bizi diňe Hudaý aýra salyp biler. Men seni söýýärim”.

Metu.

Adel jogap aldy. Indi ol gaçmaklygy planlaşdyrar.

Gaçyş hem gutulyş

Iki aý geçenden soň, 18-nji iýunda Almin Adele goňşy obadaky garyndaşlarynyňka gitmäge rugsat berdi. Adel kiçijik parom gaýyga münende, Sarany berk gujaklap, Kristina-da elini uzatdy. Ýöne Almin Kristinany saklady: “Ol şu ýerde galýar”.

Adel Alminden Kristinany goýbermegini haýyş edip sorady, emma ol rugsat bermedi. “Men Kristinasyz gitjek däl” – diýip, ol bir diýenini tutdy durdy. Ýöne Alminrazy bolmady. Eger Kristina özi bilen gitse, onda “aýalynyň” gaçyp gitjekdigini ol bilýärdi.

Hemme zat Kristinanyň planlaşdyryşy ýaly boldy. Kristina ejesini gujaklap, onuň gulagyna: “Haýyş edýärin, eje! Ýalbarýaryn, sen Sara bilen kakamyň ýanyna barjagyňa söz ber. Haýyş edýärin, men saňa ýalbarýaryn. Meniň hemme zadym gowy bolar”. Adel Kristinany ýeke galdyrma kararyna gelip bilmän, ony berk gujaklady. Öz gyzynyň nädip beýle batyr bolup bilýänine geň galan Adel ony gujaklady-da, hoşlaşdy. Adel Kristinany ýene uzak wagtlap görmejegini bilýärdi, belki-de, hiç haçanam görmez.

Adel paromyň gyrasynda durup, Kristinanyň şekiliniň uzaklarda ýitişine seredip durdy. Ol Sarany gujaklap, özünden dogry iş edenini ýa nädogry edenini sorap aglady. Ol özüniň gaçanyna Almin düşünyänçä, Metunyň ýanyna tiz barar. Soň olar näme etmeli bolsa hem edip, Kristinany alyp gitmeli.

Metunyň bolýan ýerine barmak üçin Adele bir hepde gerek boldy. Syýahat juda dowamly hem kyn boldy, şonuň üçin Adel özüniň ýüregine düwen zadyny Alminiň bilerinden heder edip, özi hakda Metuny habardar etmedi. Ol myhman otagda krowadyň üstünde oturyp (Sara beýleki otagda uklap ýatyrdy), biynjalyk bilen garaşdy. “Metu meni ýene kabul edermikä?” – diýip, ol özünden sorady. “Sarany näme?”

Adel hatda indi azat bolandan soňam, özüni ýesir ýaly duýup ýördi. Has beteri-de, ol özüni dönük hasaplaýardy. Ol başga birine durmuşa çykdy, Kristinany, öz gyzyny, ýesirlikde galdyrdy. Metu ony nädip bagyşlap bilsin? Ol özüniň gelen kararyna gaýta – gaýta şübhelendi, uzak wagtlap aglady-da, ahyrsoňy uklady.

Metunyň öýe girenini eşiden badyna, Adel oýandy. Ol düşekde sandyrap oturdy, soň bolsa, uklap ýatan Sarany garbap alyp ýerinden turdy. Özünüň aýylganç ýalňyşlyk goýberendigine ynamly bolan Adel öýden gaçma islegine ýan berdi. Ol özüniň nirä gitjekdigi hakda pikir etmedi, ýöne gaçar. Ol Metunyň gözüne seredip bilmez.

Ýöne ol gapa ýetmänkä, Metu içeri girdi. Ýekeje minudam ikirjiňlenip durman, ol aýalynyň ýanyna gelip, ony şatlyk bilen gujaklady. Soň ol Adeliň elinde tutup duran gyzjagazyna seredip ýylgyrdy. “Bu biziň kiçijik gyzymyz” – diýip, Metu aýtdy. Adel indi bagtly gözýaşlary döküp aglady-da, Metu bilen uzak garaşdyran birleşmeden lezzet aldy. Adel mydama Metudan ýapyşyp ýörmek, onuň berk gujagynyň howpsuzlygyndan lezzet almak isleýärdi. Ýöne ol Metunyň gitmelidigini, Kristinany halas edýänçä, onuň köşeşmejekdigini bilýärdi.

Adel alada edip, her gün Metu bilen Kristinadan habara garaşýardy. Olar eýýäm Kristinany öldüren bolsalar näme?

Metu ölen bolsa näme? Bary meniň günäm. Adel Hudaýy çagyryp, Ondan gorag sorap, mydama özüni gynayan pikirler bilen göreşýärdi.

Adel Hoş Habaryň özüne 18 aýlyk ýesirlikdekä şeýle ýetmezçilik eden tanyş tekstlerinden teselli tapýardy. Jehadyň esgerleriniň öz Mukaddes Kitabyny tike – tike edenleri onuň ýadyndady. Adel ýene-de Pawlusuň Filipililere ýazan hatynyň 4-nji babynyň 13-nji aýadyny açdy: “Özümi güýçlendirýän Mesih arkaly her zady etmegi başaryaryn”. Ol bu sözleri soňky gezek haçan okandygyny ýatlady. Ol ony musulmanlar çozan günü obanyň aňrsyndaky depäniň üstünde okapdy. Ondan bäri tutuş bakyýet geçdi, Adel dowzahda boldy we gaýdyp geldi. Ol özündäki eýmençligiň gutarmandygyny bilýärdi, Kristina hakda pikir etmegini dowam etdirýärdi, öz gyzyna dönüklük edendirin öýdüp, özüne soraglar berýärdi.

Adele Kristinanyň Metunyň ýanyndadygyny, özüniň bolsa, olaryň ýanyna barmalydygyny aýdýançalar, iki hepdeden gowurak wagt geçdi. Ahyrsoňy olar bileje öz maşgalasynda bolýarlar. Şatlyk gözýaşlary Adeliň ýañaklaryndan akdy. Ol Metunyň Kristinany

halas etmegi başarandygy üçin Hudaýa minnetdarlyk bildirdi. Indi bolsa, Adel özlerini gaýtaryp alyp barmak üçin Alminiň näme etjekdigi hakda pikirlenýärdi.

Epilog

Biz Adelden interwýu alan wagtymyzda, Adel bilen Metu gizlin Mukaddes Kitap mekdebinde okap, missioner bolmagy öwrenýärdiler. Onuň gaçanyna eýýäm birnäçe aý geçen bolsa-da, köp musulmanlaryň kömegi bilen olary gözläp ýören Alminden gizlenmäge çalşyp, Adel bilen onuň maşgalasy mydama bir ýerden başga ýere göçüp ýörmegini dowam etdirýärdiler. Adel iki gezek tas olaryň eline düşüpdi.

Adel azatlyga çykanyndan soň, iki sany wajyp meseläni çözmelidi. Birinjisi, ol hiç haçan hem çözüp bilmejek ýaly bolup görnen meselesidi. Mesihi hökmünde ol jehadyň esgerlerini bagyşlamalydygyny bilýärdi. Bu kyn proses Adel göwreli wagtynda, Kristina ejesiniň garaşýan çagasynyň hiç hili ýamanlyk etmändigini, Saranyň bigünädigini ýatladanda başlanypdy. Adel: “Men bagyşlaýaryn” diýip, aýdyp biljegini, ýöne ol sözleriň çyn ýürekden bolmalydygyny bilýärdi, sebäbi hakyky bagyşlama ýürekde bolup geçýär. Adel gaçandan soň, köp doga etdi. Ol özüni gyanlar üçin we öz maşgalasy üçin doga etdi. Ol doga etmekligiň özüniň olary bagyşlap bilmesiniň açarydygyna ynanýardy.

Ikinji mesele hem örän agyrdy. Adel özüniň Almin bilen biygtyýar nikalaşany üçin özüni bagyşlamalydy. Ol özüni ýgy – ýgydan dönük hasaplaýardy. Gynansak-da, beýleki mesihilerem onuň pikirlerini goldaýardylar, şol sebäpdenem, ol pikirler mydama, ylaýta-da, gaçan wagtynda, onuň kalbyny gynandyryýardy, ony biynjalyk edýärdi. Käwagt onuň göwnüne Metu hem beýleki mesihi dostlary ondan zor bilen edilen nika sebäpli, ýüz öwürjek ýaly bolup görünýärdi. Käwagt bu içki bulam – bujarlygyň hötdesinden gelmek, onuň çekmeli bolan fiziki zorlugyny çekenden has agyr bolýardy.

Adel ýesirlikden azat bolanda, Metu bilen dostlukly gatnaşyk-da bolan we ýurduň içinde hem ondan daşarda özüne her hili edip

kömek etmek islän är – aýal mesihi missionerleri bilen gürleşdi. Adel öz adamsy Metunyň ýanyna gaýdyp gelende, Reb Metuny goldady, şonuň üçin onuň aýdan ilkinji sözleri: “Adel, sen dönük däl” – diýen sözler boldy.

Adel bu sözleri eşidip aglady-da, şol günden başlap, azajykdan özüni bagyşlap başlady.

Adel bilen Metu onuň bilen ýesirlikde bolanlary azat etmäni gazanjak bolup, işlemegi dowam etdirdiler. Olaryň käbirleri entegem ýesirlikde.

Adel biziň olar üçin doga etmegimizi soraýar.

Purnima:

ÇAĞA TÜRMEDE, ÝÜREGI BOLSA AZATLYKDA

Butan.

1-nji mart, 1993-nji ýyl.

Hut şol aýratyn sowuk bolan gyş gijesi giç aňsam polisiýa ýene-de imanlylar toparynyň daşyny gurşap, olary etrap häkimliginiň jaýyna alyp geldi. On üç ýaşly Purnima sandyrady – ony we beýlekileri sorag etme dowam edende, howluda durmaga mejbur etdiler. Ofiserler olara hemişe berýän şol bir soraglaryny berdiler: “Sen näme üçin mesihi bolmak isleýärsiň?”, “Siz goldawy nireden alýarsyňyz?”, “Bu buddist ýurdy, siz bolsa başga dini kabul edip, bizi abraýdan düşürdiňiz. Siz näme üçin öz halkyňyzy özüňize garşy çykмага mejbur etmek isleýärsiňiz?”.

Şol uzaga çeken sowuk gijede olar otuz baş mesihini sorag etdiler. Ofiserler ýigrimi dagy bardy, özlerem äpet görnüşli erkekler bolup, juda gorkunçdylar. Topardaky käbir adamlar agladylar, beýlekileri goranmaga synanyşdylar. On üç ýaşly Purnima öz üstüne abanyp duran erkekleriň önünde jogap bermäge batyrgaýlygynyň ýetmegi üçin doga edip durdy.

“Purta obasynda Roždestwo bellemäge size kim rugsat etdi? Bu ýeri Butan. Butanda Roždestwo bellemäge rugsat berilmeyär. Bu siziň soňky mümkinçiligiňiz. Ýa-ha buddizme dolanarsyňyz, ýa-da Butandan gidiň”. Indi ofiser göni Purnima ýüzlendi: “Sen düşüňärsiňmi? Saňa bu ýerde galyp, başga dini wagyz etmäge rugsat edilmeyär. Sen nämäni saýlaýarsyň?”

Purnima ofiseriň çyny bilen aýdýandygyna ýekeje minudam şübhelenmedi. Mesihileri mesihilikden ýüz öwürmäge mejbur

etmek ýa-da olary dönükler hökmünde köpçüligiň önünde masgara etmeklik we ýurtdan kowmaklyk olaryň işinde abraý bolýardy. Purnimany eýýäm öýünden hem obasyndan kowupdylar. Ol nirä gitjegini bilmeyärdi, ýöne özüniň näme etmelidigini bilýärdi.

“Men Mesihden ýüz öwürjek däl! Men ýurdumdanam gitmek islämok, Mesihem terk etjek däl. Ol sizi we meni halas edip biljek ýeke – täk Kişidir”.

Purnima gahardan ýaña gyzaran ofiser bilen gödegräk gürleşende, özüniň sandyraýandygyny duýdy, ýöne yüreginde belli karara geldi, edil şol pursatda hem, öz ykbalynyň çözülenini bildi. Butandan çykmak üçin oňa we beýlekilere baş gün möhlet berildi. Olara Nepala gitmelidiklerini aýtdylar. *Baş gün*

Purnimanyň özüniň mydama ýaşan durmuşyndan baş günü galypdy. Olaryň etrabynda ofiserleriň haýbaty şeýle bir tiz ýaýrady welin, onuň aýal dogany bilen adamsy özleriniň janynyň aladasyňy edip gidipdiler. Mesihileri resmi taýdan dönük hökmünde atlandyranlarynda, obanyň birnäçe yaşaýjylary muňa olaryň üstüne hüjüm etmäge berlen göni rugsat hökmünde düşündiler. Purnima gitmezinden öň ejesi bilen görüşmeklik zerurdy. Ene – atasy ony öýünden kowaly bári, bir ýyldan gowurak wagt geçipdi. Indi ol gizlin gaýdyp barmak isleyär. Özüniň tizara gitmelidigi baradaky myş – myşlaryň olara eýýäm baryp ýetendigine ynamly bolan Purnima ene – atasynyň özleriniň kiçijik gyzy bilen soňky gezek görüşmegi islemekleri üçin ol uzak wagtlaý doga etdi. Purnima ýüzüni garaňka tutup, öz önüp ösen, 12 ýaşyndaka kowlan öýüne baryp ýetdi.

Gudrat bilen şypa alyş

Purnima günorta Butanda yaşyl depeleriň arasynda ýerleşýän kiçijik buddist obasynda önüp ösdi. Onuň kakasy ýerli tebib bolany üçin döp – dessurlary ýygy – ýygydan geçirýärdi we özleriniň obasynyň üstüne howp salýan erbet ruhlary kowmak üçin mallary gurbanlyk berýärdi. Ýerli standartlara görä, olaryň sekiz adamdan ybarat bolan maşgalasy baýam däl, garybam, ýöne olaryň ullakan öýi bardy, özlerem agzybir yaşaýardylar. Purnimanyň aýal dogany

Maýýa öýlenen Siwal hem olar bilen bile ýaşaýardy. Eger syrkaw Maýýa gudrat bilen sagalmadyk bolsa, onda, belki, Purnima-da obadaky islendik çaga ýaly bolup ýetişerdi.

Purnima üç ýylyň dowamynda kakasynyň öz sypasynyň üstünde jüýjeleri gaýta – gaýta gurban getirişini, öz ýasan depregine urup, ruhlaryny çagyryp, olardan gyzyny sagaltmaklaryny soraşsyny synlady. Mundan soň, Purnima Maýýanyň gowulaşaryna umyt edip, onuň krowadynyň ýanynda oturýardy, emma Maýýa gowulaşmaýardy. Ol kä gowulaşýardy, kä-de erbetleşýärdi, ýöne garyndaky hem kelledäki tükeniksiz agyrylar ony tiz – tizden düşekde ýatmaga mejbur edýärdi. Doganynyň ejir çekişini göreňde, Purnima ejesinden: “Näme üçin ruhlar beýle gaharlanýarlar? Näme üçin berlen gurbanlar kömek etmeýär?” – diýip sorýardy. Emma jogap yokdy.

Indi ýyllar boýy ezýet çekenden soň, Maýýa sagalypdy. Ýöne agyrylar bardy... kellesindäki sesler welin aýrylypdy. Purnimanyň ejesi bilen kakasy özleriniň gyzynyň gowulaşaryna begendiler, ýöne Maýýanyň özüni Isanyň sagaldanyny aýtmagy welin, olara ýaramady. “Sen nädip beýle zady aýdyp bilýärdiň? Sen nädip öz maşgalaňy hem toparymyzy beýle biabraý edip bilýärsiň?!” – diýip, kakasy oňa aýtdy. “Biz buddistler, şonuň üçin hem, şol ýat Hudaý hakda hiç zadam eşitmek islämok. Sen düşüňärsiňmi? Ýekeje sözem eşitmek islämok”. Kakasy gazap donuny geýipdi. Hemmesinden-de beteri, ol oba adamlary biläýseler, onda olaryň diýäýjek zatларыndan gorkýardy. Ol öz janyndan gorkýardy.

Ýöne Maýýa bilen Siwal özleriniň täze imanyndan ýüz öwrüp bilmediler. Siwalyň dostларыnyň biri Maýýanyň syrkawdygyny bilende, özüniň mesihidigini boýun alýar-da, oňa Mukaddes Kitap berýär. Ol, şeýle hem, Isanyň Maýýa şypa berjegine ynanýandygyny aýdýar. Isa oňa şypa-da berdi. Mundan soň olaryň imany berkedi-de, olar bilelikde Mukaddes Kitaby okadylar.

“Eger siz özüňiziň mesihidigiňizi aýdyp, bir diýeniňizi tutup durjak bolsaňyz, onda bu ýerde mundan beýläk galyp bilmersiňiz” – diýip, Purnimanyň kakasy şol soňky ağşam Siwal bilen Maýýa

aýdypdy. “Obadaşlarymyz muňa hiç haçanam ýol bermezler. Olar bizi-de kowarlar, siziň täze diniňiz bizi masgara eder-de, bütin maşgalanyň başyna bela inderer”.

Purnima aýal dogany bilen adamsyny öýden kowanlaryny görende, hasrat dagyny çekdi. Emma ol on ýaşly bolsa-da, öz kakasynyň hakykaty gürleýändigini gaty gowy bilýärdi. Ol oba ýaşajylarynyň bu täze dini hiç haçanam kabul etmejekdiklerini bilýärdi. Şeýle-de bolsa, ol Maýýanyň saglygynyň gowulaşmagyna we özüniň bilýän ýeke – täk öýünden gitmekçi bolup, barja sadaja zatlaryny ýygnan wagtynda ýüzündäki täze, nurly keşbe haýran galman bilmedi. Maýýanyň eýýäm alty aýlyk göwrelidigini bilende, bu Purnima has-da, agyr degdi.

Olar gidenden soň, öýdäkileriň hemmesi edil birini jaýlan ýaly duýdular. Purnimanyň ejesi depressiýa düşdi, kakasy bolsa, öz maşgalasynda nämäniň bolandygyna asla akyl ýetirip bilmedi. Purnima ejesi bilen Maýýa hakda gürleşmek isledi, ýöne hatda onuň adyny-da tutmak hemmelere gadagan edildi. Olaryň ýerleşen ýerine – goňşy obadan birnäçe mil aralykdaky bambuk kepbesine – barmaga hiç kime rugsat bermediler.

Ýöne Maýýanyň oglunyň bolandygyny bilende, Purnima aýralyga mundan artyk çydam edip bilmedi. Purnima öz aýal doganynyň sagdyn çaga dogranyna haýran galdy. Ol onuň gudrat bilen sagalandygy hakda entegem pikirlenmegini dowam etdirýärdi. Purnima çaganyň nähilidigini göz önüne getirdi.

Onuň kellesi mydama çynlakaý soraglardan doldy:

“Haýsy Hudaý şypa beribem, muzduna hiç zat soramaýarka? Öz maşgalasyna we jemgyýetine garşy gitmäge, hatda öýünden kowulmaklyga çenli baryp ýetmeklige batyrlyk beren täze dininden Maýýa bilen Siwal näme tapdykalar?”

Bu soraglar Purnimany batyrlygyny bir ýere jemläp, öz aýal doganynyň öýüne ogrynça gelmäge mejbur etdi. Ol atyzlaryň üstünden geçip, agaçlaryň kölegesinden ýöräp, özüni doganyndan köp hepdeleriň dowamynda, aýra salýan aralygy geçdi. Maýýa özüniň gözgyny kepbesiniň gapysyny açyp, sandyrap duran Purnimany görende, onuň haýran galmasy derrew geçdi-de, derrew kiçijik uýasyny gujaklady hem gözýaş döküp aglady.

Purnima Maýýanyň ýanyna gizlinlikde zzygiderli gatnap başlady. Purnima ol ýerde uzak wagtlap oturyp bilmeyärdi. Kāwagt dagy, bary – ýogy on baş minutlyk bolup gaýdyardy. Ýöne her gezek ol baranda, Maýýa oňa Mukaddes Kitapdan parçalary okap berýärdi, olam jikme – jikleriň hemmesini özüne siňdirip diňleýärdi. Musa baradaky parçalar Purnima has-da ýarady. Ol wakalar Hudaýyň Musanyň üsti bilen güýçli gudratlar görkezendigi üçin däl-de, onuň öýünden gitmeli bolandygy, gowy gürläp bilmese-de, ahyrynda, Hudaýyň sesi bolandygy bilen oňa ýarady. Eger Purnima mesihi bolanda bolsa, onda ol edil Musa ýaly boljagyny göz önüne getirdi.

Indiki ýyl Maýýanyň ýene bir çagasy, Ester, boldy, şonuň üçin Purnima ýgy – ýgydan gelip başlady. Özüniň öýden kowlan aýal doganyny we ýegenlerini görmek üçin ýodalardan ogryn gelmeklik – bu kiçijik Purnima üçin başdan geçirme bolupdy. Eger özüni tutaýanlarynda-da, ol uly belanyň üstünden barmaz diýip pikir edýärdi. Galyberse-de, ol entek çagady.

Ýöne Purnimanyň ejesi başgaça pikir edýärdi: “Purnima, biz seniň näme edýäniňi bilýäris” – diýip, ol oňa bir gezek aýdypdy. “Men eýýäm bir gyzymy ýitirdim, indi beýlekisinem ýitirmek islämok. Sen düşüňärsiňmi?” Purnima tassyklaýjy äheňde başyny atdy. Şonda ejesi oňa mesihiligiň aşak synply adamlar üçin ýat dindigini düşündirdi. “Ol din biziň obamyz üçinem, biziň ýurdumyz üçinem däl. Maýýany Siwal bilen onuň dosty aldadylar” – diýip, ejesi sözüni jemledi.

Hudaýa tarap düşnüksiz ymtlyş

Ýöne aýal dogany bilen wagtyny geçirmeklik Purnima ýarady, şol sebäpden hem, gizlin gatnawlar dowam etdi. Roždestwoda Siwal bilen Maýýa özleriniň soňky on sekiz aýyň dowamynda emele gelen kiçiräk agzybir toparyna Purnimanyň hem goşulmagyna rugsat berdiler. Bu ýgy – ýgydan gelmeler Purnimanyň ýüregine iman tohumyny ekdi, şonuň üçin hem, ol Mesihiň dogluşy, Onuň pāk Gyždan doglandygy we adamlara gutulyş getirmek üçin ýere gelendigi baradaky wagyzlary

eşidende, öz ýüreginiň saklap bolmajak derejede Hudaýa tarap ymtylýanyňy duýdy.

Ol, köp günleriň dowamynda, indiki gezekde Maýýanyň ýanyna gizlin gelip, suwda çokundyrylmany geçmek isleýändigini aýdýança, mesihiligi kabul etmeklige gelen karary hakda hiç kime hiç zat aýtmady. Uýasynyň bu karary Maýýany begendirdi, ýöne ýüreginde bu täzelik barada Purnimanyň ene – atasyna nädip aýtjakdygyny alada etdi. Üç hepde geçenden soň, açyk güneşli günde, Purnima suwda çokundyrylmany geçende, ol öz pikirinde berk durup: “Indi özümiň näme etmelidigimi men bilýärim. Men bu täzeligi ejem bilen kakama habar bermeli. Men mundan artyk gizläp biljek däl. Indi özümiň Isa Mesih üçin ýaşaýandygymy, özüme näme diýjekleriniň we näme etjekleriniň tapawudynyň ýokdugyny hemmeleriň bilmegini isleýärim!” – diýdi.

“Ýöne Purnima, sen juda ýaş, sen entek bary – ýogy on iki ýaşyňda, sen olaryň näme etjekdiklerinem bilýärsiň. Sen, dogrudanam, muňa taýýarmyň? Meniň ýanymda Siwal bardy, şonuň üçin öýden gitmek maňa aňsat bolupdy. Belki, bu täzeligi aýtmaga entek garaşmak we dogra etmegi dowam etdirmek gerekdir?”

Purnima yranmazakdy. “Men beýle edip biljek däl, Maýýa. Indi men öz eşiden zatlarymyň, seniň Mukaddes Kitapdan maňa okap beren zatlaryňyň hemmesine düşüňärim. Men entek hiç haçanam, özümi beýle duýup görmändim, şol sebäpdenem, bu zatlaryň seniň aýdyşyň ýaly realdygyny bilýärim. Men muny nädip gizläp, ejem bilen kakama aýtman bileýin? Mundan başga-da, mende sen bar...”

Bu sözlerden ýaňa Maýýa eredi-de, uýasyny gujaklady. “Elbetde, sende men bar. Sen meniň özüň bilen gitmegimi isleýärsiňmi?”

“Ýok, saňa oba barmak juda howpludyr. Alada etme, hemme zat gowy bolar”.

Maýýa garyşyk duýgular bilen öz uýasynyň öýüne tarap ylgap gidisine seredip galdy. Ol öz uýasynyň beýle batyrdygyna ynanyň bilmedi, şonuň üçin hem, ene – atasynyň muňa nähili garajakdygyny bilýän bolsa-da, Purnima hem onuň batyrllygy üçin ullakan şatlyk duýdy.

“Belki, Hudaýda onuň üçin aýratyn plan bardyr” – diýip, Maýýa pikir etdi.

On iki ýaşly sadaja çaga bolandygy üçin Purnima öýüne geliş ugruna bu täzeligi aýdyp goýberdi: “Eje, men mesihi!” Onuň ejesi bu täzeligi eşidende, doňup galdy.

“Sen, elbetde, degişýärsiň” – diýip, ejesi hakykat bolmagynyň mümkindiginden howatyr edip aýtdy. “Sen mesihi bolardan juda ýaş. Mundan başga-da, men ikinji gyzymy hem ýitirmek islemeýändigimi aýdypdym”.

Emma Purnima öz gelen kararyny tassyklady. “Eje, men Maýýa ýaly gitmek islemeýärim. Men öýde galmak isleýärim. Ýöne men mesihi bolma kararyna geldim, indi meniň kararymy hiç zadam üýtgedip bilmez”.

Ony şol aňşamyň özünde kowdular. Ol özüne eýýäm tanyş bolan ýoda bilen eline ujypsyzja goşlaryny alyp, Maýýanyň öýüne tarap ýörände, ejesiniň aglaýan sesini eşitdi. Ol ejesiniň iki gyzyny hem gowy görýändigini bilýärdi, ýöne olar obadaşlarynyň olara edäýmegi mümkin bolan zatlaryndan gorkýardylar. Ozal Purnima-da gorkýardy, ýöne garaňkyda Maýýanyň öýüne tarap ýöräp barşyna, indiden beýläk gorkmazlyk kararyna geldi.

Şol wagtdan başlap, ol Maýýa bilen Siwalyň öýünde ýaşap başlady. Aýal doganynyň maşgalasynda ýaşamak oňa ýaraýan bolsa-da, ol ýerde ýaşayyş şertleri agyrdy, şol sebäpden hem, olaryň günleri kyndy. Soň 1992-nji ýylda, Purnimanyň suwda çokundyrylmany geçenine bir ýyl geçenden soň, Roždestwoda tussag etmeler başlandy.

Bu ýerde mesihileriň sanynyň artandygyndan ýerli polisiýa örän gorkup, mesihilere basyş etmäni güýçlendirdi. On günün dowamynda mesihileri on gezek sorag etdiler. Her gezegem olary Mesihden ýüz öwürmegiň gerekdigine ynanýrmaga ýa-da özleriniň buddist köklerine gaýdyp gelmäge mekirlik bilen yrmaga çalyşdylar. Erkekleri ýençdiler, ýüzlerine urdular, olaryň käbirlerini türmä basmazdan öň saklanylýan kameralarda hepdeläp ýa-da ondan-da köp saklap, öňküsinden-de beter ýençdiler. Tutulan aýallary kemsitdiler we jelepçilikde aýypladylar. Onuň toparynyň birnäçe agzalary Mesihden

el çekmekligerazy boldular, emma kiçjik Purnima barha tutanýerli boldy.

Indi Purnima, onuň aýal dogany Maýýa, Maýýanyň adamsyna we olaryň özleri bilen dostlaşan goňşy obalardan bolan dostlaryna: “Butandan gidiň” – diýip buýruk berdiler

“Sen nädip beýle batyr bolup bilýärsiň?”

Atyzyň içinden gitmegini dowam etdirip barşyna, Purnima ene – atasynyň öýünde, birwagtlar özünüňem öýi bolan öýde, çyranýň ýagtysyny gördi. Olar Purnimanyň kowlan gijesinden bäri gürleşmändiler, hatda biri – birini görmändilerem. Indi Butandan gitmäge mejbur bolan Purnima haçan hem bolsa bir wagt ejesini görüp biljek bilmejekdigi hakda pikir etdi.

Ol ýuwaşjadan gapynyň agzyna gelip, içeri girmegi makul bildi. “Eje, eje, bu men”.

“Purnima?” Ejesi ony berk gujaklady. “Haýyş edýärin, öýe galmak üçin gelendigiňi maňa aýt. Haýyş edýärin, indi özüňiň mesihli dældigiňi aýt”. Purnima birnäçe minutlap dymyp durdy. Ol öz ejesiniň nähili gaýgylydygyny gördi, şonuň üçin birnäçe minutlap aglady. Ol ejesiniň ýüregini oňküden-de beter agyrtmak islemedi, ýöne ol oňa aýtmalydy. “Eje, men Butandan gitmeli boldum. Polisiýa maňa bu ýerde ýaşamaga rugsat bermeýär. Meni bagyşla”.

Ejesi özüniň kiçjik gyzyna seretdi, onuň batyrlygyna gözi gitdi. Ýöne Purnima entek şeýle kiçjikdi, şeýle sadady.

“Purnima, sen entek on dördem ýaşamadyň. Sen nädip beýle batyr bolup bilýärsiň? Sen öz ýurduňy nädip terk edip bilýärsiň?”

Purnima ejesi bilen bile aglady. “Men ýurdumy terk edemok, eje” – diýip, ol aglady. “Meniň ýurdum meni terk edýär”. Ol özüni ejesiniň nähili gowy görýändigini bilýärdi, ony hiç haçan kowmak hem islemändigini-de bilýärdi. Ýöne hemmeler gaty gorkýardylar. Mesihilerden gorkýardylar, Roždestwodan gorkýardylar, Mesihden gorkýardylar. Purnima olaryň hemmesini nämäniň beýle gorkuzýandygy hakda pikirlenýärdi.

“Ine, şuny al”. Kakasy Purnima bir daňy puluň kiçijik bölegini berdi. “Haýyş edýärin, seresap bol”. Ol gyzynyň ýaşa dolan gözlerine seredip, ony gujaklady-da, derrew otagdan çykyp gitdi.

Purnima ejesiniň gymmatly ýüzüniň her bir bölejigini, sesiniň tembrini, ýylgyran wagtynda gözleriniň öwşün atyşyny ýatda saklamaklyga çalşyp, ejesi bilen ýene birnäçe minutlyk boldy. Onuň ejesi şeýle owadandy. Purnima bolsa, ony indi haçan görjegini, umuman, görüp biljek bilmejegini-de bilmeyärdi. Soňky gujaklaşmalar. Purnima gaýyp boldy.

Ertesi gün ol öz toparýndan bolan sekiz mesihä goşuldy. Olaram Butandan çykarylypdylar. Döwlet olary Purtadan Hindistanyň serhedine çenli äkider ýaly, awtobus berdi.

“Kim biziň ýolbeledimiz bolar?” – diýip, olar biynjalygy aýyrmaga çalşyp öz aralarynda degişdiler. Olaryň hiç haýsysy-da, öz obasyndan uzakda bolup görmändiler, şonuň üçin hem, hiç kim nirä barýandyklarynam bilmeyärdiler. Serhetden geçenlerinden soň, awtobus saklandy-da, dokuz sany gaçgak düşdi. Olar güýçli basylan gazyň döreden çal diwarynyň içinde awtobusyň öwrülip gidenini görüp galdylar. Bu olaryň Butan bilen soňky baglanyşygydy, indi bolsa, olam gaýyp bolupdy. Olara “şol ugur bilen”, Hindistanyň daglarynyň üsti bilen Nepala gitmelidigini aýdypdylar.

Tükeniksiz düýşler

Mesihiler üç günläp, başdan geçirmelere duş gelmän ýörediler, yöne gitdigiçe ýadadylar, sebäbi dagly ýerlerden yöreyärdiler. Ýoluň gyrasynda duran adatdan daşary ullakan agajyň ýanyna ýetenlerinde, Jon, olaryň formal däl lideri, bir günlük ýa-da ondan-da köp wagtlyk düşelge gurmagy tekliptdi. Howlugara ýer yokdy. Olaryň hemmesi-de, özleriniň nähili güne düşendiklerine düşünişip başladylar. Purnima-da gitdigiçe gorkýardy. Ol başgalaryň bilmegini islemeýärdi, yöne uklamazyndan öň köp aglaýardy. Öz Oba-syndan gaýdaly bari, mydama ol ejesi hakdaky düýşleri görýärdi. Bu gijede, öňki gijelere meñzeş bolar...

Sekizinji mart. Purnimanyň doglan günü. Purnima aýdyň asmana seredip, ejesine gysylýar.. Biri – birine asmanda görýän zatlaryny görkezip, bilelikde ýyllyzlary synlamaklyk olara ýarajardy.

Kiçi gyzy bolandygy üçin Purnima ejesi bilen wagtyny köpräk geçirip bilýärdi, şonuň üçin olar ikisi bile bolanlarynda, Purnima özüni howpsuzlykda duýýardy.

“Ýeri, doglan gününü belleýän gyz, indi ulalanyňdan soň, sen näme etjek?” – diýip, ejesi degişdi.

“Uly gyz? “Uly gyz” diýmek bilen nämäni göz önünde tutýarsyň? Men ýaňy on dört ýaşadym” – diýip, Purnima kikiräp aýdýar. Ol özüni özüniň yetginjeklik keypi bilen öz önünde şekillenen uly adamyň jogapkärçiliginiň arasyndaky duzakda köp duýýardy, ýöne bu gün ol ejesiniň kiçijik gyzdy.

Purnimanyň şatlygy uzaga çekmedi-de, özlerine tarap ýöräp gelyän dört ofiseri gören badyna gutardy. Ol olaryň öz zyndan gelyänini bilip, dowla düşüp başlaýar. Ýöne ejesi welin muny görmeýän ýalydy. Purnima gaçmak başartmady. Dört ofiser onuň daşyny alyp durdy. Olaryň biri Purnimanyň elinden şeýle bir berk gysdy welin, dyrnaklary eliniň içine çuň gidip, gan aýlanmasy bes etdi-de, barmaklary ysman galdy. “Meni goýberiň. Siz meniň elimi agyrdýarsyňyz!” – diýip, ol ýalbardy.

Jogap bolmady. Purnimany derrew ejesiniň ýanyndan süýrüp aýyrdylar-da, öýünden alyp gitdiler. Olaryň ikisem uzaklarda gaýyp boldular.

“Eje! Eje!” – diýip, Purnimanyň sesi eşidildi. “Maňa kömek edäý-dä, haýyş edýärin! Haýyş edýärin, goý, olar meni goýbersinler!” Ýöne hemmesi biderek boldy. Onuň ejesi edil hiç zat bolmadyk ýaly, oturgyçda oturdy...

Purnima titräp gitdi-de, agyr dem alyp oýandy. Ol ýuwaş – ýuwaşdan reallyga gaýdyp geldi. Onuň dodaklary gözýaşdan ýaña sordy. Ol özüniň haçan hem bolsa bir wagt ýekelige öwrenişip biljek bilmejegi hakda pikirlendi.

Gije garaňkydy. Purnimanyň kellesiniň aşagyndaky uly şahalary öçügsije şöhlelendirip duran aýyň diňe gyraýygy görünýärdi. Onuň bedeni sandyraýardy, şonuň üçin ol özüniň ýeňiljek kurtka-syny berk çekdirdi. Özüne ýassyk bolup hyzmat edýän switerine dogurlap, Purnima garaňkylyga garady. Ol gijäniň garaňkylygynyň näderejede gorkunç bolup bilýändigine juda geň galdy.

“Bu gün, dogrudanam, meniň doglan günüm” – diýip, Purnima pikir etdi. Ol günleri sanamaga çalyşdy, emma hemme zat biderek boldy. Soňky birnäçe hepdäniň wakalary şeýle tiz bolup geçdi welin, ol günleriň hasabynam ýitiripdi. Häzir munuň ähmiýeti ýok diýen ýalydy.

Ol bu günlere, hepdelere, hatda ýyllara-da, nädip döz gelip biljekdigi hakda pikirlendi. Onuň anyk bilýän bar zady, bu özüniň öýüni kүйseýändigidi. Purnima uklan wagtynda ýene-de ejesiniň eýjejik ýüzi we ýyljajyk elleri hakda pikir etdi.

Bedeni gökli, ganly... we döwlen

“Turuň! Turuň-da, pullaryňyzy beriň, şeýtseňiz, biz sizi öldürmeris!”

Purnimany gaty hem gödek sesler oýardy. Agyr köwüş onuň bykynyna depdi.

“Men “tur!” diýdim”

Nätanyş adam ýene bir gezek uranda, agyry onuň endamyndan parran geçdi. Ol özleriniň üstlerine çozanlaryň näçe sanydygyny aýdyp biljek däldi, ýöne galtamanlar birnäçedi. Onuň kiçijik topary goranyp bilmedi. Ýoldaşlarynyň gaty sesleri olary-da ogrularyň urýandyklaryny aňladýardy. Ony-da urmaklaryny dowam etdirdiler, şonuň üçin Purnima goranmaga çalyşdy. Gorky onuň bedenini gurşap aldy, ýöne birdenem, Mukaddes Kitabyň bir aýady onuň ýadyna düşdi. Ol şol aýadyň Mattanyň Hoş Habaryndandygy barada pikir etdi – “Bedeni öldürýänlerden gorkmaň”¹.

“Bedeni öldürýänlerden” – diýip, ol öz ykbalynyň beýle bolmazlygyny diläp dogra etdi. Topar gazaplanmagyny we olaryň ujypsyzja zatlaryny alyp, howul – harada ýasan düşelgesini talamagyny dowam etdirdi. Purnima zatlarynyň arasynda

1 Matta 10:28

gizlenen puly almaga synanyşdy. Arkasyna urlan şeýle güýçli urgudan ýaňa demi tutulmazýndan öňürti eli gözleyän zadyny tapdy. Ol özüni goramaga, bedenini persala edip barýan gödek köwüşüň öňünden gaçmaga çalşyp durşuna, Hudaýy çagyrdy.

Galtamanlar görgüli ýadaw gaçgaklary gorkuzyp, ellerinde bar bolan zatlaryny alanlaryndan soň, mesihileriň dördüsini, şol sanda Purnimany-da, hatara goýdular. Gaçgaklaryň hiç biri-de kalam agyz söz aýtmaga het edip bilmedi. Olar özleriniň üstlerine çozanlara seredip, ümsüm durdular. Olar on iki sanydylar, hemmesiniňem ýüzleriniň ýarysý ýaglyk bilen daňylgydy. Purnima öz ýanynda duran ýoldaşlaryna seretdi. Hemmesi-de gorkudan ýaňa doňup durdular. Olary duran ýerinde öldürmegiň galtamanlar üçin hiç hili kynçylygynyň ýokdugyny ol bilýärdi.

“Siz polisiýa ýüz tutmaly dälisiňiz” – diýip, olaryň biri sapaňçasy bilen haýbat atyp duýduryş berdi. “Eger polisiýa barsaňyz, biz gaýdyp gelip, sizi öldüreris. Ol öz sözlerini tassyklap, sapaňçasyny her kimiň ýüzüne bir degrip, barmagyny sapaňçanyň gysawajynda saklap durşuna aýtdy. Purnima gözlerini ýumup, atylan sesi eşitjekdigi hakda pikirlenip durdy. Ol gözlerini açan wagtynda, ogrular eýýäm ýokdy.

Hüjüm edilmäniň ýaralanan pidalary bir ýere üýşdülerde, hemme ýerlerine göz gezdirip başladylar. Olaryň hemmesi janlaryny halas edeni üçin Hudaýa minnetdarlyk bildirdiler, ýöne hemmesiniňem gökleri hem ganan ýerleri bardy. Olar, şeýle hem, özlerinde hiç zadyň ýokdugyna düşündiler. Ogrular hemme zady, hatda çalşyrgyç eşiklerem alyp gidipdirler. Olar özleriniň Nepala etjek syýahatynyň beýle howply boljakdygyny göz önüne-de getirmändiler.

Ertesi gün Jona bir fermeriň ullakan yük maşynyny saklamak başartdy. Maşyn elde ýasalan agaç bortlaryna çenli doludy. Yük maşynynyň Nepala barýandygyny bilip, ol sürüjä: “Siz bizi alyp gidip bilersiňizmi? Biz bu ýerde galyp bilmeýäris. Galmak gaty howply” – diýip ýalbardy.

“Siziň puluňyz barmy?” – diýip, garry sürüji kabinadan düşüp hem birnäçe dollar işleme mümkinçiliginiň bolanyna baha berip durşuna sorady.

Jon öten aňsam özlerini talandyklaryny, ellerinde bolan zatlaryň hemmesini aldyrandyklaryny düşündirdi. “Haýyş edýärim, biziň käbirlerimiz özlerini uranlaryndan soň, zordan hereket edýärler” – diýip, ol sözünü dowam etdirdi. Ýöne sürüji olaryň bedenlerindäki ýaralary görenden soňam, olary alyp gitmekden ýüz öwürdi. Ol gazaňç etmek isleýärdi.

Jon bilen beýlekiler mümkinçiligiň elden gidenine gynanyp gidip başladylar. Purnima: “Mende pul bar” – diýende, hemmeler oňa haýran galma bilen seretdiler. Munuň ýaly hüjüm edilmeden, başdan geçirilen zatlardan soň, onda nädip pul bolup biler? Talaňçylar örän inçeden gözlediler.

“Aýdaly, men ony berk gizledim” – diýip, Purnima ýylgyryp aýtdy-da, ony sürüjä berdi. Gaçgaklaryň iň kiçisi olaryň gahrymany boldy, şonuň üçin hemmeler ony gujakladylar. Gaçgaklar yük maşynyna mündüler. Mährem hem sahy Purnimanyň soňky gezek peýdaly bolşy dälidi.

Ýokary galyp barýan gün mesihleriň kiçijik toparyny ýylatdy. Olar sowuk çygly ýerde ýatandyklary sebäpli sandyramagyny bes etdirdiler. Beýlekiler ýatma mümkinçiliginden peýdalananynda, Purnima ýene-de ejesi hakda pikirlenip başlady-da, öz gelen kararynyň dogrudygyna şübhelenip başlady. Belki, ol özüne Maýýanyň teklip edişi ýaly, imanyny gizlemeli eken. Ol suwda çokundyrylmany geçenden soň, özüne Siwalyň sowgat beren Mukaddes Kitabyňy açdy-da, ony ogrularyň almandygy üçin Hudaýa minnetdarlyk bildirdi.

Purnima sahypalary agdaryşdyryp, özüniň söýgüli aýatларыny tapdy. Ol şol aýatlary yüzlerçe gezek okapdy we tapmak aňsat bolar ýaly edip belläp goýupdy. Ol öz doganynyň öýüne gizlin baryp başlan ilkinji wagtlaryndan başlap, Mukaddes Kitap wakalary ony ýesir edipdi. Ol Meryem bilen Ýusubyň Müsüre gaçyşlary, Dawudyň Şaul patyşadan gaçyşy hakda pikir etdi. Ol özüniň gowy görýän Mukaddes Kitap gahrymany, Müsürden gaçyp giden Musa hakda pikirlendi. Bu taryhlar Purnima batyrlyk berdi. Ol Mukaddes Kitaby döşüne gysanda, özüniň gowy ýoldaşynyň bardygyny bildi.

Gaçgaklar ýene – de bile

Agşam düşdi. Sürüji, ahyrsoňy Hindistanyň Azon şäherinde saklanyp, ýolağçylara habar berip, benzin guýmalydygyny we iýmit satyn almalydygyny, ugramaklaryna birnäçe sagadyň bardygyny aýtdy. Gezelenç etme mümkinçiliginiň bolanyndan peýdalanyp, Purnima we beýlekiler şähere aýlanmaga gitdiler we ol ýerde ýerli ruhy çopana duş geldiler.

Ruhy çopan aslynda Butandan eken. Ol gaçgaklaryň düşen gününe, olaryň hemme zady taşlap, Isa Mesihniň görkezen ýolundan ýöreme yhlasyna haýran galdy. Purnima ony has-da geň galdyrdy. Ruhy çopan Jony bir gyra çekip, Purnimanyň näçe ýaşyndadygyny sorady.

“Onuň on üç ýa-da on dört ýaşyndadygyny-ha bilýäriň” – diýip, Jon jogap berdi.

“Ol maşgalasy bilen gelyärmi?” – diýip, ruhy çopan sorady.

“Ýok. Onuň aýal doganyňyň maşgalasy-da, Nepala gitdi, ýöne olar bizden öňde gitdiler. Olaryň nirededigini biz bilmeyäris”.

Ruhy çopanyň Purnima nebsi agyrman bilmedi. Ol Jondan Purnimany öz maşgalasynda ýaşamaga çagyrsa nähili boljakdygyny sorady. Munuň gowy pikirdigi bilen Jon ylalaşdy. Jonam, onuň aladasyny edýärdi. Jon ruhy çopana Purnima bilen özüniň gürleşip görmelidigini aýtdy.

Purnima ruhy çopan hem onuň aýaly bilen ýaşamagarazy boldy. Maşgalada ýaşamak ýakymlydy. Ýöne bu onuň maşgalasy däldi, şonuň üçin ol Maýýa bilen bile bolmagyny diläp, mydama doga edýärdi. Ol munuň nädip amala aşjagyny bilmeyärdi, ýöne munuň üçin diňe doga edýärdi.

Üç aý geçenden soň, ruhy çopan özleriniň Azopdan uzakda bolmadyk mesihilik konferensiýasyna gitjekdiklerini aýdyp, Purnimany hem, özleri bilen gitmeklige çagyrdy.

Ol ýene Sewaly görjekdigine örän begenip, onuň bilen Nepala gitme kararyna gelmegi ruhy çopan bilen onuň aýalyny gynandyrdy. “Sen gitmek isleýäniňe ynamlymy, Purnima?” – diýip, ruhy çopan ondan sorady. “Sen Nepalda özüňe kyn boljakdygyny bilýärsiňmi? Sen gaçgaklaryň lagerinde ýaşamaly bolarsyň”.

Purnima onuň ýumşaklyk bilen yrjak bolup aýdýan sözlerini diňledi-de, mamladygyny bildi. Ruhý çopan bilen aýaly ony edil özleriniň gyzy ýaly görýärdiler, şonuň üçin olardan gitmeklik, dogrudanam, kyndy. Ýöne Purnima karara gelipdi. “Hawa, men ynanýaryn” – diýip, ol jogap berdi. “Men öz maşgalam bilen bile bolmak isleýärim. Men siziň ýagşylygyňyza gaty ýokary baha berýärim, ýöne meniň gitmegimiň Hudaýyň islegidigini bilýärim”.

Purnima bilen Sewal Nepalyň demirgazyk serhedindäki gaçgaklaryň lagerine giç agşam geldiler, şonuň üçin Purnima özünüň täze öýüni görmedi. Şol pursatda wajyp bolan ýeke – täk zat – ýene Maýýany görmekdi. Uýalar şatlykly ses bilen biri – biriniň gujagyna doldular. Soň Purnima bambukdan dokalan ýukajyk düşekleriň biriniň üstünde derrew uklap galdy. “Purnima, tur!” Kiçjik Ester çapak çalyp we gülüp, Purnimanyň daşynda aýlandy. Purnima gözlerini açan wagtynda, onuň gören ilkinji zady ýogyn plastik bilen çekdirilen bambuk çarçuwasy – külbäniň üçegi – boldy. Ol ýerinden turup oturan wagtynda, göni kepbäniň girelgesiniň önünde ýüzlerçe adamyň başagaý bolandakysy ýaly sesi eşitdi. Şonda Purnima bu ýerde münlerçe maşgalalaryň nähili çakli şertlerde we nähili garyplykda ýaşaýandyklaryna şobada düşüdi.

Uýasy bilen ýene bir ýerde bolanyňa begenýän Maýýa Purnimany ruhlandyrmaga çalyşdy. “Gulak as, Purnima” – diýip, ol özünüň uýasyna aýtdy. “Men bu ýeriň gaty erbet ýerdigini bilýärim, ýöne biziň nirededigimize garamazdan, Rebbiň elleriniň hemişe biz bilendigini bilýärim. Isa Mesih hakda hiç haçan hem eşitmedik bu ýerdäki adamlaryň hemmesi barada pikir et. Sen bolsa, adamlaryň mydama özün tarapa ymytlyandyklaryny bilýärsiň. Olar sen Hudaý hakda gürrün bereniňde, seni diňleýärler. Belki, munuň sebäbi, olaryň sen ýaly ýaş hem owadan wagyzçyny görmäne endik edinmändiklerindedir”.

Purnima gyzardy-da ýylgyrdy. “Belki. Ýöne biz bu ýerde näçeräk wagtlap bolmaly bolarys, sen nähili pikir edýärsiň? Hudaý biziň hiç haçan öýe gaýdyp barmazlygymyzy, dogrudanam, planlaşdyrýarmyka?” – diýip, ol aýtdy.

Maýýa näme jogap berjegini bilmedi, ýöne Purnimany berk gujaklady. Ol kiçi uýasynyň önünde berk bolmak isleýärdi, ýöne onuň özi-de, şol soragy berýärdi.

Hepdeler geçdi, Purnima kem – kemden özi üçin lagerdäki durmuşyň düzgünlerini açdy. Lagerden çykyp, goňşy obalara gitjek bolanyňda, “rugsatnama” almalydy. Özüniň Hoş Habary wagyz etmäge barýanyňy aýtmak gerek däldi. Lagerde mesihileriň uly ýygnagyňy toplamak bolmaýardy; kiçijik ýygnaklar bilen “öý ýygnaklarynyň” duşuşyklary bolmalydy. Sapaklara gidip, dil öwrenmek we şoňa meňzeş zatlary etmek bolýardy. Gaçgaklaryň lagerinde Purnimanyň umyt etmedik durmuşyna meňzeş bolmadyk durmuş bardy.

Hoş Habary wagyz etmäge jan etme

Purnima üçin lageriň durmuşyndaky iň wajyp zat münlerçe gaçgaklaryň arasynda tiz ösüşiň bolmagydy. Ol Mesihiniň maşgalasynyň howpsuzlygyndan lezzet alýardy. Onda köp dostlar peýda boldy. Purnima bilen onuň dostlary goňşy lagerlerdäki we obalardaky mesihileri baryp görmek üçin kiçi topar bolup, köp gezekler bildirmän gidip geldiler. Olar bu mümkinçiligi özleriniň täze dilinde wagyz etmek üçin ulanýardylar. Purnima bu başdan geçirmelerden kanagatlanma duýýardy. Ol özünde saz çalma zehininiň bardygynyň üstüni açdy we imana gelmediklere barha köp duýgudaşlyk duýdy. Hoş Habary wagyz etme çagyryşy bilen gzyyklanan Purnima lageriň durmuşyndaky garyplygy ýatdan çykardy diýen ýalydy.

Purnima bilen onuň dostlary indiki ýylda özlerini tutýança, beýleki lagerlere we obalara Hoş Habary ýaýratma syýahatyny dowam etdirdiler.

Daň saz berende, awgustyň ýekşenbe ertiri bilen topar Honanyň öýüne iki sagatlyk syýahata ugrady. Hona gaçgaklaryň lagerinden bolan göçgünli mesihiler hakda eşitdi-de, olaryň birnäçesini öýüne we ýerli bazaryň meydançasynda Hoş Habary wagyz etmeklige çagyrdy. Purnima bilen beýlekiler şatlyk bilen razy boldular.

On bir adam ikiden – üçden topar bolup, gaçgaklaryň lagerinden bildirmän çykyp, lagerden bir mil uzaklykda duşuşdylar. Olar Mukaddes Kitap, birnäçe mesihilik kitapçalaryny, gitara alyp barýardylar. Olar hiç haçan Hoş Habar hakda eşidip görmändigi mümkin bolan täze obanyň adamlarynyň ýanyna barma mümkinçiliginiň bolandygyna begenýärdiler. Ýöne olar aňsama çenli lagere gaýdyp gelmek üçin özleriniň tiz gitmelidiklerini bilýärdiler.

Olar günortan Honanyň öýüne geldiler-de, birnäçe sagatlap gürleşip oturanlaryndan soň, bazar meýdanyna gitdiler. Olar birnäçe aýdym aýdyp – aýtmankalar, olaryň ýanyna baş sany poliseý geldi. “Ýörüň biziň bilen” – diýip, olar buýruk berdiler.

Gorkan mesihiler ofiserleriň yzyna düşüp gitmekden başga hiç zadam edip bilmediler. Ol: “Siz nireden?” – diýip, talap ediji ses bilen sorady. “Kim size lagerden çykmaga rugsat etdi? Kim size Nepalda öz diniňizi wagyz etmäge rugsat etdi?”

“Siziň bu ýerde hukugyňyz ýokdur”

Uzak günläp olar garaňky, hapa türme kamerasynda özlerini ýeke – ýekeden, ilki erkekleri, soň hem aýallary soraga çagyrrarlaryna garaşyp oturdylar. Bu bolsa, Purnimanyň ýüregine düşdi-de, ol bu ýöne bir düşnümezlik diýip pikir edip, kapitana ýüz tutma kararyna geldi: “Biz hiç hili erbet zat etmedik. Siz näme üçin bizi bu ýerde saklap otyrsyňyz? Haýyş edýärim, bizi goýberiş. Bize garaňky düşmänkä, lagere barmak gerek”.

“Ýok” – diýip, kapitan gygyrdy. “Bu gün siz şu ýerde galýarsyňyz, ertir bolsa, polisiýanyň etrap bölümüne gidersiňiz”. Purnima kapitanyň olary tutup, tussag edenine begenýänini gördi. Purnima bilen ýene üç aýaly kiçijik hapa kamera salyp goýdular. Olar ol ýerde biri – birlerine gysylyşyp agladylarda, gorag sorap, Rebbe doga etdiler. Olar Nepalda Hoş Habary wagyz etmäniň howpludygyny bilýärdiler, ýöne Hoş Habary hiç haçan eşitmedik adamlaryň gaty köp sanlysy ol hakda bilmäge dyrjaşýardylar, şonuň üçin munuň ugrunda töwekgelçilik edenine degýärdi.

Ertesi gün polisiýa on bir mesihini ýene bir ýere ýygnady. “Eger puluňyz bar bolsa, günortanlyga bir zatlar satyn alyp bilersiňiz. Biziň gitmeli ýolumyz uzak” – diýip, ofiserleriň biri duýdurdy.

Purnima öz dostlaryna soragly seretdi, ýöne tolgunmazlyk kararına geldi. Hemme zat, elbetde, etrap bölüminde aýdyňlaşdyrylar.

Olar – on bir mesihi bilen dokuz sany awtomatly polisiýa işgäri – uzakly gün tokaýyň içi bilen ýadaw ýagdaýda ýörediler. Purnima ýaraga seredip: “Meniň pikirimçe, biz gaty howply görünýäris” – diýip pikir etdi. Onda we beýleki mesihilerde puly yokdy, şonuň üçin olarda iýmitem, suwam yokdy. Olar suwdan çeşmäniň üstünden geçenlerinde gandylar.

Olar ahyrsoňy etrap bölümine gelip ýetenlerinde, eýýäm garaňky düşüpdü. Purnima tapdan düşüpdü. Ol üşeyärdi we aýgygypdy, ýöne Hudaýyň özleri bilendigi baradaky pikir ony ruhlandyryýardy. Şeýle hem, ol özleriniň tizara öýlerine gaýdyp gitjekdigine ynanyýardy. Öçügsi ýagtylygy bolan sorag edilyän otagda ullakan agaç stoluň başynda baş sany ofiser otyrdy. Olar gahar bilen soraglaryny gygyryp berýärdiler: “Ýapadaky bazar meýdançasyna wagyz etmelidigini size kim aýtdy? Sizi kim goldaýar? Siz kitaplaryňyzy nireden aldyňyz? Siz kirli gaçgaklar! Siziň bu ýerde hukugyňyz yokdur”.

Bu gykylyklara jogap bermäge synanyşan her bir adamyň ýüzüne urdular, iteklediler, ýençdiler, ýöne ýesirler jogap bermedik wagtynda-da, olary depdiler we ýençdiler. Soraglar we urulmalardan köp sagatlap dowam etdi. Ahyrsoňy ofiserleriň biri: “Bu günlükçe besdir. Olara iýer ýaly zat beriň. Biz ertir dowam etdireris” – diýdi.

Bu kameradaky şertler birinji türmedäkiden-de beterdi. Purnima toplanan gaharyny saklady: kameradaky porsy ýürek Bulan-dyryjydy, sement pol sowukdy, hajathana hökmünde ulanar ýaly, hatda bedre-de yokdy.

Ertir bilen Purnima we beýleki aýallar kamerada gorky bilen garaşdylar. Esgerler ýesirleri bir – birden çagyryp, olary sorag edip başladylar. Sebitiň komandiri Purnima bilen onuň dostlarynyň buddist ybadathanasyny weýran edendigi we olaryň hudaýlaryny

kemsidendikleri barada özlerinde subutnamanyň bardygyny oňa aýtdy.

“Ýok, bu ýalan!” – diýip, Purnima gygyrdy. Ofiser onuň ýüzüne güýçli urdy.

“Sen kiçijik bihaýa aldawçy” – diýip, ofiser gygyrdy. “Bize hakykaty aýtsaň, azrak möhlet alarsyň. Eger aldamağyňy dowam etdirseň, federal türmä uzak wagtlaýyn gidersiň”. Purnima dowla düşüp başlady, ýöne öz diýeninde durdy. Gaýta – gaýta onuň ýüzüne urdular we depdiler, şol sebäpdenem, birazrak wagt geçenden soň, wagşyçylykly urmalaryň netijesinde eýýäm düşünjesini ýitirdi. Hindistandaky şol birinji gijede Purnima adamlaryň beýle zalym hem gazaply bolup bilýändiglerini bilmeýärdi. Ýöne soňky yigrimi sekiz günün dowamynda ol muny bildi: onuň bilimi gazaply boldy. Bu on baş ýaşly gyz üçin agyr sapak boldy.

Sorag etmeleriň günleri uzaga çekdi, polisiýa öz işini – Purnimanyň we onuň dostlarynyň ruhuny döwjek bolmagy – dowam etdirdi. Her gün şol bir tertip dowam edýärdi, ýöne olar gündelik sorag etmelere we urmalara kimi ilki çagyryjakdyklaryny bilmeýärdiler. *Sorag, nädogry jogap, urgy. Ýene sorag, başga bir nädogry jogap, ýene bir urgy. Ş.m. we ş.m.*

Kamerada Purnima bilen beýleki aýallar ýuwaşjadan aýdym aýdyp, uzak wagtlap, ýary gijä çenli doga etdiler-de, biri – birini umytly sözler bilen ruhlandyrmaga çalyşdylar: “Berk dur, tizara hemme zat gutarar-da, biz öýümize gideris” – diýip, olar garaňkyda pyşyrdaşdylar.

“Öý, juda otnositel jümle” – diýip, Purnima ýaňsyly pikir etdi.

Rebbiň rahatlygynyň nury

Lagerde Purnima mydama özüniň ene – atasy hakda pikir edýärdi we özüniň Butandaky öýüni örän küýseýärdi. Häzir bolsa, ol özüniň aýal doganyny we aşa köp gaçgaklaryň ýerleşdirilen ýerindäki kiçijik hapa kepäni küýseýärdi. Ýegenleriniň näme edýändigleri onuň üçin gyzyklydy, ol Maýýanyň aladasyny edýärdi. Maýýa Purnimanyň nirededigi barada nähilidir bir habar aldymyka?

“Wah, Maýýa, özümiň saňa şeýle köp kynçylyklary berýändigim üçin gynanýaryn. Sen, ähtimal, dälireýänsiň” – diýip, Purnima pikir etdi.

Gaçgaklaryň lagerindäki mesihileriň birnäçesi, şeýle hem, ruhy çopan toparyň tussag edilendigini eşitdi. Olar hatda Purnima bilen beýleki adamlar saklanylýan türmä-de bardylar, ýöne olary rehimsizlik bilen urup kowupdylar. Tussag edilen on bir mesihä bolan zady habar berdiler, olaram özleriniň dostlaryny ýenjendiklerine gaty gynandylar.

Tussag edilmäniň ýigrimi birinji gününde, garawullaryň biri Purnimanyň zyndan örän ir geldi. Komandir Purnima tanyş bolan sorag edilýän otagda öz zalymlygyny görkezmege taýýar bolup garaşyp otyrды. Ol ýene sorag etmege başlady: “Seniň wagyz etmelidigiňi kim aýtdy? Sen şeýle ýaş. Belki, bu seniň günäň dälidir. Elbetde, pul wada berip, seni bu dini kabul etmege mejbur edendir. Size kitaplary kim iberýär? Size kim kömek berýär? Eger sen maňa kimdigini aýtsaň, biz seni urmagymyzy bes etdireris, sen hatda lagere-de gidip bilersiň”.

Ondan soňky birnäçe minut Purnima ebedilik bolup göründi. Gurbatdan gaçan we iýmit ýetmezçiligi zerarly güýjüni ýitiren (tussaglary gün içinde iki gezek naharlaýardylar), hapa (ýuwunary ýaly ýer ýokdy) bolsa-da, Purnima sorag edilen wagtynda, öz içinde Rebbiň rahatlygynyň nurunyň şöhle saçandygyny bilýärdi. Özünü Hudaýa tabşyranda, öz gynajyklaryny Hudaýyň bagyşlamagyny we özüniň hemme zada döz gelmegini sorap dogma etmesi oňa diýseň kömek edýärdi.

“Meniň soraglaryma jogap ber” – diýip, komandir gygyrды.

Purnima özüniň bar batyrlygyny kömege çagyryp, urga taýýar boldy. Ol öz berjek jogabynyň komandire ýaramajakdygyny bilýärdi: “Men mesihiligi pul, kömek ýa-da ýene bir zat üçin kabul etmedim! Meniň Mesihi kabul etmegimiň sebäbi aýal doganym üç ýyllap syrkaw ýatdy, mesihiligi kabul edenden soň bolsa, gudrat bilen şypa aldy. Men köp gudratlary gördüm. Mende rahatlyk bilen şatlyk bar. Başga sebäbi ýok”.

Gazap atyna münen komandir Purnimanyň ýanyna mümkin boldugyça ýakyn geldi. Onuň demini duýanda we gözlerinde gara

gazaby görende, Purnima gorkdy, ýöne yza çekilmäge çalyşmady. “Sen ýalan sözleýärsiň” – diýip, komandir onuň ýüzüne gygyrdy. “Indi sen türmä uzak wagtlyk gidersiň. Sen şuna taýýarmy?” Purnima jogap bermezinden öňürti, komandir ony şeýle güýç bilen urdy welin, ol oturgyçdan ýykyldy. “Ony kamera alyp gidiň” – diýip, ol buýruk berdi.

Purnimanyň näzijek ýüzüniň güýçli urulmadan ýaňa göm – gök bolanyny gören kameradaşlary içlerini çekdiler. Onuň ýüzi olaryň gözleriniň önünde çişip başlady. “Biynjalyk bolmaň” – diýip, Purnima aglap aýtdy. “Bu görnüşi ýaly agyranok”.

Aýallar munuň beýle däldigini bilýärdiler, sebäbi olary-da rehimsiz ofiserler urupdylar we kemsidipdiler ahyry. Olar özleriniň sözlerine ofiserleriň ynanmak islemeýändiklerini aýdyp, edip bildiklerinden Purnimany köşeşdirmäge çalyşdylar. Polisiýa işgärleri Purnima bilen onuň dostlarynyň daşary ýurtlulardan kömek almaýandyklaryna ynanyp bilmeyärdiler. Olar Mukaddes Kitap bilen beýleki kitapçalaryň Nepaldan däl-de, başga ýurtlardan gelyändigine, sebäbi mesihiligiň ýat dindigine berk ynanýardylar. Olar onuň Nepalda hiç hili mejbur edilmezden ýa-da şahsy bähbidi wada bermezden ýaýraýandygyna ynanmaktan boýun towlaýardylar.

Indiki birnäçe gün asudalykda geçdi. Purnima bilen onuň dostlary özleriniň ykballary hakda pikir etdiler. Doga etmeler bilen ýuwaşjadan aýdym aýtmalar kalby ýenilleşdirmäge we wagty gysgaltmaga kömek edýärdi. Ýöne Purnimada howsala duýgusy peýda boldy. Ol özlerini soraga çagyрмаýandyklarynyň sebäbiniň nämede bolmagynyň mümkindigi hakda pikir etdi. “Olar näme edýärkäler? Olar näme üçin bizi çagyрмаýarkalar?” – diýip, ol pikir etdi.

“Men nähili bagtly”

Ahyrsoňy, sişenbe güni, ýigriminji sentýabrda, toparý ýene komandiriň otagyna ýygnadylar. Bir işleriň edilýändigini Purnima bilýärdi, sebäbi şu wagta çenli aýallary erkeklerden aýra saklapdylar. Gaçgaklary gepsiz – gürrüňsiz hatara goýdular-da,

olara gol gandalyny dakdylar, soň oba meýdançasynyň içi bilen tüneke üçegiň astyndaky suduň binasyna alyp gitdiler. Purnima günüň astynda birnäçe minutlygam bolsa, ýöränine şeýle begendi welin, özlerine nämäniň garaşýandygy üçin alada edeninem ýadyndan çykardy.

Otagyň içi adamdan doludy. Gaçgaklaryň toparyny öňe geçirip, suduň bellän aklawçysynyň ýanynda oturdylar. Otagyň garşydaş tarapynda bolsa, döwlet prokurory otyrdy. Ol bu on bir adamyň nämede aýyplanylýandygyny okady. Ol oýlanylýp tapylan aýyplamalaryň – buddist ybadathanasyny weýran etmek we mukaddes sygyrlary öldürmek baradaky ýalanlaryň – sanawyny okanda, Purnima, dogrudanam, bir zada umyt baglady. Belki, bu olaryň aklanyljak günü bolar-da, olary azat ederler. Kazy, elbetde, olaryň bigünädiklerine düşüner.

Olaryň aklawçysy ýeterlik derejede ynandyryjy edip subut etdi, ýöne prokuror ssenariý boýunça hereket etdi. Onuň baş maksady bularyň göreldesiniň üsti bilen beýleki mesihilere sapak bermekden ybaratdy. Gije düşdi. Agşam sagat on töwerekleri, ahyrsoňy, kazy tapdan düşen adamlaryň toparyna hökümi okap berdi. Beýlekiler bilen bilelikde öz ady okalanda, Purnima ýerinden turdy. Kazy olary garawulçylyk astyna alyp, üç ýyllyk federal türmä ugradýandyklaryny aýdanda, ol titräp gitdi.

Üç ýyl. Purnimanyň kellesinde bu sözler ýaňlandy.

Purnima özüni nirä – öýünden... Butandan,... lagerden uzaga – iberse-de, barybir Oňa wepaly boljakdygyna Hudaýa wada beripdi. Ýöne *türmä*? On baş ýaşly gyz muňa döz gelip bilmedi. Ol gözlerini ýumdy-da, özüniň ýatdan bilýän Mukaddes Kitap taryhlaryndan teselli tapmaga çalyşdy. Ol Isanyň Öz şägirtlerine ders berip, dagyň yokarsynda oturanyny göz önüne getirdi. Şol wagt ol özüne tanyş bolan: “*Hakykat ugrundan yzarlanýýanlar bagtlydyrlar, çünki Gökleriň Patyşalygy olaryňkydyr. Hakykat ugrunda yzarlananlar... Bagtlydyr...*” diýen sözleri ýadyna salanda, öz batyrlygynyň berkeýänini duýdy. Ol sesini çykarmady, sebäbi hakykata düşündi: “Men bagtly...”².

2 Matta 5:10 serediň.

Türme tussaglygy hakda ak pata hökmünde pikir etmeklik gaty kyn boldy. Purnimanyň ruhy bilen kalby akly muňa düşünmezinden ozal bu fakty kabul etdi. Şondan soňky günlerde bu waka türmä salnanlar üçin güýjüň çeşmesi boldy, şonuň üçin olar bu sözleri ýygy – ýygydan sazlaşykly gaýtaladylar. Indi olary iki – ikiden gandallap, suduň binasyndan çykardylar-da, geçmesi kyn bolan tokaýlygyň içi bilen ýene alyp gitdiler. Purnima suduň mejlisini ýatlanda, özleriniň durmuşynda bolup geçen zatlarda Hudaýyň rolunyň bolandygyna göz ýerirdi. Olara ýalan aýyplama ýöňkäp, Mesihniň işi üçin türmä alyp barýarlar. Muny bilmeklik Purnimany köşeşdirdi. Ol Mesih ugrunda görgi görmäge çagyrylmagyň özi üçin uly hormatdygyny duýdy. Tokaýyň içinden ýadawlyk bilen ýöräp barýan on dostuna garanda, özüniň gowy adamlaryň içindedigini bildi.

“Dowzaha hoş geldiňiz”

Olar türmäniň derwezesiniň önüne gije sagat üçde bardylar. Aýyň ýagtysyna Purnima türmäniň daşyna aýlanyp duran beýik diwary we özlerini içeri salmak üçin gorkunç jygyldy bilen açylan äpet derwezäni gördi. Binanyň gorkunç, eýmendiriji görnüşi bardy. Belki, ol haçan hem bolsa bir wagt ajaýyp köşk bolandyr, ýöne häzir gaty könelendir. Olar açyk derwezededen geçip, howlynyň içindäki binalara tarap ýöränlerinde, Purnima soňky gezek yzyna seretdi, äpet derweze hem olaryň zyndan ýapyldy.

Gaty sesli takyrdy türmäniň – Purnimanyň täze öýüniň – bütin territoriýasynda ýaň bolup ýaňlandy. Purnima we beýleki aýallaryň hersine otan dokalan ýukajyk düşek berdiler-de, kamera alyp gitdiler. Ol ýer gözedürtme garaňkydy, ýöne kem – kemden olar polda ýatan beýleki adamlaryň şekillerini saýgaryp bildiler. Ýerden bir geňsi: “Hoş geldiňiz. Dowzaha hoş geldiňiz” diýen ses eşidildi.

Purnima kameradaşlarynyň kimdikleri hakda birahatlyk bilen pikir etdi. Olar nähili jenaýat etdikäler? Olar zalyummykalar? Ol olaryň göwnüne ýararmyka? Özüne rahatlyk bermeýän bu soraglara ol jogap berip bilmeýärdi. Ol daşky diwaryň ýanynda boş

ýer tapdy-da, dyzlaryny alkymyna gysyp oturdy. Ol surnugypdy, ýöne ýatyp bilmedi, gaty gorkýardy.

Birnäçe sagatdan soň, diwaryň ýokarsyndaky gözeneklenen deşiklerinden ýagty düşüp başlady welin, Purnima bilen dostlary gowuja seredişdirip bildiler. Otag uly däldi, ýöne ol doly-da däldi. Kamerada baş tussag bardy. Her aýalyň öz ýeriniň bardygy, azajyk zatlarynyň hersiniň öz ýanynda polda ýatandygy göze görnüp durdy. Wannanyň ýerine – ony şeýle atlandyrmak mümkin bolsa – daşky diwara daýanyp ýokary galyp duran ýerde posly rakowina bardy, ýöne sabyn ýokdy. Gyzgyn suwam, gapy-da ýokdy. Sementiň içinde deşik hem çukur bardy. Ondan ýaňa kameranyň içine gaty erbet ys gelýärdi. Ysyndan çen tutsaň, hiç haçanam arassalanmandyr.

Türmäniň beton diwarlary reňklenilipdi, köp ýyllyk tozanlar bilen örtülipdi. Pol sowukdy, çygdy we örän hapady. Gözüň düşyän derejesindäki kiçijik penjire tussaglara howlyny we howlynyň beýleki tarapyndaky erkeklere niýetlenilen has uly kamerasyň görmäge mümkinçilik berýärdi. Howlynyň ýokarsyna inçejik köprüjik aýlanypdy. Ol ýerden türme garawuly tussaglara gözegçilik edip bilýärdi, ýöne Purnima ol ýerde entek garawul görmändi. Tulasa kameranyň özüne at beren lideridi. “Sen näme üçin bu ýere düşdün? Sen türmede oturardan juda ýaş” – diýip, ol Purnima seredip gödeklik bilen sorady.

“Men özümiň juda ýaşdygymy ýa-da ýaş däldigimi bilemok welin, biziň bu ýere gelmegimiziň sebäbi, biz mesihiler” – diýip, Purnima jogap berdi.

“Mesihiler?” – diýip, Tulasa bu sözi tüýkürdi diýen ýaly etdi. “Näme üçin olar mesihi bolanyňyz üçin sizi türmä saldylar? Küteklilik kanuna garşy däl-le”. Ol güldi, beýlekilerem oňa goşuldylar. Ol öz adyny aýtdy, ýöne onuň sözlerinde ýylylyk ýokdy. “Meniň öz gaýyn enemi öldürendigimi aýdýarlar” – diýip, ol arlady. “Şonuň üçin men birazrak wagtlyk bu ýerde bolýaryn hem-de eger maňa azar bermeseler, minnetdar bolaryn”.

Tulasanyň gödek sözleri özüni gorkuzan bolsa-da, Purnima bu aýala ünsli seretmegi dowam etdirdi. Bu sowuk daşky keşbiň aňyrsynda gowy, näzik kalp bar diýip, Purnima hasaplady, şonuň

üçin şol pursatdan başlap, ol şol jany tapmaga özüne mümkinçilik bermegini diläp, Hudaýa doga edip başlady.

Tulasa sögünip, özüniň kameradaky burçuna dolanyp geldi. Purnima onda odeýalynyň we şahsy zatlarynyň köpdüginini gördi. Bu bolsa, onuň bu ýerde eýýäm köpden bäri bolýandygyny, dostlaryndan hem maşgala agzalaryndan käbir zatlary alyp bilendigini aňladýardy. Täze gelenlerde eginlerindäki eşiklerinden başga hiç zatlaram ýokdy. Şol birinji günün ertirinde olar bir ýere ýygnanyşyp doga etdiler-de, her günü doga etmekden başlamagy, her anna günü oraza tutmagy karar edindiler. Täze tussaglara tarelka, çemçe berdiler we gün içinde iki gezek, adatça kartoşka hem tüwi bilen naharladylar. Ýöne olaryň azat däldiklerinde, elbetde, göze görünüp duran tapawut bardy, olarda kynçylyklar ýüze çykan wagtynda, garawul muňa gatyşmak islemeýärdi.

Ýöne Purnima bu ýerde gündelik sorag etmeler we urulmalar ýok, özleriniň üstlerinden beýleki tussaglaryň gülýändiklerine we hemişelik sögünçlerine garamazdan, özleriniň bile doga edýändiklerine şatlanyp boljakdygy hakda pikir etdi. Purnima özleri bu ýere gelenlerinden tizara soň, garawullaryň seksual hereketlerinden hemmesinden beter gorkýardy.

Ilkinji birnäçe aý juda uzaga çekdi. Purnima az uklaýardy. Ol beýleki tussaglaryň öz “öýüni” näme sebäpden daşky diwaryň ýanynda gurmaýandyklaryna düşündi. Ol ýer sowukdy. Gyşyň gelmegi bilen onuň saglygy erbetleşdi. Onuň ýyly eşigem, odeýalam ýokdy. Onuň ynamynyň gaçmagy kem – kemden içki sustupeslige öz ornuny berdi. Nämäniň bolýandygyna düşünen Purnima özüniň ejizligi we imanyň sönmegi hakda biynjalyk boldy. Ol ýene eýmenç günä edendirin diýip pikir etdi, ýene-de düýşünde öz öýüni, öz ejesini gördi, şonuň üçin onuň gijeleri öňküden-de çydardan agyr boldy. Ol ýan bermäge taýýar boldy.

Bir gezek gündiz erkekleriň kamerasyndan gelýän gaharly sesi eşitdi. Gygyrýan ses: “Şeýle et şony! Şeýle et şony! Ony öldür!” diýdi. Erkekleriň kamerasynda uruş ýygy – ýygydan bolýardy, ýöne bu gezek: “Ony öldür. Öli mesihi doga edip hem aýdym aýdyp bilmeyär” – diýen gykylygy eşidende, arkasyndan garynja ýörän ýaly boldy.

Purnima howpuň realdygyny bilýärdi. Tulasa olar gelmezinden ep – esli wagt öň erkekleriň kamerasynda birini öldürendiklerini aýtdy. Özünüň mesihi doganlarynyň biriniň beýleki tussaglaryň ellerinden ölmeginiň mümkindigini bilen üçin Purnima jany bilen garawullary çagyrdy, emma hiç kim gelmedi. Ol aglap, öz düşegine ýykyldy-da, doga edip başlady. Şol pursatda ol köpüsi agyr jenaýat eden iki ýüzden gowurak erkekler bilen biz kamerada özünüň tussag edilen erkek doganlarynyň bile bolýandyklary üçin olaryň tussaglygy gaty agyr geçirýändiklerine düşüdi.

“Rehimdar Reb! Saňa ýalbarýaryn, onuň ölmegine ýol berme, ol adamlaryň ony öldürmegine ýol berme” – diýip, ol doga etdi.

Soň ol diňe özi üçin däl-de, şolaryň hemmesi üçin aglady. Aşot atly erkek dogan erkekleriň kamerasyndaky hüjümiň pidasy boldy. Ol zordan aman galdy. Onuň sagalanyna minnetdar bolan Purnima öz kamerasyndaky aýallara nädip imany ýetirmelidiginiň ýoluny gözledi. Eger özünüň üç ýyllyk tussaglygyna aman galmaga umyt edýän bolsa, onda nädibem bolsa, bir usul bilen işjeň bolmalydygyny bilýärdi. Soňky hepdeleriň dowamynda, ol diňe bir özüni däl-de, eýsem, ruhy bilen janyny hem türmä salmaga ýol berdi. Bu üýtgemelidir. “Rebbim, meniň näme etmelidigimi aýt” – diýip, ol doga etdi. “Ýagdaýlar nähili bolsa-da, men Saňa gulluk etmäge taýýar.”

Şol wagt onuň kellesine tizara Roždestwo dygy baradaky pikir geldi.

Roždestwo sowgady

“Daýy” lakamy bilen belli bolan bir adam federal türmäniň garry ýaşajjysydy. Ol türmede şeýle bir uzak wagtlap bolupdyr welin, onuň içinde arkaýyn aýlanyp ýöryärdi. Täze gelenler bolsa, ol türme işgärleriniň biridir diýip hasaplaýardylar. Ol her hepdede tussaglardan özlerine bazardan näme satyn almalydygyny sorap, kameralary aýlanyp çykýardy.

“Salam, Purnima” – diýip, şol gün onuň bilen salamlaşdy. “Bu gün saňa näme satyn almaly ýa-da sen türmeden goýberýänçäler,

puluň ýygnajakmy? Olary ýygnamak nämä gerek? Eger ony sowmajak bolsaň, onda puluň nämesi gowy?”

Ol şeýle diýen wagtynda, Purnimanyň kellesine bir pikir geldi. Ine, men näme etjek. Sag bol, Daýy.

Ol ýygnan pullarynyň hemmesini kameranyň gözenekleriniň arasyndan gyssagly uzatdy-da, özüne gerek zady pyşyrdap aýtdy. Onuň aýallaryň kamerasyndan daşlaşyşyna garap durşuna, Purnima onuň hut öz isleýän zadyny satyn alyp gelmegi üçin doga etdi. Daýy onuň haýyşyny eşidende, ol aklyndan azaşandyr öýdüpdi, yöne: “Men bu päk ýüzjagaza nädip “ýok” diýeyin?” diýip, ýuwaşja ses bilen jogap berdi.

Daýy gaýdyp gelende, Purnimanyň eline sumkany berdi. “Hemmesi şu ýerde” diýip, ol Purnimany ynandyrdy. “Ýöne, barybir sen däliräpsiň diýip pikir edýäriň. Türmede beýle bolmaýar”.

Purnima oňa ýylgyrdy-da, gözenegiň aňyrsynda durup, onuň elini gysdy. Soň ol öz taýýarlygyna başlady, beýlekiler bolsa, ony synladylar. Ahyrsoňy, özleriniň bilesigelijiligini gizläp bilmän, olar onuň ýanyna gelyärdiler-de, ondan näme edýändigini sorýardylar, yöne Purnima olara üns bermän, işini etmegini dowam etdirýärdi. Ol günüň ikinji böleginiň bütin dowamynda işleýärdi we hemme zady etmegi ýüregine düwüpdü. Ahyrsoňy, hemme zat taýýar bolandan soň, ol olaryň ýanyna baryp: “Men bu ýere gelelim bäri, Hudaý maňa özümiň türmede berilýän kömek pulumy sarp etmeli dældigimi aýtdy. Şu günki ertire çenli men Hudaýyň näme sebäpden beýle diýendigine düşünmedim, yöne soň düşündim. Men Daýydan şol pula iň gowy jüýjeleri we gök önümleri satyn almagyny haýyş etdim. Men indi olary siziň üçin taýýarladym”.

Oňa geň galma bilen seredip duran tussaglar dymdylar. Tulasa ondan nähilidir bir “mekirlige” garaşyp oňa şübhe bilen garady we özüniň gowy söz aýtmadyk gyzynyň beýle nahar taýýarlanyna haýran galdy. “Sen näme hakda gürrüň edýärsiň? Bu nähili hokga?” – diýip, ol ýaňsyly sorady.

“Men muny seniň bilen, Tulasa, siziň hemmäňiz bilen paýlaşmak isleýäriň. Bu meniň size eden sowgadym. Geliň, iýeliň!”

Şol aqşam aýallaryň kamerasynda özleriniň türmede bolan wagtyndaky iň gowy günortanlyk nahary boldy. Hatda

garawullaram olaryň deňinden geçenlerinde, seredip geçdiler. Türmä derrew ýaýrady: Purnima şüweleň taýýarlapdyr!

Ertesi gün Tulasa öz burçundan çyky, Purnimanyň ýanyna baryp oturdy. “Sen näme sebäpden biziň üçin beýle etdiň?” – diýip, ol ilkinji gezek mylakatly hem Purnima ýüzlenip sorady. “Siz şu ýere geleliňiz bäri, biz seniň we beýlekileriň üstüňizden mydama güldük ýördük. Ol seniň, diňe seniň puluňdy ahyry. Sen ony özüň üçin ulanyp bilerdüň ahyry, sen ony näme üçin bize sarp etdiň?”. Tulasa munuň ýaly ýagşylyga hiç düşüniş bilmedi. Ol Purnima ýa-ha gaty akmak, ýa-da örän akylyly diýip pikir etdi-de, muňa düşünmek isledi.

“Tulasa, sen haçan hem bolsa, bir wagt Roždestwonyň nämedigini hakda eşidip görüpdiňmi?” – diýip, Purnima ýylgyryp sorady.

Adam öldürendigi üçin tussag edilen aýal bilen ýaş wagyzçynyň arasyndaky dostluk şeýdip başlandy. Purnima Tulasa üç ýyl mundan ozal Roždestwo wagtynda özüniň Mesihe gelşi hakda gürrüň berdi. Soňky birnäçe hepdäniň dowamynda Purnima özüniň näzik, ýöne gujurly äheňi bilen Tulasa Mesih hakda ýgy-ýgydan gürrüň berdi. Şeýdip, her neneň geň bolsa-da, olar ýakyn dostlar boldular. Tulasa oňa azajyk ejesini ýatladýardy, şonuň üçin gyzjagazy uly aýal bilen saklaýan dostlukly gatnaşygy köşeşdirýärdi. Ol geljekde özüne nämäniň garaşandygyny bilmeýän bolsa-da, Purmina ony batyrgaýlyk bilen garşy alma kararyna gelipdi. Ol öz ejizliklerini bilýärdi, ýöne olary basyp ýatyryýardy. Ol kynçylyklary ýeňip geçer, galan zatlary bolsa, Musanyň edişi ýaly, Rebbiň ellerine berer.

Epilog

On dört aý alty günden soň, Purnimany beýleki mesihiler bilen bilelikde azatlyga çykardylar. Olaryň tussag edilendigini gaçgaklaryň lagerinde, ahyrsoňunda-da, bütin dünýäde bildiler. Dürli ýurtlaryň mesihi liderleri ýygnaşyp, olary azat etmelidigi baradaky töwella bilen Nepalyň döwletine ýüz tutdular. Olar Nepalyň korolyna: “Siziň federal türmede on bir sany mesihini saklaýanyňyzy biz bilýäris. Olaryň biri-de entek çaga” – diýip ýüzlendiler.

Purnima bilen beýlekilere özlerniň wagtyndan öň azatlyga çykarylmalygynyň olaryň akyl ýetirişinden-de uly bolan ýagşylykdygyny soň aýtdylar. Türme ýolbaşçylary olary türmede ýedi ýyl (başgalary mesihiligi kabul etmäge ynandyranlar üçin tussaglyk möhleti) saklamagy karar edindiler.

Olar azatlyga çykan batlaryna, türme ýolbaşçylaryny haýran galdyryp, özlerniň öňki kameradaşlary bilen duşuşmagy haýyş etdiler. Üç aýlyk türme tussaglygyndan soň, mesihiler öz maşgalalaryndan kömek alyp başladylar. Indi olar özlerinde toplanan zatlary, şeýle hem, Purnimanyň aýratyn ýagdaýlar üçin ýygnan pulunam, olara berdiler. Soň olar özlerini Isa Mesihe bolan imany üçin yzarlandyklaryny beýleki tussaglara ýatlatdylar. Tussaglaryň käbirleri mesihi boldular, olary-da, “imany saklamaga” ruhlan-dyrdylar. On bir mesihi olar we beýleki tussaglar üçin doga etjekdiklerini aýtdylar.

Aşodyň urulmagyna gatnaşan erkekleriň biri öňe çykyp: “Biziň türmämize ýagty nur girdi, indi bolsa ol gaýyp bolýar” – diýdi.

Purnima gitmeziniň öň ýanynda mesihi bolan Tulasany soňky gezek gujaklady. Tulasany özünden aýyplamany aýranlaryndan soň, azat etdiler. Ol häzir ýygnygyň işjeň agzasy.

Maýýa Purnima Mukaddes Kitap taryhyny ilkinji gezek okap başlanda, Purnima Musa guwanýardy. Ony ýurtdan kowdular we ol gowy gürläp bilmeýän bolsa-da, Hudaý ony gaty gowy usulda ulandy. Edil şunuň ýaly, öz ýaşy sebäpli gysylan Purnimada, indi Nepalda meşhur boldy. Ony özüniň Maýýa, Siwal we ýegenleri bilen ýaşamagyny dowam etdirýän gaçgaklar lageriniň töweregindäki ýygnaqlara öz şaýatlygyny paýlaşmaga tiz – tizden çagyryýarlar.

Indi ol haçan hem bolsa bir wagt Butana, öz ýurduna, gaýdyp barmaga we ejesini görüp, oňa Hoş Habary wagyz etmäge umyt baglap doga edýär.

Aida:

SESSİZLER ÜÇİN SES

Russiya.

1968-nji ýyl. Iýul aýy.

Oňa aklawçy gerek däldi. Aida Mihaýlowna Skripnikowa sowet döwleti tarapyndan aýratyn bellenen “rupor” gerek däldi (rupor – sesi güýçlendirýän gepeşik turbasy). Ol özüni özi goramak we öz işini kazynyň öňünde özi beýan etmek isleýärdi. Sowet sudunda goragçynyň stolunyň aňyrsynda – agaç panelli otagda – oturyp, ol kazynyň gapdalyndan Leniniň, “özüni ýesir eden sistemanyň “atasynyň” portretine garady.

Prokuror munuň ýaly ideýa garşy boldy. Ol sud edilýän aýalyň öz – özüni goramagyňy islemedi. Beýle etmäge rugsat bermeklik oňa juda köp azatlyk bermekligi aňlatjakdy. Ol sud edilýäniň psihatriýa keselhanasynda bejergi alandygyny belledi. Ol aýal jenaýatçylyk işiniň goragyny nädip alyp baryp biler?

Kazy ahyrsoňy Aida bilen ylalaşdy, şonuň üçin onuň aklawçysy sud mejlisiniň zalyndan çykdy. Indi Aida öz işi hem öz jezalandyrylmasy üçin özi jogapkärdi. Aida suduň zalynda birinji gezek däldi, ony imanly bolmakda, mesihiligi wagyz etmekde birinji gezek aýyplamaýardylar. Eger kazy ony günäkär hasaplasa, ol düzediş koloniýasynda jezasyny çeker. Aidanyň ol ýere-de, birinji gezek barşy däldi. Ýok, ol bu zatlardan ozal ejir çekipdi. Bu gezekki ýagdaý öňküleriň hemmesinden döwlet tarapyndan bellenen passiw aklawçynyň ýoklugy bilen tapawutlandy. Ol ilkinji gezek öz ýurdunyň imanlylarynyň adyndan öz işini aýdyň düşündirip, öz özüni gorayar.

Aýyplamalar köpdi. Kazy-da olaryň her birini aýyplaýjy äheň bilen gaty sesli okady. Ol aýyplamalardan ýaña damardaky ganyň doňup galýardy. Aidany Leningratda ýazga durman ýaşamakda aýyplaýardylar (onuň ýazga alynmasyny aýrypdylar). Ony, şeýle hem, hasaba alynmadyk ybadathana sektasynyň agzasy hökmünde hem-de gizlin çap edilen ybadathana edebiýatyny ýáýratmakda aýyplaýardylar.

Hakykata garşy töhmet

Aida bildirilen aýyplamalaryň iň wajyp merkezinde ýekeje söz bardy: töhmet. Prokuror Aidanyň Sowet Soýuzynda mesihileriň sud edilişi we türmede oturmaklyga höküm edilişleri hakdaky “ýalan maglumatlary” ýygnandygyny we ýáýradandygyny subut etmäge jan etdi. Döwletiň pikirçe, iň çynlakaý bolan zat Aidanyň şol maglumatlary daşary ýurtlulara bermekde, Sowet Soýuzyny paş edýän maglumaty bermäge synanyşmakda aýyplamaklyk bolup durýardy.

Prokuror “töhmet” sözünü we “Aidanyň öz goragyny *“hakykat”* sözünüň üstünde gurjagyny” belledi. Ol şeýle pikirlendi: eger onuň beren maglumaty hakykat bolsa, onda ol töhmet bolup bilmez. Şeýdip, ol maglumatyň, gürrüňsiz, hakyky bolandygyny suda subut etmäge umyt baglady.

Aýyplamalaryň sanawyny okanlarynda, Aida hukuk gorajy guramalaryň öz zyndan nähili jikme – jiklik bilen yzarlandyklaryny birinji gezek bildi. Olar Sowet Soýuzyna Aidadan maglumat almak üçin gelen gelşikli şwed zenany hanym Ýursmar hakda bilýärdiler. Olar Aida bilen hanym Ýursmaryň nirede duşuşandyklaryny bilýärdiler. Olar hanym Ýursmaryň Aida bilen duşuşygy hakda ýazgysy bolan ýazgylar kitapçasyny konfiskasiýa etdiler. Kazy hatda Aidanyň hanym Ýursmara beren her bir çap edilen zatlaryny ýekeme – ýeke sanady. Şol wagt kazynyň sesinde şübheli ýigrenç duýuldy.

“Ýursmar öz alan edebiýatyny ýurtdan çykarmaga çalyşdy, ýöne gümrük barlagy mahalynda, ýokarda ady agzalan edebiýaty tapyp, ony konfiskasiýa etdiler” – diýip, kazy sözünü dowam

etdirdi. Kazy aýyplaýjy resminamadan gözünü aýryp, sud edilýän aýala çinňerilip, dabaraly ýylgyrys bilen seretdi.

Olar ýene bir mesihi dost bolan Dewid we Aidanyň oňa beren “Gutulyşyň habarçysy” atly mesihilik žurnalynyň nusgasy hakda bilýärdiler. Olar Aidanyň beýleki welaýata uýasyny görmäge gidenini, oňa žurnaly berenini, soň ol žurnalyň gizlin ýygnagyň mesihilerine berlenini hem bilýärdiler. Hukuk gorajy guramalar onuň kim bilen duşuşany we ýaýradan materiallarynyň hemmesini bilýärdiler.

Olaryň ýene nähili maglumaty alandyklaryny we türmä salnan haýsy mesihiler hakda mälim däldigini bilmek isleýärdi.

Kazy gaýta – gaýta şol bir jümläni aýtdy durdy. Ýöňkelen aýyplamada aýdylşy ýaly, Aida “Sowet Soýuzyna we jemgyýetçilik tertibine töhmet atyp, ýalan maglumaty bilgeşleýin ýaýratdy”.

Asuda ynamlylyk

Aida goragçynyň gaty oturgyjynda asuda oturdy. Ol tolgunaryn we biynjalyk bolaryn öýdýärdi. Yöne ol asuda hem ynamlydy. Onda zalda Isa Mesihniň barlygyny duýmaklyk bardy. Isa patyşalaryň hem kazylaryň önlerine baranda, näme diýmelidiginiň aladasyny etmeli däldigini şägirtlerine aýdypdy.

Kazy aýyplaýjy resminamany okamagy dowam etdirende, milisiýa Aidany sorag eden wagtynda, onuň mesihilik kitaplaryny hem kitapçalaryny berenini we ýaýradany boýun alan bolsa-da, öz günäsini boýun almandygyny aýtdy. Onuň beren köp resminamalarynyň nusgalary öýünden tapylandy, şol sebäpdenem, oňa iş açylandy. Ol milisiýada materiallarda töhmetiň ýokdugyny, olaryň “biziň ýurdumyzdaky ýygnaklaryň dogry ýagdaýyny görkezýänini” aýtdy.

Ahyrsoňy kazy aýyplaýjy resminamany okap boldy. Ol Aida gahar bilen garap: “Sud edilýän, siz özüňize garşy öňe sürülýän aýyplamalara düşüňärsiňizmi?” – diýdi.

Ol kazynyň gara gözlerinde öz nazaryny ynamly saklap: “Hawa” – diýdi.

“Siz öz günäňizi boýun alýarsyňyzmy?”

“Ýok”. onuň sesi asuda hem berk ynamly çykdy.

Kazy özüniň ýazgylaryna seredip, suduň derrew başlanjak-dygyny ygılan etdi. “Ilkinji şaýat Aidanyň özi bolýar” – diýip, ol ygılan etdi.

Maşgala hasrat çekýär

Aida 21 ýaşynda imanly bolan wagtynda, özüni Isa Mesihiň alyp gitjek ýolunyň suduň zalyna alyp barjagyny bilmeýärdi. Ol mesihileriň maşgalasynda doglupdy, şonuň üçin hem, gaty kiçilikden Isanyň Kimdigini bilýärdi. 1940-njy ýylda harby gullukdan boýun towlany üçin onuň kakasyny tussag etdiler, şonda maşgala uly betbagtçylyk çekdi. Ony harby gullukdan boşatmaga söz berdiler, emma resminama bermediler. Oňa ölüm jezasyny berdiler, şonuň üçin iki ýaşly Aida ony tanamaýaram.

Ejesi çagalaryny ýeke terbiýeledi. Olar Sibiriň kiçijik şäherleriniň birinde ýaşadylar. Ejesi agyr kesellände, doga edýärdi. Ol çagalaryna mydama Mukaddes Ýazgyny okap berýärdi. Tussag edilme we yzarlanylma howpunyň abanyandygyna garamazdan, çagala-ryny mesihileriň biri – biriniň öýünde geçýän ýygnanyşygyna alyp barýardy.

Käwagt onuň daýysy esgerleriň ýa-da milisiýanyň gelýän gelmeýänine seredip durmak üçin öýüň ýanynda nobatçylyk edýärdi. Şol ýekşenbe güni özleriniň öýüne ýygnanyşyk wagtynda, milisiýanyň döküleni Aidanyň gowy ýadyndady. Olar gidenlerinde Aidanyň daýysy bilen ýene iki sany mesihi erkek kişiniň eline gandal geýdirip alyp gitdiler we olary jenaýatçylykda aýypladylar.

Aida on bir ýaşyndaka, onuň ejesi öldi. Öz ejesiniň çagalary ulalanda, Isa Mesihe bolan imanyndan ýüz öwürmekleriniň mümkindigini gaýgy edişi Aidanyň ýadynda galypdy. Ejesiniň eden tagallalaryna garamazdan, Aida imandan dändi. Ol muny bilgeşleýin etmedi, ol gyzyklanmasyny ýitiripdi. Aidany uly aýal dogany terbiýeledi, şonuň üçin gündelik işler zerarly maşgala ýygnanyşyklara barmagyny bes etdirdi. Mekdepde Hudaýyň ýokdugyny öwredýärdiler, şol sebäpdenem, maşgalada Hudaýy ýatlamagy bes etdiripdiler.

Täzeden doglan iman

Aida 19 ýaşyndaka, Leningrada (häzirki Sankt – Peterburga) göçdi. Onuň özünden baş ýaş uly agasy Wiktor deňizçilik hünärmen mekdebini gutaryp, Leningrada mesgen tutdy. Aida-da, oňa ýakyn bolmak üçin şol ýere göçüp barýar. Bir gezek olar din hakda gürrüň edýärler.

Aida: “Men-ä, Hudaýyň bardygynam, ýokdugynam bilemok” – diýýär. Agasynyň şeýle tutanýerlikli beren jogaby ony haýran galdyrdy: “Saňa näme bolýar?” – diýip, agasy haýran galdy. “Men muňa hiç haçanam şübhelenmändim! Men Hudaýyň bardygyny bilýärim”.

Aidada agasynyňky ýaly ynamyň ýoklugy nähili gynandyryjy zat. Oňa subutnama gerekdi.

Agasy bilen bolan gürründeşlikden soň, Aida seýrek kitaplar dükanynyň deňinden geçip barýarka, özüne kimdir biriniň käwagt şeýle dükanda Mukaddes Kitabyň hem satylýanyny aýdany ýadyna düşýär. Gyzyklanyp görmek üçin ol dükana girip ol ýerden Mukaddes Kitap sorayar. Satyjy oňa Mukaddes Kitabyň seýrek bolýandygyny, yöne bu wagt ýokdugyny aýtdy. Aida gitdi, başga bir alyjy onuň yzyndan çykyp, oňa 150 rubla Täze Äht satyn almagy teklip etdi.

Bu onuň bar puludy, şeýle-de bolsa, ol ony gadymy Kitap üçin şol adama beripdi. Aidanyň agasy onuň satyn alan zadyna begendi, sebäbi Kitap oňa hemme zatdan-da beter gerekdi. Onda düwnük keselini tapypdylar, lukmanam onuň bejerip bolmaýan keseldigini aýdypdy. Wiktor Aidadan dogra edilýän öýe baryp, dostlaryna özüniň ýagdaýy hakda gürrüň bermegini sorady.

Aida onuň haýyşyny ýerine ýetirdi, şonuň üçin dostlary zygiderli gelip, onuň göwnüni göterýärdiler. Aida kesel agasynyň tenini gabra alyp barýan bolsa-da, onuň ruhunyň diridigini görýärdi. Bedeni gowşadygyça, agasynyň Mesihe bolan imanynyň berkeýänini Aida görýärdi. Ol edil agasynyňky ýaly imanly bolmak isleýärdi. Wiktor gorky hem birahatlyk bilen däl-de, ebedi ýaşayşa gowuşjakdygyna bolan çuň ynam bilen ölüme ýakynlaşýardy.

Diagnoz goýlanyna dört aý geçenden soň, Wiktor öldi. Aida ölüp barýan agasynyň düşeginiň ýanynda duran wagtynda, agasynyň özüniň “Hoş gal” diýmän, “Görşeris” diýýänini Aidanyň duýmagyny isleýändigini duýdy.

Aida doganynda bolan iman ýaly imanyň bolmagyny isleýärdi. Wiktoryň durmuşy – şeýle hem, ölümi – onuň köp soraglaryna jogap berdi. Ol öz soraglarynyň köpüsi hakda Wiktoryň dogalar öýündäki dostlary bilen gürrüň etdi. Ahyr oňa bar zat aýdyň boldy: ol imany bilen Isa Mesiihiň zyzndan gidýär.

Ýaş zenanyň bu gelen karary oňa gaty gymmat düşýär, ýöne ol muňa hiç haçanam ökünmeýär.

Kitaplary we Sözi alyşmak

“Siz özüňize garşy öňe sürülen aýyplamalar boýunça suda düşündiriş bermek isleýärsiňizmi?” – diýip, kazy sorady.

“Hawa, isleýärim” – diýip, Aida kazynyň özüniň sorag berjegini bilip jogap berdi. Bu prosesde kazy onuň prokurory hem kazysy bolýar. “Men edebiyaty ýaýratma we atlary agzalan adamlara berendigim baradaky aýyplamany boýun alýaryn”.

“Ol faktlary boýun alýar. Bu iş meniň umyt edişimden-de çalt gider. Oňa aklawçy almaga razy bolmak gerekdi” – diýip, prokuror pikir etdi.

Kazy talap etdi, şonuň üçin hem Aida aýyplamada görkezilişi ýaly, edebiyaty kime beren bolsa, şolaryň hemmesiniň atlaryny sanap çykdy. Ol aýyplamada iki – üç sahypany “žurnal” diýip atlandyrmaklary bilen ylalaşmady, ýöne maglumaty ýaýradanyňy, hatda daşary ýurtlulara-da berenini boýun aldy.

“Aýyplama resminamasyndaky galan zatlaryň hemmesi dogrumy?” – diýip, kazy ol sözüni gutaranyndan soň sorady.

“Hawa” – diýip, Aida jogap berdi. “Meniň edebiyat ýaýradandygym baradaky faktlaryň hemmesi dogry beýan edilipdir. Ýöne edebiyat Sowet Soýuzyna hem jemgyýetçilik tertibine töhmet atýan ýalan tassyklamalary özünde saklamaýar, ýagny aýyplama 190\1 maddasyna dogry gelmeýär we edebiyaty

ýaýratmaklyk özbaşyna bir jenaýat bolup durmaýar. Şonuň üçin men özümi günäkär hasaplamalaryn”.

Aidanyň aýdan zatlaryny derrew derňäp başlamanyň deregine, kazy onuň materiallary, şol sanda Sowet sudlarynda mesihileriň sud edilişi baradaky suduň iki materialynyň nusgasyny beren dosty şwed aýaly hanym Ýürsmar hakda sorady. Aida hanym Ýürsmar bilen nirede duşuşandygyna jogap bermekden boýun towlap, munuň “şahsy işidigini” aýtdy.

Aidanyň öz işini alyp barşyny gören prokuror janlandy: “Bu ýaş mesihi meniň pikir edişimden has gowy goranjak ýaly-la” – diýip, ol pikir etdi.

Aida jikme – jiklikleri höwessiz gürrüň berdi. Hanym Ýürsmar bilen Aidanyň Şwesiyada umumy dosty bardy, duşuşygy şol gurnapdy. Hanym Ýürsmar oňa Täze Ähtiň elli kitabyny satyn alypdy. Olary Aida gizlin ýygnagyň agzalaryna paýlamak isleýärdi, emma milisiýa konfiskasiýa edipdi. Onuň deregine Aida hanym Ýürsmara edebiyat, şeýle hem, Slawýan Missiýasyna alyp gitmegi üçin sud mejlisiniň hatlaryny we rasşifrowkasyny berdi. Ol ýerde bolsa, olary çap edip, bütin dünýä ýaýradýarlar.

“Siz hanym Ýürsmara “Gutulyşyň habarçysynyň” we “Doganlyk hatynyň”¹ nusgasyny, şeýle hem, Moskwadaky we Rýazandaky sud mejlisleriniň rasşifrowkasyny hem-de Horew bilen Mahowiskiniň hatlaryny näme üçin berdiňiz?”- diýip, kazy birden sorady.

“Onuň olary okap, biziň ýygnagymyzyň durmuşy hakda bilmegi üçin” – diýip, Aida guraksy jogap berdi. “Gutulyşyň habarçysy” meniň gowy görýän žurnalym, “Doganlyk haty” bolsa, biziň ýygnagymyzyň durmuşy hakda gürrüň berýär. Sudlar biziň ýygnagymyzyň durmuşynyň bir bölegi boldy, şol sebäpdenem, Russiýanyň ýygnaklary hakda bilmek üçin sud prosesleri hakda bilmek zerurdyr”.

1 Bu gizlin mesihilik žurnallaryny gizlin baptist ýygnaklary Sowet Soýuzynda çap etdi. Kommunistler diňe ýekeje “rugsat berlen” mesihilik žurnalyny çap etmäge rugsat edipdiler. Onda sowet döwletine wepaly bolan makalalar çap edilýärdi. Ýygnagyň hakyky taryhyny gürrüň bermek islän gizlin mesihiler özleriniň žurnallaryny çap edendikleri we ýaýradandyklary üçin türmä düşmeçlige töwekgelçilik edýärdiler.

Dogrudanam, imanlylar üçin sudlar Sowet Soýuzyndaky durmuşyň bir bölegi boldy. Tussaglyklar, urulmalar we türmä salynmalar bu ýerde hakyky mesihiler üçin taýýarlanylpydy, şonuň üçin gizlin ýygnaklaryň žurnallaram, bu faktlary çap edýärdiler.

Kazy Aidanyň gizlin hem wajyp maglumaty çalaja tanaýan aýalyna ynanandygyna ynanyp bilmedi.

“Imanlylaryň arasynda dostluk derrew peýda bolýar – diýip, Aida düşündirmäge çalyşdy. Men nätanýş şähere baryp, ozal özümiň tanamaýan imanly adamlaryma duş gelsem, biz birnäçe minutdan soň, ýakyn dostlar bolup bilýäris. Imanlylar – bu bir ullağan maşgaladyr, şonuň üçin bizi biri – birimiz baradaky hemme zadam gyzyklandyrýar.”

Kazy bilen prokuror gezek gezegine sorag berip başladylar. Olar Aidanyň ýazgy kitapçasyndaky daşary ýurt salgylary bilen gyzyklandylar. Olar Aidanyň hemmelere ýazan ýazmanyny bilmek islediler.

“Käbirlerine ýazdym” – diýip, Aida jogap berdi. Soň birden: “Men sowet raýatlyryna daşary ýurtdaky dostlary bilen hat ýazyşmagy gadagan edýän hiç hili kanuny bilemok” diýdi.

Prokuror nägilelik bilen Aida seredende, suda gelen imanlylar gizlin güldüler. Soň ol Aidanyň ýazgy kitapçasyndaky her bir ady okap başlady.

Aýratyn batyrgaýlyk

Aida sowet ybadathanasynyň öňde baryjy hatarynda işleýän korrespondent boljakdygy hakda pikirem etmeýärdi. Ol Mesihe iman edende, ol owadan ýaş aýal bolupdy. Ol ýigrimi bir ýaşyndady. Ol özüniň täze tapan Dostuna begenýärdi, şonuň üçin Ol hakda duş gelenleriň hemmesine gürrüň bermek isleýärdi.

Ol Sowet Soýuzynda baptist ýygnaklary emele gelende, özüniň belli bir kararyna gelipdi. Ol soňrak: “Birnäçe wagtyň dowamynda iman gowşady. Birdenem galkynyş geldi. Meniň gören zadym gudratdy. Men ölüleriň, ruhy taýdan öli bolanlaryň ýene ýokary galyşlaryny, ejizleriň bolsa, beýik işlere ukyply ekendiklerini gördüm. Men tabynlygyň we sabyrlylygyň beýikligini, ýygnak

göreşiniň beýikligini bildim. Bu täzeden dikeliş meniň ruhumy ruhlandyrdy, şol pursatdan başlabam, men oňa gatnaşdym” – diýip, ol gürrüň berdi.

Aidanyň Wiktoryň dogalar öýünden bolan täze dostlary onuň Mesih hakda şaýatlyk etmesini goldadylar. Ol olaryň Hoş Habardan alnan sözler ýazylan otkrytkalary we “Toba edip, Hoş Habara ynanmaklyga” çagyryan kitapçalary çap edişlerini gördi. Olar poçta ýaşiklerine otkrytkalary taşladylar. Bu barada tutuş Leningrad gürrüň etdi, hatda ýerli gazetlerem ýazdy.

Aida özüniň ilkinji mesihilik ýolundan başlap, aýratyn batyrlyga we öz imanyny başga adamlar bilen paýlaşmaga dyrjaşmagy bilen tapawutlandy. Mesihi bolanyňa bir aý geçenden soň, Aida 1962-nji ýylyň birinji gününü nädip üýtgeşik edip garşy almalydygyny oýlap tapdy. Ol Klod Loranyň çeken suratynyň – deňiz duralgasynyň üstünden asmana galýan günüň – reproduksiýasyndan köp satyn aldy. Ol köp günläp her bir boş wagtyňa, eli bilen her otkrytka ýönekeý sözleri ýazdy:

1962-nji ýylyňyz bagtly ýyl bolsun!

Täze ýyl arzuwlary.

Ýyllar yzly yzyna geçýärler,
 Biz bulary duýmaýarys.
 Hasrat, gaýgy gaýyp bolýar.
 Durmuş olary uzaga alyp gidýär.
 Bu dünýä şeýle salgym,
 Ondaky bar zadyň soňy bardyr.
 Durmuş şeýle wajypdyr. Aladasyz bolma.
 Sen öz Ýaradyjyňa näme jogap berjek?
 Dostum, saňa göklerde näme garaşýar?
 Bu soraga entek şu ýerdekäň jogap ber.
 Belki, sen ertir Rebbiň önünde durarsyň,
 Hem bar zat üçin jogap berersiň.
 Munuň üstünde gowuja oýlan.
 Sen bu ýerde ebedi däl ahryry.

Belki, sen ertir bu dünýä bilen
 Bar baglanyşygyňy üzersiň!
 Hudaýy tapyp bilýärkäň, Ony gözle!

Onuň otkrytkadaky haty ýönekeý çagyryş bilen, öz dostlarynyň ozal ýazan otkrytkalarynda ýazylan: “Toba et, Hoş Habara ynan” diýen sözler bilen gutarýardy.

Aida otkrytkalaryň hemmesine bu sözleri ýazyp bolandan soň, ýyljajyk geýnip, daşary çykdy. Diniň we ateizmiň muzeýiň önündäki uly meydançada gara saçly ýaş aýal otkrytka paýlap başlady. Ol geçýän adamlara paýlap we “Täze ýylyňyz bilen” diýen gutlaglary alşyp, tutuş bir topbagy derrew paýlap boldy.

Birden kimdir biri elinden berk tutan wagtynda, ol otkrytkalaryň hemmesini diýen ýaly paýlapdy. “Bu näme?” – diýip, gaharly erkek kişi otkrytkalary onuň ýüzüniň önünde galgady sorady. “Täze ýyl otkrytkasy” – diýip, ol onuň elinden sypjak bolmaga çalşyp durşuna jogap berdi. Bu uzyn gaharly erkek kişi bilen deňeşdirende, ol örän kiçijik bolup görüldi.

“Bize bu ýerde bu zatlar gerek däl” – diýip, ol adam dişinden syzdyryp aýtdy. Ol ony milisioner hem gelip, beýleki elinden tutýança we maşynyň ýanyna alyp barýança goýbermedi.

Geljekki wakalary önünden duymak

Bu Aidanyň milisiýa uçastogyna birinji gezekki mejbury sapary bolupdy. Ony birnäçe sagat sakladylar-da, milisiýada onuň üstünden iş açanlaryndan we “otkrytkalaryň kömegi bilen mesihiligi ýaýradýandygy” hakyndaky bar maglumaty ýazyp alanlaryndan soň goýberdiler. Aida olaryň soraglaryna jogap berip, arkayyn oturdy we öz ýanyndan özüni ynamly duýandygyna geň galdy. Ol öz ýanynda Hudaýyň bardygyny bilýärdi, oňa hökümet wekillerinden gorkmak gerek däl. Ol ofisere kimdir biriniň oňa bolan Mesihiň söýgüsü hakda aýdan aýtmany hakda pikir etdi.

Milisiýa bolan zat hakda onuň direktoryna we ýaşayan umumy ýaşayş jaýyna habar berdi. Ol hukuk sistemasyna “ýoldaşlyk sudy” diýen sudda öz işi diňlenilende duş geldi. Aida öz ykbalyny

çözýän üç “ýoldaşyň” önünde oturdy. “Aýyplaýjylary” – ýerli ýaşajylary – oňa garşy şaýatlyk etmek üçin alyp geldiler. Bir goja gahardan ýaña sandyrap: “Men onuň bilen bir howadan dem almagam islämok. Men onuň bilen bile öz ýerimiziň üstünde ýöremegem islämok” – diýip gygyrdy.

Beýleki şaýatlar baptistleriň özüne lukmana ýüz tutmaga rugsat bermändikleri üçin Wiktoryň ölendigini aýtdylar (Wiktoryň keselhanada ölenini hasaba alsañ, bular birgeňsi sözler bolýar). Özünü aýyplaýjylaryň sözleri Aidany haýran etdi. Eýsem, ony Roždestvo otkrytkalaryny paýlany üçin aýyplanokdylarmy? Bu ýerde onuň agasynyň näme dahyly bar? Aida bir zatlar aýtmaga synanyşjak boldy, hatda Wiktoryň dul galan aýalam geplejek boldy, emma zaldaky märeke olara geplemäge maý bermedi. Suduň ahyrynda suda gatnaşanlar Aidanyň işini ýokary instansiýa bermekligi talap etdiler, ol ýerde ony has agyrrak jezalandyryrdylar.

Olar: “Halk suduna! Halk suduna” – diýip gygyryşdylar.

Aida birnäçe yönekey otkrytkanyň mähellede beýle ýigrenç döredendigine haýran galdy. Ýoldaşlyk sudunyň üç wekili Aidanyň leningraddaky ýazga alynmasyny ýatyrtdylar-da, ony işden kowdular. Şaýatlyk görkezmelerinden soň, mähelle hökümi ýeterlik derejede gazaply däl diýip hasaplady. Olar aýaklaryny tarpyldadyşyp, özleriniň önünde duran kiçijik gyzyň üstüne gygyrdylar, has gazaply jezany talap etdiler. Howpsuzlyk maksady bilen Aidany arka tarapky çykalgadan alyp çykmak gerek boldy.

Suduň karary köp aýlaryň dowamynda ýerine ýetirilmedi. Bu bolsa milisiýa ýaş mesihä garşy edilen şaýatlyklary öwrenmäge we onuň mesihilik işine degişli bolan maglumatlary ýygnamaga köp wagt berdi. Aida Leningrada ýaşamagyny dowam etdirdi, iş tapyp bilen ýerinde işledi. Onuň durmuşy agyrlaşdy, yöne şol irki kynçylyklar oňa garaşýan zatlaryň diňe başlangyjydy.

“Siz biziñ kanunlarymyzy äsgermekden boýun towlaýarsyňyz”

Indi bu sudda onuñ tanyş bolan daşary ýurtdaky her bir adamy, onuñ şol wagta çenli daşary ýurda beren maglumatynyñ her bir harpy bilen gyzyklanyp, hem prokuror, hem kazy sorag bermesini dowam etdirdi.

Soň olar Aidanyñ ýaýradan mesihilik neşirleriniñ içine aralaşyp başladylar. Kazy topbak duran subutnamalaryñ içinden bir žurnaly alyp, öňden bellän paragraflaryny gözläp, sahypalary haýallyk bilen agdaryp başlady. Ol özüniñ has paş ediji diýip hasap edýän bölümlerini tapyp, setirme – setir okap başlady. Ol her sözlemiñ ahyrynda Aida gazap bilen garady.

Kazy dürli dinler barada sorady-da, olaryñ käbirleriniñ yzarlanylmaýandygyny belledi.

“Men başga dinlere ynanýanlaryñ yzarlanylýandygy barada hiç zadam bilemok” – diýip, Aida ýadawlyk bilen jogap berdi. “Biz diñe hoşhabar mesihileriniñ – baptistleriñ – yzarlanylýandygy barada ýazýarys”.

Prokuror Aidanyñ ýaýradan edebiýatyny okan daşary ýurtly adamlaryñ hemmesiniñ Sowet Soýuzynda mesihileriñ hemmesiniñ yzarlanylýandygy hakda pikir etjekdigini aýtdy. Ol kazynyñ saklanan ýerinden okap başlady-da, ýazmaly däl hasaplan her bir sözlemine yrsarady. Žurnallaryñ birinde ol mesihileriñ çagalarynyñ sowet mekdeplerinde yzarlanylmalara duçar edilýändigleri hakda gürrüñ berýän parçany görkezdi. Prokuror: “Mekdepler diñe öz çagalaryny akmak yzagalak pikirler bilen zäherleýän fanatik – ene-atalaryñ ýetiren zelelini düzetmek isleýärler” – diýip belledi.

“Kanun ýaşlary dini ynama zor bilen ynandyrmagy gadagan edýär” – diýip, prokuror özüni kazynyñ ünsli diñleýändigine ynamlý boljak bolup, oña garady.

“Ýöne kanun ateizme zor bilen ynandyrmagy gadagan etmeýär” – diýip, Aida gödek jogap berdi.

“Ateizm din däl. Çaga ulalýar-da, soň özüniñ ynama bolan garaýşyny özi kesgitleýär. Ateizme zor bilen tabyn etmeýärler”.

“Şonuň ýaly bolanda, çaga näme diýmeli?” – diýip, Aida kä prokurora, käte-de kaza seretdi. “Hudaýyň bardygyny aýtmagyň kanun boýunça gadagan edilýändigini, ýöne Hudaýyň ýokdugyny aýtmagyň gadagan edilmeyändigini aýtmalymy?”

Hemmeler dymdylar. Kazy özünde berer ýaly jogabyň ýokdugyny bilip, temany üýtgetdi. Ol sud edilýäniň esasy temadan çykmazlygyny talap etdi.

Prokuror beýleki žurnaldan alnan sözleri okap başlady.

“Siz dini jemgyýetiň hasaba alynmalydygyny bilýärsiňizmi?” – diýip, ol sud edilýänden sorady.

“Bilýärin”. Aida ýygnagyň hasaba durmak bilen özüni kommunistik döwletiň – ýygnagyň gulluk edýän Hudaýynyň barlygyna garşy çykýan döwletiň – gözegçiligi astyna goýanyňam bilýärdi.

“Siziň jemgyýetiňiz hasaba alynmandyr, şol sebäpden hem, biziň ýurdumyzda ynanýan adamlaryň yzarlanýandygy sebäpli däl-de, hasaba alynmandygyňyz sebäpli, size ýygnanyşyk geçirmäge rugsat berilmeyär” – diýip, prokuror çaga takal okaýan sabrysyz mugallym kimin gürlledi.

“Biziň jemgyýetimiz hasaba alynmagyny haýyş edip ýüz tutdy. Biz arza berdik, ýöne bizi hasaba almakdan boýun towladylar” – diýip, Aida asuda jogap berdi.

“Sizi hasaba almakdan boýun towlandyklarynyň sebäbi, siziň kanuny berjaý etmekden boýun towlaýandygyňyzdadyr”.

“Biz haýsy kanuny berjaý etmeyäris?” – diýip, ol sorady.

“Siz ýekşenbe mekdeplerini gurmaklygy talap edýärsiňiz we kämillik ýaşyna ýetmedikler üçin dini çäreleri geçirmek isleýärsiňiz”.

“Öz jemgyýetimiziň ýekşenbe mekdebini gurmagy talap edeni meniň ýadyma düşenok” – diýip, Aida garşy çykdy. “Hem-de kanun boýunça, ene-atalar çagalaryny nähili terbiýelemek isleseler, şonuň ýaly hem terbiýeläp bilýärler”.

“Ýok, terbiýeläp bilmeýärler” – diýip, prokuror onuň sözünü gaharly böl-di. “Kanun kämillik ýaşyna ýetmedikleri dini sektalara çekmegi gadagan edýär! Siz biziň kanunymyzy äsgermekden boýun towlaýarsyňyz”.

“Konstitusiya bize dini garaýyşlaryň azatlygyna kepil geçýär. Bu dini azatlygy aňladýar” – diýip, Aida jogap berdi. “Diýmek, hemmelere Hudaý hakda gürrüň bermek, ýagny ynamyňy azatlyk-da wagyz etmek bolýar. Şeýle dälmi?”

Aida işiň özeni boýunça gürlledi. Sowet konstitusiýasynda adamlaryň ynamyny wagyz etmäge hakynyň bardygy we ony iş ýüzünde amala aşyryp bilýändigleri aýdylýar. Emma sowet ýolbaşçylary mesihilik ynamyndan gorkdular, şol sebäpdenem, olar adamlaryň hemmesiniň diňe kommunistik partiya ynanmaklaryny we oňa bagly bolmaklaryny islediler. Olar dini garaýyşlary köki bilen aýryp, adamlary kommunistik partiya wepaly ynanmaga mejbur edip bileris diýip hasapladylar.

Ýene-de kazyda Aidanyň soragyna berer ýaly jogap bolmady. Şonuň üçin ol ýene temany üýtgedip, eger hakykat ýazylan bolsa, onda Aidanyň edebiyaty näme sebäpden gizlin ýaýradandygyny sorady.

“Sebäbi yzarlama fakty aýan bolanda, bu bizi yzarlaýanlara ýaramaýar” – diýip, Aida jogap berdi. Ol gitdigiçe fabriğiň yönekey işçisi ýaly däl-de, bilimli ýurist ýaly gürlledi. “Men özümiň hanym Ýursmara beren materiallarymda bilgeşleýin aýdylan ýalanyň ýokdugyny bilýärim. “Gutulyşyň habarçysynda” we “Doganlyk hatynda” imanlylaryň ýagdaýy nähili bolsa, şonuň ýalylygyna-da suratlandyrylýar. Men bu ýagdaýyň özüne çekiji zat dældigi babatda siziň bilen ylalaşýaryn, yöne bu real durmuş, şonuň üçin ol hakda aýtmak zerurdyr. Men hanym Ýursmara edebiyaty beren wagtymda, munuň üçin özümiň türmä salynjakdygymy bilýärdim. Men muňa düşünyärdim, yöne munuň bilen ol ýerde ýazylan hakykat üýtgemeyär”.

Prokuror öz ýazgylaryna seretdi-de, oturdu. Ahyrsoňy Aidanyň göni sorag edilmesi gutardy, yöne sud dowam etdi. Şaýatlary çagyrdylar. Ilkinji şaýatlar Aidanyň goňsulary Anatoliý hem Alla Lawrentýewler boldular. Kazy bilen prokuror olaryň üstlerine sorag baryny ýagdyrdylar. “Ol size öz ynamy hakda gürrüň berdimi?”, “Ol size nähili hem bolsa bir edebiyat berdimi?”, “Onda telewizor ýa-da radio barmy?”, “Ol serişdelerine ýaşadymy?”, “Ol nähili geýinýärdi?”, “Ol näme bişirýärdi?”.

Anatoliý-de, Alla-da, Aidanyň jenaýatçydygyny aýtmady.

“Aida hemmeler bilen gowy gatnaşyklary saklaýardy. Ol hakda diňe gowy zatlary aýtmak bolar” – diýip, Anatoliý aýtdy.

Başga bir şaýady çagyryp, onuňam üstüne Aidanyň eşikleri, özüni alyp barsy, onuň işi hakdaky sorag baryny ýagdyrdylar.

Ahyrsoňy, Mariýa Akimowna Skurlowany, imanly aýaly, çagyrdylar. Ol Aidany eýýäm baş ýyldan bäri tanaýardy. Olaryň ikisi ýygnanyşyklara bile gidýärdiler, bile doga edýärdiler hem-de Aida bir ýyl türmede oturyp çykandan soň, ony öz öýüne aldy.

Indi Mariýa sud edilýäne özüniň kömek edendigini boýun aldy.

“Siz Aidany imanly bolany üçin işden çykarandyklaryny aýdýarsyňyzmy?” – diýip, kazy ondan sorady. “Näme üçin sizi işden çykarmadylar? Siz, elbetde, işläp ýörsüňiz gerek?”

“Meniň gezegim entek gelenok” – diýip, Mariýa ýönekeý jogap berdi. Mariýa özüniň Aida bilen ýaşayan otagyna daşary ýurtlularyň gelenini boýun aldy, ýöne onuň olara näme berenini bilmeýändigini aýtdy.

Aida öz jorasyna sorag bermek üçin ýerinden turdy. Ol Mariýadan mesihileriň yzarlanyşy barada sorady. Mariýa sorag edilen we öýleri dökülen hem-de tussag edilen mesihileriň atларыny aýtdy.

“Men imanlylara jerime salandyklaryny bilýärim. Sukowisine jerime saldylar” – diýip, Mariýa şaýatlyk etdi.

“Oňa näme üçin jerime saldylar?” – diýip, prokuror sorady.

“Sebäbi ol doga edýärdi”.

“Ol nirede doga edýärdi?”.

“Ol Lukaşyň öýünde doga etme ýygnanyşygyny alyp barýardy. Ol ýerde ýygnanyşyk bolýardy”.

“Dogry!” – diýip, prokuror begenip, tasdanam, gaty gygyrypdy. “Ýygnanşyk rugsat edilmedik ýerde geçirilipdir. Sizde doga edilýän ýer bar, gidiň-de, şol ýerde doga ediň”.

Soňrak Mariýa mesihilik ýygnagyna barany üçin özüne-de jerime salandyklaryny aýdanda, prokuror ýene goşuldy. “Ýygnak nirede geçirildi?” – diýip, ol jogap talap etdi.

“Tokayda”.

“Jemgyýetçilik ýerlerinde ýygnanyşyk geçirmek gadagan edilýär. Ine, size näme üçin jerime salan ekenler” – ol özünden göwnühoş bolup ýylgyrdy-da, kaza tarap başyny atdy.

“Tokayda başga hiç kim ýokdy. Biz ýekedik. Biz ýygnanyşyk geçirip gaýtadyk, yöne bizi eýýäm öýe gaýtjak bolup durkak, demirýol platformasynyň üstünde tutdular.” Mariýa milisiýanyň imanlylara gün bermedik beýleki ýagdaýlaryny gürrüň berdi. Soň ony goýberdiler. Işdäki soňky şaýat imanly aýal we Aidanyň jorasy Ýekaterina Andreýewna Boýko boldy. Ol Aidanyň öz jorasydygyny aýtdy we onuň “gowy hem rehimdardygyny” aýdyp “şaýatlyk etdi”.

Ýekaterina milisionerleriň öz öýüne gelip, özünden Aida hakda sorandyklaryny aýtdy. Ofiserler Aidanyň içalydygyny aç – açan kakdyryp aýtdylar-da, Aida öýüne gelen wagty, Ýekaterinanyň we beýleki goňsularynyň habar bermeklerini islediler.

Ýekaterina prokuroryň peýdasyna bolan şaýat bolmady. Käwagt ol bir söz bilen jogap berdi, käwagtam bolsa, soragy eşidip dymdy.

“Siz Skripnikowanyň öýüne şwed syýahatçysynyň gelendigi barada näme bilýärsiňiz?” – diýip, prokuror jogap talap etdi.

“Men bu barada hiç zadam bilmedim. Men ertesi günü bildim. Men Aidanyň öýünde wagty, milisiýa ol ýere kürsöp girdi. Milisioner daşary ýurtly aýaldan edebiýat alandyklaryny, ony oňa Aidanyň berendigini aýtdy.

Prokuror ondan biliminiň nähilidigini sorady. Ýekaterina hem, on klasy gutaranyny aýtdy. “Siz näme üçin okuwyňyzy dowam etdirmediňiz?”

“Men medinstituta girmek isledim, yöne meniň häsiýetnamamda meniň imanlydygym we baptist sektasynyň agzasydygym ýazylgydy. Şonuň üçin hem, men medinstituta girip bilmedim. Meni barybir kowardylar” – diýip, Ýekaterina jogap berdi.

“Siz şondan soň okuwa girmäge synanyşmadyňyzmy?” – diýende, kazynyň sesinde ýaňsylaýjy äheň duýuldy.

“Başgalaryň mysalyndan men özüme barybir okatmajaklaryny bildim”.

Aidanyň sorag bermeli gezegi gelende, ol jorasyna seretdi. Aida umumy soraglardan başlady, soň bolsa, sowet döwletiniň

imanlylara nähili garaýandygy baradaky soraglara geçdi. Aida milisiýanyň jerime salan takyk imanlylary hakda sorady, Ýekaterina-da, käbir ýagdaýlary jikme – jiklikleri suratlandyryp gürrüň berip, olary sanady.

“Siz näme üçin tokaýda ýygnanyşyk geçirýärdiňiz?” – diýip, kazy onuň sözünü bölde. “Sizde Sežde etme depesinde dogalar öýi bar. Siz näme üçin şol ýerde ýygnanyşmaýarsyňyz? Siziň jemgyýetiňiz hasaba alynmadyk. Siz rugsat berilmeyän ýerlerde ýygnanyşyk geçirýärsiňiz-de, jemgyýetçilik tertibini bozýarsyňyz. Ine, size näme üçin jerime salýarlar”.

“Biz hasaba alynma üçin arza berdik. Biziň tokaýdaky Lawrikde geçirýän ýygnanyşygymyz hiç kime azar bermedi”.

Prokuror ondan onuň özüni ýurduň kanunlaryny berjaý etmäge borçly bolan wepaly raýat saýýan saýmaýanyny sorady.

“Men kanuny berjaý edýärim” – diýip, Ýekaterina tutanýerlilik bilen jogap berdi.

“Siz tokaýda we Lukaşyň öýünde duşuşýarsyňyz, siziň jemgyýetiňizem hasaba alynmadyk, diýmek, siz kanuny berjaý etmeyärsiňiz” – diýip, prokuror diýenini tutdy durdy.

“Lukaşyň öýündäki doga etme ýygnanyşyklary kanuna garşy däl”. Ol Leniniň imana garşy bolan kanuny “masgaraçylykly” diýip aýdan sözlerini batyrçaýlyk bilen aýtdy.

Kommunizmiň düýbünü tutujylaryň biri bilen jedelleşmek islemedik prokuror şaýady öýüne goýberdi.

Özgeriş pursady

Aida özüniň mesihilik ynamyny sowet kanunçylygynyň çäklerinde saklamaga çalyşdy. Mesihi bolandan soňky ilkinji aýlarda ol hasaba alnan we sowet döwleti tarapyndan “rugsat” alan dogalar öýüne zygyderli gatnady. Ol imanly doganlary bilen bile doga edýändigini üçin bagtlydy, ol hasaba alnan ýygnaklardaky syýasy oýunlara-da düşünýärdi.

Ol ýygnanyşyklara gatnaşmagyny, doga etmegini dowam etdirdi, ýöne çäklendirilmeler onuň gaharyny getirip başlady. Ol öz ýygnagyndaky ýaşlar bilen bile Mukaddes Kitaby öwrendi, ýöne

oňa bu barada ýygnak liderlerine aýtmandygyny duýdurdylar. Kommunistik kanun 18 ýaşamadyklara “ýalan dini pikirler” hakda gürrüň bermegi gadagan edýärdi, şonuň üçin hasaba alnan ýygnaklaryň liderleri ýiten janlaryň aladasyna garanda, kommunistik kanunlaryň aladasyny köpräk edýärdi.

Ejesi bilen gatnan öý ýygnagy Aidanyň ýadyndady. Şonda Hudaýyň barlygyny duýuşy, çagalar bilen ýaşlaryň hem ol ýerde arzyly bolandyklary hem onuň ýadyndady. Ýaşlara Hoş Habary diňlemäge mümkinçilik bermezligi Aida nädogry hasaplaýardy, bu Mukaddes Ýazga dogry gelmeýärdi.

Aida imany zerarly türmä basylan mesihilere kömek edip başlanda, özgeriş pursady geldi. Ozal ol maglumat ýaýradaryn we olara kömek hem köp ýygnaklarda umumy doga etmeleri gurnaryn diýip pikir edýärdi.

Türmede oturanlaryň sanawy hasaba alnan ýygnaklaryň liderlerinde bolýardy, ýöne olar beýleki mesihileriň bilmeli maglumaty däl-de, döwlet syry hasaplanylýardy.

Aida hut şony hem, beýleki adamlaryň hem bilmeli bolan maglumaty hasaplaýardy. Eger olaryň görgüleri hakda bilmeýän bolsalar, onda Sowet Soýuzyndaky we bütin dünýädäki mesihiler özleriniň doganlary üçin nädip doga etsinler we doganlaryny doga etmek bilen goldasynlar?

Aida bu barada hemmeleriň bilmegi üçin dyrjaşýardy, şol sebäpli-de, hasaba alnan ýygnaklaryň liderleri bilen onuň arasynda dawalar başlandy.

Aida soňrak: “Gep häkimiýetiň ýygnagyň içinde ruhanylaryň üsti bilen agitasiýa alyp barmaga çalşanlaryndady” – diýdi. “Olar gadagan etmeleri girizmek we ýygnagyň ruhy durmuşyny basyp ýatyrmak islediler. Olar 1960-njy ýylda bu ulgamda üstünligem gazandylar”.

Aida türmä salnan imanlylar hakdaky maglumaty ýaýratmaga çalyşdy, bu bolsa ýygnak liderleriniň pozisiýasyna garşy gelýärdi. Şonuň üçin onuň öňünde saýlaw durdy: hasaba alnan ýygnakda galmalymy ýa-da gizlin ýygnaga goşulyp, türme möhletini geçirýän doganlaryny goramalymy? Onuň hasaba alnan ýygnaga gidesi gelýärdi. Ol öz agasynyň ölýänçä degişli

bolan ýygnagynyň adamlarynyň toparydy we ol ýerde onuň köp dosty bardy.

Ýöne Aida aňsat passiw ýoldan ýüz öwürdi. Ol häkimiýetiň göwnünden turmagyň aladasyny edip, türmedäki mesihi doganlarynyň aladasyny etmeýän liderleriň zyzndan gitmekden boýun towlady. Aida öz gelen karary üçin tölemeli boljakdygyny bilse-de, gizlin ýygnagyň işine ýüregi bilen berildi.

Sowet döwletiniň ýaňy bolan “Smena” gazetinde 1962-nji ýylyň dördünji iýunynda makala peýda boldy. Makala “Dirileriň arasyndaky jeset bolma” diýlip atlandyrylýardy. Ol, umuman, imanly adamlaryň hemmesini, şol sanda gizlin ýygnagy-da, abraýdan gaçyrmaga çalyşdy. Döwlet syýasaty Hudaýyň ýoklugyny tassyklaýardy, şonuň üçin makala oýlanylyp tapylan mesihe ynanyanlaryň üstünden gülnüp ýazylypdy.

Aida makalany okanda, imanlylary we öz imanyny gorap, oňa jogap düzüp başlady. Ol jogabyny “Smena” neşirýatyna iberdi, ýöne, elbetde, ony çap etmekden ýüz öwürdiler. Hemme zat şunuň bilen gutarybam bilerdi, ýöne Aida “Smenadaky” makalany we özüniň oňa beren jogabyny imandaky doganlaryna görkezdi. Jogap olara diýseň ýarady, şonuň üçin olar onuň nusgasyny soradylar. Soň Ukrainadan onuň ýanyna gelen myhmanlaram nusgasyny haýyş edip aldylar-da, ony öýlerine alyp gitdiler.

Tizara ýüzlerçe nusgalar edilip, olary bütin Sowet Soýuzyndaky imanlylar biri – birlerine berdiler. Gizlin ýygnagyň agzalary özleriniň ýygnagynyň üstüne hüjüm edilip ýazylan makalany okanlarynda, biynjalyk boldular, soň bolsa, özleriniň imanlylaryndan biriniň beren batyrgaý, gowy esaslandyrylan jogabyny okap ruhlandylar. Aida *samizdatyň*, ýagny maglumat alyşmanyň täze hereketiniň oň hataryndady.

Döwlet ýurtdaky her bir nusga köpeldiji, surat köpeldiji apparata we çap ediji stanoga gözegçilik edip bilmedi.

Aida Skripnikowa öz makalalarynyň arkasyndan özüniň hiç haçanam duşuşmadyk mesihileriniň münlerçesine belli boldy. Ol, şeýle hem, KGB-da hem meşhur boldy.

Esasy elementler

Başga şaýatlaram Aidanyň sudunda görkezme bermelidiler, ýöne olar gelmediler. Şeýle-de bolsa, kazy suduň dowam etjekdigini karar etdi.

Gaharlanan Aida öz işini derňemegiň deregine, özüniň öý işleriniň, näme geýnendigi bilen gzyklyklyp, hatda aşhanada näme bişirendiginiň hem içine girip, köp wagt sarp edenini aýtdy.

“Men suddan meniň işimiň esasy özenine köprük üns bermegi sorაýaryn” – diýip, ol haýyş etdi. “Mysal üçin men biziň jemgyýetimiziniň näme üçin hasaba alynmandygyny düşündürmek isleýäris. Ilki bilen biziň haýsy kanuny bozandygymyz we näme üçin bizi hasaba almakdan boýun towlandyklaryny düşündiriň”.

“Sud edilýän, siz suda däl-de, sud *size* sorag berýär” – diýip, kazy gaharly jogap berdi.

Kazynyň gaharlananyňy görende, prokuroram goşuldy: “Aýyplanylyanyň näme sorаýanyna men hatda düşünibem bilemok”

Aida tolgunmazlyga çalşyp, uludan demini aldy. “Men suddan aýyplamanyň esasy böleklerine köprük üns bermegi haýyş edýäris. Men suduň garamagyna berlen işiň esasy tarapy barada dymmazlygy haýyş edýäris. Bu meniň birinji haýyşym. Ikinjiden, men suddan öz ýazga hasaba alynmamyň haýsy seneden ýatyrylanyny takyk düşündirmegini haýyş edýäris”.

Kazy bu maglumatyň näme sebäpden beýle wajypdygyny sorady.

Aida öz ýazga hasaba durma möhleti gutarmazyndan köp wagt oň milisiýanyň özi baradaky maglumaty ýygandygyny düşündirdi. “Eger meni özümiň mesihilik işim üçin däl-de, möhleti geçen hasaba durma ýazgysy üçin sud edýän bolsalar, onda näme sebäpden men öz hasaba durma ýazgymyň möhleti gutarmazyndan oň derňew astynda durun?” – diýip, ol sorady.

“Men näme üçin maňa garşy sud işini açandyklaryny size aýdyp biljek” – diýip, ol sözüni dowam etdirdi. “Men özümiziň dogalar öýümüzde iki gezek daşary ýurtlularyň ýanyna baryp,

olardan Mukaddes Kitap soradym. Meniň şol haýyşlarym hakda häkimiýet bilipdir”.

“Ýazga hasaba alynma baradaky meseläniň işe hiç hili dahyly ýok” – diýip, kazy yglan etdi. “Sizi sowet döwletine we jemgyýetçilik gurluşyna töhmet atýan bilgeşleýin ýalan maglumaty ýaýratmakda aýyplaýarlar”

“Ýöne iş we ýazga hasaba durma baradaky soraga sud mejlisi wagtynda köp üns berdiler” – diýip, Aida jogap berdi.

“Ol soraglar sudy olarda sizi aýyplaýandyklary üçin gyzyklandyrmady-da, siziň nähili adamdygyňyzy suduň anyklamaly-dygy üçin gyzyklandyrdy. Suduň özüňiz hakda sorajandygy size birgeňsi bolup görünýär; sud siziň nähili adamdygyňyzy bilmelidir. Sud höküm çykarjak bolanda, sud edilýäniň şahsyýetine üns berýär”.

Aida eger sud özüniň nähili adamdygyny bilmek isleýän bolsa, onda onuň durmuşyndaky hakyky faktlary bilmegiň sud üçin has-da wajypdygyny aýtdy. Aidanyň suda aýdan soňky haýyşy soňky şaýady – özüniň maglumatlary beren şwed zenany hanym Ýürsmary – çagyrmakdy.

“Ol zenanyň ýazgylar kitapçasyny meniň garşyma bolan subutnama hökmünde ulandylar” – diýip, Aida subut etdi. “Ýöne onuň ýazgylaryna dogry düşünmek üçin biz onuň öz düşündirişlerini diňlemelidiris”.

Sud onuň haýyşy hakda pikirlenýänsirän bolup, prokurordan öz pikirini sorady, soň hem: “Sud edilýäniň haýyşyna seredip, sud ony ýatyrmagy karar etdi” – diýip yglan etdi.

Ýene birnäçe soraglardan soň, sudy ertire goýdular. Gutarnykly çekişmeler galypdy. Prokuror üçin bu sowet sistemasyny goramaga, kanuna tabyn bolan ýagdaýynda mesihleriň, dogrudanam, imanyny wagyz etmekde azatdyklaryny düşündirmäge mümkinçilik bolýardy.

Aida üçin bu soňky mümkinçilik, özüni goramak üçin pikirini aýtmaga, ýygnakdaky doganlarynyň adyndan çykyş etmäge soňky mümkinçilikdi. Ol jogapkärçilik ýüküni duýdy, ýene türmä düşmeklige töwekgelçilik edýänini bilýärdi, ýöne Gökdäki Atasy ony ruhlandyrdy we köşeşdirdi.

“Gaýtadan terbiýelemäge” synanyşyk

Türmä düşme howpy esassyz däldi. Aida ýoldaşlyk sudy 1963-nji ýylda özüniň Leningraddaky ýazga hasaba durmasyny ýatyranda, türmede oturyp görüpdü. Ol birnäçe wagtlaп Ukrainadaky aýal doganynyň öýünde ýaşady. Ol ýerdäki imanlylaryň batyrllygy hem erjelligi ony haýran galdyrypdy.

Ol aýgytlylykdan doly bolup, Leningrada gaýdyp gelipdi. Milisiýa ony yzarlady, ýöne Aida şähere girdi, şonuň üçin ol islendik minutda tussag edilip bilýärdi. Şeýle-de bolsa, ol özüniň mesihilik işini dowam etdirdi.

Aida bilen onuň dostlary milisiýa özlerini hut tokaýda tutmaz ýaly, şäheriň daşyndaky tokaýda ýygnyşmagyny dowam etdirdiler. 1965-nji ýylda ony birinji gezek resmi taýdan tussag etdiler. Şol wagt Aida ýigrimi baş ýaşyndady.

“Milisiýa gelip, bizi kowalap başlady. Olar bizi iteklediler, saçymyzdan çekdiler. Birnäçe adamy alyp gitdiler, birnäçelerine jerime saldylar, başgalaryny bolsa, iki hepdelik türmä basdylar” – diýip, bu wakanyň şaýatlarynyň biri soňrak görkezme berdi.

Aida milisiýanyň tussag edip, işini suda geçiren adamlarynyň biridi. Aýyplama kagyzynda din bile baglanyşykly bolan hiç zadam ýokdy. Aidany şäheriň daşynda tussag eden bolsalar-da, ony Leningradda ýaşamaga rugsat bermek üçin zerur bolan ýazga hasaba durmasynyň ýoklugynda aýypladylar.

Etrap sudunyň kiçiräk zalyndaky şol sud mejlisinde Aida ýekeje sözüm aýtmaga rugsat bermediler. Proses suduň gözboýagçylygy, aslyýetinde adalat ýok ýerinde adalatyň nämedigini görkezmege edilýän synanyşyk boldy. Hemme zat gutarandan soň, Aida hökümi okap berdiler – bir ýyllyk türme. Höküm ony döwüp bilmedi. Ol eýýäm türmede oturanlar we eger Rebbiň islegi şeýle bolsa, onda muňa taýýar bolanlar bilen mydama gatnaşýardy. Indi onuň gezegidi.

Sowet ýolbaşçylarynyň pikirine görä, türme tussaglary terbiýelemelidi. “Bu görgüli adamlary ýalňyşlygyň içine girizipdirler, indi olara sowet sistemasynyň hakykatyny we güýjünü – watanyň

buýsanjyny – görkezmek we muña ynandyrmak gerek” – diýip, resmi adamlaryň biri aýtdy.

Gaytadan terbiýelemek boýunça geçirilýän birmeňzeş sapaklardan başga-da, Aida köp sowuk gijelerini gaty sement poluň üstünde geçirmäge mejbur bolupdy. Ýimit hemişe ýetmezçilik edýärdi, tussaglara berilýän ýimit bolsa, hatda doňuzlara-da ýaramaýardy. Tussaglyk wagtynda, Aidany psihiatriýa bölüme ýerleşdirdiler. Otuz günlük barlaglardan soň, lukmanlar onda hiç hili psihiki kemçiligiň ýokdugyny aýdyp, ony kamera gaýtaryp goýberdiler. Gazaply kommunistik sistemanyň türmesinde geçirilen aýlar batyr ýaş gyzyň durmuşynda aýrylmajak yz galdyrypdy.

Aida sowet sistemasynyň “gaytadan terbiýelemesine” ýan bermedi. Onuň Mesihe bolan imany has-da berkedi. Türme oňa Sözi ýaýratmagy bes etdirmäge mejbur edip bilmedi. Ol türmeden Isa Mesih hakdaky hakykatyň has yhlasly wagyzçysy bolup çykdy. Indi ol munuň gymmatyny bilýärdi, şeýle-de bolsa, hiç haçan yraň atmady, ol aýgytlydy.

“Döwlet goşulmajar”

Aidanyň ikinji sudundaky gutarnykly çekişmeleriň wagty geldi. Prokuror jemleýji sözi bilen ilki çykyş etdi-de, sözüni Russiýadaky ybadathananyň gysgaça taryhyndan başlady.

“Beýik Oktýabr sosialistik rewolýusiýasyndan soň, biziň ýurdumyzda ybadathana döwletden aýra edildi, şonuň üçin ynanyan adamlaryň hemmesi ynamyny wagyz etmäge azatlyk hukugyny aldylar” – diýip, ol buýsanç bilen yglan etdi. Soň prokuror ýygnaklar Sowetini we Hoş Habar mesihi baptistleri imanly adamlary döwlet kanunlaryna tabyn bolmazlyga küşgürmekde aýyplamagy dowam etdirdi.

“Ýygnaklar Sowetini goldaýan jemgyýetler hasaba alynmadyk” – diýip, prokuror aýyplady. “Olaryň gizlin ýygmanyşyklary hususy öýlerde we jemgyýetçilik ýerlerinde geçýär. Birnäçe imanlylar kultlar baradaky kanunlary bozandyklary üçin tussag edildi. Ýygnaklar Soweti muny iman üçin yzarlama hökmünde göz önüne

getirýärler. Eýýäm ýedi ýyldan bäri, ýygnaklar Soweti hökümet bilen bu wagşyçylykly göreşi alyp baryar”.

Ýygnagyň taryhyndan we imanlylaryň arasyndaky umumy ýagdaýlardan prokuror, ahyrsoňy, Aidanyň işine geçdi. “Skripnikowanyň bütin ýurtta gatnaşyklary bar, yöne onuň esasy maksady daşary ýurtlar bilen gatnaşyklary gurnamakdyr. Onuň bu maksadynyň hötdesinden gowy gelendigini aýtmak gerekdir” – diýip, ol ýaňsy bilen sözüniň üstüni ýetirdi.

Soň onuň sesiniň äheňi birneme goragçy äheňe geçdi: “Aidanyň durmuşy bagtsyz başlandy, sebäbi ol baptist maşgalasynda doguldy. Elbetde, biziň muny gözden salanymyza gynanýarys, yöne biz Aida bilen köp gürrüň etdik-de, oňa öz hereketleriniň antisosial häsiýetiniň bardygyny düşündirdik”. Ol çykyşyny tamamlanda we Aidanyň öýünden tapylan edebiýatlary sananda, iň ýokary notalarda gürlledi. “Makalalaryň biri Moskwadaky sudda: “Türmelerde we lagerlerde ejir çekip yören doganlarymyz sowet kanunlaryny bozandyklary üçin däl-de, Rebbe wepaly bolup galandyklary üçin ejir çekýärler” diýen Krýuçkow atly adamyň sözlerini getirýär”.

Prokuror gazap bilen başyny ýaýkady. “Bu zatlaryň hemmesi Sowet döwletine we jemgyýetçilik gurluşyna töhmet atýan bilgeşleýin aýdylan ýalandyr. Sowet Soýuzynda dürli dinler bar, ybadathanalar açyk we hiç kimi ynamy üçin yzarlamayarlar. Eger kultlar baradaky kanuny bozmasalar, onda döwlet dini jemgyýetleriň işine goşulmaýar. Sud edilýän Skripnikowanyň Sowet döwletine we jemgyýetçilik gurluşa töhmet atýan maglumatlary zygiderli ýaýradandygy baradaky günäsi doly subut edildi. Bu hereketler jenaýat kodeksiniň 190\1 maddasyna laýyk gelyär. Şonuň üçin men suduň Aida Skripnikowany iki ýarym ýyl türme tussaglygyna höküm etmegini talap edýärim.”

“Mesihiler üçin diňe bir ýol bar”

Kazy özüni gorap, jemleýji söz aýtma gezeginiň özüne ýetendigini bildirip, Aida tarapa öwrüldi.

“Men özüme garşy öňe sürülen aýyplamalaryň düýp esasy boýunça gürlmegi niýet edinipdim” – diýip, ol aýdyň ses bilen

asuda gürläp başlady. “Ýöne bu ýerde başga meselelere-de garaldy, şonuň üçin, ol meseleleriň meniň işime degişli däldigi aýdylan bolsa-da, menem olar hakda gürrüň etmelidirin”.

Ol, 1958-nji ýylda “Prawda” gazetine ýazan hatyndan başlap, özüniň konstruktorlyk býurosunda işländigine çenli, prokuroryň agzap geçen ikinji derejeli jedelli soraglarynyň hemmesini inkär etdi. Soň ol has esasly meseleler barada gürläp başlady.

“Meni işden özümiň dini garaýyşlarym üçin kowandyklaryny aýdanymda, maňa munuň “bilgeşleýin aýdylan ýalan tassyklama-dygyny aýdýarlar. Ýöne, meni türmeden goýberenlerinden soň nämeler bolup geçdi. Men çaphanadan iş tapdym. Işe başlanymdan bir hepde geçenden soň, men doga etme ýygnaşygyndadym. Şonda milisiýa gelip, beýlekiler bilen bilelikde meniňem adymy ýazdy. Men olaryň öz iş ýerime habar berjekdiklerini bilýärdim” – diýip, Aida aýtdy.

“Meniň imanlydygymy bilenlerinde, çaphanadakylaryň hemmesi tolgunyp başladylar-da, derrew eger öz pikirimi üýtgetmesem, onda meni işden çykarjakdyklaryny aýtdylar. Olar muny menden gizlemediler. Olar şobada: “Çaphana syýasy gurama. Bu ýerde hemme kişi işläp bilmeyär” – diýdiler. Ýogsam, çaphana demir ýol uprawleniýesine degişli bolup, demirýol petekleri bilen otlularyň gatnawynyň tertibinden başga hiç hili gizlin zatlary çap etmeyärdi. Ol ýerde bize ynanmaz ýaly zadyň bardygyny men bilmeyärdim” – diýip, ol sözüni dowam etdirdi.

“Şeýdip, üç hepde geçdi. Soň meni başlygyň otagyna çagyryp, özümiň işden çykarylandygymy aýtdylar. Elbetde, olar meni dini garaýyşlarym üçin işden çykaryandyklaryny aýtmadylar, sebäbi imany üçin adamlary işden çykarmak bolýandygy hakdaky kanun ýok, şonuň üçin meni ýer ornuny gysgaldýandyklaryny bahana edip işden çykardylar. Men sehe baryp, özümi işçi ornunyň gysgaldylýandygy sebäpli işden çykaryandyklaryny aýdanymda, işçileriň gözleri maňlaýyna süýşen ýaly boldy. Stanoklaryň biri durdy, sebäbi onda işlär ýaly adam ýokdy.

Başlyk maňa edil meniň dokumentlerimi ozal görmedik ýaly: “Biz sizi işe alyp bilmeyäris, sebäbi siziň ýazga hasaba durmaňyz diňe şäherden daşda ýöreyär” – diýdi.

Aida suda milisiya özünü sorag edip başlan badyna, ony ýene tussag etjekdiklerini bilendigini aýtdy.

“Azatlyga çykanyma bary – ýogy alty aý geçende, men ýene türmä düşmez ýaly, peýdaly bir zat etmek isledim. Meniň gutarmasy gerek bolan işim bardy”.

Ol uludan demini aldy. Özünü goramak oňa gaty agyr düşýärdi. Oňa özünüň emosional hem ruhy güýçlerini dowamly wagtyň dowamynda bir ýere jemlemek wajypdy, bu bolsa, aňsat däldi. Ol kazydan on minutlyk arakesme sorady, ol hem razylaşdy.

Sud mejlisi dowam edip başlandan soň, Aida hut özünüň aýyplanylýan zatlary hakda gürlemäge başlady. “Islendik çap edilen zady ýaýratmaklyk jenaýat däl. Eger prokuror “Gutulyşyň habarçysy” we “Doganlyk Haty” žurnallarynda göze görünüp duran ýalan tassyklamalary tapansyramadyk bolsa, meni suda çekmeklige hiç hili esas bolmazdy. Şonuň üçin men şol edebiyatyň mazmuny hakda aýtmalydyryn.

Soň öz ýaýradan edebiyatynda gürrüni edilýän mesihileriň we mesihi liderleriniň gadagan edilen ýygnanyşyklary hakda gürrüň berdi. “1929-njy ýylda çykarylan kanun imanly adamlaryň kongressler gurnamaga hakynyň bardygyny aýdýar” – diýip, Aida belledi. “Ýöne rugsat bermäniň deregine hökümet kongress geçirmäge rugsat soran adamlary yzarlap başlady”.

Soň prokuraturanyň aňtaýjysy şol edebiyatda gozgalaň küşgüriji on ýedi sany jümläniň bardygyny aýtdy. Aňtaýjynyň aýtmagyna görä, şol jümlelerde Sowet döwletine we jemgyýetçilik guruluşyna garşy bolan bilgeşleýin tassyklanylýan ýalan bar.

Aida öwrülip, göni kaza ýüzlendi. “Boýko özünüň şaýatlyk ediji görkezmelerinde Leniniň sözlerini getirip başlady. Men onuň başlan sözünü dowam etdirjek: “Diňe Russiyada we Türkiyede dine ynanýan adamlaryň garşysyna hereket edýän masgaraçylykly kanunlar bar. Şol kanunlar ýa-ha dine ynanmagy gadagan edýär, ýa-da ynamyňy wagyz etmekligi gadagan edýär. Bu kanunlar iň adalatsyz, masgaraçylykly hem eziji kanunlardyr”. – Indi men suduň ünsüni “*wagyz etme*” sözüne çekmek isleýärim. Wagyz etmekligi gadagan etmäni Leniniň özi “adalatsyz hem masgaraçylykly” diýip atlandyrdy”.

Ol ýene bir gezek uludan demini aldy-da, sözünü dowam etdirdi: "Indi men size özümü nädip tussag edendiklerini aýttjak. On birinji aprelde men doga etme ýygnanyşygyňa bardym. Men öz zymdan yzarlaýandyklaryny bildim. Muňa ähmiýetem berip durmadym. Beýleki imanlylaryňam öýlerini dökmek işleri geçirildi. Diňe meniň işim bilen baglanyşyklykda on bir gezek öý dökmek işleri geçirildi. Üçüsi Leningradda, dördüsi Permde, üçüsi Kirowogradda, biri-de, meniň aýal doganymyň öýünde, Magnitogorskda geçirildi. Ýöne beýleki imanlylaryň öýlerini dökmek nämä gerek? Olaryň öýlerini dökmeklik öz salgylarynyň meniň ýazgy kitapçamda tapylandygy üçin geçirildi. Öýleriň hiç haýsýsynda-da, meniň işim bilen baglanyşykly bolan ýekeje zadam tapylmady".

Soň Aida bizi *näme üçin* yzarlaýandyklary baradaky soraga degip geçdi. Biz imanymyz üçin özümizi yzarlaýandyklaryny aýdýarys, ýöne bize: "Ýalan tassyklama, sizi sowet kanunlaryny bozýandygyňyz üçin sud edýärler" diýýärler. Men hasaba alynmadyk, ýöne hasaba alynmagy haýyş eden ýygnagyň agzasy. Ýygnaklarymyzyň hemmesem özleriniň arzalaryny goýberdiler we olaryň ýanyna biziň ustawlarymyzam goşdy. Bize: "Siz şu we şu zatlary etmeli däl" – diýmeýärler. Bu kanyna garşy. Bize: "Siz kanunlary bozmajakdygyňyz hakyda wada gol çekmelisiňiz" – diýýärler. Bu hasaba almanyň nädogry hereketidir".

Aida kazynyň sabyr kasesiniň dolup barýanyny gördi-de, sözünü tamamlamaga howlukdy. Imanlylar özlerine Hudaý hakda gürlemegi we çagalaryny atalaryň ynamynda terbiýelemegi gadagan edýän kanuny berjaý etmäge söz berip bilmeýärler. Mesihi ene – atalar häkimiýete her neneň wepaly bolsalar-da, hiç biri-de özlerine çagalaryny ateist edip terbiýelemegi buýruk berýän kanuny kabul etmeýär. Olar gowusy görgüler çekerler, suduň önünde durarlar, emma Hudaý we Gutulyş hakda gürlemegi gadagan edýän kanuna tabyn bolup bilmezler.

Ýekeje imanly-da muny etmez. Ol missioner ýa wagyzçy bolmasa-da, eger ol wagyz edip bilmeýän bolsa-da, tapawudy ýok, ol munuň ýaly kanuna tabyn bolmaz, sebäbi hatda wagyz etmegi başarmaýan adama-da, käwaqt kimdir birine gutulyş hakda gürrüň bermäge mümkinçiligi bolýar. Şonuň üçin imanlylar

beýle kanuna tabyn bolmaga söz bermeyärler. Häkimiýete güýçli hormat goýýandygyna garamazdan, olar bu kanuny bozarlar”.

“Men ýene bir gezek gaýtalaýaryn, imanlylar özlerini Hoş Habardan ýüz öwürmäge mejbur edýän kanuna tabyn bolmaýarlar. Şonuň üçin bizi şunuň ýaly kanuny bozandygymyz üçin sud edenlerinde, biz özümizi imanymyz sebäpli sud edýändiklerini doly ynam bilen aýdyp bileris”.

“Gutulyşyň habarçysy” bilen “Dostluk Hatynyň” bilgeşleýin aýdylan ýalany özünde saklamaýandygyny men bilýärim. Ýöne men olary daşary ýurda goýbermäniň nämedigini-de bilýärim. Men munuň ýaly işlerim üçin özümi sud etmekleriniň mümkindigini bilýärdim. Men başga kimdir birinden “Gutulyşyň habarçysyny” daşary ýurda alyp gitmegi haýyş edip bilmezdim. Men munuň howpludygyny bilýärdim, ine, näme üçin muny özüm edýän ekenim”.

Aida ýalynly jemleýji sözleri aýtmak üçin güýjüni bir ýere jemlejek bolup dymdy. Ol şol sözleri öz üstünden höküm çykarjaklaryň ýatda saklamagyny isleýärdi. “Birwagtlar adamlar imanyňy wagyz etmäni gadagan etmäniň adalatsyzdygyna düşünyärdiler. Indi olar muňa düşünmeyärler. Indi olar: “Özüň ynan we doga et, ýöne Hudaý hakda başgalara gürrüň bermäge hetdem edäýme” diýýärler. Öz ideologik garşydaşyňy dymmaga mejbur etmeklik – bu ideologik ýeňiş däldir. Bu hemişe-de “ogurlyk” diýlip atlandyrylýardy.

Bu jenaýatçynyň suduň zalynda wagyz edýändigine gahary gelen kazy onuň sözünü böl-di. “Siz ýygnak hakda gürrüň etmeli däl-siňiz, siz özüňiz hakda gürlän” – diýip, ol Aidany barmagy bilen görkezip aýtdy.

Aida gaýduwsyzlyk bilen dowam etdirdi: “Mesihi üçin diňe ýekeje ýol bar. Mesihi adalatsyzlyk bilen ylalaşyp bilmez. Hakykata akyl ýetiren badyňa sen oňa ýapysýarsyň, eger zerur bolsa, onuň ugrunda ejirem çekersiň. Men başgaça bolup bilmeýärim. Men özümi başgaça alyp baryp biljek däl. Men azatlygy gowy görýärim, şonuň üçin men azat bolmak, maşgalam we dostlarym bilen bolmak isleýärim. Ýöne men wyždanymyň garşysyna gitmek islämok. Eger Hudaýy öz Atam hökmünde atlandyryp bilmesem,

onda azatlykda näme gowy zat bar? Öz kalbymyň we pikirlerimiň azatdygyny bilmeklik meni ruhlandyrýar we maňa güýç berýär. Ine, meniň aýtmak islän zatlarymyň hemmesi şu”.

Epilog

Aida arassa ýürek bilen oturdy. Onuň ruhy sözleri kazyny perwaýsyzlygyna galdyrdy. Aidanyň getiren delilleri ony ynandyryp bilmedi, şonuň üçin kazy ony sowet türmesine üç ýyllyk höküm etdi. Bu prokuroryň talap edeninden-de, alty aý köpdi. Aidany iki sany uzyn garawul suduň zalyndan alyp gitdi.

Ýöne türme tussaglygy onuň işine päsgel bermedi. Suduň Aidanyň üstünden çykan stenogrammasy prostyndan gyrkylan ýigrimi bölejik mata ýazyldy-da, Sowet Soýuzyndan alnyp gidildi. Bütin dünýädäki imanlylar “Leningradly Aidanyň” sözlerini okadylar we özleriniň uýasy üçin doga etdiler.

Aida 1971-nji ýylyň 12-nji aprelinde zähmet – düzediş koloniyasyndan azat edildi. Ony azatlyga çykanlarynda, häkimiýet wekilleri jezanyň “oňa hiç hili sapak bolmandygyny” aýtdylar. Aslyýetinde, ol köp zady öwrenipdi, ýöne özüni türmede saklanlaryň isleýän zatlaryny däl. Aida okap, Hudaýa bolan iman boýunça doktorlyk derejesini alypdy. Ol Hudaýa gulluk etmeden alnýan şatlygyň we kanagatlanmanyň nämedigine öňküden-de çuň düşünişdi. Ol resul Pawlusuň “Onuň görgülerine şarik bolma” diýip atlandyryan doganlygynyň agzasy bolupdy...²

Häzir Aida Skripnikowa Sankt Peterburgda ýaşaýar. Onuň imany öz imanyny ýok etmegi niýet edinen režime döz geldi. Häzir mesihiler kanun esasynda doga etmäge we wagyz etmelere ýygnaşyp bilýärler. Aidanyň ýygnagynyň agzalary öňräk üýtgeşik ýygnanyşyk geçirdiler. Olar özleriniň ýygnagynyň Hudaýa gulluk edip gelyäniniň 40 ýyllygyny baýramçylyk edip bellediler we ýygnak agzalarynyň Hudaýa bolan wepalylygyny ýatladylar. Esasy sergi imany üçin ejir çekenlere bagyşlanyldy³.

2 Filipililer 3:10 serediň.

3 Aida we onuň synaglary baradaky goşmaça maglumatlary Maýkl Bordonyň kitabynda okaň (Angliýa: Dini we kommunizmi öwrenme merkezi. 1972-nji ýyl).

Sabina:

MESIHIŇ SÖYGÜSINIŇ ŞAÝADY

Rumyniýa
1945-nji ýyl

Ruslar Rumyniýadan faşistleri kowdular, şonuň üçin indi rumyn döwletiniň işine we jemgyýetçilik durmuşynyň işlerine gözegçilik etmäge çalşyp başlapdyrlar. Olar ýurduň ähli etraplaryndan bolan dini gullukçylaryň ýygnagyny gurnamaga synanyşdylar. Ruslar muny “Kultlaryň kongresi” diýip atlandyrdylar. Olaryň esasy maksady dini ýolbaşçylaryň goldawyny almakdy. Ýöne Sabina muny olar dini liderleri öz gollary astynda saklap, olary syýasy oýnatgylara öwürmek üçin edýän synanyşygy hasaplaýardy.

Sabina gysga boýludy, öz adamsy Riçarddan kyrk santimetr dagy gysgady. Ol Mesihi çyn ýürekden söýýärdi. Ýygnakda Riçardyň ýanynda oturyp, nobatdaky ruhy çopanyň öz ýurduna kürsäp giren kommunistlere wepaly bolmaga kasam edende, Sabina adamsynyň ýeňinden çekip: “Eýsem, sen Mesihiň ýüzünden bu masgaraçylygy ýuwjak dälmi? Sen çykyş etmelisiň. Olar Mesihiň adyna tükürýärler” – diýdi.

Riçard zala ýygnanan parlament delegatlaryna seretdi. Bu hakyky şüweleňdi. “Doly dini azatlyk!” – kommunistleriň şygary şeýledi. Olar Hudaý bilen kommunizmiň ýa-da has takygy Hudaý bilen kongresiň hormatly prezidenti Iosif Staliniň arasyndaky parahatçylykly ýaşayşyny ygılan etdiler.

“Dünýäni aldamak nähili aňsat” – diýip, Riçard ýuwaşja aýtdy.

Riçard bilen Sabina zaly hem gallereýany dolduryp oturan dört müň adamyň, ýagny ýepiskoplaryň, ruhy çopanlaryň, ruhanylaryň,

rawwinleriň we mollalaryň arasyndady. Musulmanlar hem ýewreýler, protestantlar hem prawoslawlar – bu ýerde diniň ähli wekillerinden bardy.

Kongress başlanmazynyň oň ýanynda, hatda dini gullugam boldy. Kommunistik ýolbaşçylar çokundylar, ikonany hem patriarhyň elini ogsadylar. Soň çykyş edip başladylar. Petru Groza – Moskwanyň syýasy oýnatgysy – täze rumyn döwletiniň dini, islendik ynanjy doly goldaýandygyny we ozalkysy ýaly, dini ýolbaşçylara aýlyk tölejekdigini düşündirdi. Bu täzeligi gyzgyn el çarpysmalar bilen garşy aldylar.

Grozanyň çykyşyndan soň, ruhanylar hem ruhy çopanlar çykyş etdiler. Olaryň hemmesi döwletiň islendik ynanja şeýle ýokary baha berýändigine şatdyklaryny aýtdylar. Eger ybadathana döwlete bil baglap bilýän bolsa, onda döwletem ybadathana bil baglap biler. Ýöne ýere. Ýepiskop taryhynyň döwründe ybadathana dürli syýasy reňkleriň goşulandygyny, indi oňa gyzyl reňkiňem goşulandygyny, muňa özüniň şatdygyny aýtdy. Hemmeler şatdylar, olaryň şatlygy göni zaldan radionyň üsti bilen бүтін дүнйә yglan edildi.

“Bolýar. Men çykyş edip biljek, ýöne men şeýle etsem, sen adamyňdan mahrum bolarsyň” – diýip, Riçard aýtdy.

Sabina onuň mamladygyny bilýärdi. Beýleki dini liderlerem maşgalalaryndan, öz işinden hem aýlygyndan gorkýandyklary üçin şeýle gürleýärdiler.

Ýöne ol, şelýe hem, kommunistleri paş etmäge het edip bilmelidigini, olara ýaranjaňlyk etmeli däldigini-de bilýärdi. Ol göni Riçardyň gözüne seredip: “Maňa gorkak är gerek дәл” – diýip jogap berdi.

Riçard sessiz başyny atdy. Ol özüniň çykyş etmek isleýändigini ýazyp, kartoçkany doldurdy-da, ony prezidiuma geçirdi. Kommunistler göwnühoşdular. Ruhy çopan Riçard Wurmbrand, lýuteran ruhanysy, бүтін ýurtda tanymal, Бүтін дүнйә ýygnaklar Sowetiniň resmi wekili kongresse ýüzlenmek isleýär. Ine, bu progress.

Batyrlygyň hem hakykatyň wagty

Riçard münbere çykýança zal dartgynly dymşlykda doňup galdy. Sabina zaldakylaryň şu wagt näme hakda pikir edýändiginiň pikirini edip, adamsy üçin doga etdi.

“Ýygnanyşyp, arkaýyn pikirimizi aýtmaga beren mümkinçiligiňiz üçin minnetdar” – diýip, Riçard söze başlady. “Hudaýyň çagalary duşuşanlarynda, Hudaýyň akyldarlygyny diňlemek üçin perişdelerem üýşýärler. Şonuň üçin yöne bir gelip gidýän adamlary we ýolbaşçylary öwmek däl-de, Ýaradyjy Hudaýy hem biziň deregimize haçda ölen Isa Mesihi şöhratlandyrmak her bir imanly adamyň borjudyr.”

Zaldaky atmosfera üýtgedi, Sabinanyň ýüregi şatlykdan doldy. Ahyrsoňy, ünsler kommunistik wagyz etmelere däl-de, Mesihe gönükdü.

“Biz size gürlemäge rugsat bermeyäris” – diýip, birden dini işler ministri Burdukka ýerinden böküp turdy-da aýtdy. Riçard oňa ünsem bermän, öz doganlary bolan liderleri ynanmaga hem Hudaýa sežde etmäge ynandyryp sözünü dowam etdirdi. Zaldakylar el çarpyp başladylar, olar Riçardyň mamladygyny bilýärdiler, yöne ol muny aýtmaga het edip bilen ýeke – täk adamdy.

“Mikrofony öçüriň. Bu adamy sahnadan alyp gidiň. Derrewiň özünde!” – diýip, Burdukka işgärlerine aýtdy.

Riçard dymdy, mähelle bolsa, sesini sazlaşdyryp: “Ruhý çopan! Ruhý çopan!”¹ – diýip bogunlara bölüp aýtdy.

Riçardyň kömegi bilen ýygnak bulam – bujarlyga öwrüldi. Ol özünü tutmankalar çykdy. Sabina bolýan zatlary synlap, asuda otyrdy. Ol öz adamsyna guwandy. Onuň Mesihi goramaga tapan batyrlygyna guwandy. Yöne ol ruslara garşy çykyş edeni üçin nähili töleg tölejekdigi hakda pikir edende, onuň buýsanjynyň üstüne birahatlygam goşuldy.

Sabina bilen Riçard ruslara mydama-da gowy garaýardylar.

Olar Hoş Habary wagyz etmek üçin rumyn missionerlerini Russiýa goýbermek hakda köp gürrüň edýärdiler. “Indi Hudaý

1 “Ruhý çopan! Ruhý çopan!”

ruslary biziň ýanymyza alyp geldi” – diýip, Riçard bilen Sabina aýtdylar.

1944-nji ýylyň tomsunda ruslar ilkinji gezek Rumyniýada peýda bolanlarynda, Riçard bilen otuz ýaşly Sabina olary güller hem Hoş Habar kitapçalary bilen garşy almaga çykdylar. Olar rumyn ýewreýleridiler, şonuň üçin faşistik režiminde köp ýakynlaryny ýitiripdiler.

Sabinanyň tutuş maşgalasy konslagerlerde wepat boldular, Riçardy bolsa üç gezek tussag etdiler. Sabina bilen Riçard mesihiligi kabul edenlerinden soň, özlerini mesihiligi öwretmeklige bagyş etdiler, günälerine garamazdan, günäkärler bilen işleşdiler. 1944-nji ýylda olar özleriniň garaýyşlaryndan ugur alyp, ýeňlen faşistlere we gelyän kommunistlere kömek etdiler.

Faşist gabawlary wagtynda, Riçard bilen Sabina köp ýewreýleri öz öýünde gizlediler. Milletparazlar gidenlerinde olary gizlediler. Milletparaz esgerleriň biri Sabinadan ýewreý bolubam näme üçin duşmanyny gizleýändigini soranda, Sabina oňa özüne duşmanyň ýokdugyny, Hudaýyň ähli günäkärleri söýendigini aýtdy.

Ol esger oňa minnetdarlyk bildirdi-de, eger faşistler ýene hökümet başyna gelse, onda ony türmä basjakdygyna söz berdi.

Wagtlaýyn dynç alyş

1944-nji ýylyň tomsunda Riçard bilen Sabina wagtlaýyn dini azatlykdan lezzet aldylar. Öňki rumyn diktatory Ioan Antoneskuny Moskwa alyp gitdiler, soň Rumyniýa getirip, ony atdylar. Ýewreýler bilen protestantlary terrorlan prawoslaw ybadathanasynyň ýolbaşçylary özleriniň hemmetaraplaýyn artykmaçlygyny ýitirdiler.

Rumynlaryň köpüsi özlerinde, ahyrsoňy, demokratik döwlet bolandyr diýip pikir etdiler, emma munuň beýle däldigini Sabina bilýärdi.

Dini ýolbaşçylaryň Kongressinden soň, Riçarda degmediler, ýöne tizara kommunistik näletkerdeler Riçard ýygnanyşyk alyp baryp durka ýygnanyşyga yzygiderli kürsöp girip başladylar. Her hepdede gödek ýaş ýigitler ýygnaga kürsöp girip sykylyk

atýardylar, gülýärdiler we ýygnanyşygy alyp barmaga päsgel berýärdiler.

“Biz begenmelidiris. Diňleýän kişi bolup dymyp oturan ümsüm zaldan, göçgünli bolup oturan zal gowudyr” – diýip, ýygnagyň baş ruhy çopany Solhaým aýtdy.

Soň olar ilkinji duýduryşy aldylar. Bir gezek Sabina ýygnak binasynyň içinde Riçardynyň ýanynda işläp durdy. Şol wagt ýygnak binasyna raýatlyk eşiginde bir adam gelip, Riçarda ýüzlendi.

“Inspektor Riosanu” – diýip, ol adam özüni tanyşdyrdy. “Siz Wurmbbrandmy? Diýmek, siz meniň hemme zatdan-da beter ýigrenýän adamym”. Riçard bilen Sabina oňa haýran galyp seretdiler. “Ýöne özümiň size ýigrenjimi saklamaýandygymy subut etmek üçin men size maslahat bermäge geldim. Gizlin polisiýa siziň üstünüzde uly iş açdy. Olarda ullaň galyň bukja bar. Men ony gördüm. Soňky döwürde kimdir biri sizi satýar. Siz köp ruslar bilen gürleşdiňiz, şeýle dälmi?”

Riosanu özüniň ak ellerini owkalady. “Ýöne men biz ylalaşyga gelip bilers diýip pikir edýärim”. “Para berseňiz, men şol bukjany ýok edeyin”.

Sabina ara goşuldy, şeýdip, olar puluň mukdary hakda gürleşdiler. Riçard Riosanyň jübüsine puly salyp: “Biz gürleşdik. Şol adamyň ady...”.

“Ýok. biz onuň adyny bilmek islämizok” – diýip, Sabina aýtdy.

Inspektor bilesigelijilik bilen kiçijek aýala garady. Ýöne Sabina kellesini ýaýkady. Olar özlerini kimiň satýandygyny bilmek islemediler. Eger olar onuň kimdigini bilseler, onda ondan gaty görmekleri mümkin, şeýle bolsa, bu olaryň günä etdigi bolardy.

Şeýle-de bolsa, Riçard bilen Sabina özleriniň howpsuzlygyny pula satyn alyp bolmajakdygyny bilýärdiler. Hemme zat Hudaýyň elindedir. Ýöne, belki, olarda gizlin ýygnagy berkitmäge birneme wagty hem mümkinçiligi bardyr.

1947-nji ýylyň ahyrynda mesihileri ýygy – ýygydan tussag etdiler, şonuň üçin Sabinanyň köp dostlary türmä düşdüler. Gyşyň sowuk günleriniň birinde Sabina öýdedi. Onuň bronhit keseli bardy. Gapynyň kakylýan sesi eşidildi. Sabina gapyny açanda haýran galdy. Gapyda milleti boýunça rus bolan lukman, Sabina

bilen çalaja tanyşlygy bolan Wera Ýakowlewna durdy. Lukman Sabinany bejermek üçin däl-de, näme bolanyny habar bermek üçin gelipdi. Näme bolandygyny gürrüň berende, onuň ýüzi hasratlydy.

Wera aslynda Ukrainadandy, ýagny mesihileriň wekilleriniň, dünýewi adamlaryň köpüsini, şol sanda özünü-de, Sibirdäki lagerlere sürgün eden ýerdendi. Ol ýerden ýek – tük adam gaýdyp gelýärdi.

“Biz, erkeklerem, aýallaram, tokaýda agaç çapdyk” – diýip, Wera gürrüň berdi. “Biziň hukuklarymyz deňdi – biz açlykdan ölübem bilýärdik ýa-da ölüm halyna çenli doňubam bilýärdik”.

Lukman eglip, Sabinanyň elinden tutdy. Weranyň elinde ullakan ak ýara yzy bardy, onuň elleri sandyraýardy. “Her gün adamlar ölýärdiler, ysgyndan gaçyp, garyň içine ýykylýardylar” – diýip, ol gürrüň berdi.

Günleriň birinde Wera beýleki tussaglara Mesih hakda gürrüň berip durka, ony tutýarlar. Ony köp sagadyň dowamynda garyň üstünde aýakýalaňaç durmaga mejbur etmek bilen jezalandyrdylar. Jeza berlendigi sebäpli, borçnamasyny ýerine ýetirip bilmändigi sebäpli, garawullar ony ýençdiler.

Lagerdäki tussaglaryň köpüsi adam çydardan agyr bolan şertler we ýygy – ýygydan bolýan gynamalar sebäpli ölýärdiler, ýöne Wera ölmän galmak miýesser edipdi. Häzir ol Sabinanyň ýanyna diňe bir özüniň betbagtçylygy hakda däl-de, eýsem, lagerde-de Rebbe wepaly bolşy hakda gürrüň bermäge gelipdi.

Onuň ol ýerde gören görgülerinde hem çeken mätäçliklerinde Hudaý Öz güýjüni görkezipdi.

Sabinanyň kellesi agyrdy. Ol gudrat hakda pikir edip bilmedi. Ol özüniň öz üstüne ezýetleri inderen bolmagynyň mümkindiginiň pikirini etdi.

“Bu nämäni aňladýar: Näme üçin ol maňa bu barada gürrüň bermek üçin geldikä?” – diýip, ol pikir etdi.

Wera gitjek bolup ýerinden turanda, Sabina onuň gije ýatmak üçin galmagyny ýa-da hiç bolmanda, Riçard gelip, öz taryhyny eşidýänçä we özleriniň doganlaryna nämeleriň edilýändigini bilýänçä galmagyny haýyş etdi. Ýöne Wera eýýäm gapyda durdy. Ol azajyk wagtlyk saklandy-da: “Meniň adamymy gizlin polisiýa

alyp gitdi. Ol eýýäm 12 ýyldan bäri türmede. Men bu ýerdeki biziň duşuşyp biljek bilmejekdigimiz hakda pikir edýärim” – diýdi. Şeýdip, ol gitdi.

“On iki ýyl” – diýip, Sabina sandyrama bilen gaýtalady. “Beýle uzak wagtlap nädip çydap bolýarka?”

Kommunistleriň mesihileri yzarlamasy güýçlendi, şonuň üçin gaçmak hakda pikirlenmek gerekdi. “Entek giç däl, Sabina” – diýip, Riçard söze başlady. “Biz entek gidip bilýäris. Beýlekileriň köpüsi özlerine wiza satyn alýarlar”.

Sabina jogap bermedi. Ol özüniň islemeýşi ýaly, Riçardyňam gitmek islemeýändigini bilýärdi. Ýöne howp realdy. Olara Mihaý, özleriniň sekiz ýaşly ogullary, ýeke – täk ogullary hakda pikir etmegem gerekdi.

“Ozal faşistler meni tussag edenlerinde, bary – ýogy birnäçe hepdeden soň goýberdiler. Kommunistleriň döwründe munuň ýyllara uzalyp gitmegi mümkin. Olaryň seni-de, tussag etmekleri mümkin, Sabina. Şonda Mihaý näme eder?” – diýip, Riçard dowam etdirdi.

Riçardyň sözleri Sabinanyň göni ýüregine baryp sanjyldy. Ol özi bilen Riçardy bir wagtda tussag etjekdiklerini bilýärdi, şonda Mihaýyň barara ýeri bolmaz. Mihaý köçede galar-da, el serip ýörer. Ene üçin bu juda agyryly zatdy. Şeýle-de bolsa, Sabina dymdy.

Ahyrsoňy, Riçard oňa öz dostunyň aýdanyny ýatlap, onuň: “Janyňy halas et, zzyňa garama”² – diýen sözlerini aýtdy

Soň Sabina: “Janyňy halas etmek, näme üçin?” – diýip jogap berdi-de, ýatylýan otaga baryp, Isanyň sözlerini gaty ses bilen okap bermek üçin Mukaddes Kitaby alyp geldi. “Kim janyny gorasa, ol ony ýitirer, kim janyny Meniň ugrumda ýitirse, onda ol ony halas eder”³. Könelip giden Mukaddes Kitaby ýapyp, Sabina Riçarddan: “Eger sen häzir gitseň, haçan hem bolsa bir wagt şuny wagyz edip bilersiňmi?”

Bu gezek gitmek baradaky sorag çözüldi. Birnäçe aý geçenden soň, ol täzeden çözüldi.

2 Gelip çykyş 19:17

3 Matta 16:25

Ýaşamagyň bes etdirdi

1948-nji ýylyň 29-njy fewralynda, ýekşenbe güni, ýygnaga gidip barşyna, gapynyň ýanyna gelip: “Sabina, ýygnakda görşeris” – diýip gygyrdy.

Ýöne otuz minutdan soň, ýygnaga baranda, örän gaýgyly oturan ruhy çopan Solhaýmy gördi.

“Riçard gelmedi. Onuň şeýle işi köp. Belki, özüniň örän wajyp duşuşygynyň bardygy onuň ýadyna düşendir” – diýip, ruhy çopan Solhaým aýtdy.

“Ýöne ol maňa ýarym sagatdan soň, biziň şu ýerde duşuşjakdygymyzy aýtdy” – diýip, Sabina gorkup gürlledi.

“Belki, ol kömege mätäç bolan dostuna duş gelendir. Ol geler” – diýip, Solhaým jogap berdi.

Ýygnanyşygy Solhaým alyp bardy, Sabina bolsa, dostlarynyň hemmesine jaň edip çykdy, ýöne Riçard hiç ýerde-de ýokdy. Sabina gaty gorkdy.

Şol gün Riçard ýaş çatynjalary nikalaşdyrmalydy.

“Alada etme” – diýip, ruhy çopan Solhaým ony köşeşdirdi. “Riçardda beýle zatlar bolýar. Ýadyňdamy, tomusky lagerde ol irden gazet satyn almaga gidip, günortan ertir ertirlik naharyna geljegini aýdyp jaň edipdi”.

Bu sözler aýdylanda, Sabina ýylgyrdy. Riçard haýsydyr bir gyssagly işini ýadyna salyp, Buhareste gaýdyp gidendir. “Sen, ähtimal, mamlasyň, ol şu wagtam şonuň ýaly bir zat edendir” – diýip, Sabina köşeşmäge çalşyp aýtdy.

Wurmbrandlaryň kiçik öýünde adam köp bolan wagtynda, günortanlyk nahary düzgün bolşy ýaly, mydama hezil bolýardy. Ýimit hiç haçanam köp bolmaýardy, ýöne mesihiler olaryň öýünde gürleşmek we aýdym aýtmak üçin ýygnanyşyardylar. Gelenler üçin bu bütin hepdäniň dowamyndaky iň şatlykly wagt bolýardy.

Indi olaryň hemmesi Riçarda garaşyp arkaýyn otyrdylar. Emma ol gelmedi. Nikalaşdyrma çäresini ruhy çopan Sohaým geçirmeli boldy. Sabina keselhanalaryň hemmesine jaň edip çykdy, hatda Tiz kömege-de baryp gaýtdy. Belki, ol pajygaly ýagdaýa uçrandyr diýip, Sabina pikir etdi. Sabina ony tapyp bilmedi. Ahyrsoňy, ol

özünüň näme etmelidigine düşündi. Oňa Içeri işler ministriligine barmak gerek. Elbetde, Riçardy tussag edipdirler.

Şeýdip, gözleleriň... edaradan – edara gatnamalaryň... açylaýjak islendik gapyny kakmaga synanyşmalaryň sagatlary, hepdeleri hem ýyllary başlandy.

Sabina adamsy on iki ýyl bäri türmede oturan Wera hakda pikir etdi. Ol başga bir tussag aýala Hudaý hakda gürrüň berenden soň, Weranyň çekmeli bolan urulmalary hakda pikir etdi. Riçardy-da, elbetde, şeýle etmekde aýyplaýardylar. Sabina özi bilen Riçardyň şähere girýän rus esgerlerini... öz adamsyny tussag eden esgerleri... görýändikleri üçin Hudaýa minnetdarlyk bildirendiklerini ýatlady.

Riçardy býleki köp adamlary edişleri ýaly, Moskwa alyp gidendikleri hakdaky myş – myşlar ýaýrady, ýöne Sabina onuň ýokdugyna ynanmaktan boýun gaçyrdy. Her agşam nahar taýýarlap, Sabina penjiräniň önünde oturyardy-da: *“Ol bu gün öýe geler. Riçard hil hili erbet iş etmedi. Ony tizara boşadarlar. Kommunistler mydama iki hepdeden soň, Riçardy goýberen faşistlerden beter dälidirler”* – diýip pikir edýärdi. Mihaý kakasyny sorap aglanda, ol ony köşeşdirýärdi. Riçarda we hemmesine Hudaýyň seretjekdigini ol öz ogluna aýdýardy. Olar bilelikde Riçardyň howpsuzlygy we onuň tizara öýe gaýdyp gelmegi üçin doga edýärdiler.

Ýöne ol gelmedi. Birnäçe aý mundan ozal Sabinanyň Riçard bilen eden gürrüňi gijelerine onuň düşüne girip başlady. *“Meni öň tussag edenlerinde, birnäçe hepdeden soň goýberdiler. Kommunistler döwründe munuň uzak ýyllara çekmegi mümkin...”*

Sabinanyň ýüregi biynjalykdy. Olaryň söýgüsi köp kynçylyklary başdan geçirip görüpdi, ýöne bu gezek ol özüniň we Mihaýyň Riçardsyz ýaşap biljekdiklerini bilmeyärdi. Birnäçe hepdeden soň, Solhaým Sabinany şwed ilçisiniň, özleriniň ozalky soýuzdaşynyň, ýanyna kömek soramak üçin alyp bardy. İlçi Reýterswerd derrewiň önünde daşary işler ministri Ana Pauker bilen gürleşjekdigini aýtdy.

Hanym Pauker: “Biziň maglumatlarymyza görä, ruhy çopan Wurmbrand açlara kömek bermek üçin özüne ynanylan bir

çemodan puly alyp, ýurtdan gaçyp gidipdir. Aýtmaklaryna görä, ol Daniýadamyşyn” – diýip jogap berdi.

Soň ilçi premýer ministr Grodudan Riçardyň işi hakda sorady. Ýöne olam şol bir sözleri gaýtalady-da: “Siz ol biziň türmelerimiziň birindedir diýip pikir edýärsiňizmi? Eger siz muny subut edip bilseniň, men ony boşadaryn!” – diýip, şatlykly aýtdy.

Kommunistler gaty özlerine ynamlydylar. Belki, adamlar şonuň üçin: “Rumyniýada adam gizlin polisiýanyň eline düşen badyna, ýaşamagyny bes etdirýär” – diýýändirler.

Umyt sapajygy

Birnäçe aýlaryň dowamyndaky peýdasyz gözlegden soň, bir gün aňşam Sabina ýygnakdady. Şol wagt ony gapynyň ýanynda garaşyp duran bir nätanyş adamyň ýanyna çagyrdylar. Ol adam sakgaly syrylmadykdy, üstündenem, aragyň ysy gelyärdi. Ol Sabina bilen ýekelikde gürleşmek isledi.

“Men siziň adamyňyza duş geldim” – diýip, ol aýtdy. Sabinanyň ýüregi jigläp gitdi. Ol öz adamsy hakda birinji gezek eşidipdi. “Men garawul, ýöne haýsy türmäniň garawulydygymy soramaň, diňe oňa nahar gatnadýan garawulydygymy biliň. Ol maňa özi baradaky täzelik üçin gowuja tölejekdigiňizi aýtdy”.

“Näçe?” – diýip, Sabina onda maglumatyň bardygyna ynanman sorady. Ol juda köp ýalan söz eşidipdi.

“Men öz janyma töwekgelçilik edýärim”.

Onuň aýdan pul möçberi gaty uludy, ol ondan hiç zat gaýtmady.

Ruhy çopan Solhaým hem, edil Sabina ýaly şübhelendi. Ol garawula: “Siz maňa Wurmbrandyň eli bilen ýazylan birnäçe sözleri alyp geliň” – diýdi. Ruhy çopan oňa açlyk bolan ýagdaýynda ulanmak üçin ätiýaçlykda goýlan bir plitka şokolady berdi. “Muny Wurmbranda eltip beriň-de, onuň goly bilen ýazylan haty alyp geliň”.

Garawul gidenden soň, Solhaým Sabina tarapa öwrülip: “Bu biziň bar edip biljek zadymyzdyr” – diýdi. “Biz onuň hakykaty aýdýan aýtmaýanyny takyk bilemezok, özem puly köp sorayar” – diýdi.

Sabina soňundan ýene ýitirer ýaly, özünde umydyň bolmagyny ruhy çopan Solhaýmyň islemeýändigini bilýärdi.

Ýöne iki günden soň, garawul ýene geldi. Ol papagyny çykaryp, onuň işliginiň aşagyny dördi-de, plitka şokoladyň kagyzy alyp, ony Sabina gowşurdy. Sabina ony seresaplylyk bilen açyp okap başlady: “Meniň mähriban aýalym! Ýagşylygyň üçin sag bol. Meniň hemme zadym gowy. Riçard”.

Şatlykdan ýaňa Sabinanyň ýüregi jigledi. Ol diri! Düşnükli hem aýgytly ýazylan bu hat onuň haty. Onuň setirlerinde umyt aýdyň duýulýardy.

“Ol özünü gowy duýýar” – diýip, garawul aýtdy. “Birnäçeleri ýeke oturylyan kameralara çydam edip bilmeyärler. Olar diňe özleri bolmagy halamaýarlar”. Onuň üstünden ýene-de brendiniň sýsy geldi. “Ol size öz söygüsini goýberýär”.

Eger hat getirip dursa, onda oňa pul bermäge Sabinarazy boldy. Ahyrsoňy ol: “Bolýar. Men örän töwekgelçilik edýärim. Käbirleri munuň üçin on iki ýyl türmä basyldy” – diýdi.

Garawul öz azatlygyna töwekgelçilik etmägerazy boldy, sebäbi puly hem-de şol pula satyn alyp bolýan aragy juda gowy görýärdi. Ýöne onuň Riçardy gaty gowy görýändigini görnüp durdy, ol oňa kawaagt artykmaç bir bölek çöregem berýärdi.

Sabina garawula minnetdardy, ol oňa hatjagaz getirip berýärdi. Arakhor garawul Sabinanyň Riçarda tarap baryan halas ediji sapajygy bolupdy. Häzirikçe şunuň bilen kanagatlanmalydy.

Tussagyň maşgalasyny jezalandyrmaly

Kommunistik kanunlar zalymdy. Syýasy tussagyň aýaly azyk kartoçkasyny alyp bilmeyärdi. Kartoçkalar diňe “işçiler” üçindi. Syýasy tussagyň aýaly işläbem bilmeyärdi. Näme üçin? Sebäbi onuň kartoçkasy ýokdy, diýmek, ol diri däl.

Sabina hökümet wekillerine ýalbardy: “Men nädip ýaşamaly? Çagamy näme bilen bakaýyn?”

“Bu biziň däl-de, siziň meseläňiz”.

Sabina Mihaýyň aladasyny etdi. Riçard tussag edileli bari, Mihaýyň iýmit ýetmezçiligi sebäpli horlanyşyny görýärdi. Onuň

öz inileri hem uýalarynyň, ýagny Rumyniýanyň günortasynda wagşy faşistleriň adamlary gyran wagtynda alan alty sany ýetim çagalarynyň aladasyny-da edýärdi.

Soň ruslaryň birikdiren iki welaýatyna, Bessarabiýa bilen Bukowina gaçgaklary ýerleşdirmiş kararyna gelendiklerini eşidenlerinde, Sabina bilen Riçard irde – giçde çagalary özleriniň ellerinden aljakdyklaryna we günorta iberjekdiklerine düşündiler. Ýüzlerçe ýetimlere şonuň ýaly ykbal garaşýardy. Eger olary Palestina, tizara täze Ysraýyl döwletiniň dörediljek ýerine ugradyp bilseler, onda hemme zadyň gowy boljakdygy hakda pikir etdi. Şonuň üçin olary bir gün uly gynanç bilen beýleki gaçgaklar bilen bilelikde “Bulbul” türk gämisiniň ýanyna alyp bardylar. Olar bilen aýrylyşmak juda agyrdy, ýöne ruslar döwründe olara näme boljakdygyna garaşyp we pikir edip ýöreniňden, olary Palestina ibereniň has gowudy.

Hepdeler geçdi, ýöne gäminiň gelendigi baradaky täzelik ýokdy. Sabina gün geçdigiçe köp alada galýardy. Gara deňizden Orta ýer deňziniň günortasyna çenli halkara gözlegler başlandy. Ýöne gämi ýitdi-de, umydam kem – kemden öçdi. “Bulbul” minanyň üstünden barypdyr, şonuň üçin bortdakylaryň hemmesi gark bolupdyr diýlip hasaplanylady.

Ýitgi agyrysy gaty eýmenç boldy. Sabina bilen Riçard çagalary özüniňki ýaly gowy görýärdiler. Mihaý olary özüniň süýtdeş doganlary hasaplaýardy. Sabina ýetimleriň ölendigi baradaky pikire öwrenişende, öz öýündäkilerden başga hiç kimi göresi gelmedi, hiç kim bilen gepleşmek islemedi. Onuň imany agyr synaga duçar boldy.

“Munuň bolmagyna Hudaý nädip ýol berip bildikä? Hudaý nädip meniň çagalarymy alyp bildikä?” – diýip, ol gaýta – gaýta sorayardy.

Sabina ýüreginiň jümmüşinde uruş we adamlaryň gäminiň tötänden gark bolmagyna sebäp bolan ýigrenji zerarly Hudaýy günäkärläp bilmejekdigini bilýärdi. Ýöne ol çagalary gowy görýärdi, şonuň üçin olaryň ýitirme agyrysyndan saplanyp bilmeyärdi.

Hasrat çeken Sabina çagalary ýatlan badyna aýy gözyaş döküp aýlan Mihaýy köşeşdirmäge çalyşýardy. Ol ony gujaklap,

Riçardyň ýygy – ýygydan gürrüň berýän taryhyny oňa gürrüň berýärdi.

Meşhur ýewreý dini mugallymlarynyň biri ýok wagtynda, onuň iki ogly öldi. Onuň ogullarynyň ikisem adatdan daşary owadandylar, özlerem Kanuny gowy bilýärdiler. Rawwiniň gaýga batan aýaly olary özüniň ýatýan otagyna alyp baryp, olaryň jesedini ak örtgi bilen ýapyp goýýar. Şol agşam rawwin gaýdyp gelyär.

“Meniň ogullarym nirede?” – diýip, ol sorayar. “Men olary howluda birnäçe gezek gözledim, ýöne görmedim”.

Aýaly suwsuzlygyny gandyrar ýaly, oňa bir suw getirýär, ol bolsa: “Meniň ogullarym nirede?” – diýip soramagyny dowam etdirýär.

“Olar uzakda däl” – diýip, aýaly onuň öňüne nahar goýanda aýdýar.

Rawwin naharyny iýip bolandan soň, aýaly: “Sen rugsat berseň, men saňa sorag berjek” – diýýär.

“Baş üstüne, ber”.

“Öñräk joram maňa iki sany owadan göwheri maňa ynanyň saklamaga berdi, menem olary edil özümiňki ýaly aýadym. Indi ol olary yzyna bermegi sorayar. Men olary yzyna bermelimi?”

“Näme?” – diýip, rawwin sorayar. “Sen özüňki bolmadyk zady yzyna bermek islänokmy?”

“Ýok” – diýip, ol jogap berýär. “Senden sorayançam, olary gowusy yzyna gaýtarmaýyn diýdim.”

Soň ol adamsyny öz ogullarynyň jesetleri ýatan otaga alyp barýar-da, öz ogullarynyň jesediniň üstünden örtgini aýyrýar. Ata: “Meniň ogullarym! Ogullarym! Meniň ogullarym, gözlerimiň rōwşeni ogullarym” – diýip, bagryny paralap aglaýar.

Ene-de aňyrsyna garap aýy gözyaş dökýär.

Birazrak wagt geçenden soň, aýaly adamsynyň elinden tutup, oňa: “Eýsem, özümize saklamak üçin ynanylyp berlen zady ikerjiňlenmän yzyna bermelidigimizi sen aýtmanmydyň? Reb berdi, Rebbem aldy, goý, Rebbiň ady şöhratlansyn” – diýýär.

Bu waka Mihaýa ullağan bir teselli getirmedi, ýöne ol ejesiniň aýdan zadyna düşündi-de, onuň batyrlıgyndan güýç aldy. Mihaý on ýaşyndady. Ol öz ýaşyndakysyndan uzyndy, aklyly gözleri

hem gowuja muskullary bardy. Mekdepde ol jemgyýetiň inkär eden adamynyň ogly bolmagyň nämedigi babatda agyr sapak aldy. Mihaý kakasyny gaty gowy görýärdi, şonuň üçin onuň kakasyny diňe ruhy çopan bolany üçin türmä basandyklaryny düşündürmek aňsat düşmeýärdi.

Her gün gitdigiçe köp adam ýityärdi. Bir gün meşhur bolan tussaglaryň köpüsi azatlyga çykarylady. Olary öýlerine tiz kömek paýtunlarynda getirdiler. Olar özlerindäki ýara yzlaryny we tenlerindäki gökleri görkezdiler we nähili gynamalary başdan geçirendiklerini gürrüň berdiler. Hökümet muny bilende, olary ýene tussag etdiler.

Sabina adamsynyň başdan geçirýän eýmençlikleri hakda pikir etmezlige çalyşýardy. Ol onuň ýan bermezligi we öz dostlaryny satmazlygy üçin doga edýärdi. Riçard beýdenden ölenini gowy görjegine söz beripdi, ýöne adam görgülere näçeräk döz gelip biler. Resul Petrus Mesihden ýüz öwürmejekdigine söz beripdi, ýöne on Ony üç gezek inkär etdi.

Gapy kakylýar

Eger Riçard öläýende-de, özleriniň göklerde duşuşjakdyklaryny Sabina bilýärdi, bu hem oňa teselli berýärdi. Olar biri – birine jennetiň on ikinji derwezesiniň, ýagny Benýamin derwezesiniň ýanynda garaşmaklyga söz beripdiler. Isa-da, ölümünden soň, Öz şägirtleri bilen Jelilede duşuşmaga wada beripdi, Ol Öz sözünde durupdy.

Ýöne şu wagt Sabinany indiki durmuş gyzyklandyрмаýardy. Ony daňdan başde kakylan gapynyň sesi oýardy... öten agşam Sabina giçlere çenli işläpdi, ýygnakda meýletin kömek edipdi we imanlylaryň öýlerine barypdy. Mihaý obada dostlarynyň öýündedi, Sabina bolsa, joralarynyň biri bilen öýündedi. Gaty gödek ses aýallaryň ikisinem oýardy. Ertiriň asudalygynda ol ses has-da gaty bolup eşidildi:

“Sabina Wurmbrand! Açyň! Siziň öýdedigiňizi biz bilýäris”.

Sabina ol adamlaryň islendik pursatda içerik okdurylyp girerinden heder edip, gapa tarap ýöredi.

“Sabina Wurmbrandmy?” – diýip, ýogyn boýunly bir erkek kişi Sabina gapyny açan wagtynda gygyrdy. “Siziň bu ýerde ýarag gizleýändiňizi biz bilýäris. Onuň nirededigini bize häziriň özünde görkeziň!”

Onuňrazylyk bererine garamazdan, olar çemodanlary çykardylar, şkaflary açyp, hemme zady ýere taşladylar. Kitaply tekje ýere gaçdy. Şol wagt Sabinanyň jorasy olary galdyrjak boldy.

“Ellemän” – diýip, erkekleriň biri gygyrdy. “Geýniň”.

Iki aýal öýi döküp ýören alty sany erkek kişiniň ýanynda geýinmeli boldy. Wagtal – wagtal erkekler biderek gözlegi dowam etmäge biri – birini hyjuwlandyryan ýaly, bir zat diýip gygyryşýardylar.

“Şeýlelikde, siz bize ýaragyň nirede gizlenenini aýtmak islemeýärsiňiz-dä? Biz tutuş öýi başaşak ederis!”

Sabina asudalyk bilen gürlledi. “Bu öýdäki ýeke – täk ýarag, şu ýerde dur” – diýip, ol dyzyna çökdide, esgerleriň biriniň aýagyynyň astyndan Mukaddes Kitaby çekip aldy.

Ofiser Bul Nek gygyrdy: “Siz biziň bilen gidip, görkezme berersiňiz”.

Sabina Mukaddes Kitaby stoluň üstüne goýdy-da: “Bize doga etmäge mümkinçilik beriň, soň men siziň bilen gidýärim” – diýdi.

Sabina giden wagtynda, jorasy oňa kiçijik bukja – bir jübüt jorap we käbir eşikleri – berdi. Ony alyp giden ýerlerinde bu zatlar oňa gerek bolar.

Azat edilen gün

Sabinany öýünden alyp çykanlarynda, özünü nirä alyp baryandyklaryny görmez ýaly, garawullaryň biri Sabinanyň gözünü daňdy. Olar uzak ýöremediler, soň ony awtomobiller durýan ýerden geçirdiler-de, gözündäki daňyny aýyrdylar, soň hem, içinde köp aýallar bolan uzyn otaga itekläp goýberdiler. Käwagt kimdir birini çagyryrdylar. Aýallar sessiz otyrdylar. “Sosial taýdan howply elementler”. Rumyniýada öz ykbalyny bilmek üçin özleriniň adynyň tutularyna garaşýardylar.

23-nji awgustdy. Ol günü kommunistler “Azat edilen gün” diýip atlandyryýardylar.

Agşam gara çörek bilen suw ýaly çorba berdiler. Ahyrsoňy Sabinany çagyrdylar. Soň ýene gözünü daňyp, alyp gitdiler. Bu gezek Sabina, gizlin polisiýanyň binasyna barypdyr. Ol muny soň bilýär. Ony beýleki aýallar bilen bilelikde kiçjik kamera salýarlar.

Labirintiň soňundaky soraglar

Birnäçe gün geçenden soň, Sabinany ýeke ýaşalyan kamera geçirýärler. Kiçjik kamera göz aýlanda, ol otaga nämäniň, bedräniň ýetmezçilik edýänini derrew bildi. Ol özüniň tussaglykda bolan gysga wagtynyň dowamynda, bedräniň gerek zat ekendigine düşüňdi. Indi onuň hatda bedresem ýokdy.

Sabina inçejik koridorda agyr ädik seslerini köp eşidýärdi, her gezegem öz zyzndan gelyändirler diýip pikir edýärdi. Ahyrsoňy onuňam gezegi gelip ýetdi. Kameranyň gapysy takyrdy bilen açyldy, soň garawul: “Aňryňa öwrül!” diýip gygyrdy.

Ýene gözünü daňdylar.

“Ýöre! Saga öwrül. Indi çepe. Ýene bir gezek saga. Tizräk!”

Garawul Sabinany öz göwnüne labirint ýaly bolup gidýän koridordan iteklöp alyp gidende, ony birden gorky gaplap aldy. Ol bu öwürümler özüniň atylmagy bilen gutarar we şýdip, hiç hili duýduryşsyz ölerin öýtdi. Labirint birden guratyp, gözünden daňyny aýranlarynda, Sabina öz duýgularynyň hötdesinden gelmäge çalyşdy. Sabina özi bilen deň ýaşly bolan uzyn garawulyň öňüne bardy.

“Siz özüňiziň döwletiň garşysyna eden jenaýatyňyza akyl ýetirýärsiňiz, şeýle dälmi, hanym Wurmbbrand?” Sabina ol adamyň özüniň Parižde duşuşan adamyna gaty meňzeşdigine haýran galdy. “Häzir bolsa, siz bu barada jikme – jik ýazarsyňyz” – diýip, ol ruçka bilen bloknoty görkezip buýruk berdi.

“Men näme ýazmaly?” – diýip, Sabina sorady. “Siziň meni bu ýere näme üçin alyp geleniňizi men bilemok ahyry”.

“Özüňiziň döwletiň garşysyna eden jenaýatyňyzy ýazyň” – diýip, ol adam sözünü dowam etdi.

Sabina görkezilen ruçkany alyp, hiç hili jenaýat barada bilmeýändigini ýazdy. Ofiser onuň ýazan zadyny okady-da gaharlanyp, ony ýene kamera goýberdi. Onuň zyzndan gapy tarkyldap ýapylanda, garawul oňa:

“Indi sen leytenantyň aýdan zatlaryny ýazýançaň, oturarsyň. Eger ýazmasaň, onda özüňe nähili daraýyşlaryny görersiň” – diýdi.

“Maňa nähili dararkalar?” – diýip, Sabina pikir etdi. Gorkuzarlarmyka ýa-da üstümden gülermikäler? Kemsidermikäler? Gynarmykalar? Ol kommunistik türmelerde mesihilere nähili daraýandyklary, olaryň nämelere ukyplydyklary hakda köp eşidipdi. Birnäçe tussaglar dagy, tussagy gowşadyp, soragda ondan “netijeli” jogaby almak üçin oýlanylyp tapylan psihiki gynamalar hakda-da gürrüň beripdiler. Kommunistler eýmenç gykylyk sesleriniň ses ýazgylaryny goýberip, tussag edilene munuň öz çagalarynyň gynalýan wagtyndaky sesidigini-de aýdýardylar. Islendik ene – ata muňa nädip döz gelip biler?

Indiki sorag etmede leytenant ondan Riçardyň tussag edilişi hakda sorady. “Hany Wurmbrand, siziň adamyňyz antirewolýusion işde aýyplanýlar. Ony atmaklary mümkin. Onuň işdeşleri görkezme berdiler, olar oňa garşy öňe sürülen aýyplamalary tassyklaýarlar”.

Sabinanyň ýüregi sarsdy. Ol, elbetde, aldaýardy hem onuň hereketini synlaýardy. Sabina öz duýgularyny görkezmezlige çalyşdy. Leytenant: “Belki, olar özlerini halas etmäge çalyşýandyrlar. Belki, olar hakyky kontrrewolýusionerlerdirler. Ýygnakda işleýän adamlaryň näme diýýändigleriniň hemmesini siz bize gürrüň berýänçaňiz, biz bu hakda belli gürrüň edip bilmeýäris. Hemme zady gürrüň beriň. Hakyky kontrrewolýusionerleri paş etseňiz, adamyňyzy ertiriň özünde azatlyga çykarýarlar”.

Ýöne Sabina kommunistlere ynanmaýardy. “Men hiç zadam bilemok” – diýip, Sabina leytenantyň nazaryna döz gelip aýtdy.

Şol gije garawullar tarapyndan gök – ala edilip ýenjilen Sabina inçejik krowatjykda ýatdy, onuň aýaklary krowadyň arkasyna direlip durdy.

“Görgüli Riçard. Ol şeýle uzyn, onuň aýaklary krowatdan sallanyp durar” – diýip, ol pikir etdi.

Şu wagt olar ony näme edýärkäler? Onuň Riçard bilen bolmak, howpsuzlykda bolmak üçin agzyna gelen zady aýtmaga taýýar bolan wagtlaram bolýardy, ýöne soňrak bu synaga özüni aldyrmazlyk kararına gelýärdi. Onuň kalbynda iki sany garşydaş pikir göreşýärdi. Ol Riçardyň aman galmagyny isleýärdi, ol onuň ýan bermezligini isleýärdi.

Onuň kamerasyň potologyndan bir bölek ak suwag gaçdy. Sabina ony alyp, özüniň gara odeýalyňa ullakan haç çekdi-de, soň Hudaýa minnetdarlyk bildirdi.

Oňa Hudaý öz dogasyny eşidip, pyşyrdy bilen jogap beren ýaly bolup göründi. Onuň kellesine “ýedi” diýen pikir geldi. Sabina özüniň yedinji belgidäki kameradadygyna düşündi. Mukaddes san. Ýaradylyşyň günleriniň sany.

Ol şeýle gowy goldaw aldy! Sabina krowadyň üstünde ýatdy-da, aglady. Onuň bedeni garaňkylykda galdy, emma ruhy welin, özüniň göz önüne getiren nuruna, türmäniň çäklerinden aňyrlardaky nura gitdi. Ol özüniň odeýala çeken haçyny sypalady-da, uklap barşyna: “Bizi Isa Mesih ýaly haça çüýleýärler” – diýip pyşyrdady.

“Tur!” – diýip, Sabinany ertir ir bilen çypar saçly garawul Miýelu oýardy. Sabina ýerinden turup, diwara tarap öwrüldi. Ol muňa endik edinipdi. Onuň gözünü gödeklik bilen daňdylar-da, ýene labirint bilen alyp gitdiler.

Bu gezek Miýelu, Sabinadan ep – esli uly bolan erkek kişi ony bir sagatlap gynady. “Sen kim bilen ýatdyň? Sen olara näme etdiň? Men kim bilen ýatanyňy we näçe wagtdan ýatanyňy – hemme zady – bilmelidirin.”

Fiziki hem emosional taýdan surnugan Sabina soragyň beýle öwrülüşiğine haýran galdy. Ol asudalyk bilen: “Men size özümden isleýän zadyňyza jogap bermerin. Eger Hudaý islese, iň erbet seksual taryham, adama mukaddes bolmaga päsgel berip bilmez” – diýip, ol oňa jogap berdi. “Magdalaly Merýem loludy, ýöne ony bizi unudanlarynda-da hormatlarlar” – diýip, Sabina oňa aýtdy.

Miýelu paýyş sözi aýdyp hüňürdedi-de, Sabinany kamera goýberdi. Indiki sorag wagtynda, ony dürli adamlaryň suratlaryna garamaga mejbur etdiler. Sabina olardan özleriniň öýünde

gizlinlikde suwda çokundyran rus aýalyny tanady. “Siz şulardan kimdir birini tanaýarsyňyzmy?” – diýip, ony sorag edýän kel ofiser sorady. Sabina hiç bolmanda ýekeje familiýany aýtsa, onda näme boljakdygyny bilýärdi. Soň sorag edip oturan ofiser şeýle teklip etdi:

“Biziň isleýän zadymyzy aýdyň, bizem sizi hem adamyňyzy goýbereli”. Synag realdy, ýöne onuň öz doganlary ugrunda jany-ny berme islegi-de edil şonuň ýaly realdy. “Men olaryň hiç haýsysynam tanamadym”.

Kel erkek kişi ol ýalan sözleýändir diýip şübhelendi-de, ahyrsoňy, onuň bahasynyň nämedigini sorady. “Her aýalda öz bahasy bar. Siziň bahaňyz näme? Azatlykmy? Adamyňyz üçin ruhy çopançylyk derejesimi? Pulmy? Bahaňyzy aýdyň”.

Onuň zygiderli ýalan wadalary we öz ygtyýaryndan lezzet almasy Sabinanyň ýüregine halys düşdi. Ol mundan-da kän adamy tussag etmek isleýärdi, ýöne Sabina muňa gatnaşmaýar. “Meni eýýäm satyn aldylar!” – diýip, ol ýüzlenip aýtdy. “Isany gynadylar, Ol meniň üçin öldi. Siz ondan ýokary bahany teklip edip bilersiňizmi?”

Onuň ýüzi gyzyl örtüğe büreldi welin, Sabina ol özüni urar oýtdi. Ýöne ol diňe ony alyp gitmegi buýruk berdi.

Ahyrsoňunda, Sabinany umumy kamera geçirdiler. Aýlar geçip, gyz geldi. Sabina mydama Mihaýyň aladasyny edýärdi. Kim onuň aladasyny edýärkä? Belki, ol köçede ýaşaýandyr? Belki, üşeyändir? Jany berin sagmyka? Belki, kommunistler ony-da türmä alyp gidendirler? Sabina çendenaşa onuň aladasyny edýärdi, şonuň üçin her minutda yüzlerçe şübhelere kalbyny paralaýardy.

Noýabr aýynda Sabinanyň saklanylýan kamerasyna türmäniň komendanty geldi. “Biz familiýalaryň sanawyny okarys. Kimiň ady tutulsa, şol hem, on minutdan soň gitmäge taýýar bolmalydyr” – diýip, ol düşündirdi.

Başga hiç hili maglumat. Komendant bilen gelen garawul familiýalary, sol sanda Sabinanyňam familiýasyny, okap başlandy tussaglar gymyldaşyp başladylar.

“Siz nähili pikir edýärsiňiz?” – diýip, Sabina gapdalynda zatlaryny ýygnap duran aýaldan pyşyrdap sorady.

“Olar bizi ýa-ha goýbererler, ýa-da atarlar”- diýip, ol gaýgyly aýtdy.

“Eger Jilawa düşseň, seni Hudaý halas etsin”

Ýöne olary goýbermedilerem, atmadylaram, hiç bolmanda, häzirlilikçe. Sabinany we beýleki aýallary Jilawa, Rumyniýadaky iň eýmenç türmä alyp gitdiler. Tussaglaryň iň ýigrenji türme hakda gürrüň edýändikleri ýadyndady. Ol ýerde bir kamera bardy. Onuň eýmençliklerini hatda suratlandyrybam bolmaýardy. “Eger Jilawdaky türmäniň dördünji kamerasyňa düşseňiz, size Hudaý kömek etsin” – diýip, tussaglar biri – birine aýtdylar.

Özüni seržant Aspra diýip tanyşdyran garawul tussaglary podwala alyp barýan gümmez şekilli potology bolan koridor bilen alyp gitdi. Ahyrsoňy olar ýokardan aşagyna çenli zeň bolup ýatan polat gapynyň önünde saklandylar. “Dördünji belgili kamera hoş geldiňiz!” – diýip, Aspra tekepbirlik bilen aýtdy.

Olary ertir bilen alyp geldiler, ýöne kamera diýseň garaňkydy. Ýeke – täk çyra potolokda asylygy duran ýerinden kamerany öçügsije ýagtyldyp durdy. Iki gatly agaç krowatlar diwaryň astynda durdy. Kameranyň aňry başynda gözeneklenen, ýöne reňklenen penjire bardy. Täze gelenlere yüzlerçe gözler seredip durdy. Howa ýetmezliginden ýaňa boglup duran Sabina edil hajathana hökmünde ulanylyan bedräniň üstündäki soňky krowady berdiler.

Birahat geçen gijeden soň, Sabinanyň ukusyny ertir irden gudok bozdy. Derrew elli sany aýal kiçiräjik bedrä nobata durdular. Soňrak Sabina dört kamerada iki yüz tussag aýalyň bardygyny, galan kameralarda bolsa, üç müň erkegiň bardygyny bildi. Jilawyň türmesi bary – ýogy alty yüz adama niýetlenilendi.

Sagat 11-de aýallar bir tarelka çorba üçin nobata durdular. Bir tarelkadan çorba bilen birjek döwümden çörek paýlanlarynda, aýallaryň nähili ýuwaş bolandyklaryna Sabina haýran galdy. Ýöne gazany alyp giden batlaryna otagda gazaply uruş başlandy. Aýallar nahar üçin uruşdylar, özlerem biri – birleri bilen uruşdylar. Bir minutdan soň garawul gaýdyp geldi-de, dubinkalaryny saga – çepe aýlap, aýallary ýenjip başladylar. Jamlary agdardylar, şonuň

üçin polda çorbadan ýaňa öl ýer emele geldi. Aspra ertir çorbanyň bolmajakdygyna gazap bilen söz berdi.

Kamera ýene imi – salalyk aralaşdy. Aýallar ertirki açlyk günü hakda pikir etdiler. Ýuwaş – ýuwaşdan ümsümjek gürleşip başladylar. Tussag aýallaryň biri Sabinadan özüni näme üçin türmä basandyklaryny sorady. “Sen asuda görünüýärsiň” – diýip, ol aýal aýdanda, kelleleriň hemmesi Sabina tarap öwürüldi-de, bu tussaga baha beriji nazar bilen garadylar.

Sabina ýylgyrdy-da: “Men ruhy çopanyň aýaly” – diýip jogap berdi.

Onuň jogabyny eşidenlerinde tussaglaryň birnäçeleri sögündi, ýöne beýlekiler welin, gzyklandylar. “Beýle bolsa, sen Mukaddes Kitap taryhlaryny bilýänsiň” – diýip, Ýelena atly tussag Sabinanyň ýanynda pola oturşyna aýtdy.

“Hawa, bilýärin” – diýip, Sabina ýylgyrdy. “Diňlemek isleýärsiňizmi?”

Tussaglar birnäçe sagatlap gulak asdylar, Sabina bolsa, yzly – yzyna taryh gürrüň berdi. Haýran galyp, dinamik taryhlary diňläp oturyşlaryna, aýallar otuz alty sagatlap aç oturjakdyklaryny ýatlaryndan çykardylar.

Sabina ruhlandy: tussaglar Mukaddes Kitap taryhlary bilen gzyklandylar, ýöne tizara Jilawa türmesindäki myş – myşlaryň hakyky ekendigine düşünişip başlady.

Garawul aýallar buýruklary tabynlyk bilen ýerine ýetirýärdiler. Eger olara tussagy urmak buýruk berilse, olar ony dubinka bilen rehimsiz ýençýärdiler. Özlerem, usul boýunça hem güýçli urýardylar. Olarda rehimem, wyždanyň gynamasam ýokdy. Edil kakylmasy gerek bolan halyny kakan ýaly urýardylar.

Kiçijik umyt ber... soň ony elimden alay.

“Käşir çorbasy, eýjejikler! Geliň bäri!”

Ýöne garry aýallaryň köpüsi hatda gymyldamadylaram. Olar nahara nobata durardan juda ejizdiler, ýöne Sabina ol wagt muny bilmeyärdi. Şunuň ýaly aç berhiz zähmet lagerlerine tayýarlygyň bir bölegidi. Şol berhiz hem, öz işini edip, iň ejizleri kesgitleýärdi.

“Bu, elbetde, essiňi aýdyryjy zähmet, ýöne akabada işlände gün içinde 450 gram çörek bilen makaron iýýärsiň!” – diýip, bir ýaş mugallym aýal aýtdy.

Türme Dunaý akabasyndaky täze zähmet lageri hakdaky myş – myşlardan doldy. Her gelen täze tussag, işçi güýjüniň aglaba bölegi tussaglar bolsa-da, milliardlarça bahasy bolan ägirt proyekt hakda habar berýärdi. Akabanyň uzynlygy altmyş kilometr bolup, Rumyniýanyň günorta tekizliginden geçmelidi-de, Dunaýy Gara deňiz bilen birikdirmelidi.

“Akabada öýden gerek bolan zatlaryň hemmesini almak bolýar” – diýip, garawullaryň biri aýtdy.

“Hatda şokoladammy?”

Sabina haýran galdy. Azatlyk hakda arzuw etmelem bolman wagtynda, şokolad arzuwlaryň çäklerinde boldy.

Myş – myşlara görä, ol ýerde ýyly geýim bilen medisina kömeginem berýärmişler. Ýöne maşgala agzalaryna tussaglaryň ýanyna gelip, uzak gün ýanynda bolmaga rugsat berilýändigini baradaky habar Sabinany hemme zatdan-da beter gyzyklandyrdy.

Sabina Mihaýy ýene görme umydy goltgy berdi, şonuň üçin indi ol başga zat barada pikir etmedi.

“Ýöne akabada hemmeler işlemäge hukukly bolup durmaýar” – diýip, türme gözegçisi Wiorika duýdurdy. “Hol gün polisiniň ofiseri sosialistik jemgyýetde işlemekligiň galtamanlar üçin baýrak däl-de, artykmaçlykdygyny maňa aýtdy”.

Bu türme üçin adaty zatdy: ilki birazajyk umyt ber, soň ony elimden alay. Soň ony ýene umyt ber, ýöne haýsydyr bir şertlerde.

Altynjy ýanwarda, Mihaýyň on ikinji doglan gününde, Sabina munuň nähili şertdigini bildi.

Bir gezek irden kapitan Zahariýa Ion şeýle diýdi: “Mende teklip bar. Akabanyň gurluşygynda işlemäniň deregine, sen bu ýerde galyp, sen akabadaky ýaly, şol bir artykmaçlyklary alyp bilýärsiň, ýöne saňa işlemek gerek bolmaýar. Bu gaty özüne çekiji teklipdir”.

Sabina türmedäki artykmaçlyklaryň hemmesiniň bahasynyň bardygyny bilýärdi, şonuň üçin çekiç aşak gaçyança dymyp garaşdy. “Seniň bar etmeli işiň – bu wagtal – wagtal beýleki

tussaglar barada maňa maglumat bermekdir. Biziň bu kiçjik şertnamamyz barada, elbetde, hiç kimem bilmeýär”.

Sabina ýekeje minudam ikerjiňlenip durman, sylaşykly jogap berdi: “Sag boluň. Mukaddes Kitapda iki dönük barada gürrüň berilýär. Olaryň biri Dawut patyşa dönüklük etdi, beýlekisi bolsa, Isa Mesihe. Olaryň ikisem asyldylar. Men munuň ýaly soňumyň bolmagyny islämok, şonuň üçin men size maglumat berjek däl” – diýdi.

Ion şobada mylakatly bolmagyny bes edip, gygyrdy-da: “Beýle bolsa, sen azatlygy hiç haçanam görmersiň” – diýdi.

Sabina, hatda, zähmet lagerine gitme mümkinçiligini ýitirendirin diýip pikirem etdi. Ol sanawda öz adynyň bardygyny zähmet lagerinde işlemäge bellenilen tussaglary tizara ugratjakdyklaryny bilýärdi. Ol zähmet lagerinden gorkýardy, ýöne ýene Mihaýy görmek üçin elinden gelenini eder, ýöne dönük bolmaz. Birnäçe gün geçenden soň, Sabinany Dunayyň zähmet lagerine geçirdiler. Ol we beýleki tussaglar özlerini alandyklaryna juda tiz düşündiler.

Akaba

Sabina lagerdäki ilkinji günde alakanyň tezeginiň porsusyna oýandy. Ol kimdir biriniň öz ýanyndaky aýala: “Olara gije iýer ýaly çörek galdyr, şonda olar dişlemezler” – diýenini eşitdi.

Her gün beýleki tussaglar – erkekler hem aýallar – bilen bilelikde Sabina işe gatnaýardy. Olar kenar ýakasyny gurýardylar, şonuň üçin Sabina uzak günläp, iki yüz metr aralykda duran barža ullakan daşlary daşamaly bolýardy. Ol munuň ýaly agyrylyk daşamakdan ýaňa arkasy döwler öýdýärdi. Oňa hatda göni durmagam kyn bolýardy.

Her toparda brigadir bardy. Olaryň kömekçileri bolsa, tussaglaryň näçeräk iş edendiklerini barlaýardy. Gününe sekiz kub metr borçnamady. Eger olar borçnamany ýerine ýetirseler, ertesi gün ony ýene köpeldýärdiler. Eger borçnamany ýerine ýetirmeseler, onda olary jezalandyryýardylar.

Sabina özleriniň lagerde döz gelmeli bolan şertleri ýaly şerti hiç haçanam göz önüne getirip bilmeýärdi. Ol özlerine wada berlen artykmaçlyklar hakda soranda, onuň üstünden güldüler.

Akabanyň gurluşygynda işlemek üçin aýallary gitdigiçe köp getirýärdiler. Olaryň hemmesem, Sabina ýaly, öz maşgalalaryny, aýratynam, çagalaryny görmek isleýärdiler. Akabanyň gurluşygynda nähili möçberdäki uly işleri etmelidigine akyly ýetirenlerinde, aýallaryň köpüsi umydyňy ýitirýärdiler. Ýöne Sabina akabanyň gurluşygyndan ýa-da türme sistemasyndan has ýokary bolan umyt-dan ýapysypdy. Tizara beýleki tussaglaram, muny duýup başladylar. Olar hem, Sabinadaky ýaly umytlý bolmak islediler.

“Sabina, haýyş edýäris, bize Mukaddes Kitap taryhlaryny gürrüň bersene” – diýip, uzak günki zähmetden soň, ondan haýyş edýärdiler.

Sabina munuň nähili howpludygyny bilýärdi. Eger tutsalar näme boljakdygynam bilýärdi. Ýöne ol özüniň kameradaşlaryna Hoş Habar hakda gürrüň berme mümkinçiliginiň her birinden peýdalanýardy. Gitdigiçe köp tussaglar onuň ýanyna gelip, özleriniň günälerini boýun alýardylar we bagyşlama almanyň mümkindigi ýa dældigi hakda sorýardylar. Sabina olary alyp bolýandygyna ynandyryardy-da, olara birwagtlar Riçardyň aýdan zadyny aýdyp: “Dowzah – bu garaňkyda oturyp, eden erbetlikleriňi ýatlamakdyr” – diýýärdi. Ol aýallar, elbetde, bu ýerde dowzahy duýýardylar.

Sabina maglumat beriji bolmakdan boýun tovlan bolsa-da, başgalar boýun tovlamadylar. Käwagt maglumat berijileriň kimdigini bilýärdiler, ýöne doly ynamly däldiler. Bu tükeniksiz çekişmedi. Tussag aýal Sabina özüniň Isa Mesih hakda köpräk bilmek isleýändigini aýdyp biler, ýöne munuň Sabinanyň gadagan edilen zady edýändigini aýtmak üçin duzak bolýan bolmagam mümkindi, şonda munuň netijesi gaty gorkunç boljakdy. Ýa-da, aýalyň muny, hakykatdanam, islän bolmagy mümkin. Sabina haýsy haýyşyň hakykydygyny, haýsysynyň duzakdygyny bilip bilmeýärdi.

Sabinany satan mahallarynda, ony “karsere”, ýagny diňe bir adamyň ýerleşip, içinde dik durup bilýän şkaýna gabap

goýýardylar. Ony iş günü gutaran badyna karsere gabap, onuň içinde uzak gijelik goýýardylar-da, işe ýetişer ýaly, ertir ir bilen goýberýärdiler. Akabanyň gurluşygynda işlände, karser Sabina üçin adaty ýer bolupdy.

Umyt uçguny

Ol täze tussaglardan Riçard hakda bir zat eşiden eşitmändikleri hakda sorayardy. Hiç kim hiç zat bilmeyärdi. Soň bir aýal Sabina Wakarestide gören bir ruhy çopany hakda gürrüň berdi. Ol aslyýetinde ony görmändi-de, onuň wagyz edişini eşidipdi. Ol ruhy çopanyň kamerasy hajathana ýakynmyş, şonuň üçin tussaglar nobatyna garaşyp duranlarynda, “türmäniň ruhy çopany” olary Mesihe iman edip, Onuň söýgüsini kabul etmäge çagyryarmyş. Türmedäkileriň hemmesi onuň kimdigini sorayarmyşlar, ýöne kimdigini hiç kimem bilmeyärmiş. Ol aýal bu zatlary gürrüň berenden soň, Sabina onuň Riçarddygyna ynamly boldy.

Sabinanyň ýüzi ýagtyldy. Onuň Riçardy diri! Türmäniň ruhy çopany – bu şol. Ýöne ol aýal öz gürrüni gutaranda, Sabinanyň bar umydy kül boldy. “Bir gezek biz şol ruhy çopanyň syrkawdygyny eşitdik. Ondan soň, biz ol barada seýrek eşidip başladyk, ahyrsoňunda-da, onuň ölendigi hakdaky myş – myşlar ýaýrady. Men gaty gynanýaryn”.

Sabinanyň ýüzünden gözýaşlar syrykdy, ýöne ol gürelemek isledi. Sabina öz hasraty bilen Hudaýa ýüzlendi. Sabina Hudaýdan eger Riçard diri bolsa, onda Onuň Öz sadyk gulunyň ömrüni uzaltmagyny sorady.

Ol Mihaý üçin hem doga etdi. Sabina Mihaýy-da, tussag edip, akabanyň gurluşygyňa goýbermekleriniň mümkindiginden gorkýardy. Mihaýa meňzeş bir oglanjygyň Mihaý dældigini görende, ýeňillik duýan bolsa-da, onuň şol oglanjyga, nirede bolsa-da, ejesine gaty nebsi agyrdy-da, olar üçinem doga etdi.

Ahyrsoňy umyt peýda boldy. Ýekşenbe günü duşuşyk günü bolýar! Sabina öz gulaklaryna ynanmady. Ýene Mihaýy görmeklik – nähili bagt! Ýekşenbe günü gelende, Sabinanyň dostlary oňa köýnek berdiler, sebäbi onuň köýnegi ýyrtym – ýyrtym bolup,

esgä öwrülipdi. Ol öz ogluny ýene gujaklap biljek wagtyna minut sanap sabyrсыzlyk bilen garaşdy. Ýöne tussaglary duşuşyk otagynda ýygnap, otagyň beýleki tarapynda bolmalydyklaryny, gelenlerden daşda durmalydyklaryny, olarda gepleşmäge on baş minut wagtynyň bardygyny aýtdylar.

Soň, Sabina ogluny gördi we özüniň enelik ýüregi bilen gujaklanda, onuň gözýaşdan doly gözleri ogluny ýylytmak üçin otagyň aňyrsyndan oňa goýberen söýgüsinden dolup ýaldirady. Ol nähili hor, nähili agras! Enäniň we ogluň duýgularynyň üstünden wagt höküm sürüp bilmeyär. Olar çalaja gürleşip bildiler, elbetde, gizlin hiç zadam aýdyp bolmaýardy. Olaryň wagty gutaranda, Sabina бүтин otagy dolduryp: “Mihaý! Aý, Mihaý! Isa Mesihe бүтин ýüregiň bilen ynan!” – diýip gygyrdy.

Bu Sabinanyň berip biläýjek iň gowy maslahatydy.

Sabinanyň sesini gözegçiniň gödek iteklemesi kesdi. Soň ony garawul alyp gitdi. Kümä gelenlerinde, beýleki tussaglar onuň daşyna üýşüp, Mihaýyň näme diýenini, onuň nähili görünýändigini soradylar. Ýöne ol diňe kellesini ýaýkap bildi. Ol köp sagatlaryň dowamynda gürläp bilmedi, ony duýgular püre – pür doldurypdy, ol özüniň mähriban ogly hakda pikir edýärdi.

Gynansak-da, köp tussaglar maşgalasyndan kim hem bolsa biriniň gelerine garaşdylar, emma hiç kim gelmedi. Şol agşam Sabina olar üçin doga etdi, olar bolsa, özleriniň saman düşeklerinde horkuldap agladylar.

Gyş geldi. Sabina bilen beýleki tussaglaryň haly öňküden-de agyrlaşdy. Sabina doňan Dunaýyň gyrasynda zähmet çekmegini dowam etdirdi, agyr daşlary barža ýükledi. Gyşyna şertler has-da gazaplaşdy, sebäbi işläp duranlara sowuk suw sycratman, barža daş taşlamak mümkin däldi. Iş wagty başlananyndan birnäçe minut geçen badyna, Sabina öl – myžzyk bolýardy. Soň buz ýaly sowuk suwdan ýaňa onuň eşiği doňýardy-da, demir ýaly berk buz bilen örtülýärdi. Işden ýaňa jaýrylan we çişen barmaklary sowuk sebäpli, guruşýardy-da, diňe üstüne agyr daş düşenden soň agry duýýardy.

Agşam ol kümä gaýdyp gelende, özüniň öl eşiğini krowadyň üstüne atýardy. Geýim guradar ýaly ýer ýokdy, asan eşiğiňem,

elbetde, ogurlaýardylar, şonuň üçin ol adatça özüniň öl köýnegini ýassygyň ýerine ulanyp, ertir hem, şol öllüğine geýýärdi. Işe barýan ýolda köýnek ýene öl bolmak üçin azajyk gurayardy. Sabina bu wagt gamyş ýaly hordy, şonuň üçin hem, sowuk şemal onuň içinden geçýän ýaly bolýardy.

“Işe ýaramly”

Sabinanyň indiki wezipesi, daşlary galtaga ýüklemekdi, beýleki aýallar bolsa, olary Dunaýdaky baržanyň üstüne alyp gidýärdiler. İşden ýaňa onuň barmaklary kesim – kesimdi, dyrnaklary döwlepdi-de, ganap durdy. Ol ýadawlykdan ýaňa, hatda, agyrynam duýmaýardy.

Bir gün irden Sabina üçekden damýan damjanyň sesine oýandy. Ýaz geldi. Ýazyň gelmeği bilen, daş kimin doňan ýer hapaçylyga öwrüldi.

Tussag aýallary işe alyp gidýän we işden alyp gelýän garawullar aýallaryň görýän ýeke – täk erkekleridi, şonuň üçin birnäçe aýallar olar babatda gödek degişmeleri aýdýardylar.

Ýaňra loly Anni bilen jorasy Zinaida adatça utançsyz gürrüňleri edýärdiler.

“Bu Pýotryň eli edil ot ýaly” – diýip, bir gezek Zinaida erkekler eşitmez ýaly, ýuwaşja aýtdy. “Elindäki tüylere seret! Onuň kellesinden dabanyňa çenli tüý bilen örtülendigine ynanýaryn. Eger görmek mümkin bolan bolsady”.

“Bu ýerde gören aýallar bar!” – diýip, Anni agzy doly gyzyl dişini görkezip belledi. Aýallaryň birnäçesi güldi.

“Ah!” – diýip, Zinaida gorkýansyran bolup yňnyldady. “Olaryň bizde özüne çekiji nämäni görüp biýändiklerini men göz önünde getirip bilemok. Sen bizden gelşiksiz we nadan aýallary göz önüne getirip bilýärsiňizmi?”

Anniniň gelşiksiz jogabyny eşidenlerinde, olaryň dostlary güldüler.

Utançsyz gürrüňler eşidildi. Sabina olara üns bermezlige çalşyp, göni önüne seretdi.

“Biziň kiçijik mukaddesimize ýigrenji gürrüňlerimiz ýaramaýar. Ol bizi eýmenç hasaplaýar” – diýip, Anni aýtdy.

Sabina dymdy, bu sebäbe görä-de, beýlekiler has gaharlandy. Şonuň üçin bu gezek boş ýañramalary gödek bolsa-da, gaharly bolmadyk Anni Sabina isleýşinden-de gaty darady.

Iş gününiň ahyrynda aýallar hemişekileri ýaly, ýadaw hem tapdan düşen halda Dunayıň gyrasyndaky hapa ýol bilen gitmek üçin hatara durdular. Piter, garawullaryň biri, tirsegi bilen öz işdeşini, ýemşik burunly kütäk sypatly ýaş ýigidi itekledi-de, Sabina öz deňinden geçende, aýagyny onuň öňüne goýdy. Ol güýç bilen typançaň hapanyň içine ýyklydy.

Başga bir garawul uludan güldi.

Piter eglip, Sabina ýerinden turmaga kömek etdi. Ol başyndan aýagyna çenli hapa bulandy.

“Eýjejik, saňa şu wagt gerek zat hammamdyr” – diýip, ol hünürdedi.

“Ony Dunaya taşlaň!” – diýip gygyrýan aýal sesi eşidildi.

Piter özüniň elinden ýapyşanda, Sabina onuň elinden syppy, ýöne başga bir garawul oňa kömek etmek üçin ylgap geldi. Piter Sabinanyň ellerinden tutdy, beýleki garawul hem aýaklaryndan. Olar Sabinany yrap, derýanyň içine taşladylar.

Ol suwuň saý yerindäki ýiti uçly daşlaryň üstüne düşende, demi tutuldy. Ýykylmaklyk onuň gulagyny gapypdy, ýöne buz ýaly suwa çümüp, akym kiçijik bedenini gaýalardan alyp gidende, ol entegem huşundady. Kenardan gykylyklar eşidildi, ýöne ol olara düşünmedi. Her gezek ol ýokary galmaga synanyşanda, suwuň akymy ony ýykýardy. Hemme zat biderekdi. Sabina halas bolup bilmedi.

Birden iki sany güýçli el onuň goltugynyň aşagyndan tutup, kenara süýrüp çykardy. Ýene kimdir biri ony oturmaga mejbur etdi-de, arkasyndan şapbatlady. Ol böwründäki ýiti agyry zerarly demigip durşuna, özüni halys bolan hem-de syrkaw duýdy. Onuň başy aýlandy, gulaklary şaňlady. Ol: “Bu näme, jennete tarap akýan dirilik suwumyka?” – diýip pikir etdi. Soň gözlerini açyp, hapany, garawullary hem hor, hapa bulanan aýallary kenarda gördi-de, entek özüniň jennetde dældigine düşündi.

“Onuň ýagdaýy gowy. Tur!” – diýip, bir aýal Sabina agraslyk bilen garap aýtdy. Soň birazrak ýumşagrak gürläp: “Hereket et, ýogsam, üşärsiň” – diýdi.

Ony gödeklik bilen aýak üstüne galdyrdylar. Sabina sowukdanam, beter şokdan ýaña sandyrady. Ol döşüni tutdy, sebäbi böwründäki agyry minutsaýyn güýçlenýärdi.

Olar, ahyrsoňy, kümä gelenlerinde, Sabina öz ýaralaryna göz aýlady. Onuň gapdaly durşuna gökdi, elleriniň hem aýaklarynyň derileri güýçli dyrnalandy. Ol elini galdyrjak bolanda, şeýle güýçli agyry bolýandygy sebäpli demigýärdi. Oňa özünüň krowadyna süýrenip barmak başartdy. Ol uklamaga çalyşdy, ýöne oňany tapman, gijesi bilen agdarylyp çykdy.

Ertesi gün irden Sabina lageriň “lukmanyna”, Krezeaunu familiýaly zalym aýala ýüz tutdy. Sabinanyň gapdalynda ullağan benewşe – sary gök afrikan kontinentiniň şekilinde bolup durdy. Ol elini bilinden ýokary galdyryp bilmeýärdi.

“Işe ýaramly” – diýip, Krezeaunu aýtdy.

Sabina garşy çykjak boldy, ýöne pikirini üýtgetdi. Ony barha jezalandyrmaklary ýa-da karsere salmaklary mümkin ahyry. Ol işe gitmäge taýýarlanyp duran aýallaryň ýanyna bardy, ýöne eglip, bir gyrada durdy.

“Saňa näme boldy?” – diýip, gözegçi aýal oňa çinçerilip durşuna sorady.

Sabina: “Men bu gün işläp bilmeýärim. Meniň gapyrgalarym döwölükdir öýdýärim, gaty agyrýar” – diýdi.

Gözegçiniň oňa dynç alyş bermegi-de mümkindi, ýöne kirli Piter derrew Sabinanyň elinden garbap tutup, şeýle bir çekdi welin, ol agyrydan ýaña çirkin gygyrды.

“Düýn borçnamasyny berjaý etmedigi üçin şeýle boldy. Hany, hatara gir!” Ol Sabinany öwürdi-de, arkasyna ullağan ädigi bilen depdi welin, ol göni manysynda hatara uçup girdi.

Şol gün Sabina işledi, ondan soňky günlerde-de işledi. Lukmanlar bolsa, soňy bilen onuň iki gapyrgasynyň döwlendigini aýtdylar.

Diana bilen Floriýa

Ahyrsoňunda ýüregygyşynçlyk berýän bu lagere tomus geldi. Sabina-da özüne umydyň gaýdyp gelýänini ýene-de duýdy. Lagere

iki sany täze gyz getirdiler-de, olary Sabinanyň bolýan kümesinde ýerleşdirdiler. Köçeki aýallaryň birnäçeleri olary tanaýardylar, şonuň üçin olar bilen az gürleşýärdiler. Gyzlar kümäniň aňyrky burçundaky krowatlary eýelediler. Gyzlar gowuja gylykly we ýuwaş sesli bugdaýreňkdiler.

“Ýöne olar lolular” – diýip, olary tanaýanlar aýtdylar. Olary-da tutup, “administratiw” jeza berip, akabanyň gurluşygyna goýberipdirler.

Uýalary gaýgy hem syrlar gurşap alypdy. Olaryň geçmişi barada hiç kim bilip bilmedi, ýöne käbirleri burnuny sokup, syr biljek boldy.

Uýalar edil gullar kimin işlediler, ýatdylar we eger Diana gözegçiniň Sabinanyň adyny tutup gygyranyny eşitmedik bolsa, onda hemmeler üçin syr bolup galýardylar.

Diana derrew Sabinanyň ýanyna howlukdy. “Siz Riçard Wurm-brandy tanaýarsyňyzmy?” – diýip, ol ondan sorady.

“Men onuň aýaly” – diýip, Sabina jogap berdi.

“Ah, siz men barada näme pikir edip bilersiňiz?” – diýip sorady.

“Meniň kakam professional däl wagyzçy” – diýip, Diana sandyrawuk sesi bilen aýtdy. “Ol adatça bize Riçardyň kitabyny okap berýärdi. Ol olary “ruhy iýmit” diýip atlandyryýardy. Kakamy imany üçin türmä basdylar. Onuň syrkaw aýaly bilen alty çagasy galdy. Floriýa bilen men iň ululary. Kakamy türmä basanlarynda, bizi fabrikden kowdular. Maşgala açlyga uçrady”.

Sabina mylaýymlyk bilen gyzyň egninden sypalady. Gyz bolsa, gürrüň bermegini dowam etdi. “Bir gün bir ýigit meni duşuşyga çagyrdy. Biz kino gitdik, soň bile naharlandyk. Ol maňa işe rugsatnama tapyp berjekdigini aýtdy. Soň bolsa...” – diýip, Diana başyny sallap, gözlerinden çykan ýaşy süpürdi. “Biz şerap içdik, gaty köp içdik, soň bolsa, ol ... meni ters ýola düşürdi”.

Tizara hemme zat gaýtalandy, ýöne bu gezek işe rugsatnama hakda ýekeje sözem aýdylmady. Ýöne ol pul berdi. Diana ejesine puluň zerur gerekdigini bileni üçin ony alýar. Bir hepdeden soň, ol ýigit Dianany öz dosty bilen tanyşdyrýar-da, ikisini bile goýup gidýär. Onuň dosty Diana bilen ýatjak bolanda, Diana gaharlanýar,

ýöne olam oňa pul berýär. Pul Diana juda zerurdy. Ýigit oňa öz dostunyň maslahaty boýunça hereket edýändigini aýdýar. Diana oňa göwünsizlik bilen boýun bolýar.

Tizara Dianada “müşderileriň” hemişelik mukdary peýda bolýar, şonuň üçin ol utanjyny taşlap, şonuň ýaly durmuşa endik edinýär, hatda şol durmuşy fabrikdäki agyr zähmetden gowy görýär.

Diananyň taryhy her neneň erbet bolsa-da, Sabina gyzyň bir zatlar gizleýänini duýdy. “Men-ä, siz maňa bolan ýigrenji duýarsyňyz öýdүpdim. Eýsem, siz meniň, mesihilik ruhunda terbiýelenen gyzyň loly bolanyňa gynanmadyňyzmy?” – diýip, Diana sorady.

Sabina ýumşaklyk bilen oňa: “Sen loly däl, sen ýesir. Hiç kimem mydama loly ýa-da mukaddes, aşpez ýa-da agaç ussasy bolup bilmeýär. Seniň edýän zadyň bary – ýogy öz durmuşyň bir bölegidir. Islendik minutda hemme zat üýtgäp biler. Men bolsa, öz taryhyňy maňa gürrüň bermek bilen eýýäm üýtgändigine ynanýaryn” – diýdi.

Diana Sabinanyň sözlerine ynanmak isledi, ýöne onuň köşeşmändigini göze görnүp durdy. Ol ýalaňaç kümedäki özüniň inçejik krowadynda ellerini dyzynyň arasynda saklap otyrdy. Onuň nähili gynanýandygy, özüni günäli saýýandygy ýüzünden görnүp durdy.

“Eger bu diňe maňa degişli bolan bolsady, hemme zat beýle bir erbedem bolmazdy. Men uýamy-da şeýle etmeklige mejbur etdim. Şeýle etmegi meniň dostum tekliپ etdi. Dostum maşgala üçin bar jogapkärçiligi diňe meniň çekmegimiň adalatly daldigini aýtdy. Şonuň üçin men dostumy Floriýa bilen tanyşdyrdym-da, oňa onuň bilen gitmäge rugsat berdim”.

Tizara Floriýa-da jelepçilik bilen meşgullanyp başlaýar. Uýalara özlerini ýürekden gowy görýän inisinden, on baş ýaşly oglandan özleriniň syrny saklamak hemmesinden kyn bolýardy. Ol hem edil kakasy ýaly, örän dindar hem duýgur oglandy, ýöne durmuşy asla bilmeýärdi.

“Ol siňgem ynýtmaýar” – diýip, Diana başyny ýaýkap aýtdy. “Eger ol biläýse, gahardan hem gaýgydan ýaña, özüni ýitirjekdigini bilýärdik. Biz ondan gizlemäge çalyşdyk”.

Ýöne uýalaryň täze ýaşayyş obrazy – olaryň giç öýe dolanmagy we öýde pul peýda bolanynyň almatlary goňşularynda şübhe döredýär. Tizara olaryň biri bilip, näme bolýandygyny inisine aýdýar.

“Ol çendenaşa haýran bolup, aklyndan azaşdy” – diýip, Diana gaýgyly aýtdy. “Ol aklyndan azaşanlaryň keselhanasyna düşdi.”

Soň kakasyny azatlyga çykarýarlar. Kakasy gyzlarynyň näderejede pese düşendiklerini bilende: “Men Hudaýdan diňe bir zady sorayaryn. Maşgalamda bolýan zatlary görmezim ýaly, goý, Ol meni ýene türmä goýbersin” – diýdi.

Diananyň ýüzünden ýaşlar syrykdy.

“Şeýle hem boldy” – diýip, ol aýtdy. Onuň kakasy çagalara Hoş Habary öwredip başlaýar, şonuň üçin tizara ony polisiýa satýarlar. “Muny eden adam soňrak maňa kakamyň biziň “telekeçiligimize” päsgel bermezligi üçin şeýle edendigini aýtdy. Bu meni birinji ýoldan çykaran adamdy”.

Bu gaýgyly taryha gaty gynanan Sabina Dianany gujaklady. “Sen eden zatlaryň üçin utanýarsyň. Bu şeýle-de bolmalydyr. Görgüler dünýäsinde, hatda Hudaýy-da, haça çüýlän dünýäde sen, mesihi gyz, Onuň adyny hapalap bilmersiň. Ýöne bu agyry hem günäni duýma duýgusy ahlaklylyga alyp barar. Ýadyňa sal, Golgotadaky esgerler diňe bir Mesihniň böwrüni deşmän, eýsem, ikimiz ýaly günäkärler Onuň ýüregine aňsat ýetip bilerimiz we bagyşlama taparymyz ýaly, böwrüni açdylaram”.

Diana Sabinanyň sözleriniň üstünde oýlandy-da, howlukman: “Utanç hem görgüleri men çekdim, ýöne meniň boýun almaly bolan ýene bir zadym bar. Men edýän zadymy hemişe ýigrenmedim. Häzirem meniň kelläme erbet pikirler gelýär. Men olardan saplanyp bilemok” – diýip jogap berdi.

Sabina her gün ejir çekýän Diana üçin doga etdi. Ahyrsoňy, görgüli gyz günäni duýma duýgusyndan saplanyp bildi. Sabina Diana bilen uýasynyň maşgalasyny çörek bilen üpjün etjek bolup günä edendikleri hakda pikir etmegini dowam etdirdi. Sabina olary halas edip biläýjek iýmiti olara berip, olaryň aladasyny etmedik azatlykda gezip ýören mesihiler, megerem, has-da köp günä eden bolsalar gerek diýip pikir etdi.

“Seniň gözleriňde men özümi görýärim”

Birnäçe hepde geçenden soň, Sabinany lager başlygynyň orunbasarynyň, gyzyl ýüzli berk muskully elli we ullakan owadan dişli bir aýalyň ýanyna alyp bardylar. Onuň äpet görnüşi edil harby ýaraglary dakynan ýaly, oňa hereket etmäge päsgel berýän ýalydy.

“Sen tussaglara Hudaý hakda wagyz edýärsiň. Muny bes etmän gerek” – diýip, ol duýdurdy.

“Bagyşlaň, ýöne muňa hiç zat päsgel berip bilmez” – diýip, Sabina jogap berdi.

Aýal gaharlanylýp, Sabinany urjak bolup elini galdyrdy, soň hem saklanylýp, oňa çişerilip garady.

“Sen näme üçin ýylgyrýarsyň?” – diýip sorady. Onuň ýüzi gyzyl örtük boldy.

“Men siziň gözleriňizde görýän zatlarym üçin ýylgyrýaryn” – diýip, Sabina jogap berdi.

“Hawa, ol näme?”

“Men özümi görýärim” – diýip, Sabina oňa jogap berdi. “Adamlar biri – birlerine golaý gelenlerinde, beýlekiniň gözünde özüni görýärler. Men siziň gözleriňizde özümi görýärim. Menem birwagtlar impulsiwdim. Söýginiň nämedigini bilýänçäm, menem başgalara gaharlanylardym we gödek sözlerim hem egoistik pikirlerim bilen olary urýardym. Sen söýmäge ukyply bolan wagtyňda, hakykat ugrunda özüňi pida edip bilýärsiň. Men şol sapagy alalyň bäre, ýumrugymy düwmeýärim”.

Sabinanyň batyrlýgy başlygyň orunbasaryny aňk etdi. Ol dymdy, emma Sabina dowam etdirdi: “Eger siz meniň gözlerime seretseňiz, onda Hudaý özüňizi nähili ýaradan bolsa, şonuň ýalylygyňyza-da, özüňizi görýärsiňiz!”

Başlygyň orunbasary daşa öwrülen ýaly boldy. Onuň özüni alyp baryş hereketleri üýtgemedi, ýöne ol ýuwaşjadan: “Git” – diýdi. Sabina tussaglaryň arasynda Mesihe şaýatlyk etmesini dowam etdirdi ýördi.

Azatlyk

Soň garaşylmadyk ýagdaýda ony azat etdiler. Sabina özüniň azat edilýändigini tassyklaýan dokumenti okamaga çalyşdy.

“Azat etmek baradaky şahadatnama”. Sözbaşy şeýledi, ýöne ony ýük maşynyna salyp, lagerden alyp gidenlerinde, gün batyp, örän garaňky bolupdy, şonuň üçin ol galan zatlary okap bilmedi. Tizara ony Buharestiň şäher ýakasyna barmanam, maşyndan düşürdiler.

Ol şäheriň çetinde uzak wagtlap ýöredi. Ol üç ýylyň içinde birinji gezek işden soň öýlerine howlугyp baryan adamlary, maşgalasy bilen bir zatlar satyn alýanlary, özüniň türmä düşmänkä ýaşan durmuşyndakysy ýaly, gündelik durmuşda ýaşayanlary gördi.

Sabina howlукdy. Ol tizräk öýüne barmak isledi we öýüniň entegem bardygy ýa ýokdugy hakda pikir etdi.

Ol öz durmuşynda näçeräk üýtgeşmeleriň boljakdygy hakda pikirlendi. Ol öz ýakynlaryna we dostlaryna näme bolandygyny bilmeýärdi. Mihaý eýýäm on dört ýaşyndady. Ol bu ýyllaryň dowamynda üýtgedimikä? Ol muny bilmekden gorkýardy diýen ýalydy, ýöne barybir ony görmek isleýärdi.

Sabina Ýeňiş köçesiniň ýanyndan özüni ilkinji gezek tutuşlaryny gaýgy bilen ýatlap geçdi. Hiç zat üýtgemändir. Kommunistleriň akyldarlar hökmünde atlandyryan dört adamynyň – Leniniň, Marksýň, Engelsiň we Staliniň – äpet portreti köçelerden geçýän adamlara seredip durdy.

Ahyrsoňy ol tanyş jaýyna baryp ýetdi-de, basgançakdan ýokary galyp başlady. Bu ýerde-de hiç zat üýtgän däldir diýen umyt bilen gapyny kakdy. Ol gapyny öz jorasy açan wagtynda, şatlykdan ýaňa tas ýykylypdy.

“Sabina!” – diýip, jorasy elini agzyna tutup, ony synlajak bolup yza çekilip durşuna gygyrdy. “Bu mümkin zatmyka?”

Iki aýal gujaklaşyp aglaşdylar. Soň otaga Mihaý girdi. Ony gapyda görende, Sabina özüniň ýüregi ýarylar öýtdi. Ol akdy, onuň ýanyna lagere baryp gaýdandan soň hem ösüpdür, özem hordy. Sabina onuň eýýäm ýigit çykanyny gördi. Olar gujaklaşdylar, Sabinanyň yüzünden ýaş syrykdy. Mihaý eglip, gözýaşlary barmaklarynyň uçlary bilen süpürdi.

“Eje, beýle aglama” – diýip, ol aýtdy.

Sabina öz ogluny ýene gujagynda saklap bilýänine şeýle begendi welin, eger şu wagt aglamasa, onda hiç haçan hem aglap bilmejek ýaly boldy.

Diňe ýekeje söz gerek

Azatlyga çykandan soňky birnäçe gününüň dowamynda, Sabina ölümden direlen ýaly boldy. Ol azatlyga şeýle begendi! Ýöne real durmuş ýene-de özüniň nämedigini ýatlatdy. Ol azatlykda bolsa-da, barybir ret edilendi, sebäbi diňe bir tussagyň aýaly bolman, eýsem, özi-de, öňki tussagdy.

Kartočkasy bolmany üçin ol özüne hatda çöregem satyn alyp bilmeyärdi. Azyk kartočkasyny almak bolsa, mümkin däl bolup çykdy. Bir gün ertir bilen ol dört sagatlap, azyk guramasynda nobata durdy. Ol kiçjik äpişgejigiň ýanyna baranda, ol ýerde oturan gyz gödeklik bilen: “Siziň işçi kartočkaňyz nirede? Onsuz siz azyk kartočkasyny alyp bilmeyärsiňiz” - diýdi.

“Ýöne men öňki tussag. Mende işçi kartočkasyny almaga mümkinçilik bolmady” – diýip, Sabina düşündirjek boldy.

“Men size kömek edip bilmeyärin. İşçi kartočkasy bilen belgisi bolmasa, azyk kartočkasam ýok” – diýip, ol Sabinanyň zynda duran adama garap durşuna aýtdy. “Indiki!”

Ýene Sabina bilen Mihay başga adamlaryň rehimdarlygyndan peýdalanmaga mejbur boldular.

Wurmlandaryň öýi hem bar emlägi döwlet haýryna geçirildi. Olaryň bagtyna, olaryň öýi bolan jaýda indi olaryň dostlary ýaşayardylar şonuň üçin olar Sabina bilen Mihay kiçjik iki otagda ýaşamaga çagyrdylar.

Sabinanyň azatlyga çykanyna alty aý geçenden soň, Içeri işler ministriliginiň gullukçysy onuň gapysyny kakdy. Ol gaty sesli we gara saçly semiz adamdy. Onuň kagyздan dykylyp doldurylan portfeli bardy, ol portfeliň ilgiji islendik pursatda ýazmaga taýýardy.

Ol erkek kişi gygyryp, Sabinanyň erbet enedigini, oglunyň aladasyny etmelisi ýaly etmeyändigini aýdyp başlady. Sabina oňa

seredip, sesini çykarman oturdy. Ol mundan soň näme boljagyny bilýärdi.

“Özüniň indi hiç haçan görmejek kontrrewolýusioner adamyňdan ýapyşanyň näme peýdasy bar” – diýip, ol adam aýtdy. “Sagdyn pikir Sabina ýaly intelligent aýalyň döwletiň duşmanyndan aýrylyşmalydygyny aýdýar. Eger ol häzir şeýle etmese, onda şeýle etmelidigine, elbetde, soňrak düşüner. Heýem, döwlete beýle köre – körlük hem akmaklyk bilen beýle uzak tabyn bolman bolarmy?”

Ol adam Sabinany kä gorkuzdy, kä-de, onuň geljeginiň kalbyňy paralajyý şekilini suratlandyryp, ony yrjak boldy. “Söýgi?” – diýip, ol adam güldi. “Söýgi? Bu zatlaryň bary ýaňramadyr. Söýgi ýok. Sabina gerek zadyň bary – bu täze är, onuň çagasyna täze kakadyr” – diýdi. Kontrrewolýusionerler üçin söýgi bolmaly däldir.

Gahardan ýaňa gyzyp durka Sabina: “*Sen öz öýümde muny maňa aýtmaga het edip biljärsiňmi? Biz hemişelik birikdirildik, sonuň üçin näme bolýan bolsa-da, men ondan aýrylyşmaryn*” – diýip pikir etdi.

Ol adam ýene ýarym sagatlap subut etdi we Sabinany yrjak boldy, ýöne Sabina bu wagtyň dowamynda ýekeje sözem aýtmady. Ol: “Dymýan adama hatda Hudaýam garşy çykyp bilmeyär” – diýen köne nakyly ýadyna saldy.

Ahyrsoňy, ol özüniň togalak kellesini ýaýkap gitdi. “Siz irde giçde biziň ýanymyza gelersiňiz” – diýip, ol zyndan gapyny ýapyp durşuna aýtdy. “Hemmelerem gelýärler”.

Ýakymсыз saparyň bolandygyna garamazdan, Sabina pikir etdi.

“Eger kommunistler onuň aýrylyşmaga arza bermegini isleýän bolsalar, onda Riçard diri bolmaly!”

Sabina onuň basgançakdan düşüp barşyny eşitdi. “*Başga bir pidanyň ýanyna barýar, ol ýerde, belki, oňa köpräk şowlulyk bolar*” – diýip, Sabina çynlakaý pikir etdi.

Hökümet wekilleri güýçlerinde baryny edip, tussaglaryň aýallaryny aýrylyşmaga arza bermäge mejbur edýärdiler. Munuň sebäbi tussaglar her neneň ýagdaý bolanda-da, goldajakdygyna wada beren aýalyň özüni terk edendigini bilenlerinde, olaryň garşy çykma, hatda ýaşama isleginiňem döwülýändiginedi.

Ikinjiden, aýrylyşmaklyk aýallary kommunistik ýaşayyş obrazyna çekmäge kömek edýärdi. Aýrylyşmaga rugsatnama alnan badyna aýallar, belki, günäsini duýma duýgusy sebäplidir, ärlerini ýatdan çykarmaga çalyşýardylar. Muňa baryan iň aňsat ýol – partiýanyň ýolundan ýöremekdi. Sabina syýasy tussaglaryň, birwagtky özleriniň gowy gören, özleriniň çagasyny dogran adamlarynyň üstlerinden gülüp, totuduş ýaly, döwlet şygarlaryny gaýtalaýan onlarça aýallary tanaýardy. Üçünjiden, çagalar atasyz çagalar döwletiň ygtyýarynda bolýardylar. Döwlet olara çagalykdan islän zadyny öwredýärdi.

Aýrylyşmak üçin bary – ýogy ýekeje söz gerekdi. Eger aýal aýrylyşmaga razy bolsa, resmi adamlar galan zatlaryň hemmesini edýärdiler. Birnäçe günden soň adamsyna öz kameradaşlarynyň önünde: “Aýalyňyz siziň bilen aýrylyşýar” – diýip aýdýardylar. Şonda adam: “Indi men kime gerek: Men akmak, sebäbi men azatlyga çykmak üçin olaryň meniň gol çekmek isleýän bolgusyz zadyna gol çekmeýärin” – diýip pikir edýär. Ýöne ol özünden talap edilýän ýere gol çekäýende-de, ony türmede ýene birnäçe ýyllap saklap bilýärdiler. Şol wagtda onuň aýaly ikinji gezek durmuşa çykýar we täze äriden eýýäm çagalaram bolýar. Şeýdip, öýleri, maşgalalary we durmuşlary bozýardylar.

Sabina ärleri türme tussaglygynda bolan aýallara göwünlik berdi, olaryň ýolbaşçylary garşy almaga we özleriniň ärlerini goldamaga, olary nähili bolsalar, şonuň ýalylygyna hem söymäge taýýar bolmalydyklaryny duýdurdy. Sabina aýallara özleriniň maşgala durmuşynyň bagtly pursatlary hakda pikirlenmäge we azdyrmalara garşy durmak üçin olary ulanmaklyga çagyryýardy.

Ýöne gaty köp ýagdaýlarda olary yrmak oňa başartmaýardy. Tussaglaryň aýallaryna edilýän basyş juda güýçlüdi.

Ýene bir azdyryjylyk

Soň Sabina, ol wagtda eýýäm kyrk dört ýaşly aýal, ýene bir az-dyryjy zadyny hötdesinden gelmeli boldy. Onuň ady Pauldy. Sabina özüne onuň aşyk bolanyň bilýärdi. Paul onuň durmuşyna köp aýlaryň dowamynda Riçard barada hiç hili täzelik bolmadyk we Sabinanyň

ýyllaryň geçip barýanyny duýan wagtynda giripdi. Sabina hatda Riçardýň diriligine şübhelenipdem. Örän köp adamlar onuň ýanyna gelip, Riçard Wurmbrand bilen türmede bile oturandyklaryny, onuň ölendigini aýdypdylar. Bu hakykatmyka ýa-da kommunistleriň ýene bir oýnumyka?

Sabina Paul hakda pikirlenende, özüniň başgalara aýdan akyllý sözlerine gulak asmaklyk oňa kyn bolýardy. Paul mähirli hem mylaýym, edil Sabinanyň özi ýaly, mesihi ýewreýdi. Ol bir otagda özüniň garry ene – atasy bilen bile ýaşaýardy. Kāwagt Mihaýy kino alyp gidýärdi we okuwynda kömek edýärdi. Sabina: “*Ine, şunuň ýaly adam bilen aýal söýgüde hem ynamdarlykda ýaşap biler*” – diýip, köp pikir edýärdi.

Kāwagt Paul gürläşen wagtларында, Sabinanyň elinden tutýardy, şonda Sabina onuň öz elini goýbermezligini isleýärdi. Olaryň gatnaşyklary ýygnagyň ýa-da kanunyň “zynahorluk” diýip atlandyryan gatnaşyklary ýaly hiç haçanam bolmandy. Ýöne barybir Sabina munuň gowy dälendigini bilýärdi.

Bir gün Sabinanyň ruhy çopany onuň ýanyna agras ýüzli geldi. “Sabina, meniň seni nähili gowy görýändigimi we gymmatly hasaplaýanymy bilýärdiň. Her neneň ýagdaý bolanda-da, meniň saňa bolan garaşsým üýtgemez. Men senem, Riçardam köp ýyllardan bäri tanaýaryn. Sen günä etseň-de, etmeseň-de, imanyňy ýitirseň ýa berkitseň-de, meniň seni barybir şol bir boluşda gowy görýänimi bilýänsiň diýip umyt edýärim, sebäbi men seniň nämä edýäniňi däl-de, kimdigiňi bilýärim” – diýdi. Ol hiç haçan hem beýle emosional we çyn ýürekden gürlämändi. Soň ol sorag bermezinden öňürti, dymyp durdy. “Meniň berjek soragym üçin bagyşla” – diýip, ol göni Sabinanyň gözlerine seredip aýtdy. “Sen bilen Paulyň araňyzda nämeler bolup geçýär?”

Sabina bir minutlap dymdy.

Ruhy çopan dowam etdirdi: “Mende-de, şunuň ýaly synaglar bolan däldir diýip pikir etme. Ýöne, Sabina, haýyş edýärim, meniň soragyma jogap ber”.

“Ol aşyk bolupdyr” – diýip, Sabina aşak seredip aýtdy.

“Sen ony söýýärsiňmi?”

“Bilemok” – diýip, Sabina dogry jogap berdi. “Belki”.

Ruhy çopan dowam etdirdi: “Meniň ýadyma düşýär, Riçard mydama: “Aklyň önünde hiç hili yhlasam durup bilmez. Eger sen howlukmasaň, eger özüňe oýlanmaga wagt berseň, öz äriňe ýa-da aýalyňa, hatda çagalaryňa-da edip biljek ýamanlyklaryň baryny görüp bilersiň” – diýýärdi. Indi bolsa, Sabina, men seniň kyn, iň kyn karara gelmegiňi isleýärin. Şol adam bilen gaýdyp duşuşma”.

Ruhy çopan mamlady, bu “iň kyn” karara gelme bolupdy. Sabina özüniň gözegçiligi astyndan çykan duýgularyna erk etmek we Paula hiç hili duýgyny duýmaýandygyny aýtmak isleýärdi, ýöne ol aýaldy, hem enedi. Sabina Paulyň gowy är bolup biljekdigini, ünsli durmuş hemrasy boljakdygyny, onuň bilen mydamalyk ýekelik duýgusyndan saplanyp biljegini bilipdi. Ol Mihaýa-da gowy ata bolup biljekdi. Ylaýta-da, dostlary: “Seniň adamyň öldi. Sen agyr durmuşda ýaşadyň. Goý, bu adam seniň aladaňy etsin. Ol gowy mesihi, özem seni söýýär” – diýenlerinde, synaglar Sabinadan güýçli gelyärdi.

Aýdylmasy gerek bolan zady oňa aýtmaga diňe ruhy çopanyň batyrlыgy we wepalylygy ýetdi. Sabina onuň mamladygyny bilýärdi. Sabina şeytanyň öz imanyny pytratmak isleýändigini bilýärdi.

Şonuň üçin ol Paula özleriniň duşuşmaly däldiklerini uly kynçylyk bilen aýtdy-da, ýene özüniň Riçardyna wepalylyk bilen garaşyp başlady.

Otkrytkadaky setirler

Birnäçe hepde geçenden soň, Sabina ýygnak binasynyň poluny ýuwup durka, onuň jorasy Marietta poçta otkrytkasyny galgadyp ylgap geldi. Onuň ýüzünden gözýaşlar syrygýardy. “Meniň pikirimçe, Sabina, meniň göwnüme bolmasa...”.

Ol gürlmegini dowam etdirip bilmedi. Ol demi – demine ýetmän, Sabinanyň ýanyna pola çökdü.

Sabina otkrytkany öwürdi. Onuň ýüzünde: “Wasil Georgesku” diýip ýazylygydy. Sabina ýalňyşyp bilmeyärdi – bu Riçardnyň uludan nätekiz hem owadan ýazylan hatydy. Gözýaşlar Sabinanyň gözlerini ümüzlendirdi. Ol otkrytkany ýüregine basdy.

Sabina, eger rugsat berseler, onda syýasy tussaglaryň diňe on setir ýazyp bilýändiglerini, onda-da berk gözegçilik astynda ýazyp bilýändiglerini bilýärdi. Beýle köp ýyllap tussaglykda bolandan soň, Riçard näme ýazsyn, ol hatda öz aýaly bilen oglunyň diridiklerinem bilenokdy. Demini zordan alyp durşuna Sabina onuň sözlerini okady. Gözleri ýaşdan doludy.

“Wagt hem aralyk kiçijik söýgini öldürýär, uly söýgi bolsa, diňe berkeýär” – diýip, ol ýazypdyr. Soň ol Sabinadan görkezilen günde öz ýanyna Tirgul – Okna – türme keselhanasyna gelmegi haýyş edipdir.

Riçardnyň otkrytkasy Sabina üçin iň gowy täzelikdi.

Sabina gaty gynanan bolsa-da, özüniň barybir gidip bilmejekdigini bilýärdi. Her hepdede ol Buharestiň polisiýa uçastogynada bellige alynmalydy, şonuň üçin olar özleriniň şäherden çykmany gadagan etmesini ýatymakdan boýun towlaýardylar. Şonuň üçin Sabina bellenilen günde ol ýerde bolup we öz söýgülisini görüp bilmeýärdi. Ýöne ol Mihaýyň ol ýere gidip biljekdigine şatdy.

Tirgul – Okna Rumyniýanyň demirgazyk böleginde, Karpat daglarynyň beýleki tarapynda ýerleşýärdi. Bu kiçijik şähre barýança, otly daglaryň üsti bilen Buharestden birnäçe ýüzlerçe kilometrleri söküp gidýär. Sabina özleriniň Alisa daýza” diýip atlandyryan jorasynyň Mihaý bilen gitmelidigi hakda gürleşdiler, ýöne Riçard bilen görüşmäge diňe Mihaýa rugsat berýärler.

Sabina galdy-da, olaryň gaýdyp gelerine sabyrlylyk bilen garaşdy. Mihaý bilen Alisa daýza iki günläp bolmadylar, şonuň üçin bu wagtyň dowamynda özüne ýer tapmady. Kellesinde ýüzlerçe pikirler güwwüldeşdi: Mihaý, dogrudanam, kakasyny görüp bilermikä? Riçarda öz goýberen ýyly geýimleri we iýmitleri almaga rugsat berermikäler? Eger ol türme keselhanasynda bolýan bolsa, belki, agyr keseldir. Ol turup bilýärmikä? Mihaý bilen gürleşip bilermikä? Mihaý özüni nähili alyp bararka, ol köp ýyllap kakasyny görmedi ahyry. Kakasyny şeýle erbet ýagdaýda görüp, ol gynanarmyka?

Olar dekabrdan giç agşam öýüne gaýdyp geldiler. Sabina olaryň basgançakdan galyp gelýänlerini eşitdi. Alisa gapa gelmänkä: “Biz

ony gördük! Biz ony gördük! Ol diri! Ýagdaýlaram gowy” – diýip gygyrdy.

Olar durky bilen gara bürelip içeri girdiler

“Mihaý” – diýip, Sabina ony gujaklap, buz basan paltosyny öz ýañagyna basdy.

“Eje! Kakam özüni gowy duýýar. Kakam özüniň tizara biziň ýanymyza gaýdyp geljekdigini bilýänini saňa aýtmalydygymy aýtdy. Eger Hudaý oňa meni görmäge rugsat bermek bilen bir gudrat görkezen bolsa, onda Onuň iki gudrat görkezip, bizi birikdirer”.

Olaryň hemmesi agladylar. “Biz garyň içinde birnäçe sagatlap garaşmaly bolduk” – diýip, Alisa aýtdy. “Olar bizi baş bina saldylar, soň keselhananyň binasyndan uzakda, haýat aýlanan ýerde durduk. Tussaglar duşuşyga gelenler bilen duşuşyp biljek demir ammaryna gelmek üçin howlynyň içi bilen uzak aralygy geçmeli bolýarlar. Olara seretmegem gorkunçdy. Gaty erbet! Ak garyň üstünde olaryň esgä dolanan gara kölegeleri aýratyn bolup dur – olar çal ruh ýaly görünýärler! Men olaryň arasynda Riçardy gördüm! Ony görmezlik mümkin däl, ol şeýle uzyn. Men edil däli ýaly, elimi galgatdym, ýöne mähelläniň içinde ol meni görüp bilmedi. Biziň hemmämizem ellerimizi bulap durduk. Men ony gördüm, ýöne onuň bilen gepleşmäge diňe Mihaýa rugsat berdiler”.

Şunuň ýaly şertlerde olaryň biri – birine köp zat aýdysyp bilmändiklerini Mihaý düşündirdi. Ýöne kakasynyň soňky sözi: “Mihaý, menden, öz kakaňdan, saňa ýeke – täk sowgat şu sözler bolar: “Mydama iň beýik mesihilik gymmatlyklaryna dyrjaş – hemme zatda çägi sakla”.

Sabina Riçardyň otkrytkasyny söýgi bilen Mukaddes Kitabyň sahypalarynyň arasynda goýdy. Wagtal – wagtal ol ony çykaryp okady. Soňrak Riçard Sabina türmäniň keselhanasynda tussaglara ýazmaga berilýän gysgajyk hata ullakan many salmagy öwrenendigini aýtdy. Beýleki tussaglar rugsat berlen on setiri ýazmaga özlerine kömek bermegini sorap, onuň ýanyna gelyärdiler. Olar, şeýle hem, biri – birinden Riçardyň näme ýazmagy teklipe edendigini sorýardylar, şonuň üçin tussaglaryň

hemmesi Riçardyň sözlerini bilýärdiler. Netijede onlarça tussaglar otkrytkalaryň ba-şyny: “Wagt hem aralyk kiçi söýgini öçürýär, uly söýgini bolsa berkidýär” diýen sözler bilen başlaýardylar. Umyt hem söýgi sözlerini hemme ýerde okaýardylar we saklaýardylar.

Türmäniň ruhy çopany öz işine gaýdyp bardy.

Ajaýyp ertir

1956-njy ýylda kommunistik bloklaryň hemmesinde gozgalaňçy keýp boldy. Sowet döwrüniň “bäşýyllyk planlary” hiç zada-da alyp barmaýardy. Azyk önümleri entegem ýetmezçilik edýärdi, aýlyk haklary pesdi. Staliniň ölümünden soň direlen umytlaryň hemmesi tamany ödemedi.

Soň fewraldaky Kommunistik partiýanyň 20-nji gurultaýynda sowet premýeri Nikita Hruşýow Stalini we onuň işini paş edýän çykyşy etdi. Ruslar ol çykyşy çap etmediler, yöne Günorta Ýewropanyň her bir ýurdunda adamlar Moskwadan syýasy maýyl howanyň ýyly ýeljagazynyň gelýänini duýdular.

“Stalinizasiýany aýyrmanyň” alamatlary örän tiz peýda bolup başlady. Milisiýanyň we gizlin polisiýanyň uly güýçleri gysgaldyldy. Ykdysadyýeti halas etmek üçin günbatar ýurtlar bilen millionlarça dollarlyk söwda kontraktlary baglaşyldy. Kollektiwizasiýa gowşady, ýumşady. Hemme zatdan wajybam, her gün syýasy tussaglaryň ýüzlerçesi boşadyldy we aklanyldy.

Sabina Riçard özleriniň arasynda bolar diýip umyt etmäge hetdem edip bilmeýärdi. Ol Riçardy tizara goýberjekdikleri barada hiç hili täzelik, hiç hili kakdyrylyp aýdylan sözi-de almandy. Möhletiniň gutarmagyna ýene birnäçe ýyl galypdy. Soň, 1956-njy ýylyň ajaýyp iýun ertirleriniň birinde Sabina dostlaryny görmäge gitdi, gaýdyp gelende bolsa, öýde Riçard bardy. Ahyrsoňy, Riçard öýe geldi. Kellesi syrylan hor Riçard diri adama garanda, skelete has köpräk meňzeýärdi. Sabina tas huşundan gidipdi. Riçard ony gujaklady. Sabina bolsa, indi gaýdyp onuň gujagyny duýmaryn diýip özüniň gorkanyny ýatlady. Şol aňşam tutuş Buharestdäki dostlary olary gutlamaga geldiler, soň hemmesi bilelikde agladylar we bilelikde güldüler, soň ýene agladylar, ýene güldüler.

Türmede Riçard köp görgüleri görüpdi. Ony urdular, gynadylar, neşe ýýdirdiler. Onuň bedeninde gynamalaryň on sekizisiniň zýy bardy. Soňy bilen lukmanlar onuň öýkeniniň inçekeselden biten ýaralaryň zýyndan doludygyny gördüler. Olar sekiz ýarym ýyllap türmede hiç hili bejergisiz oturyp, aman galanyna ynanyp bilmediler (sekiz ýylyň üç ýylyny ol podwaldaky ýekelikde oturylýan kamerada geçirdi). Indi oňa keselhanadaky iň gowy otagy berdiler. Azat edilen tussaglara baran ýerlerinde rehimdarlyk hem sahylyk bilen garadylar. Olar Rumyniýada iň artykmaçlygy uly bolan topardylar, bu bolsa, kommunistleriň gaharyny getirýärdi.

Riçard gowulaşandan soň, ol Sabina bilen özleriniň toý tutanyň ýigrimi ýyllygyny bellediler. Olaryň birinde-de, biri – birine sowgat satyn alar ýaly gara şaýam ýokdy, ýöne Riçard owadan daşly ýazgy kitapçasyny tapmak başartdy. Onuň içine ol her aňsam goşgy – söýgi hakdaky, öz ömrüniň söýgüsi bolan Sabina bagyşlanan goşgulary ýazyppy.

Olaryň ikisem synaglary hem gynamalary başdan geçiripdiler. Hudaý olara güýç berdi. Söýgi olary goldady. Pajygaly on ýyl geçdi, ýöne olara ýene bir eýmençlik garaşýardy.

“Goý, perişdeler onuň töwregine üýşsün”

1959-njy ýylyň 13-nji ýanwarynda aňsam Wurmbrandlaryň gapysynyň agzynda Sabinanyň ýygnagyndan bir aýal gözýaşa boglup durdy. Bir hepde mundan ozal ol Riçardýň wagzynyň birnäçe nusgasyny alandygyny, şeýdip, ýüzlerçe nusgalaryň bütin Rumyniýa gidendigini, munuň bolsa kanuna garşydygyny aýtdy. Indi bolsa, aýal polisiýanyň öz öýüne kürsöp girip, galan nusgalaryň hemmesini alyp gidendigini ötüňç sorap duýdurdy. Ol olaryň tizara Riçardýň hem zýyndan gelerinden gorkýardy.

Başga bir dostunyň üsti bilen olar Riçardy özüni Riçardýň dosty hökmünde atlandyryp ýören ýaş ruhy çopanyň satandygyny bildiler. Olar oňa haýbat atan bolmaklarynyň, türmä basjakdyklaryny aýdyp gorkuzyp, maglumata gol çekdiren bolmaklarynyň mümkindiginem bildiler.

Ertesi gün gündiz sagat birde gaharly polisiya ofiserleri gapyny tarkyldadyşyp, Wurmbrandlaryň kiçjik öýüne atylyp girdiler.

“Siz Riçard Wurmbrandmy?” – diýip, kapitan gaty ses bilen sorady. “Hemmäňiz başga otaga gidň – siziň hemmäňiz. Şol ýerde-de oturyň”.

Olaryň kiçjik öýjagazy ýene erkekden doldy. Olar şkaflary açdylar, çekmeleri çykardylar, pola kagyzlary taşladylar.

Olar Riçardyň stolunyň üstünden hat ýazýan maşynda ýazylan hatlary, wagyzlary we Mukaddes Kitapdan okan zatlaryny tapdylar. Soň Sabina toý tutanynyň ýigrimi ýyllygyna berlen sowgady, ýagny Riçardyň oňa ýazan söýgi hakdaky goşgulary ýazylan ýazgy kitapçasyny tapdylar.

“Haýyş edýärin, ony almaň. Ol meniň şahsy zadym, maňa berlen sowgat. Ol size gerek däl” – diýip, Sabina haýyş etdi.

Kapitan Riçardyň eline gandal geýdirdi-de, ony arka tarapy gapydan alyp çykdy.

Sabina oňa batyrlyk bilen: “Bigünä adamlara şeýle daramaga utanaňzokmy?” – diýdi.

Riçard Sabina tarap ýöredi, ýöne onuň elinden tutup, yza çekdiler. Riçard olara: “Eger maňa aýalymy gujaklamaga rugsat bermeseňiz, onda men bu öýden göreşsiz gitmerin” – diýip duýduryş berdi.

“Onuň elinden gandaly aýryň” – diýip, kapitan aýtdy. Polisiya işgärleriniň biri gandaly aýyrady.

Olar doga etmek üçin dyza çökdüler, polisiya işgärleri bolsa, olaryň daşyndadylar. Soň olar ýuwaşjadan: “Ýygnagyň esasy öz Rebbi Isa Mesihdir” – diýen aýdymy aýtdylar, şonda olaryň sesleri sazlaşyp gitdi.

Polisiya işgäri özüniň ullakan elini Riçardyň egnine goýdy: “Bize gitmek gerek. Eýýäm sagat baş bolup barýar” – diýip, kapitan asuda aýtdy. Ol Riçard bilen Sabinanyň biri – birini nähili güýçli söýýändigine haýran galany görnüp durdy. Onuň gözlerinde yaş bardy.

Riçardyň goşarynda ýene gandal şarkyldady, soň polisiya işgärleri ony alyp gitdiler. Sabina basgançak bilen olaryň zyndan ýöredi. Aşakda Riçard yzyna garap: “Mihaya aýt, men ony

söýýäriň” – diýdi. Soň ol ýekeje minutlap dymyp durdy-da: “Meni satan ruhy çopana-da aýt” – diýdi. Sabina çalaran köçäniň ugry bilen paýtunyň zyndan büräp hem typyp ylgady, gygyrды we aglady: “Riçard! Meniň gadyrdan Riçardym!”

Soň paýtun burçuň aňyrsynda gizlendi, Sabina bolsa, demini zordan alyp, hasratdan ýanyp saklandy. Öýüne gaýdyp gelende, Sabina pola ýykylyp aglady, doga etdi: “Rebbim, men öz adamymy Seniň elleriňe tabşyryaryň” – diýip, ol aglady. “Men hiç zadam edip bilmeýäriň, ýöne Sen ony ýapyk gapylaryň içindenem geçirip bilersiň. Sen Öz perişdeleriňi onuň töwereginde goýup bilersiň. Sen ony maňa gaýtaryp berip bilersiň!”

Ol garaňkyda oturyp, gün batýança doga etdi. Ertesi gün irden Alisa daýza gelip, ony poluň üstünde tapdy. Gyzaran, ýaşdan doly gözlerini oňa dikip, Sabina: “Olar meniň Riçardymy ýene ogurladylar” – diýdi.

Epilog

Riçard ýene alty ýyllap öýünde bolmady. Şu wagtyň dowamynda Sabinada ony görmäge ýekeje mümkinçiligi boldy. Ol öz adamsyna wepalylyk bilen garaşyp we Hudaýyň oňa öýe gaýdyp gelmäge kömek etjegine ynanyň, gizlin ýygnakda janypkeşlik bilen işlemegini dowam etdirdi.

1965-nji ýylyň dekabrynda Norwegiýanyň “Ýewreý – mesihilik soýuzu” missiýasy Riçardy on müň dollara satyn aldy. Ol wagtlarda syýasy tussag üçin bir ýarym müň dollar töleýärdiler. Riçard bilen Sabina özleriniň ata watany Rumyniýadan gitmek islemeýärdiler, ýöne gizlin ýygnagyň imanlylary olaryň imany sebäpli yzarlanýanlary goramaklary we iň agyr döwürlerde-de, Hudaýyň deňşdirip bolmajak söýgüsi hakda şaýatlyk etmekleri üçin gitmelidigine olary ynanýrdylar. Indiki ýyl Riçard, Sabina we Mihay Birleşen Şatlara bardylar.

Kommunistler olary öldürjekdiklerini aýdyp, haýbat atdylar. Wurmlandaryň maşgalasy öz doganlarynyň sesleri bilen imany zerarly yzarlanan doganlaryny gorap başlady.

1967-nji ýylyň oktýabrynda Wurmbrandlaryň maşgalasy bary – ýogy 100 dollary bilen aşhana stolunyň üstünde duran köneje hat ýazýan maşyny bolsa-da, “Görgi görenleriň sesi” gazetiniň birinji belgisini çykardy. Şondan bäri bu gazet zzygiderli çykyp, onlarça dürli dillerde on million nusgada bütin dünýä ýaýradylýar.

Sabina bilen Riçard Birleşen Şatlara gelen wagtyndan başlap, ýadawsyz zähmet çekdiler, gynamalar we yzarlanmalar wagtyndaky umyt we söýgi hakda gürrüň berdiler. Olaryň durmuşy özleriniň başdan geçiren synaglary bilen baýlaşdy.

2000-nji ýylyň awgustynda düwnük keselinden ölmezinden öň, Sabina özüniň söýgüli Riçardyndan (olam örän syrkawdy) krowadyň ýanyna gelmegi haýyş etdi. Ol öz dostlaryndan ybarat bolan kiçijik toparyň ýanynda Sabina Riçarda ýene özüniň ony nähili güýçli söýýändigini aýtdy we öz durmuşyndaky eden günäleri üçin özüni bagyşlamalydygyny sorady. Ol wagtda Sabina agyrydan gaty ezýet çekýärdi, ýöne birgiden külpetleri başyna salan, şeýle-de bolsa, köp şatlyklary hem getiren wagtlaýyn ýaşayşy bilen hoşlaşan wagtynda, kellesiniň dury bolmagy üçin derman ulanmakdan ýüz öwürdi. Onuň bütin durmuşyny Isa Mesihniň söýgüsi goldady, şonuň üçin olam, özüni tanaýanlaryň hemmesine söýgi görkezdi.

Tara:

MYDAMA GIZLENIP YAŞAYAR

Pakistan

1985-nji ýylyň iýuly

Poçtalýon tanyş jaýyň deňine gelip, penjirä seretdi. Bu öýüň öňdäki bölegi edil öýüň özi ýaly uludy. Päkistanyň obalarynda munuň ýaly kiçijik jaýlar köpdi. Ahyrsoňy hyzmatkär gapyny açanda, poçtalýon: “Menden Tara üçin posylka bar. Ol gol çekmeli. Girmek bolýarmy?” – diýdi. Ol eliniň astynda orta ölçegdäki goňur gutyny tutup durdy “Ýok, siz girip bilmeýärsiňiz” – diýip, hyzmatkär agraslyk bilen aýtdy. “Posylkany maňa beriň, men ony Tara eltip bererin. Kakasy oňa gapynyň ýanyna gelmäge rugsat bermeýär”.

“Bolýar” – diýip, poçtalýon islegsiz razylaşdy. “Ýöne Tara goluny çekmeli, ýogsam, men posylkany goýup gidip bilmeýärim. Düşünýärsiňizmi?”

“Hawa, hawa” – diýip, hyzmatkär sabyrсыzlyk bilen gürlledi, elini uzatdy. “Indi bolsa, posylkany maňa beriň”.

Näme üçin beýle sesiň bardygy we posylkany kimiň iberendigi bilen gyzylan Tara burçuň aňyrsyndan synlap durdy.

“Bu näme?” – diýip, Tara hyzmatkärden sorady. “Kimden?” Hyzmatkär hem, egnini gysyp, Tara gol çekmegi üçin kagyzy berdi. Ol gol çekip, posylkany aldy. Posylka Taranyň garaşyşyndan agyrdy. Ol ony eli bilen berk tutup, öz otagyna gitdi-de, zyndan gapyny ýapdy. Taranyň maşgalasy uly bolsa-da, onuň gowy abzallaşdyrylan öz otagy bardy. Uly penjireleriň garşysynda gurlan şkaflar, her tarapda krowatlar, owadan hrustal çyraly owadan tumbalar bardy. Taranyň kakasy gyzyny jandan gowy

göryärdi, şonuň üçin onuň otagy kakasynyň sahylyk bilen beren sowgatlaryndan doludy.

Häzir ol islendik on iki ýaşly çaga ýaly, poçta üsti bilen garaşylmadyk ýagdaýda sowgat alandygy üçin gaty tolgunýardy. Ol gutyny pola goýup, onuň öňünde dyza çökdi-de, gutyny ýelmeşdirip duran lentany gyrkdy. Guta seredende, Tara içini çekdi. Onuň şatlykly bilesigelijiligi derrew gorka öwrüldi. Ol böküp ayak üstüne galdy-da, gapa tarap ylgady, soň kellesini çalaja çykarmak üçin ony azajyk açdy. Golaýda hiç kimiň ýokdugyna göz ýetirmek üçin jaýyň öň tarapyna garady. Soň gapyny ýene ýapdy, ýöne bu gezek ol otagyň ortasyndaky açyk gutynyň ýanyna gaýdyp gelmezinden öňürti, gapyny gulplady.

Içki ses gutyny kakasyna bermelidigini aýdýardy.

“Şeýle bolsa, howpsuzrak bolar” – diýip, ol öz – özüne aýtdy. Ol kakasyna gutynyň ýüzünde näme sebäpden öz adynyň bardygyny bilmeýänini ýöne bir aýdybam bilerdi. Aslyýetinde, Tara gutyny näme üçin goýberendiklerini bilýärdi. Onda özüniň sargyt eden bir zady bardy. Birnäçe hepde mundan ozal Tara ýerli gazetdäki kupony dolduryp, ony poçta üsti bilen goýberipdi. Indi sargydy goýberipdirler, şonuň üçin ol eger özüni bu bukja bilen tutsalar, özüne boljak zatdan gorkýardy. Ol näme etjegini bilmedi. Oňa ony galdyrmalydygyny (elbetde gizlemelidigini) ýa-da kakasyna aýtmalydygyny çözmek gerekdi.

Onuň bilesigelijiligi gorkudan üstün çykdy, şonuň üçin ol kiçijik kitaplaryň birini çekip aldy. Ýumşajyk goňras sahabynda ýekeje söz ýazylygdy: Gelip çykyş. Ol krowatda oturan ýerinde kitaby açyp okap başlady.

Mukaddes Kitaby öwrenmek boýunça sapaklary goýberenlerinden soňky ilkinji günlerde Tara materialy ünsli öwrendi. Her hepdede iki – üç bölümden okady. Ol konwertiniň içine salnyp, Mukaddes Kitap bilen bile goýberilen testleri ýerine ýetirdi-de, hyzmatkärden olary goýbermegi haýyş etdi. Tizara poçta üsti bilen Tarany gazanan üstünlikleri bilen gutlap, şahadatnama goýberdiler.

Tara örän meşhur hem berk saklanylýan musulman maşgala-syndandy. Bu maşgala bütin Päkistanda bellidi we öz dini

ynanjyny çalyşmaga hyýal edenokdy. Tarany ýöne bir Mukaddes Kitaby öwrenmeklik özüne çekdi. Oňa, ylaýta-da, owadan şaýatlyklary almaklyk ýaraýardy. Bu aňsat hem gyzyklydy. Ol her gün krowadyň aşagynda gutyny we onuň içindäkini gizlände, bu zatlaryň hemmesinde töwekgelçiligiň tolgundyryjy elementi bolýardy. Poçtany alýan we ugradýan hyzmatkärler onuň syryny saklamaklyga söz berdiler. Eger muny kakasy biläýse, onda onuň gahardan ýaňa aklyny ýitirjegini hemmeler bilýärdi. Ýöne Taranyň öz kakasynyň iň gowy görýän çagasydygyny-da hemmeler bilýärdiler. Kakasy biläýse, guduzlan ýaly bolar, ýöne Tara diňe bir käýäp, elinden Mukaddes Kitaby alar. Tara ýöne bir gyzyklanýardy. “Okuwdan nähili zeledetip biler?” – diýip, ol özünden sorýardy.

Iki ýarym ýyl geçdi, Tara soňky testini-de goýberdi. Ol Mukaddes Kitabyň her bir kitabyny öwrenip, tutuş kursy gutardy. Ol şeýle uly kursy gutaranyna göwnühoş boldy we hemme zadyň mugtdygyna hem-de öz syryny hiç kimiň bilmändigine haýran galdy. Birnäçe hepdeden soň, ýene bir bukja alanda, ol has-da haýran galdy. Ol öňküden ep – esli kiçidi, ýöne agyrdy. Tara onuň özüne Mukaddes Kitap sapaklaryny we şaýatlyklaryny goýberen adamlardandygyny bildi, ýöne bukjada nämäniň bardygyny düýbünden bilenokdy. Ol bukjanya açanda, mawy daşly owadan Mukaddes Kitaby gördi. Onuň sahypalarynyň gyrasy gyzyl çayýlandy.

Ol Taranyň şu wagta çenli gören kitaplarynyň iň owadanydy. Mukaddes Kitaby açanda, ol uly harplar bilen ýazylan öz adyny we Mukaddes Kitaby üstünlikli gutarandygy üçin gutlagy gördi. Tara Mukaddes Kitabyň ýukajyk sahypalaryny seresaplyk bilen agdaryşdyrды-da, özünüň täze sowgadyny beýleki kitaplar bilen bile krowadyň aşagynda gizledi. Okuw materiallaryny saklamak howpludy. Eger özünden Mukaddes Kitap tapsalar, munuň üçin özünüň juda gymmat töleg tölemeli boljakdygyny ol bilýärdi.

Aslyýetinde näderejede gymmat tölemeli boljakdygyny ol bilmeyärdi.

Mesihi

Indiki ýyl Tara onunjy klasy tapawutlanyp gutarandan soň, ol dinleri deňşdirip öwrenme bilen meşgullanmaga Eýrana çakylyk aldy. Onuň maşgalasy Eýrana köp zyýarat edýärdi, şonuň üçin Tara ol ýerde okamak isledi. Ol, şeýle hem, özüniň Mukaddes Kitaby gizlinlikde öwrenmegi mesihiligi öwrenende özüne kömek etjekdigini bilýärdi.

Onuň maşgalasy Tara bilen bilelikde Eýrana gitdi. Hut şol ýerde hem, Tara mesihä ömründe birinji gezek duş gelip gördi. Bu Tara bir gezek klasynda özüne tabşyrylan tanyşdyrylma üçin ýerli metjidiň ýanyndaky içki howlynyň suratyny almak üçin myhmanhanadan çykan wagtynda bolupdy. Ýaş daşary ýurtly gyza ýeke gezmek howpludy, ýöne Tara şol gün özüne seredýän agasyna myhmanhanadan uzaga gitmezlige söz berdi, olam, oňa hówessiz rugsat berdi.

Tara howluda aýlanyp, surata düşürüp ýörkä, gyzykly tomaşa gördi. Taradan birnäçe ýaş kiçi gyzjagazyň ýanynda ýerde bir erkek kişi oturdy. Ol erkek kişiniň elleri berk gysylandy we ol asmana seredip, gözgörtele biri bilen gepleşip oturdy.

“Siz näme edýärsiňiz?” – diýip, Tara özüniň ol adama tarap barasynyň gelyänini duýup sorady.

“Men Hudaý bilen gepleşýärim” – diýip, ol adam jogap berdi.

“Hudaý bilen geleşmek bolmaýar” – diýip, Tara öz belligini bigünä gülküsi bilen utgaşdyrdy. “Ol siziň bilen geleşmek üçin gökden ýere gelmez, sizem Onuň ýanyna galyp bilmersiňiz, ýöne diňe ölümden soň bararsyňyz. Siz özüňiziň Hudaý bilen *geleşýändigini* nädip aýdyp bilýärsiňiz?”

Erkek kişi Tara asudalyk bilen seredip: “Men diňe bir Onuň bilen gürleşmän, eýsem, jogabam aldym” – diýip ýylgyryp jogap berdi.

Indi Tara bu adamyň dälirändigine ynandy. “Siz jogap aldyňyz? Siz pygamber ýa perişde däl. Siz Hudaýdan nädip jogap alyp bilýärsiňiz?”

“Siz Hudaý bilen nädip geleşip bolýandygyny bilmek isleýärsiňizmi?”

“Hawa, elbetde, bilmek isleýärin” – diýip, Tara jogap berdi.

Tara oňa ýekeje minudam ynanmady, ýöne onuň, elbetde peýdasyz, düşündirişlerini eşitmek isledi.

“Onda, geliň, ertir sagat dördte duşuşalyň. Ine, men size ýygnagyň salgysyny we oňa nädip barmalydygyny ýazýaryn. Bu ýere gelseňiz, diňe bir Hudaý bilen nädip gürleşmelidigini däl-de, eýsem, Onuň sizi söýýändigini-de bilersiňiz”.

Tara myhmanhana gelip, muny agasyna gürrüň berende, agasy gaharlandy. “Sen näme pikir edýärsiň? Sen ol ýere gidip bilmersiň. Ol mesihilik ýygnagy! Bu Eýran, senem musulman. Eger şonuň ýaly ýerde tutsalar, seni asmaklary mümkin!”

“Maňa dürli dinleri öwrenme ýumuşlaryny berdiler. Eger men öwrenmek bilen meşgullanmasam, onda okuwy nädip gutaraýyn?” – diýip, Tara garşy çykdy.

Taranyň agasy ýerli polisiýa uçastogyndan ýygnaga barmaga rugsat alanda, olaryň dawasy gutardy. Polisiýadan ony suda goýberdiler, ol ýerden hem rugsatnama berdiler. Ýöne hökümet Tarany ýygnak binasyna howpsuzlygyň on iki ofiseriniň we agasynyň alyp gitmegini talap etdi.

“Gorkma” – diýip, agasy aýtdy. “Eger bir zat bolsa, men polisiýa bilen gapynyň aňyrsyndadyryn”. Tara ýygnakda munuň ýaly garawulçylygy talap eder ýaly nämäniň bolmandygynyň mümkindigi hakda pikir etdi.

Ertesi gün sagat dördte Tara ýygnak binasyna girdi. Ol gorkudan ýaňa sandyrap ýuwaşja ýöredi. Polisiýa bilen agasy ýygnak binasynyň gapysynyň agzynda garaşdylar. Özüniň içki howluda duş geleninden başga ýekeje mesihinem Tara görmändi. Mesihileriň nähili görnüslidikleri, olaryň özlerini nähili alyp barýandyklary, olaryň howpludygy ýa dældigi Tara gyzyklydy.

Ol gerek bolan ýagdaýynda derrew çykar ýaly, gapynyň ýakynynda ýer tapdy. Agaç oturgyçlaryň hemmesi diýen ýaly eýelenendi, aýdym aýtmaklygam başlandy. Gelenler dürli mezmurlary aýtdylar. Tara Mukaddes Kitaby öwrenen wagtynda duş gelen áyatlaryny tanaýandygy hakda pikir etdi. Aýdym gutarandan soň, münbere bir erkek kişi çykdy-da, doga etmeklik

hakda gürrüň berip başlady. Ol kimde doga etme haýyşy bolsa, öňe çykmalydygyny aýtdy.

Birnäçe adamlar öňe çykyň başlanlarynda, Tara düýnki howluda duş gelen adamyny gördi. Ol elinde sekiz ýaşlaryndaky gyzjagazy alyp barýardy. Tara ol gyz onuň öz gyzlarynyň biridir diýip pikir etdi. Gyzjagaz maýyp ýaly görünýärdi. Gyzjagazyň elleri jansyz sallanyň, kakasy ony alyp barýarka, onuň arkasyna tarpyldadyň durdy. Onuň gözleri boşdy, özem çalajandy.

Erkek kişi öňe çykyň, Hudaýdan öz çagasyna şypa bermegini sorap, sesli doga edip başlady. Beýleki adamlaram onuň bilen bilelikde Hudaýdan gyzjagaza şypa bermegini sorap doga edip başladylar. Tara ýene Hudaý bilen beýle gürlleşmäge synanyşmak üçin däl bolmak gerek diýip pikir etdi. Hudaý näme üçin bu çaga kömek edýär? Tara üçin munuň düýbünden manysy ýokdy, ýöne özüniň ynamsyzlygyna garamazdan, ol bu zatlardan ýaña gipnozlanan ýalydy we öz dissertasiýasynda ýazmak üçin bolup geçýän zatlaryň hemmesini ýatda saklamak isledi.

Soň Tara maýyp gyzjagazyň gymyldap başlanyny gördi. Gyzjagazyň aýaklary kem – kemden gönolip başlady, şonuň üçin kakasy oňa durmaga kömek edip, mylaýymlyk bilen ony pola goýberdi.

“Eý, Taňrym, munuň hakykatdan bolýanyna men ynanyň bilemok” – diýip, Tara pikir etdi.

Ýygnak binasyna ýygnanyşan adamlar ýene Hudaýa öwgi aýdymalaryny aýdyp başladylar, kiçijik gyzjagaz bolsa şypa alyp, ýygnak binasynyň merkezi geçelgesinde aýlandy we göni Taranyň gözüne garady. Gyzjagaz Taranyň oturan oturgyjynyň ýanyna baranda, ol: “Emmanuel” – diýip, bir söz aýtdy-da, soň öwrülip, geçelge bilen yzyna kakasynyň ýanyna gitdi.

Tara bolan zada aňk boldy. Onuň bar pikiri şunda jemlendi. Näme üçin ol kiçijik gyzjagaz ýygnakdakylaryň içinden diňe Taranyň ýanyna geldikä? “Emmanuel” sözi nämäni aňladýarka? Taranyň öwrenmegi başlan dini jogapdan soragy köp berdi. Ol nämäniň bolup geçýändigine düşünme kararyna geldi.

Tara şaýady bolan zadyny hiç kime gürrüň bermäge het edip bilmedi. Ýöne ol ony, elbetde, ýadyndanam çykarmady. Ol

Tara: Mydama gizlenip ýaşaýar

Päkistana öýüne gaýdyp gelenden soň, ol özüniň jogap tapyp bilerin diýip pikir edýän ýerine, mawy Mukaddes Kitaba ýüzlendi. Bu gezek Tara testleri tabşyrmak üçin okamady-da, janypkeşlik bilen hakykaty gözledi.

Ol her gün Mukaddes Kitap bilen Gurhanyň arasyndaky tapawuda düşünjek bolup, Mukaddes Ýazgyny yhlas bilen okap başlady, musulmanlaryň näme sebäpden mesihilere beýle garşy bolýandygyna düşünmek isledi.

Tara: “*Mesihi Hudaýy hakyky bolýan bolmaly. Ýogsam, Ol olar doga edenlerinde, olary nädip eşitsin?*” – diýip pikir etdi.

Ony satdylar

Ahyrsoňy, Tara özüniň dinleri öwrenmede aňry gidip bilmejegine düşüdi. Oňa kimdir biri bilen gürleşmek gerekdi. Oňa jogap bermegiň deregine, din kursy-da, ýygnakda gören zatlary-da, Mukaddes Kitapda okan zatlary-da, diňe goşmaça soraglary döredýärdi, şonuň üçin ol nämeleriň bolup geçýändigine düşünjek bolup jan edýärdi.

“Kaka, men dostlarym bilen gezelenje gitjek” – diýip, Tara gitmäge taýýarlanyp durşuna aýtdy. Ol on alty ýylyň içinde birinji gezek kakasyna ýalan sözledi, şonuň üçin ol ene – atasynyň ullakan, kaşaň öýünden gidende, günä duýgusy oňa rahatlyk bermedi. Ýöne ol mesihilik ynamynyň nähilidigini bilmelidi. Muny bilmäniň Tara belli bolan usuly – bu ýygnanyşyga gitmekdi.

Ol bütün şäheriň içinden geçip, ýygnanyşyk binasyna girdi-de, oturgyçda oturdy. Ýygnanyşyk başlandy. Ýygnanyşykdan soň, ol ýygnagy alyp baran erkek kişiniň ýanyna bardy-da, ondan özüniň birnäçe soragyna jogap bermegini haýyş etdi. Ruhy çopanrazy boldy. Tara ýygnak – bu ýygnak, mesihi – bu mesihi, olaryň islendigi-de özüne kömek edip biler öýdýärdi. Gynansak-da, ol bu gezek ýalňyşypdy.

Tara her hepde ruhy çopan bilen gürleşmäge gelip, oňa köp soraglary berýärdi. Ruhy çopan öz howpsuzlygynyň aladasyny edýärdi, şonuň üçin Tara gelmeşe gowy boljakdygyny oňa bir

gezek aýdybam goýmady. Tara oňa: “Men öz soraglaryma jogap almak üçin ýene nirä gideýin?” – diýip jogap berdi.

Taranyň tutanýerliligi azajyk wagtlyk ruhy çopany ynandyrdy, ýöne ol ahyrsoňy, töwekgelçigiň juda uludygyny duýdy. Ruhý çopan howpdan saplanaryn diýip pikir edip, Taranyň kakasy bilen duşuşdy-da, onuň öz ýygnagyna gelip, Mukaddes Kitap barada köp soraglary berýändigini oňa gürrüň berdi. Ol birnäçe minudyň dowamynda Hudaý hakda köpräk bilmek isleýän ýaş musulman gyzy satdy.

“Sen näme edýärsiň?” – diýip, şol gün Tara öýüne gelende, kakasy onuň üstüne gygyrdy. “Sen meni we бүтін maşgalany nähili masgara edendigiňe düşünýärsiňmi beri? Sen ol adam bilen nädip duşuşyp bildiň? Ol musulman däl! Ol mesihi! Sen näme, akmakmyň? Nädip beýle kütek bolup bildiň? Sen, näme, mesihi-mi?”

Tara kakasynyň beýle gaharlanýanyna haýran galdy. Ol ony hiç wagtam beýle görnüşde görmändi. Tara soraglary ýöne ýere berendigini, mesihi bolmagyň pikirinde-de bolmandygyny düşündirmäge çalyşdy, ýöne kakasy ony diňlemedi. Ol gahar bilen oňa gitmegi buýruk berdi, şonuň üçin Tara-da, aglap otagdan çykyp gitdi. Ol özüni nähili alyp barmalydygyny we kakasyny nädip köşeşdirmelidigini bilmedi.

Onuň köp soraglary jogapsyzlygyna galyppy. Başdan geçiren zatlaryna garamazdan, Tara öz otagynda ýene mawy gaýyşly kiçijik Mukaddes Kitaba elini uzatdy. Gözýaşlaryny süpürüp, ol Mukaddes Kitaby açdy-da, okamaga çalyşdy, ýöne kellesinde welin, kakasynyň gaharly sözleri ýaňlanyp durdy.

Kem – kemden gadymy sözler onuň ünsüni özüne çekdi-de, Hudaýyň söýgüsi bilen köşeşdirdi. Ol Mukaddes Kitaby okamaklyk bilen şeýle bir gümra bolupdy welin, wagtyň näçe bolanynam unudypdy, hatda kakasynyň otaga gireninem bilmändi. Ilki onuň ýüzüniň keşbine görä, özüniň kiçi gyzyna biderek gygyrandygy görnüp durdy. Ýöne ol onuň näme okaýandygyny görende welin, gazap atyna mündi.

“Sen mesihi! Indi men bilýärim, sen mesihi!” – diýip, ol gygyrdy.

“Kaka, men mesihi däl. Meniň üçin ýöne bir gyzykly zat. Sen maňa ynanmalysyň!”

“Meni aldama! Beýle bolsa, Mukaddes Kitaby okamak nämä gerek?”

“Haýyş edýäriň, kaka, maňa ynanaý, bu meniň ýöne bir okaýan kitabym. Meniň soňky döwürde köp zady öwrenýänimi sen bilýärsiň-ä”. Tara özünüň günäkär dældigine ony ynandyrjak bolup jan etdi, ýöne kakasy güýç bilen onuň ýüzüne urdy.

“Sen biziň maşgalamyza nädip beýle edip bildiň? Biz musulmanlar!” Tara ondan yza çekildi, ol kakasynyň uranyna ynanyş bilmedi. Onuň ýüzi agyrdy. Kakasy bolsa, onuň ýanyna baryp, ony ýene urdy.

“Biz musulman bolup doguldyk, musulman bolubam öleris. Sen bolsa, – sen indi meniň gyzym dälsiň!”

Taranyň aglaýanyny eşidip, nämä bolýandygyny bilmek üçin otaga onuň uly agasy ylgap geldi. “Seniň uýaň mesihi bolupdyr! Ol ruhy çopanyň ýanyna barypdyr, indi bolsa, men onuň Mukaddes Kitaby okap oturanyny görýäriň!”

Aýyplamany eşidende, Taranyň agasy-da gaharlanyp, onuň üstüne topuldy we kakasy bilen bilelikde ony ýenjip başladylar. Ol mawy Mukaddes Kitaby görüp, onuň tyllasow sahypalaryny gahar bilen gopardy. Taranyň kakasy kemer alyp, ony iki epledide, gazap bilen onuň ýüzüne hem arkasyna urdy. Tara bolsa, sandyrama bilen aglap, poluň üstünde ýygryldy.

“Kaka, bar zat uzaga gitmänkä, oňa seniň är tapmagyň gerek” – diýip, uly agasy gahardan hem güýç ulanmadan gyza-ryp durşuna aýtdy. Ahyrsoňy, iki erkek otagdan çykanda, kakasy tassyklaýjy äheňde başyny atdy.

“Emmanuel, Emmanuel”

Otagyň ortasynda aglap ýatyşyna Tara özünüň birinji dogasyny etdi: “Rebbim, kakam bilen agamyň nämä hakda gürrüň edýänlerini men bilemok. Men mesihi däl. Men musulman. Ýöne men şu wagt haýsy ýol bilen gitmelidigini bilemok. Ýalbarýaryň, maňa ýol görkez, menem şol ýol bilen gideýin”.

Doga edip bolandan soň, Tara köşeşdi-de, polda ýatan ýerinde uklap galdy. Birazajyk wagt geçenden soň, ol kimdir biriniň öz

kellesini galdyranyny we ýüzüni mylaýymlyk bilen sypalaýanyny duýdy. Ol ses eşitdi. Ol ses edil özüne tarap biri gelyän ýaly bolup eşidildi. Ses oňa: “Emmanuel, Emmanuel” – diýdi. Tara şobada ýerinden turdy-da, otagyň içine göz aýlady, emma otagyň içi boşdy. Ol birgeňsi düýşi ýadyna saldy – bu düýşdi ahyry, dogry dälmi? – soň ol şu wagt ikinji gezek eşiden täsin sözünü gaýtalamaga çalyşdy: “Emmanuel”.

Tara Eýranda özünde bolup geçen zatlary ýene ýatlap, krowatda ýatdy. “Bu nämäni aňladýarka?” – diýip, ol sesli pikir etdi. “Näme üçin men mydama şu sesi eşidýärkäm?”

Ol öz ýüzüne mylaýymlyk bilen elini degrende, agyrydan ýaña titröp gitdi. Ony ömründe kakasy urmandy, şonuň üçin Tara onuň gaharyna we zalymlygyna aňk boldy. Ol kakasy bilen hemişe ýakyndylar. Indi bolsa ol kakasy ikisiniň hiç haçan hem ýakyn bolmajakdyklaryny bilýärdi. Tara özüniň kejrlik bilen hakykaty gözlemegini dowam etdirmegiň aňsat bolmaýşy ýaly, kakasynada, öz gaharyny saklamak aňsat bolmaz.

Birnäçe gün geçenden soň, Taranyň kakasy gelip, gyzynyň ýanynda oturdy. Taranyň ýüzi urulmalardan soň entegem gökdi. Kakasynyň gözleri ýene gaýgylydy: “Tara, men seni şeýle edenime gaty gynanýaryn. Gyzy urmak ata utançdyr. Meniň seni ynýt看mak islemändigime sen düşünmelisiň. Men gören zadyma çydam edip bilmedim. Haýyş edýärim, meni bagyşla” – diýip, onuň kakasy aýtdy.

Tara kakasynyň mylaýym sözlerine asla ynanman gymyldaman oturdy. “Men wagtyň gelenini bilýärim, sen durmuşa çykmaly” – diýip, kakasy sözünü dowam etdirdi.

Tarany uranlaryndan soň agasynyň aýdan sözleri onuň ýadyndady. Ýöne ol bary – ýogy on altýaşyndady, şonuň üçin durmuşa çykmak islemeyärdi. “Kaka, men durmuşa çykardan entek gaty yaş. Men okuwymy gutarmak isleýärim”. Tara asuda gürlemeklige çalyşdy.

Onuň kakasy ýerinden turdy, onuň sesi gatyrap eşidildi: “Men saňa durmuşa çykmaň gowy boljakdygyny aýtdym. Men talap edýärim”.

Onuň sesi şeýle sowukdy welin, Tara sandyrap gidipdi, yöne ol beýle aňsat ýan bermek islemeýärdi. “Ýok, kaka, men islâmok. Men şeýle ýaş, men okuwymy gutarmak isleýärin. Men şertnama boýunça nikany islâmok, kaka. Kim ol? Onuň ady näme? Onuň dini ynamy nähili?”

Tara näme diýenine düşünişip ýetişmänkä, sözler onuň agzyndan uçup çykdy. Musulman gyzyň agzyndan bolgusyz sözler çykdy. Olaryň maşgalasy üçin diňe ýekeje din – yslam – bardy. Kakasy gaharlanyp ýene gygyrdy. “Onuň dini imanyny agzaňda, sen näme diýjek bolýarsyň? Bizde ýekeje din bar. Biz musulmanlar”. Ol Taranyň elinden berk tutup, ony ýakynragyna çekip, ýüzüne çişerildi-de: “Sen mesihi! Mesihi! Men muny anyk bilýärin!” – diýdi.

Tara özüni gorajak bolup, ýekeje söz aýdyp ýetişmänkä, ýene kakasynyň gaty şarpygyny duýdy. Kakasy öz gyzynyň mesihiligi kabul edenine, şonuň üçin muňa öz borjy hasaplaýşy ýaly garaýandygyna berk ynanyrdy.

Kakasy ýene Taranyň ýüzüne uran wagtynda otaga giren uýalarynyň biri gaty gorkudan ýaňa çirkin gygyrdy.

Ýakynynda duran maşgala agzalarynyň we hyzmatkärleriň ýalbarmalaryna garamazdan, Taranyň kakasy bilen agasy ony otagyna süýrüp saldylar-da, yzlaryndan gapyny ýapyp gulpladylar. Burça gysylyp we sowukdan ýaňa sandyrap durşuna Tara öz jany üçin howatyr etmäge özünde sebäbiň bardygyny bilýärdi.

Kakasy bilen agasy ony ellerine ilen zat– hrustal elektrik çyranýň şnury, şkafyň demir simi – bilen urdular. Soň olar otagdaky hemme zatlary – halyalary, krowady, egin – eşikleri, elektrik zatlary – çykaryp, koridora taşladylar. Elhenç sahna gutarandan soň, Tara gana boýanyp, ganyň akan ýerindäki gan üýşmeginiň içinde, indi özüniň boş otagynyň ortasynda ýatyrdy. Kakasy ga-pyny tarkyldadyp ýapmazynyň öň ýanynda: “Sen ýa-ha durmuşa çykarsyň, ýa-da ölersiň. Saýla. Eger sen mesihi bolsaň, onda bu şäherde saňa orun ýokdur. Ýöne sen durmuşa çyksaň, onda meniň gyzym bolarsyň. Ýogsa-da, bu ýerde ýalňyzlykda ölersiň” – diýdi.

Gaçyş

Tara sowuk daş poluň üstünde ýatdy. Ol kä huşuny ýitirýärdi, kä özüne gelyärdi. Hiç kime oňa kömek etmäge rugsat bermediler. Iýmitsiz hem medisina kömeksiz ol aklyna aýlanar diýip, maşgala pikir edýärdi. Üçülenji gün Tara oturyp bildi, ýöne onuň saçlary poluň üstünde gurap galan gan üýşmegine ýapyşypdy. Aljyraňňylyga düşen, gaýgylanan Tara nämäniň bolup geçenine düşünjek bolup durşuna özüniň ýaralaryna seredip çykdy. Onuň ýüregi bulandy. Ol Hudaýy gözlemekligeniň şunuň ýaly derejä alyp barýandygyny göz önüne-de getirmändi. Ýöne indi ol ýekeje zat, nädip halas bolmalydygy hakda pikir etdi. Ozal ol maşgalasyndan uzakda ýekeje gününem geçirip görenokdy, şonuň üçin indi näme etjegini bilmeýärdi, ýöne munuň ähmiýeti yokdy. Ol özüniň gaçmagynyň gerekdigini bilýärdi.

Ol öz eşiginden bir zadyň galan galmanyny görmek üçin zordan şkaýyň ýanyna baranda, Eýrana alyp giden sumkasyny olaryň alyp gitmändiklerini gördi. Sumkada egin – eşik, birazajyk pul, käbir şaý – sepler hem-de öz pasporty bardy. Tara her bir hereketinde agyrydan ýaňa ýüzüni çytyp, gana bulaşan eşigini çykardy. Geýnip bolandan soň bolsa, otagyň ortasynda durup, soňky gezek töweregine göz aýlady. Onuň medeniýetinde öýden gaçyp gitmeklik hem, edil mesihi bolmak ýaly erbet zatdy. Öz maşgalasynyň munuň ýaly kemsidilmäni hiç haçan bagyşlap bilmejekdigini ol bilýärdi. Eger häzir ony tutsalar, elbetde, öldürýärler.

Ol hasratly ýürek bilen öz ýatýan otagynyň penjiresinden çyk-dy-da, seresaplyk bilen töweregine garanjaklap, awtobus duralgasyna baryp ýetdi. Tara eglip bilmeýärdi, onuň hemme ýeri agyryardy. Ol gaýgydan ýaňa öler ýaly bolupdy. Ony hereket etmäge mejbur edýän zat, eger kakasy bilen agasy özüni tapsalar, olaryň etjek zatlaryndan gorkmaklykdy, şeýle hem, mesihilik Hudaýy hakda köp bilmäge teşnelikdi. Ol awtobus menziline baryp ýetende, şähere petek satyn aldy. Ol şähere birnäçe sagatlap ýöremelidi. Tara ol şäheri azajyk bilýärdi. Tara şol şäherde öz maşgalasy bilen birnäçe gezek bolupdy, şonuň üçin ol ýerde gören ýygnaýynda

gaçybatalga tapmagy planlaşdyrpydy. Oňa, elbetde, islendik mesihi kömek eder diýip, ol pikir edipdi.

Ýol uzakdy, adamlaram, gana bulaşan we ýüz – gözünde gögi bolan ýetginjek gyz hakda pyşyrdaşyardylar. Tara şäherde belli bolan maşgalanyň gözel gzydy. Ol ýolagçylaryň özi hakda näme pikir edýändiklerini bilýärdi, şonuň üçin kemsinmeden ejir çekýärdi. Bu hereket onuň üçin täze zatdy, şonuň üçin Hudaýa tarap dyrjaşmasy özüniň ýüz öwren zadyna degýär diýip pikir edýärdi. Ol töweregindäkileriň ünsli garaýyşlaryndan gaça durmak isleýärdi we olar özüni polisiýa alyp barmazlar diýip umyt edýärdi. Taranyň ýurdunda aýallaryň hukugy az, şol sebäbe görä-de, olary ýanlary erkeksiz gaty seýrek görülýärdi.

Awtobus ahyrsoňy şähere ýetdi. Tara derrew düşüp, mähellä goşulmaga dyrjaşdy, yöne onuň ýüzündäki gökleri we gan öymeleri sebäpli, beýle etmek aňsat bolmaýardy. Ol ýygnak binasyna baryp ýeten badyna, özüni birazrak tertibe salar diýip pikir edýärdi.

Ol ýygnak binasynyň ýanyna baranda, ony gapyda duran Gutulýş Goşunynyň ofiseri garşy aldy. Her neneň geň bolsa-da, ol Taranyň pikirini üýtgetmeklige çalyşdy we başga ýerden kömek soramagy maslahat berdi. “Siziň deregiňize men bolan bolsam, ýygnagyň lideri bilen ýekelikde galmazdym. Myş – myşlar ýaýraýar...” – diýip, ol aýtdy.

Tara aglamaga taýýardy. “Bu näme boldugy?” – diýip, ol sorady. “Men-ä, mesihiler – bu mesihiler diýip pikir edýärdim, siz bolsa, ýygnak meniň üçin däl diýýärsiňiz. Eýsem, men şunuň üçin öýden gaçdymmy?”

“Ýörün, meniň öýüme” – diýip, ol dostlukly aýtdy. “Men size kömek edip we gorap bilerin”.

Tara bu adamyň öýüne gitmekden heder eden bolsa-da, onuň başga alajy ýokdy. Tara onuň bilen höwessiz gitdi. Ol adamyň aýaly bilen iki sany ogly bar eken. Maşgaladakylaryň hemmesi oňa iki hepdä golaý gowy garadylar. Soň maşgalada gürrüňler başlandy. Ol adamyň aýaly ärine münkürlük edip, özleriniň ýaşajyk gelşiklije myhmany bilen söýgi oýnuny oýnamak isleýändir öýtdi. Ahyrsoňy, Tara çydaman, ol adamdan özüni nirädir bir ýere alyp gitmegi haýyş etdi. Ol oňa: “Siz başga şäherde maňa kömek

edäýjek adamy bilýänsiňiz. Meni şol ýere alyp gidiň, haýyş edýärim, men iş taparyn. Men siziň kömegiňize gaty uly hormat goýýaryn, ýöne maşgalaňyzda ýakymsyz ýagdaý döretmek islämok” – diýip ýalbardy.

“Men size kömek edip biljek adamy tanaýaryn. Ol siziň öz şäheriňizden” – diýip, Gutulyş Goşunyndan bolan adam aýtdy.

Onuň sözlerini eşidende, Tara gorkdy. Ol: “Bu gowy pikirdir diýip pikir edemok” – diýdi. “Kakam meniň nirededigimi bilenok, men onuň bilmeginem islämok”.

“Biyňjalyk bolmaň. Men ol adamy tanaýaryn. Ol size kömek eder” – diýip, ol adam Tarany ynandyrdy.

Ýüz öwrülen aga

Tara başga saýlawy bolmandygy üçin şol adam bilen duşuşmaga razy boldy. Ýöne Tara ony birinji gezek görende, ol bellenen ýerde garaşyp durdy. Tara ony görende, tas huşundan gidipdi. “Bu meniň kakam! Siz meni aldadyňyz!” – diýip, ol gygurdy.

“Ýok, ol seniň kakaň däl. Men muny anyk bilýärim. Bar, onuň bilen tanyş” – diýip, ol adam aýtdy.

Tara bu adamyň özüniň hiç haçan görmedik agasydygyny bilende, aňryýany bilen haýran galdy. Ol Taranyň kakasyna juda meňzeşdi. “Näme üçin kakam bize siz hakda hiç haçan hiç zat diýmedikä?” – diýip, Tara ondan sorady.

“Men 1952-nji ýylda, Şerigat kanunlary girizilmезinden öň, mesihiligi kabul etdim” – diýip, agasy oňa ýurtda yslam kanunçylygynyň kabul edilişi hakda gürrüň berdi. “Ol wagtlarda kanun boýunça islendik dini kabul edip bolýardy, ýöne jemgyýet muny eýýäm ýazgarýardy. Seniň kakaň meni ret etdi. Şondan bäri men bu ýerde ruhy çopan bolup işleýärim. Indi men seni bu ýere Hudaýyň iberendigine düşüňärim. Alada etme, men seniň aladaňy ederin. Sen meniň gyzym bolarsyň”.

Tara köşeşdi. Onda umyt şöhlejigi peýda boldy: belki, ol bu ýerde ýerleşip, iş tapyp hem okuwyny dowam etdirip biler.

Tara tizara öz agasynyň juda sahy adamdygyna düşündi. Tara ony gowy görýärdi hem oňa guwanýardy. Ol Tara bilen mesihilik

hakda sagatlap gürrüň edýärdi we onuň ähli soraglaryna jogap berýärdi. Ol hatda oňa “*Emmanueliň*” nämäni aňladýandygyny-da düşündirdi. Agasynyň öýünde mesihiligi öwrenip, iki aý ýaşandan soň, Tara indi Isanyň Kimdigine, dogrudanam, düşüňändigini duýdy we doga edip, Hudaýdan öz günäleriniň hemmesini bagyşlamagyny sorady hem-de ýüregini Hudaýa berdi.

Tara Hudaýy gözledi we Ony tapdy.

Doganoglanlaryndan biri agasyny görmäge gelende, ol Tarany tanaýan ýaly bolup görnende, kynçylyklar ýene başlandy.

“Ýok-la. Bu yöne bir meniň bilen görüşmäge gelen tanyşlaryň biri” – diýip, agasy ony ynandyrdy.

Ýöne onuň sözleri doganoglanyny ynandyrmady, şonuň üçin ol öýüne gaýdyp gelende, Taranyň kakasyna jaň edip, doganyň öýünde gören gyzynyň Tara bolmagynyň mümkindigini aýtdy.

Bary – ýogy birnäçe gün geçenden soň, Tara agasynyň aşhanasynda işläp durka, beýleki otagdaky çalt yöreyän aýak seslerini eşidýär. Tara ol ýere howlugyp barjak bolanda, ellerini bulap, aşhana tarap uçup gelyän agasy bilen tas çaknyşypdy. “Bu seniň kakaň. Ol şu ýere gelyär. Sen häziriň özünde gitmelisiň! Gaç! Şäheriň daşyndaky ferma meniň dostlarymyň ýanyna, saňa aýdan ýerime gaç. Ine, pul, indi bolsa *gaç*. Özüňem gaýgy etme, men seniň kakaňa hiç zadam aýtmaryn. Men birnäçe günden soň, seni görmäge bararyn”.

Taranyň kakasy bilen agasy esasy girelgeden eýýäm girenlerinde, Tara yz tarapky gapydan çykyp gaçypdy. Onuň oýlanyp durmaga wagty ýokdy, ol gaçyp barýardy, özem başardygyça tiz ylgap barýardy. Ol jübüsünde agasynyň özüne beren we şuňa meňzeş ýagdaý bolayan wagtynda peýdalanar ýaly, mydama ýanynda göterip ýörmelidigini aýdan salgysyny tapdy.

Demi – demine ýetmän, ýüreginde agyry duýup barşyna, Tara ahyrsoňy esasy köçä çykyp, ylgawyny haýallatdy. Ol şübhe döretmek islemeýärdi. Taksini saklap, ol oňa girdi-de, oturgyja ýykylyp gözlerini ýumdy. Ol tötänden edinen agasynyň öýünde bary – ýogy iki aý ýaşap, ýene-de gaçyp barýanyna ynanmady. Tiz ylgany üçin ýüregi gursagyndan çykjak ýaly bolan bolsa-da, Tara özünü birgeňsi rahatlygyň gurşaýanyny duýýar. Ol öz kakasy

we agasy üçin doga etdi we kakasynyň öz doganyňa köp görgi görkezmezligi üçin doga etdi.

Şäherde hemme zat köşeşýänçä, Tara fermada on günläp ýaşady. Ahyrsoňy, agasy ony görmäge geldi. Şonda Tara onuň bilen öýüne gaýdyp gitmek isledi. Ýöne ol agasynyň ýüz keşbini görende, ýüregi ýarylan ýaly boldy. “Aga, näme boldy?” – diýip, ol ondan sorady.

“Tara, sen bilýärsiňmi, seniň şu iki aýda meniň öýümde ýaşanyňa begenýäriň” – diýip, ol Taradan gözünü aýyrman gürlledi. Hudaý maňa özümiň şeýle islän gyzymy – ganybir hem ruhybir gyzy berenini duýdum, ýöne sen meniň bilen gaýdyp gidip bilmeýärsiň. Bu juda howply. Muny saňa aýtmaly bolýandygyma men gaty gynanýaryn, ýöne kakaň munuň özi hem bütin maşgala üçin abraýyň işidigini aýtdy.

Tara agasynyň hakykaty aýdýanyny bilýärdi. Ol kakasy bilen öz agasynyň özüni gözlemegini hiç haçan hem bes etdirmejekdiklerini bilýärdi. Özüni tapan ýagdaýlarynda hem, bolaýjak zada şübhelenmeýärdi. Ol özüne bolan nebsagyryjylygyň öz aklyny garaňkyradyp barýanyny duýdy, ýöne agasynyň gözlerinde gören gaýgysy onuň ýüregini paralady-da, oňa öz duýgularyndan ünsüni sowmaga we onuň agyrysyna düşünmäge kömek etdi.

“Aga, haýyş edýäriň, gaýgy etme” – diýip, Tara onuň elini berk gysyp aýtdy. “Gaýtam, saňa munça kynçylyklary berenim üçin men senden öňüň soramaly. Men özümi Hudaýyň seniň ýanyňa alyp gelenine şeýle minnetdar. Sen meniň gözlän soraglaryma jogap berdiň, şonuň üçin indi men hemişekilerimden gaty rahat. Munuň üçin men seniň eden bu ýagşylygyň astyndan hiç haçanam çykyp bilmerin”.

Olaryň aýrylyşmasy gaýgyly boldy. Tara ýene-de täze öýe göçmäge taýýarlandy. Agasy başga şäherde, öz öýünden uzak bolan ýerdäki maşgalada onuň ýaşamagy barada gürrüňleşdi. Aýrylyşan wagtynda, Tara özüniň biynjalygyny agasyndan gizlemäge çalyşdy. Ýöne kalbynda ol haçanam bolsa, gaçmagyny bes etdirip biljek bilmejegi hakda pikir etdi.

Täze öýde ruhy çopan, onuň aýaly we üç ogly Tarany gujak açyp garşy aldylar. Oglanlar Tarany edil özleriniň täze gyz dogany

ýaly kabul etdiler. Iň uly ogul Rubin, aýratynam, Taranyň batyrlygyna guwany.

Tarany kakasynyň we erkek doganlarynyň ýadawsyz gözleglerinden goramak üçin täze maşgala ondan wagtynyň köp bölegini öz otagynda geçirmegini haýyş etdi. Ol günuzyn, biri geläýse, aňsamam öz otagynda bolýardy (adamlar her gün diýen ýaly gelyärdiler, sebäbi maşgalabaşy ruhy çopandy).

Taranyň otagy ikä bölünendi. Bir böleginde ol ýatýardy, ikinjisinde bolsa, oturýardy we okaýardy. Onuň otagyňyň iki bölegi-de, onuň önüp ösen öz otagyndan kiçidi. Tara ynam edip boljak maşgalada ýaşaýany üçin ýeňillik duýýardy, ýöne terkidünýälik onuň erkini elinden alýardy. Ol özüniň muňa çydam edip bilmejekdigini bilýärdi.

“Haýyş edýärim, maňa otagdan çykмага rugsat ediň” – diýip, bir gün irden Tara haýyş etdi. “Siziň meni gorajak bolýanyňyzy bilýärim, ýöne men özümi tussag ýaly duýýaryn. Munuň ýaly ýaşamak mümkin däl”.

Ruhy çopan Tarada islän ýerine gitmäge mümkinçiligiň bolmagyny isleýärdi, ýöne ol ony kakasy bilen doganynyň entegem gözläp ýörendiklerini bilýärdi. Olar şähre aýlanyp, Tara barada soradylar we özläriniň ony öldürme niýetleriniň bardygyny aýdýardylar.

“Tara, ýene birazajyk sabyr et, soň biz seni goýbereris. Seniň bähbidiň üçin şeýle edilyär” – diýip, ol oňa aýtdy.

Tara özünde saýlawyň yokdugyny bilýärdi. Eger ony şäherde göräýseler, onda ol diňe özüni däl, eýsem, ony kabul eden maşgalanam howp astyna salýardy. Ol bu wagty peýdaly ulanmaga çalyşdy: okady, öwrendi, ýöne köp günlerini aglap geçirdi. Özüniň kiçijik otagy bütin ýyllap onuň öýi boldy.

Ahyrsoňy, bir gün aňsam ruhy çopan ýygnaga täze kätibiň gerekdigini aýdanyny eşitdi. Ertesi gün ol Taranyň otagyna girende, Tara ondan şol işi özüne bermegini ýalbaryp sorady. “Haýyş edýärim, ruhy çopan! Meni şol işe alyň. Men öýde oturan wagtymyň dowamynda siziň wagyzlaryňyzy hat ýazýan maşynda ýazdym. Men bu işiň hötdesinden geljegimi bilýärim. Men bu ýerde

eýýäm bir ýyldan bäri bolýaryn. Elbetde, kakam bilen doganlarym gidendirler” – diýip, ol haýyş etdi.

Ruhy çopan oňa daşary çykмага rugsat bermegi gaty bir islâp baranokdy, ýöne Tarany mydama öýde saklap bilmejekdiginem bilýärdi. Ol uly ruhy çopandan şol işe Tara ynanmaga razylyk berjek bermejekdigini sorap görmäge razy boldy.

Indiki hepdede Tara ýygnagyň kätibi boldy. “Tara, örän ünsli gulak as” – diýip, ruhy çopan oňa düşündiriş geçdi. “Sen meniň başga şäherden gelen ýegenim. Haýyş edýärim, meni “ruhy çopan” diýip atlandyrma. Şu pursatdan başlap, sen meni “daýy” diýip atlandyrarsyň, men bolsa saňa “Rebeka” diýerin. Özün hakda hiç kime hiç zat gürrüň berme. Sen düşünýärsiňmi?”

Tara diňe bir düşünmän, eýsem, şat hem boldy.

Tara özüniň täze işinde üstünlik gazandy. Ol iňlis dilini öwrendide, uly ruha çopana, iňlis adamsyna, derrew ýarady. Oňa ýygnagyň maddy işleri bilen meşgullanmagy tabşyrdylar. Ol hatda ýekşenbe mekdebinde wagyz edibem başlady.

Taranyň taryhyny bilen uly ruhy çopan oňa mesihiligi gizlinlikde kabul eden musulmanlar bilen ýekelikde duşuşmaga rugsat berdi.

Tara bu işiň öz ruhy çopançylyk işiniň düýp teýkary boljakdygyny duýdy we häzirki täze imana gelenleriň çeken kynçylyklary ýaly kynçylyklary başdan geçirmäge özüne rugsat edeni, özüniň adatdan daşary taryhynyň olary ruhlandyryandygy üçin Hudaýa minnetdarlyk bildirdi.

Taranyň islâp başlanyna alty aý geçenden soň, ony gizlinlikde podwalda suwda çokundyrýdylar. Oňa diňe özüni kabul eden maşgalasy, uly ruhy çopan we kakasynyň dogany bolan agasy gatnaşdy.

Wagyz etme yhlasy

Tara özüniň täze maşgalasynda iki ýyl ýaşady. Ol on sekiz ýaşady, sonuň üçin hem, gidip wagyz etmek isledi.

Ol özüniň kätiplik işinden göwnühoşdy, ýöne Hoş Habary wagyz etmäge dyrjaşýardy. Missiýanyň işiniň köpüsi mesihilik maşgalasynda doglanlardy, ýöne Tara öňki musulman hökmünde

musulmanlar bilen gürleşip bilýärdi. Taranyň özi kakasynyň hem erkek doganlarynyň wagşyçylykly urgularyny özi çekip görüpdi, maşgalasy ony kowupdy, yzarlamalara sezewar edipdi. Onda başgalar bilen paýlaşara zady bardy, şonuň üçin ol adamlaryň özüni diňlejekdiklerini bilýärdi.

“Haýys edýärin, Rubin! Maňa özüň bilen gitmäge rugsat et” – diýip, Tara bir gün Rubin, ruhy çopanyň uly ogly Hoş Habary wagyz etmäge gitjek bolup durka haýys etdi.

“Ýok, Tara” – diýip, Rubin aýtdy. Ol Tarany äkitmekden boýun towlamak islemeýärdi, sebäbi ol nähili yhlas bilen adamlary mesihilik ynamyna gönükdirmek, olary mesihilige getirmek isleýändigini bilýärdi. “Bu juda howply. Seniň gürrüniň kimdir biriniň göwnüne degmegi, göwnüne deglen adamyň hem, hökümete arz etmegi mümkin. Meni tussag etmekleri mümkin, emma seni tutaýsalar welin, onda gürrüňsiz öldürerler”.

Rubin Tarany edil öz uýasy ýaly gowy görýärdi, şonuň üçin ony howp astyna salyp biljek däldi. Ýöne ol özi bilen gitjek bolup, Taranyň bir ýeri depip durjagyny bilýärdi – ol mamla bolubam çykdy. Onuň delilnamalary eýýäm taýýardy.

“Rubin, meniň howpsuzlygymmy ýa-da seniň ýüregini açyp biljek janlaryň wajypmy?” – diýip, ol sorady.

Rubin özüniň ýeňlişini boýun aldy, şonuň üçin Tara onuň bilen gidip başlady, ol hem Tara Hoş Habary wagyz etme sungatyny öwretdi.

Ýene iki ýyl hiç hili kynçylyksyz geçdi. Tara özüniň ruhy çopanyň ýegeni hökmündäki täze durmuşyna öwrenişipdi we öz okuwynyň bir bölegini kollejde gutarypdy. Ol, şeýle hem, özi üçin täze rol tapdy – ol öňki musulmanlar hem industlar üçin gizlin suwda çokundyrmany gurnady. Bu – uzak etraplardaky adamlary mesihilige getirmeklik – onuň we Rubiniň işiniň netijesidi. Tara, şeýle hem, sowat öwretme programmasyny hem-de çagalaryň arasynda Hoş Habary wagyz etmäni gurnamaga kömek etdi.

Tara mydama hüşgär boldy, ýöne köp wagt geçipdi, şonuň üçin ol, ahyrsoňy, kakasy hem erkek doganlary tarapdan öz janyna hiç zadyň howp salmaýanyny duýdy. Ýygnagyň birnäçe agzalary onuň ruhy çopanyň ýegenidigine ynanmaýardylar hem-de onuň ösýän

täsirine göripçilik edýärdiler. Ýöne ol bu kynçylygyň hötdesinden gelýärdi. Ýöne aýdyň ýekşenbe günleriň birinde Taranyň hötdesinden gelip bilmejek kynçylygy oňa ýygnak binasynyň ýanynda, onuň gapysyndan çykanda garaşyp durdy.

Ýene gaçýar

Tara ony derrew tanady. Ol Taranyň doganoglanydy. Ýaş ýigit göni özüne seredende, ýöne Tara ony tanamaýan kişi bolup, onuň deňinden geçende, Taranyň bedeniniň her bir muskuly dartgynlaşdy.

“Duruň! Men siziň bilen gepleşmek isleýärim” – diýip, ol Taranyň yzyndan gygyrdy.

Sesiniň äheňinden Tara onuň özüni tananyňa ynamly däldigine düşündi. Ol öýünde eýýäm dört ýyldan bäri bolmandy, özam juda üýtgäpdi. Tara eşitmediksirän boldy-da, ýoluny dowam etdirdi. Soň ol hemme zatdan beter gorkýan sözünü eşitdi.

“Tara!”

Tara yzyna öwrülip, mylakatlylyk bilen jogap berdi: “Salam. Siz maňa ýüzlenýärsiňizmi? Meniň adym Rebeka. Men sizi tanamak öýdýärim. Meni bagyşlaweriň, men gaty howlугýaryn”.

Ýüzüniň keşbi Tarany satmady-da, özüniň sesi satdy. Ol öz doganoglanynyň gözleýän zadyny tapanyny bildi. Indi birnäçe sagatdan soň, bu ýerde onuň kakasy bilen dogany peýda bolar. Ol adamlaryň içinden gözden ýitmäge çalşyp, howlukmaçlyk bilen ýoluny dowam etdirende, ony dowul gaplap aldy. Onuň ýüregi şeýle gürsüldegi welin, Tara ýüregi gursagyndan çykar öýtdi.

Adamy köp bolan köçeleriň birinde Tara taksi tutdy. “Aeroporta” – diýip, ol taksiçä aýtdy. Onuň sumkasynda puly bardy, ýöne ol nirä gaçjagyny bilmeýärdi. Ýene-de onda saýlaw ýokdy. Ol diňe kakasy bilen dogany özüni tapmanka gaçmak isledi. Aeroportda ol daşary ýurda uçýan uçarlaryň uçuş tertibine howlukmaç göz gezdirdi-de, nirä uçjagyny çykgynsyzlyk bilen saýlamaga çalyşdy. Ol ýurduň gündogar bölegindäki şäherleriň birine uçdy. Ol şol ýerde hiç bolmanda wagtlaýynça howpsuzlykda bolaryn diýip pikir etdi. Uçar ýere gonandan we aeroportda uzaga çeken, agyr gijäni geçirenden soň, onuň nirä gitjekdigi kellesine-de gelenokdy.

Özüni kabul eden maşgalasy biynjalyk bolmaz ýaly, ol Rubine jaň etdi. Soň öz pikirleri hem ýatlamalary bilen ýekelikde oturyp, köşeşmäge çalyşdy we ümsümjekden doga etdi. Ol Hudaýdan: “Näme üçin, Hudaý?” – diýip sorama islegine garşy çykdy. Ol gaçgagyň durmuşynda ýaşamakdan ýadady, şonuň üçin haçan hem bolsa bir wagt özüni howpsuzlykda duýjak, duýmajakdygy, hemişelik ýaşaýan ýeriniň boljakdygy, ýa bolmajakdygy hakda pikir etdi.

Ertesi gün fiziki hem emosional taýdan gynalan Tara özüni kabul eden maşgala dolanyp geldi. Ol özüni günäkär duýdy. Olar ony şeýle söýdüler, onuň aladasyny etdiler, oňa kömek berdiler. Olar özlerini we mesihilik ýygnagyny töwekgelçilige duçar etdiler. Rubin oňa ol ýurtdan gidip biler ýaly, onuň üçin wiza almaga çalyşýandygyny aýtdy. Tara onuň hiç zady oňarmazlygynyň mümkinliginden howatyr etdi, ýöne barybir gitjekdigi hakda pikir edende, birazrak rahatlandy. Başga ýurtda ony öz dostlaryna birgiden birahatlyk berýändigini baradaky pikir ony gynamaz. Diňe bir dostlaryna-da däl. Eger özüni tutsalar, onda döwletiň bu ýagdaýy Päkistandaky bütin mesihilik jemgyýetine uly dawa turuzmak üçin ulanmagynyň mümkindigini Tara bilýärdi.

Tara, eger birazrak wagtlyk gizlense, özüniň howpsuzlykda boljakdygyny bilýärdi. Ýöne Taranyň ruhy çopanyň maşgalasyndan munça ünsi alýandygyna görüpçilik edýän iki sany ýygnak agzasy bu işi özleriniň ellerine alma kararyna geldiler. Olar Päkistanyň gözleg geçiriji gullugyna jaň edip, bir ýaş aýalyň işjeňlik bilen Hoş Habary wagyz edýändigini aýtdylar.

Dinden çykan

Tarany gözleg geçiriji gulluga çagyrdylar-da, ol ýerde oňa özüniň üstünden iş açjakdyklaryny we berlen habaryň dogrudygyny ýa dældigini barlamak üçin maglumat ýygnajakdyklaryny aýtdylar. Agentler, şeýle hem, onuň maşgalasy bilen habarlaşmak islediler. Tara ýygnak agzalarynyň biriniň özüni satany üçin şeýle köp gezek gaçmaly, özüni halas etmeli bolandygyna ynanyp bilmedi. Ol ýygnaga gelýän adamlaryň köpüsiniň gowy adamlardygyny we

oňa öz geçmişini gizlemelidigini bilýärdiler. Ýöne oňa ýamanlyk etmek üçin ýekeje adam ýeterlikdi. Bu wagt ol özüniň edil suwuň aşaky akymy alyp barýan we şeýle aşaga çekýän ýaly, özüni hiç haçan çykyp bilmejek ýaly duýdy.

Tara Hudaýdan özüni ýene bir gezek halas etmegini sorady. Ol “Emmanuel” sözünü ýadyna saldy. Ol bu sözüň nämäni aňladýandygyny, Hudaýyň özi bilendigini, şu pikiriň ýeterlikdigini bilýärdi. Eger Hudaý kiti Ýunusy kenara tükürmäge mejbur eden bolsa, onda Tarany-da razwedkanyň penjesinden soguryp alyp biljekdigine ol ynanýardy.

Ýöne bu aňsat däl. Razwedka Taranyň pasportyny elinden aldy we sorag etmesini hem-de resmi kagyzlary doldurmagyny dowam etdirdi. Onuň ýanynda mydama Rubin bardy. Ol Taranyň öz doganydygyna olary ynanýrmaga çalyşýardy, ýöne olar ynanmadylar. Pasportdaky familiýalar dürlüdi. Taranyň pasportynda özüniň musulmandygy hem görkezilendi. Ony mesihi maşgala bilen näme baglanyşdyrýarka?

Tara türmede gözegçilik astynda uzyn gününü geçireninden soň, oňa öýüne gaýtмага rugsat berdiler, ýöne onuň şäherden çykmalý dældigini duýdurdylar. Oňa özüni ýene çagyryjakdyklaryny aýtdylar. Tara özüne goltgy berer ýaly, Hudaýdan nähili hem bolsa bir alamat gerekdi. Indi onuň pasportam yokdy, tizara razwedka onuň öz maşgalasy bilenem habarlaşýardy – şonda onuň soňy gelýärdi. Käwagt ol özüni öldürmek üçin kakasynyň nähili usuly saýlajakdygy hakda pikirlenýärdi.

Ol razwedkanyň binasyndan çykanda, ofiserleriň biri Tara birnäçe söz pyşyrdady. Ol Taranyň maşgalasyny bilýän eken, ýöne ol Tara bilen onuň howp astyndadygyny bileni üçin gürleşipdir. “Tara, maňa gulak as” – diýip, ol aýtdy. “Men seniň doganoglanlaryň biriniň dosty. Men seniň kimdigiňi bilýärin.

Sen mümkin boldugyça ýurtdan tiz gitmelisiň. Diňe sen howp astynda dälisiň”.

Tara haýran galdy, şol bir wagtyň özünde-de, ýeňillik duýdy. Ofiseriň ony tussag etmändiginiň özi bir gudratdy. Ol diňe bir Taranyň syry saklamak bilen çäklenmän, eýsem, oňa näme etmegiň

zerurdygynam aýtdy. Ol Päkistandan gitmeli. Ýöne nädip? Onuň pasporty ýok. Pasporty bolayanda-da, nire gitsin?

Rubin derrew onuň üçin wiza aljak bolup, ol içlihanadan beýlekisine aýlanyp başlady. Oňa mydama wiza bermekden yüz öwürdiler. Ilçihanalarda Tara maliýe taýdan kömek edip biläýjek tanyşlarynyň ýa-da garyndaşlarynyň bolmalydygyny aýdýardylar. Ahyrsoňy, ýakyngündogar ýurtlarynyň biri mün dollara oňa üç aýlyk wiza bermäge razy boldy. Tara başga bir musulman döwlete barýanyna gaty bir begenip durmady, ýöne onda ýene-de saýlaw ýokdy. Ol puly tölän günü özüni tussag etjek bolup, razwedkanyň order taýýarlaýandygyny bildi. Agentler onuň öňki musulmanlar üçin suwda çokundymalary gurnandygyny, onuň özüniň mesihiligi kabul edendigini bilipdirler. Ony “dinden çykan” diýip atlandyrdylar. Tara öz ene – atasynyň hem aýyplaýjy arzany ýazandyklaryny, onuň mesihiligi kabul edenini tassyklandyklaryny-da, şonuň üçin yslamyň kanunlaryna laýyklykda ony asmagy teklip edýändiklerini-de bildi.

Tara doly çykgynsyzlykda uzak günläp öz otagyndan çykmady. Ol maşgalasynyň özüni tutup öldürerine garaşýardy. Iň erbedide, olaryň Taranyň täze maşgalasynyň agzalaryny-da öldürmekleri mümkindi. Onuň edýän dogalary gysgaldy, ýöne ol Hudaýdan özüni terk etmezligi, ylaýta-da, özüne dar agajynyň garaşýan wagtynda, özüniň Emmanueli bolmagyny dileýärdi.

“Hudaýda seniň üçin iş bar”

Tara umydyňy ýitirdi. Rubin bolsa, oňa täze pasport bilen wiza üçin onuň şahsyýetini tassyklaýan dokument tapmaga dyrjaşýardy. Ol Tarany saçyny gysgajyk gyrkmaga we gara äýnekli surata düşmäge yrdy-da, oňa özüniň örän syrkawdygyny, şol sebäpdenem, döwlet edarasyna dokumentleri almaga gelip bilmeyändigini tassyklaýan galp dokument alyp berdi. Ýekşenbede, 1996-njy ýyldaky Pesah baýramy gününde Rubin Taranyň otagyna girdi. Onda gowy habar bardy: “Tara, sende ýurtdan çykar ýaly dokumentleriň hemmesi bar. Pesahyň gutly bolsun!”

“Men muña ynanyp bilemok” – diýip, ol şadyýan ýylgyryş bilen jogap berdi. “Sen muny nädip başaryp bildiň? Bu saňa näçä düşdi?”

“Munuň ähmiýeti ýok” – diýip, Rubin göwnühoş ýylgyryş bilen jogap berdi. “Men saňa Hudaýyň kömek etjegini aýdypdym. Ol seni razwedkanyň penjesine düşmegiň üçin beýle uzaga alyp gelmedi. Hudaýda seniň üçin iş bar, aýratynam, eger seniň çeken kynçylyklaryň hemmesine üns bersek şeýledir”. Onuň öwşün atyp duran ýylgyryş özüniň şol “kynçylyklaryň” bir bölegi bolup durýandygyna şatdygyny tassyklaýardy.

Tarany onuň wepalylygy hem durnuklylygy tolgundyrdy. Rubin onuň üçin dogandan-da ýokarydy, ol betbagtçylykda onuň dosty bolupdy we oňa hiç haçanam ýamanlyk etmändi. Şeýle pikir edip otyrka, Tara ýene gaýgylandy. Ol özüniň mesihi maşgalasy bilen aýrylyşanyna, özüniň gatnaşýan ýygnak programmalaryny terk edýänine gynandy.

“Mende ýene bir haýyş bar” – diýip, Tara gitmeziniň ön ýanynda aýtdy. “Men özümiziň täze imana gelenler üçin planlaşdyran suwda çokundurmamyza gatnaşmak isleýärim.”

Rubin boýun towlamak isledi, ýöne, hakykatyny aýtsak, ol Tara bilen jedelleşmekden gaty ýadapdy. Ol ahyrsoňunda barybir kimiň yeňýändigini bilýärdi.

“Elbetde” – diýip, ol ýylgyryp aýtdy. “Ýöne mundan soň derrew sen gitmelisiň”.

Ertesi gün aňşam Tara gizlin suwda çokundurylma gatnaşdy. Ol täze imana gelenleriň altysynam tanaýardy. Olaryň her biri-de Taranyň adatdan daşary taryhyny bilýärdi. Tara olara ynanmagyň bolýandygyny bilýärdi. Olaryň hemmesi bir gämidedi.

Olaryň käbirleri Päkistandandy, ýöne köpüsi daşary ýurtlardandy. Biri Hytaýdandy, ýene biri Owganystandandy, beýleki ikisi bolsa, Eýran bilen Yrakdandy. Adatça başga ýurtdan bolan täze imana gelenler Päkistanyň üsti bilen syýahat edýärdiler.

Tara özüne Hudaýyň nädip ygtyýar edenine haýran galdy. Ol öz watanyny imany sebäpli terk edýär, başgalar bolsa, onuň ýurduna gelip, bu ýerde iman tapdylar. Onuň ýygnagyndaky mesihileriň köpüsi, şol sanda onuň ýygnanyşygynyň agzalary-da,

näme bolýanyny bilmeýärdiler. Özüniň şahsy howpsuzlygynyň aladasyny şeýle edýän adamlara ynanmak kyn bolýardy.

Ýene haýynlyk

Tara Päkistandaky kynçylyklaryndan dynypdy, ýöne oňa başga synaglar garaşýardy. Ol birnäçe wagtlyk öz maşgalasynyň yzarlamaşyndan azat boldy, ýöne oňa özüni bildirmezlik üçin gaty seresap bolmak gerekdi. Ony yslam polisiýasy islendik wagtda tussag edip, Päkistana goýberip bilýärdi. Eger ony haçan hem bolsa bir wagt Päkistana goýberseler, göni kakasynyň eline berýärler şonda onuň bar ykbaly çözülyär.

Durmuş oňa ýene bir kynçylygy taýýarlady. Musulman dünýäsinde aýallar 25 ýaşa çenli durmuşa çykmasalar, onda olary loly hasaplanylýar-da, adatyça ony tussag edýärler, gaýtadan terbiýeleýärler we oňa är tapyp berýärler. Tarada durmuşa çykma islegi ýokdy, ylaýta-da, durmuşy düýbünden ýola goýulman wagtynda, şeýle islegi ýokdy.

Elbetde, ol özüniň durmuşa çykmasyny musulman hökümetiniň guramagyny islemeýärdi. Munuň üstesine-de, ony kabul eden maşgalanyň goldawy ýokdy, wizanam üç aýlyk beripdiler.

Ol eger mydama özüniň nähili ýagdaýa düşendigi hakda pikirlenip ýörse, onda öz umudyny weýran etjekdigine tiz düşüdi.

“Men hemme zady ýitirdim, ýöne Hudaýy gazandym. Men az ýitirdim, ýöne şeýle köp tapdym. Emmanuel – Hudaý meniň bilen. Kim maňa garşy bolup biler? Men bütin ömrüme ýitirip biläýjek zatlarymdan köp zat aldym. Emmanuel – Hudaý meniň bilen” – diýip, ol öz ýanyndan pikir etdi. Bu sözler onuň dogasy, ýagny ony ýene bir gezek dowzaha alyp giden we dowzahdan halas eden dogasy boldy...

Rubin Taranyň özi üçin täze bolan ýurdunda ýygnagyň kätibi bolup işläp gazanç etmegi barada gürleşdi, ýöne gazanjy iýmite zordan ýetýärdi. Günün galan böleginde ol aýaly Mesihe garanda, moda hem ýuwelir şaý – sepleri hakda köpräk gürrüň edýän ruhy çopanyň maşgalasy üçin nahar taýýarlaýardy. Tara: “Eýsem, şunuň ýaly iman üçin janyma töwekgelçilik edipdimmi?” – diýip pikir

etdi. Ony ýene biynjalyk gurşap aldy. Ol depressiýa bilen göreşdi. Onuň kalbyna bolsa, lapykeçlik, çykgynsyzlyk ogryn girdi.

Ahырsoňy ol başga – eşik dizaýneriniň ýanynda – iş tapdy. Şonuň üçin indi Tarada bu ýurtta üç ýyllap ýaşamaga hukuk alar ýaly rugsatnamasy bardy. Bir mesele çözüldi, ýöne ondan-da ulusy öňdedi.

Tara muny bilmeýän bolsa-da, şol wagtda onuň täze dostlarynyň biri, Päkistanyň “Mesihilik žurnalynda” işleýän bir erkek kişidi. Öz özüniň Päkistandaky tanyşlaryndan Taranyň öz aýdýan adamy dældigini bilýär. “Taryh” çekip almak isläp, ol bir gezek ýygnakdaky ýygnanyşykdan soň, Taranyň ýanyna bardy. “Tara, saňa bu ýat ýurtta kyn-a düşýändir. Seniň bu ýerde maşgalaň ýok, dilem bileňok. Biziň öýümize gel, naharlanarys, gürleşeris. Gel, biz saňa kömek edeli.”

Tararazy boldy. “*Dost edinseň gowý bolýar*” – diýip, ol pikir etdi.

Onuň ilkinji gezekler gelen wagtynda, reportýor öz sözünde durdy. Ol Tarany we onuň ýaşyndaky başga-da birnäçe mesihini öz öýüne nahara we gürründeşlige çagyrdy. Ýöne soň reportýor gitdigiçe – onuň geçmişi barada takyk, jikme – jik – soraglary köp berip başlady.

“Sizden haýyş edýärim, men özüm hakda gürlemek islämok” – diýip, ol özüniň täze dostunyň göwnüne degmejek bolup, mylatatly jogap berdi. Ol Tarany indiki gezek çagylanda, ol gelmekden boýun towlady.

Reportýor aňsatlyk bilen ýan bermejek bolup, ertesi gün Tara jaň etdi. “Tara, men siziň maddy kynçylyklaryňyzyň bardygyny bilýärim, şonuň üçin dostum bilen men, hakykatdanam, size kömek etmek isleýäris. Haýyş edýärim, biziň ýanymyza gel-de, biziň bilen kynçylyklaryňy paýlaş, biz seniň üçin pul taparys. Biz seniň dostlaryň. Sen bize ynanyp bilersiň” – diýip, ol aýtdy.

Tara höwessizrazy boldy. Şol wagtda onuň durmuşynda bolup geçen zatlary bilýän ýeke – täk mesihiler onuň Päkistandaky özüni kabul eden maşgalasydy. Tara örän seresapdy, şonuň üçin özüniň kimdigini hiç kime aýtmandy. Özüniň kimdigi baradaky syry saklamaklyk ýaşayşyň we ölümiň işidi.

Bir aý geçenden soň, Tara başga reportýorlar bilen duşuşdy. Her gezekki onuň bilen gürleşen adamlar oňa nebisleri agyryrdy-da, oňa kömek etmek üçin elinde gelenini etmeklige söz berýärdiler. Ýene bir aý geçdi. Interwýular öňküden-de ýygylaşdy, ýene köp gözyaşlar boldy, emme pul ýokdy. Tara nämäniň bolýandygy hakda pikir etdi. Ahyrsoňy, günleriň birinde bir aýal jaň etdi-de, Taradan özüniň aýda bankdan näçe pul alýandygyny sorady.

“Siz näme hakda gürrüň edýärsiňiz? Meniň bankda hasabym ýok. Bankam, elbetde, maňa pul goýberenok. Bank näme üçin pul goýbersin?” “Hä, bu birhili ýalňyşlykdyr” – diýip, aýal aýtdy. “Adamlar şol hasaba pul goýberdiler, olar şol pullaryň siziň üçindigine ynanýardylar. Ol ýerde köp puluň bardygyna men düşüňärim”.

Tarany ulanypdyrlar, ol aýal eýmenç hakykaty tassyklady. Onuň aç – açan boýun almasından gazaň etme maksady peýdalanylýardylar, onuň aç – açan boýun almasından beýleki adamlar girdeji alypdyrlar. Tizara mundan soň ol žurnaly gördi. Reportažda musulman gyzjagazy – gudrat bilen Mesihi tapan we özüni öldürmek islän maşgalasyndan gaçan ýetginjek gyz hakda gürrüň berilýärdi. Reportažda onuň ady agzalarydy! Tara öz gözlerine ynanmady.

“Bu nädip beýle bolup bildi?” – diýip, ol içini çekdi. Ony biynjalyk eden iň wajyp zadam, indi maşgalasy ony nireden tapmaly-dygyny bilýärdi.

Tara çykgynsyzlyga uçrapdy. Ýekşenbäniň ertirki ýygnaşygyndan soň, ýygnak binasyndan çykandan soň, özüniň ýene näçe aldawa hem duzaga salynma, erkek kişiniň özi bilen deň bolmasyna döz gelip biljekdigi hakda pikir etdi.

Taryh gaýtalandy. “Bize öz durmuşyňyzyň taryhyny gürrüň beriň. Biz size pul tapmaga kömek ederis” – diýip, biri aýtdy. Ol adam Taranyň örän owadandygyny we ol örän ýalňyzydyr diýip pikir edýändigini-de aýtdy.

Ine, gep nämede eken? Tara elini aýlap, oňa şarpyk ýelmedi. “Siziň aýalyňyz hem gyzyňyz bar. Siz mesihi! Siz nädip beýle edip bilýärsiňiz?” – diýip, ol oňa käýedi.

Ol adam Taranyň gaharly hereketine geň galdy. Ol özüniň gyzaran yüzüne elini goýdy-da: “Sen munuň üçin tölärsiň” –

diýdi. Ol dawa turuzmaga het edip bilmedi, sebäbi daşarda olaryň golaýynda adamlar bardy.

“Bolýar. Maňa aýdyň, özümiň näçe tölemelidigimi aýdyň, men tölejek. Ýöne meni günüme goýuň” – diýip, Tara gahardan ýaňa gaýnap durşuna aýtdy.

Ýöne mesele onuň puly göz öňünde tutmandygyndady.

Üç gün geçenden soň, agşam Taranyň kiçijik jayjagazynyň penjiresine daşlar uçup geldi. Tara aşakda erkekleriň gygyryşyandyklaryny eşitdi, ýöne düşünmedi, sebäbi olar arap dilinde çalgırt gürleýärdiler. Ol erkekler daş ýygnamak üçin ýere egilenlerinde, tutynyň aňyrsyndan garady. Olar ýene daş atdylarda, bir aýnany, soň beýlekisini döwdüler. Indi ol birnäçe sözlere düşündi: “Musulman... mesihi bolupdyr! Dinden çykan! Polisiya! Polisiyany çagyryň...”.

Ol ýene-de daşary sereden wagtynda, erkekleriň taksä münüp gaçyp gidenini gördi. Tara olaryň ikisini tanady. Olar Taranyň şarpyk çalan adamynyň dostlarydylar.

Tara olaryň polisiyany çagyрма haýbatynyň hakyky bolmazlygy üçin doga etdi-de, olar ýöne bir gorkuzmak isländirler diýip umyt etdi. Hatda bu ýalan bolsa-da, ol täsirini ýetirdi. Tara gorkdy. Ýöne olar oýun edenokdylar. Birnäçe sagatdan soň, onuň öýüne polisiya geldi-de, näme bolany sorady. Olar Tarany polisiya uçastogyna alyp gitdiler.

Hemme zady Hudaýyň ellerine berýärin

“Bizde siziň musulmandygyňyz we mesihiligi kabul edendigiňiz, özüňiziňem durmuşa çykmandygyňyz barada maglumatlar bar” – diýip, sorag etme başlandy. Polisiyanyň Taranyň Päkistandaky kakasynyň kimdigini aňsatlyk bilen anyklap bilýändigini we onuň Päkistandaky işini alyp bilýändigini ol bilýärdi. Tara sowarak jogaplary berdi we soraglaryň arasynda öz içinden ýeke – täk sözi gaýtalady: Emmanuel.

Birnäçe sagatdan soň, polisiya ony goýberdi-de, yzarlaýakdyklaryny aýdyp haýbat atdylar. Olar tutanyerlilik bilen ondan näme üçin durmuşa çykmandygyny soradylar we özüne

Tara: Mydama gizlenip ýaşaýar

är tapmagy maslahat berdiler. Olar hatda oňa özüne aýal edip almaga taýýar bolan erkegiň bardygynam aýtdylar.

Tara penjireleri döwlen ejir çekenden, derrew aýyplanylýana öwürüldi. Musulman dünýäsinde mesihileriň “hukuklary” şeýle.

Tara üçin är

Indiki dört aý üýtgeşik wakasyz geçdi. Tara eşiğiň örän gowy dizaýneri boldy. Ol ýygnak programmalaryna işeň gatnaşdy. Ol, şeýle hem, mesihiligi kabul eden we özleriniň maşgalalaryndan gaçan musulmanlara hem kömek edip bildi. Munuň ýaly iş şu ulgamda on ýyllyk iş tejribesi bolan Tara üçin gowudy. Tara dulugyna şarpyk çalan adamynyň öz öjükdiren topalaňynyň çözülişi bilen kanagatlanmaýandygyny bilýärdi. Ol köpräk zat isleýärdi. Tara muny onuň gözlerinde görýärdi. Ol ýa-ha Tarany almak, ýa-da ýok etmek isleýärdi.

Tarany bularyň ikisem kanagatlandyрмаýardy.

Telefon jyňnyrdan wagtynda, Tara öýündedi. Bu ýene şol erkek kişidi. Onda Tara üçin tazelik bardy. Ol makala ýazyp, ony ýygnak binasynyň ýanyndaky bildirişler tagtasynda asandygyny buýsanç bilen habar berdi. Makalada Taranyň loludygy, şonuň üçin hem, onuň şeýle gowy geýinýändigini we durmuşa çykmadygy hakda gürrüň berilýärdi. Ol Tarany gelip, öz elleriniň işine seretmeklige çagyrdy.

Tara gazaplanyp, trubkany taşlady. Bu adam yza çekilmek islemeýärdi. Ol ýygnaga gelyänleriň näme pikir etjekdigi barada biynjalyk bolmady. Tarany tanaýanlar hakykaty bilerler. Ol durmuşa çykyp bilmeýärdi, sebäbi mydama howpuň içinde bolýardy. Owadan eşiği bolsa, onuň özi tikýärdi. Hakyky kynçylyk polisiýada bolar. Bu makala örän tizara olaryň eline düşer. Olar Tara durmuşa çykmalydygyny aýdypdylar, bu makala bolsa, oda ýag guýar. Polisýa ol barada bilenlerinde, onuň zyndan gelerler.

Bir hepde geçdi, Taranyň gorkusy tassyk boldy.

Ony yslam lagerine saldylar. Ol ýerde ony yslamyň kanunlary boýunça gaýtadan terbiýeläp, ahyrsoňunda musulmana durmuşa çykmalydylar. Kiçijik otaga gabalan Tara ýuwaşja doga etdi. Ol

eger durmuşa çykmagarazy bolmasa, onda bu lagerden nädip çykyp biljekdigini bilmeýärdi. Indi töwerek ýapylan ýaly bolup göründi.

Kakasy onuň durmuşa çykmagyny isläpdi, eger ol boýun towlasa, onda ony öldürmäge-de taýýardy. Lagerde-de, şol bir zat gaýtalanýar. Eger Tarany “gaýtadan terbiýelemek” başartmasa, onda ony Päkistandaky ene – atasyna gaýtaryp berýärler. Ýöne Tara öz kakasynyň planyny kabul etmekden boýun towlapdy we lageriň ýolbaşçylaryna-da, ýan bermekçi däldi. Hiç hili saýlawy bolmandygy üçin hemme zady Hudaýyň eline berip, ol doga etdi.

Üç aýa golaý wagt geçdi. Tarany her gün Gurhan okamaga mejbur etdiler. Sapak ýok wagtynda, ol öz otagynda ýesir boldy. Ahyrsoňy, onuň birmeňzeş durmuşy bozuldy.

“Tara, seniň ýanyňa geldiler”

“Meniň ýanyma geldiler? Meniň bu ýerdedigimi hiç kimem bilenok ahry”.

“Ol seniň bilen gürleşmek isleýändigini aýdýar. Eger sen onuň bilen gitseň, bu gowy pikir bolar diýip pikir edýäris”.

“Onuň bilen gidýäriň?” – diýip, Tara sorady. “Men hatda ol adamy tanamogam, siz bolsa, meni onuň bilen goýberýärsiňiz”. Taranyň gaharlanandygy görnüp durdy. Munuň özüni durmuşa çykmaga mejbur etmek üçin nobatdaky oýundygyna ol ynamlydy. Ýöne ol erkek adam günortanlyk naharyndan soň özüniň gaýdyp geljekdigine söz berdi. Otagdan nirädir bir ýere çykmak gowy boljak bolsa-da, bu pikir Tara ýaramady. Ol gitme kararyna geldi, ýöne nahar wagtynda, ol adama hiç hili üns bermekçi däldi.

Erkek adam Tara bilen deňdi, özem owadandy, asuda hem ýuwaş ses bilen gürleýärdi. “Tara, men seniň kimdigiňi bilýäriň” – diýip, ol oňa aýtdy. “Men sen hakda özümiň musulman dostumdan eşitdim” Tara ony äsgermezçilik etjek boldy. Ýöne ol köp gürledigiçe-de, Taranyň ünsüni özüne çekdi.

“Menem mesihi” – diýip, ol özüniň ýuwaşdan ýumşak sesi bilen aýtdy. “Ýöne muny hiç kimem bilenok. Menem edil sen ýaly, Päkistandan gaçyp geldim. Men seniň bilen bir şäherden. Men, şeýle hem, seniň üç aýally musulmana durmuşa çykmalydygyň kesgitlenilendigini-de bilýäriň”.

Tara: Mydama gizlenip ýaşaýar

Tara gorkudan ýaňa ýygryldy. Oňa bu plan barada eýýäm aýdypdylar. Tara bu erkek kişiniň aýdýan zatlary özüni asla gyzyklandyрмаýan ýaly görnüşde boljak boldy, ýöne ol adam: “Eger sen boýun towlasaň, onda seni Päkistana – kakaň ýanyna – goýberýärler” – diýdi.

Tara nämä ynanmalydygyny bilmedi. Olar nädip, Taranyň şäherinden bolan mesihiniň onuň bilen duşuşyp bilmegini gurnap bildikäler?

“Şeýlelikde, siz näme isleýärsiňiz?” – diýip, Tara ahyrsoňy sorady.

“Men seniň maňa durmuşa çykmagyňy isleýärim” – diýip, ol aýtdy.

Bedendäki gudrat

Tara lagere gaýdyp gelende, oňa üç sany wezipeli adam garaşyp durdy. “Tara, biz karara geldik” – diýip, olaryň biri aýtdy. “Sen Zahide durmuşa çykmaly. Onuň eýýäm üç aýaly bar, ýöne ol senide aýallyga almagarazy. Ol gowy adam. Biz hemme zady ýola goýarys, sen hiç zadyň aladasyny etmeli bolmarsyň. Ýöne sen boýun towlasaň, seni Päkistana goýberýärler”.

Ine, şol karara gelmeli wagt. Ol özüne durmuşa çykmagy tekli eden wagtynda, nahar hödür eden adama jogap bermedi. Ol hemme zada düşüni bilmedi. Hemme zat juda tiz bolup geçdi. Oňa pikirlenmäge wagt gerekdi. Doga etmäge wagt gerekdi. Ol özüni kabul eden maşgala bilen, özi hakda hemme zady bilýän, maslahat berip bilýjek biri bilen gepleşmek isledi.

“Men Zahide durmuşa çykmaýaryn” – diýip, Tara olary haýran galdyryp jogap berdi.

“Beýle bolsa, öz goşlaryňy ýygnap bilersiň. Sen Päkistana gaýdyp gidýärsiň”.

“Ýöne men goşlarymy başga sebäbe görä ýygnaşdyrýaryn. Men Zahide durmuşa çykmaýaryn-da, meni günortanlyk naharyna çagyran adama durmuşa çykýaryn” – diýip, Tara jogap berdi.

Wezipeli adamlar haýran galdylar, ýönerazy boldular. Nähili bolsa-da bolýar, şu ýaş gyza biri gözegçilik etse bolýar.

Tara özüniň bile nahar edinen adamyna jaň etdi-de, oňa täzeligi aýtdy: ol oňa durmuşa çykýar. Tara entek onuň niýetine ynamly däl, şonuň üçin bu töwekgelçilikli işdi. Ýöne Zahide durmuşa çykmagam edil şonuň ýaly töwekgelçilikli.

Karara gelenden soň, Tara ýene Emmanuele, ony şeýle uzaga alyp gelen Hudaýa, ýüzlendi. Ol ýigrimi ýedi ýaşynda diýen ýalydy, özem eýýäm on ýyldan gowrak wagt bäri gizlenip ýör. Eger geljekki adamsy ony aldasa, özünde nähili kynçylyklaryň boljakdygyny ol bilýärdi. Ýöne eger ol çynyny aýdan bolsa, onda bedendäki gudrat bolardy. Ol Tara lagerden çykmağa we onuň lolulygy hakdaky tükeniksiz gybatlardan saplanmagyna mümkinçilik berýärdi. Ol hatda Tara mesihiligi gizlin kabul edenlere Hoş Habary wagyz etmekte kömegem ederdi. Belki-de, oňa ýene bir şowsuzlyk garaşýandyr? Tarada juda köp sorag bardy.

Ahyrsoňy, Tara lagere gelende eden dogasyny ýada saldy. Ol hemme zady Hudaýyň eline beripdi. Şonuň üçin ýene şonuň ýaly doga etdi. Hâzir hemme zat Hudaýyň elindedi. “Emmanuel, Hudaý biziň bilen” – diýip, ol doga etdi. “Biziň ikimiz bilenem bol”.

Epilog

Taranyň durmuşa çykan adamy bedendäki gudrat bolup çykdy. Wepaly mesihi bolan ol adam yslamdan ýüz öwrüp, mesihiligi kabul edenlere Hoş Habary wagyz etmegi dowam edip, Tara bilen bile zähmet çekdi.

Olaryň indi Jeýms atly ogly bar. Olar entegem gizlenip ýörler. Tara bilen adamsy mydama polisiýanyň gözegçiligi astynda bolýarlar. Tarany ýygy – ýygydan çagyryp sorag edýärler. “Size nahara kim gelyär?” – diýip hem olar sorap bilýärler. “Näme üçin şu gün sagat dördte siz öýüňizde däldeňiz?”

Tara üçin durmuş – bu dowamly pişik – syçan oýnudur.

Belki, iň uly kynçylyklar öňdedir. Birnäçe ýyldan soň, olaryň ogly gürläp başlandan soň, yslam hökümetiniň wekilleri ony-da, elbetde, sorag ederler. Olary ýene bir kynçylyk yzarlady. Ol “Otly ýürekler” žurnalyna ol interwýu bermezinden birnäçe aý ozal,

Tarany kakasyna gaýratyp eltip bermek we “adalatly” hereket etmek üçin gözläp tapmaklyga hakyna tutulan doganoglanlarynyň biri Tarany görüpdür.

Tarany goramak üçin biz onuň nirede ýaşayandygyny, onuň mesihilik işi barada jikme – jik gürrüň berip bilmeyäris. Ýöne bir zady anyk bilýäris: ol mesihileriň köpüsiniň ýaşayşy ýaly ýaşamaýar. Hatda onuň ýygnagyna gelyän adamlaram, onuň ozalky musulman durmuşy, her gün töwekgelçilik edýändigini hakda bilmeyärler. Olaryň düşünmezlikleri mümkin. Belki, şonuň üçin Hudaýa beýleki ogullaryna hem gyzlaryna haýsy ýol bilen gitmelidigini görkezýän Tara ýaly adamlar gerekdir

Ling:

EJIRLER MEKDEBINDE

Hytaý

1973-nji ýyl.

On dokuz ýaşly Ling özüniň uly gyz dogany bilen bütin ertiriň dowamynda oba aýlanyp, dilegçilik etdiler. Indi olar özleriniň kepbesiniň ýanynda ösüp duran ullakan ginkgo agajynyň aşagynda dync alyp otyrdylar. Lingiň ejesi: “Ling, tizräk bäri gel. Kakaň seni görjek bolýar”- diýip, ony çagyrdy.

Ling bilen uly gyz dogany özleriniň wagtynyň aglaba bölegini özleriniň otdan we bambukdan edilen, maşgalanyň “öý” diýip atlandyryan kepbesiniň ýanynda geçiryärdiler. Wagtlarynyň köp bölegini olar iýer ýaly bir zat sorap ýa-da golaýda ýerleşýän polat erediji zawodyň zibilleriniň içinden kömür gözleýärdiler. Olar kömri satmak ýa-da nahar bişirmek üçin ene – atasyna berýärdiler. Ling öz maşgalasynyň mydama-da örän garyp bolandygyny bilýärdi, ýöne soňky wagtda işler öňküsinden-de erbetleşipdi. Onuň kakasynyň erbet saglygy peselipdi, şonuň üçin Ling ejesiniň we mundan beýläk näme boljakdygynyň aladasyny edýärdi.

“Ling, haýyş edýärin, kakaňy garaşmaga mejbur etme” – diýip, ejesi ýadaw ses bilen ýalbaryp aýtdy. Ling özüniň garry agajyň aşagyndaky ýuwaşja ýerini goýup, altysynyňam bile ýatýan krowadynyň daşynda duran ejesiniň, uýalarynyň we kiçinik inisiniň ýanyna bardy. Ol bir otagly kepbede mebeliň esasy predmetidi.

“Ling, golaýrak gel, men seniň owadanja ýüzjagazyňa seretmek isleýärin” – diýip, kakasy aýtdy. Ling krowadyň gyrasynda

oturdu-da, ýylgyrmaga çalyşdy. Kakasyny munuň ýaly görnüşde görýändigini ony juda gynandyryýardy. Ol soňky gezek keselhanadan gaýdyp gelenden soň, şeýle ysgynsyzdy, ejizdi. Ejesi olara hiç zat diýmedi, ýöne Ling kakasynyň ölüm ýassygyndadygyny bilýärdi. Düwnük keseli ony gaty kösöpdi, şonuň üçin ol eýýäm köp aýlardan bäri işlemeýärdi.

Kakasy elini galdyryp, öz aýalynyň we çagalarynyň aglaşyp duran ýerine, krowadyň gyrasyna elini aýlady. “Çagalar, haýyş edýäriň, maňa ejeňiziň aladasyny, öz aladaňyzam etjekdigiňize söz beriň. Men bu ýerde uzak galmaryň, ýöne hemişe ýatda saklaň, men sizi gowy görýäriň”. Lingiň ejesi aglady, şonuň üçin kakasy onuň ýüzüne elini mylaýymlyk bilen degirdi. “Men ölenimden soň,... has güýçlüräk erkege, daýanyň bolar ýaly, seniň aladaňy menden gowy edip biljek birine durmuşa çykjakdygyňa maňa söz ber. Hudaýa-da, dogta et, haýyş edýäriň”.

Olary tanaýanlaryň hemmesine olaryň biri – birlerini gowy görýändikleri düşnükli. Ling olaryň biri – birine gygyranyny ýa-da gödek sözleri aýdanyny hiç haçanam eşitmändi. Kakasynyň ölüp barýanyny, ejesiniň bolsa, hasratdan ýaňa aklyndan azaşjak bolup barýandygyny görmek Linge gaty agyr degýärdi. Olaryň elmydama Hudaý hakda gürleşmekleri we dogta etmekleri Lingiň gaharyny getirýärdi, ol muňa hiç haçanam düşünmeýärdi. Ling öz ene – atasynyň tiz – tizden krowadyň ýanynda dyza çöküp duranyny görýärdi. Bir gezek ol olardan özleriniň näme edýändiklerini soranda, olar “Hudaý bilen gepleşýändiklerini” aýdypdylar.

“*Hudaý şu wagt niredikä?*” – diýip, Ling pikir etdi. “*Eger Hudaý, dogrudanam bar bolsa, onda näme üçin kakam ölýär?*” ol aglaman zordan saklandy-da, otagdan ylgap çykyp gitti.

Şol gün aňşam Lingiň ejesi çagalara eneleri bilen atalarynyň, kakasynyň ejesi bilen kakasynyň geljegini aýtdy. Ling özüniň atasy bilen enesiniň öz ogullaryny we onuň maşgalasyny juda bir gowy görmeýändiklerine haýran galdy. Munuň üstesine-de, enesi maşgalada ogluň köp dældigi üçin maşgalany näletleýärdi.

Enesi bilen atasy özleriniň ogullary ölerden birnäçe gün geçenden soň, dogrudanam, geldiler ýöne olar diňe öýe girdiler, ýöne merhumy jaýlamaga kömek etmekden boýun gaçyrdylar.

Lingiň ejesinde grob satyn alar ýaly puly ýokdy, şonuň üçin garyndaşlaryndan kömek alyp bilmändigi sebäpli, jesedi özüniň tapyp bilen iň owadan mawý matasyna dolady. Bu garyplaryň garyplary üçin “ýumşak jaýlama” bolar.

Ling, onuň gussaly ejesi hem uýalary mundan erbet ýagdaý bolmaz diýip pikir edipdiler. Enesi bilen atasy gitjek bolanlarynda, özleri bilen Lingiň kiçi inisini alyp gitjekdiklerini aýtdylar. Lingiň ejesi bilen çagalaryň hemmesi güýçli garşylyk görkezdiler, ýöne peýdasyz boldy. Kiçijik oglanjygy olaryň ellerinden alyp gittiler.

Üç gyz bilen olaryň ejesi kepbede galdylar-da, näçeräk çydam edip biljekdikleri hakda pikir etdiler. “Ling, haýyş edýärim, dyza çöküp, meniň bilen bile doga et” – diýip, ejesi bir gün ertir bilen aýtdy. Ling ejesi bilen krowadyň ýanynda höwessiz dyza çökdü. Gyş gelipdi, şonuň üçin polam sowukdy, şol sebäbe görä-de, onuň dyzlary üşedi. Ling ejesinden gaty gördi. Ol özleri eýýäm ýeterlik derejede ejir çekdiler diýip pikir etdi.

Onuň ýanynda ejesi ýuwaşja aglady. Ilki Ling ejesi gussadan aglaýandyr öýtdi, ýöne soň welin, onuň öz ýüregini döküp, ýene Hudaý bilen gepleşýänine düşündi. Lingiň özünde aýdar ýaly zady ýokdy. Ol öz ejesine goldaw berip, dyza çöküp durar, ýöne başga zat etmez. Galyberse-de, howa bilen gürleşeniňden näme peýda bar? Hudaý hakykatdan hem, bar bolaýanda-da, özlerini şeýle hasrat çekmäge mejbur edeni üçin Ling Onuň bilen gepleşmez.

Kakasy öleden soň birnäçe aýlap, Lingiň maşgalasy agyr günde ýaşady. Olar özlerine rehimi inen goňsularynyň kömegi bilen ýaşadylar, ýöne durmuş gitdigiçe agyrlaşdy. Ahyrsoňy Lingiň ejesi özleriniň gidip, Henan obasynda öz ene – atasy bilen ýaşajakdyklaryny aýtdy. Hytaýda aýallary özleriniň erkeklere daýanmalydyklaryna ynanýardylar. Aýal ýeke bolmaly däl, döwletem olara kömek etmeýärdi.

Ling mamasy bilen babasynyň öýüne gelende, olaryň öýüniň nähili uludygyna haýran galdy. Ejeleriniň ene – atasy baý adamlar dældiler, ýöne olaryň öýi Lingiň ulalan ýeri bilen deňeşdireniňde, köşkdü. Lingiň mamasy olary aşhananyň üsti bilen arka tarapdaky otaga geçirdi. Ol ozal kiçijik ammar hökmünde ulanylan boş otagdy. “Siziň hemmähiz şu ýerde ýaşaberersiňiz” – diýip,

mamasy olara gödegräk aýtdy. Ling bu kiçijik gelşiksiz otaga seredip, ýaňsly ýylgyrdy. Ol özüni eýýäm öýünde ýaly duýýardy.

Täze durmuş Lingiň ejesi bilen mamasynyň arasyndaky tükeniksiz dawalardan başlandy. Lingiň ejesi ýerli önümçilik brigada-syna ýüz tutup, iş tapynmak we özüne jaý satyn almak isleýärdi, mamasy bolsa, gyzynyň ýene durmuşa çykmagyny isleýärdi.

Öweý ata

Bir gün Ling mekdepden gelende, entek öýe girmänkä, olaryň jedelleşýän seslerini eşitdi. “Eje, men ýene durmuşa çykmak islämok!” – diýip, Lingiň ejesi aýdýardy. Onuň sesinde sustupeslik eşidildi. “Men Ýungy söýşüm ýaly, hiç kimi-de söýüp bilmerin. Men bu ýere göçüp gelmäge razy bolanymda, sen meniň durmuşa çykmak islemeyändigimi bilýärdiň. Eger sen önümçilik brigada-synda maňa işlemäge we jaý satyn almaga rugsat bermeklerini öň aýdan bolsaň, çagalarymyň aladasyny edip biljekdigimi bilýärdim. Haýyş edýärin, eje, beýtme”.

“Sen bu ýerde iki ýyldan bäri bolup yörsün” – diýip, Lingiň mamasy gygyrdy. “Men mundan artyk muňa çydam edip biljek däl! Şu – Tan gowuja adam, özem seniň çagalaryň aladasyny edip biljek. Mundan başga-da, kakaň hemme zadyň gürrüňini etdi. Sen indiki hepde durmuşa çykýarsyň”.

Indiki hepde Lingde öweý ata peýda boldy.

Ling öweý atasynyň gödek sesini eşidende gaharlanýardy we öz kakasynyň mylaýym sesini küýseýärdi. Şu – Tan Linge we onuň uýalaryna edil mala sereden ýaly seredýärdi, şonuň üçin Ling ony gizlin ýigrenýärdi.

Garyp bolmak bir işdi, yöne garyp bolup, özüne hyzmatkär ýaly garaýan atalyk bilen ýaşamaga mejbur bolmak ondan-da beterd.

Ling çydady we öz pikirleri hakda hiç kime hiç zat aýtmady. Indi ejesi durmuşa çykandan soň, olara işlemäge rugsat berdiler, şonuň üçin Ling mekdepden gelenden soň, önümçilik brigadasynyň çopanlary bilen meýdanda işledi. Işçileriň hakyny anyklamak üçin häkimiýet utuklary sanady. Janypkeşlik bilen işleýän erkek kişi

gün içinde on utuga çenli gazanyp bilýärdi. Ýaş Ling dokuz utuk gazanýardy.

Ling, şeýle hem, tofu almak üçin ýönekeý enjam tekliptdi. Öküz ony çekýär, şonuň üçin iki daşyň arasynda soýanyň kösüklerini üwäp bolýar. Şu – Tana bu pikir ýarady, ýöne onda öküz satyn alar ýaly pul ýokdy, şonuň üçin ol Ling bilen onuň uly gyz doganyny şol degirmenleri aýlamaga mejbur edýärdi. Şeýdip, indiki dörd ýylda “öküziň işi” olaryň gündelik durmuşynyň bir bölegi boldy.

Beýle agyr işleriň netijesinde, Ling on baş ýaşynda güýçli hem sagdyn gyz bolup ýetişdi. Ol özbaşdak boljak gününe sabyrсыzlyk bilen garaşdy. Onuň atalygyna bolan ýigrenji gün – günden artýardy, sebäbi ol Ling bilen doganynyň taýýarlaýan tofusundan girdeji alýardy, ýöne öküz satyn almaktan boýun gaçyrýardy. Näme üçin? Sebäbi munuň ýaly agyr iş üçin onuň öweý gyzlary bardy.

Durmuşa çykandan soňky ilkinji hepdelerde köşeşmän aglan ejesi indi seýrek doga edýärdi. Ru Tain obasynda bary – ýogy birnäçe sany gizlin mesihi bardy we ýekeje sany Mukaddes Kitap bardy. Lingiň ejesi ony barybir okap bilmeyärdi, sebäbi sowatсыzdy. Ol mydama şol bir dogany gaýtalaýardy. Ling onuň dogasyny käwaqt gijäniň içinde eşidýärdi: “Rebbim, Senden haýyş edýärim, meniň çagalarymy, ylaýta-da, Lingi we onuň doganyny gora. Olary şeýle agyr işi etmäge mejbur edýärler. Ýalbarýaryn, olary gora we aman sakla. Bu meniň bar sorayan zadymdyr”.

Ling ejesiniň näme üçin özi bilen doganynyň gul kimin edýän agyr işi hakda Hudaý bilen gürrüň edýärkä, ol gul eýesiniň özi bilen gepleşmeli ahyry diýip pikir edýärdi. Atalygy olary öňkünden-de, köp işlemäge mejbur edende, Ling her gezek Hudaýyň kömek etmeýändigini göze görnüp dur diýip hasrat bilen pikir edýärdi. Belki, munuň sebäbi Lingiň atalygyna bolan ýigrenjiniň artýanyny duýandygyndadyr, onuň Linge özüne är tapmagy teklipt edendigindedir. Atalygy hatda är tapmakda oňa kömek etmegide teklipt etdi. “Şeýle bolsa, hemmämiz üçinem gowy” – diýip, atalygy oňa aýdypdy.

Ling atalygynyň özünden dynmak isleýänini bilýärdi: bir agyz kemeler.

Görünmeyän Hudaý

Ling näme etjegini bilmedi. Eger ol durmuşa çykmakdan boýun towlasa, onda bütin maşgalany masgara edýär, soň ejesi Ling zerarly utanja galar. Ol agyryny çekmek ejesine kyn bolar. Eger ol durmuşa çyksa, onda adamsynyň edil Şu – Tan ýaly bolmagyndan gorkýardy. Onda ýekeje çykalga galdy: özüni öldürmeli. Ölüm oňa ýeke – täk çykalga ýaly bolup görüldi, ölüm oňa gul edilmeden dynmaga kömek eder. Munuň ýaly pikirler onuň ýüreginde agyry döredýärdi.

Lingiň ejesi öz gyzynda çuň depressiýanyň bardygyny bildi-de, onuň üçin gorkdy. “Ling, sen doga lider. Hudaý, elbetde, seniň üçin aýratyn bir zat taýýarlaýar” – diýip, ejesi onuň keýpini göterjek bolup aýtdy.

Ling ejesiniň göze görünmeyän Hudaý hakdaky gürrüňlerini diňlemekden boýun gaçyrdy. Bu zatlaryň hemmesi peýdasyz ýaly bolup görüldi. Çykalgasyzlyk duýgusy diňe artdy. Ling şeýle agyr işi köp etmeli bolýardy, üstesine-de ejesiniň biderek dini gürrüňlerini diňlemeli bolýardy.

Lingiň nähili depressiýadadygyny bileni üçin ejesi ony gözden salmaýardy. Ol Lingiň öz janyna kast ederinden gorkýardy. Günleriň birinde Lingi obanyň öýleriniň birindäki ýygnanyşyga alyp barmak başartdy. Ling razy boldy: bu tofu üçin soýa kösüklerini üwäniňden gowudy. Bu ýygnanyşyk hatda ony özüne-de çekdi. Ol ýerde bary – ýogy dört adam bardy: Ling, ejesi we ýene iki adam. Ling üçüsiniň ruhy aýdymlary, mezmurlary aýdyşyny diňläp oturdy we öz ejesiniň imany hakda pikir etdi. “*Ol nädip özüniň görmeýän Hudaýyna beýle köre – körlük bilen ynanyp bilýärkä?*” Özüniň şübheçilligine garamazdan Ling öz ejesiniň ýüzüniň keşbiniň nähili buýsançly bolanyny görmän bilmedi. Onuň ejesi edil göze görünmeyän perişdelere aýdym aýdyan ýaly bolup görünýärdi.

Ling Hudaýyň ulanyp biljek adamy bolýar

Birnäçe gün geçenden soň, Ling ejesiniň onuň üçin doga edýändigini eşidýär. Bu gezek onuň sözleri Lingiň ünsüni özüne çekdi. “Eý

Hudaý, meniň çagalarymy, ylaýta-da, Lingi halas etmegiňi Senden ýalbaryp soraýaryn. Onuň nähili öz erkli hem diýen etmezek bolup bilýändigini Sen bilýärsiň. Haýyş edýärim, onuň güýçli gaýratyny Özüň ulanyp bilmegiň üçin gönükdir” – diýip, ejesi ýuwaşjadan dileg etdi. Ejesiniň dogasynyň bu bölegi Linge tanyşdy, şonuň üçin ol ýene ýylgyrman bilmedi. Ýöne onuň dogasynyň indiki bölegi welin, ony aňk etdi: ”Men Ybraýymyň öz ogly Ýshagy Saňa gurban bermek üçin hödürlandigi hakdaky taryhy eşitdim. Indi menem öz gyzларыmyň birini Saňa gurban bermek isleýärim. Men Lingi bermek isleýärim”.

Ling titräp gitdi. “Meni gurban bermek? Ejem aklyndan azaşdymyka?”

Ejesiniň dogasy birnäçe günläp onuň kellesinden çykmady, ony gynady we aljyraňnylyga alyp bardy. Bir gün ertir bilen ol ejesiniň ýene doga edip oturanyny eşidende, ylgap otaga girip: “Sen ýene meni öz Hudaýyňa gurban berýärsiňmi, eje? Sen Onuň meni agyr zähmet ýa-da ýyldyrym bilen öldürmegini isleýärsiňmi? Seniň mydama gürleşýän Reb Isaň niredede? Goý, Ol meniň öňümde dursun, menem Oňa elimi degreýin, şonda men Oňa ynanaryn! Nähili adamlar jennete düşýärler. Seniň ýaly lapykeç bolan garry aýallarmy? Sen ol ýere nädip düşýärsiň? Sen agajyň üstüne çykyp ýa-da basgançaga çykyp, jennete düşýändirin öýdýärsiňmi?” Ling ejesiniň ýüz keşbinden onuň göwnüne degýänini bildi. Ol ejesiniň göwnüne degmek islemedi, ýöne bu zatlara mundan artyk çydam edip bilmedi.

Ling özüniň gödek buýruk beriji sesini eşitdi-de, öz uýalary bilenem şeýle äheňde gürleşýänine düşündi. Özüniň batyrlıgy hem ynandyрма ukyby bilen ol öz uýalarynyň arasynda özüniň liderlik abraýyny berkidipdi. Uýalary adatça Lingiň talaplary bilen ylalaşyardylar. Olar eger gulak asmasalar, onda onuň kynçylyk döredip bilýändigini bilýärdiler. Indi bolsa, Ling edil şonuň ýaly rehimsiz sesi bilen öz ejesine käýeyändigini eşitdi we onuň duýgularyny ynjydyandygyna gynandy, ýöne saklanyp bilmedi. Ol ýok bolan Hudaýa gönükdirilen bolgusyz dogalary mundan artyk eşitmegi başarmaýardy.

Wagt geçýärdi. Ling agyr zähmet çekmesini dowam etdirdi. Ol atalygynyň durmuşa çykma teklibinden boýun gaçyrmagy başardy,

şonuň üçin atalygy ahyrsoňy razy boldy-da, ony äsgermezçilik etdi. Ling ejesiniň täsiri bilen atalygynyň hereketiniň birazrak üýtgändigine ynanýardy. Ling ýeňillik duýan bolsa-da, haýasyzlyk bilen ejesiniň üstüne gygyrandygy üçin ol günäkärdi. Öz gaharynyň partlamasyny tekizlärin diýip umyt edip, ol her hepde ejesi bilen ýygnaşyga gatnamagyny dowam etdirdi.

Ýaz geldi, Lingem özüne kast etme barada pikir etmegini bes etdi.

Bir gün Ling tofu üçin soýany üwäp degirmeni aýlap otyrka, ejesi onuň ýanyna ylgap geldi-de: “Ling, ol bärde!” – diýip gygyrdy.

“Kim bärde?” – diýip, Ling sorady.

“Biziň köp eşiden hoşhabarçymyz” – diýip, ejesi jogap berdi. “Eýsem, seniň ýadyňda dälmi? Men saňa aýdypdym-a. Ol bu gün şu ýerde wagyz edýär, menem özümiziň barjakdygymyzy aýtdym. Bar, tizräk geýmiňi çalyş!”

Ling garşylyk görkezmege yetişmänkä, ejesi howlугyp gitdi.

“*Gaty gowy. Din ulgamyndaky özüne at beren meşhur biri*” – diýip, Ling pikir etdi.

Ling şol ağşam ýygnaşyga diňe ejesine lezzet bermek üçin gitdi. Garry wagyzçy wagyz etmän, ýöne bir Adam ata we How ene hakda gürrüň berip, dünýäde günäniň peýda bolşuny düşündirip, olary Hudaýyň özlerini şeýle söýýändigine, şol sebäpdenem, olaryň günälerini bagyşlamak üçin Öz Ogluny haçdaky ölüme berendigine ynandyryp, dilewarlyk hem ýeňillik bilen gürrüň berdi. Ling onuň sözleriniň öz kalbyna aralaşandygy sebäpli, öz ýüreginiň ýumşayandygyny duýdy. Ol munuň ýaly söýgini we munuň ýaly gurbanlygy hiç haçanam bilmändi. Ol bu taryhy ozalam eşidipdi, ýöne oňa şu güne çenli-de düşünmändi.

Soňrak şol ağşam ol öz daýzasynyň öýünde diwara asylygy duran haça gözünü dikip oturanda, kalbynda tolgunma güýçlendi. Ol haçyň ýanyna baryp, wagyzçynyň şeýle düşnükli gürrüň beren wakalaryny ýatlap, oňa elini degirdi.

“*Eger Isa meniň üçin ölen bolsa, onda men Onuň üçin näme etdim?*” – diýip, ol kalbynda ökünç duýup, özünden sorady. Ling pola özüni goýberdi-de, aglady we gaty berk garşy çykan

görünmeýän Hudaýyna ýüzlendi. Tizara ol ejesiniň öz egnine elini goýanyny duýdy.

“Eje, meni bagyşla” – diýip, Ling aglady. “Hudaý hakda aýdan erbet zatlarymyň hemmesi, seniň üstünden gülenim, seniň aýdan zatlaryňa ynanmanym üçin meni bagyşla. Men şeýle erbet. Hudaý meni nädip bagyşlap bilýärkä?”

Ejesi özüniň gyzyny we Mesihdäki täze uýasyny gujaklady, onuň gözlerinde şatlyk gözýaşlary peýda boldy. “Ling, mähribanym, sen bagyşlandyň. Bu gün Hudaýyň merhemeti seni bu ýere alyp geldi, indi sen Onuň hemişelik çagasy bolýarsyň. Men iň bagtly adam. Hudaýyň seniň üçin aýratyn bir zat taýýarlap goýandygyna men ynanýaryn, men mydama-da muňa ynanýardym” – diýip, Lingiň ejesi aýtdy.

Ling kakasy öleli bäri aglamandy.

Möjekleriň arasyndaky goýunlar

Indiki ýyl Ling ejesi bilen hepdede geçirilýän Mukaddes Kitap ýygnaşyklaryna gatnady. Ol indi tomaşaçy hökmünde däl-de, ösüp barýan ýygnaşygyň agzasy hökmünde gatnaşdy. Onuň depressiýasy içki şatlyk bilen ýerini çalyşdy, şonuň üçin ol öz kynçylyklarynyň hemmesiniň yzdadygyna ynaný. Soň ol düýş gördi:

Atyzyň içinden inçejik ýodajyk geçýär. Çep tarapky bugdaýlar uzyn hem ýaşyl bolup, şemala yrgyldaşyp durdy. Sag tarapky bugdaýlar bolsa bişendi, käbir baldaklar uly sary bugdaý başlarynyň agramyndan ýaňa aşak eglip durdy. Ling bugdaýlaryň uzaklarda ýitip gidişine seredip kä ol tarapa, kä bu tarapa garady. Ol munuň ýaly hasyl bermegi üçin howa hem toprak nähili täsin bolmaly diýip pikiri etdi.

Ertesi gün ir bilen Ling özüniň adaty bolmadyk düýşi barada ejesine gürrüň berdi. Ejesi-de, özüniň şuna meňzeş düýş görenini aýdanda, Ling haýran galdy. Ejesi bişen agyr bugdaý başlaryny, şeýle hem, atyzyň içinde ösüp oturan noýba şinlerini gördi we özüne “näzijek noýba şinesini suwarmagy” buýruk berýän, “ýogsam onuň gurajagyny” aýdýan sesi eşidýär.

Olaryň hiç haýsysam bu düşüň näme aňladýandygyny bilmedi, ýöne özlerniň birmeňzeş düşüş görendikleriniň bir sebäbiniň bolmalydygyny ikisi-de bilýärdi.

Joğap indiki hepdeki doga etme ýygnagynda Lukanyň Hoş Habarynyň onunjy babyndan: “Hasy bol, ýöne işgär az. Hasylyny ýygмага işgär iberer ýaly, hasyl eýesi Rebbe ýalbaryň. Gidiň! Ine, Men sizi möjekler arasyna guzular ýaly ýollaýaryn”¹ diýen bir teksti okan wagtlarynda geldi.

Özleriniň düşüniň manysynyň şeýledigi hakda pikir edende, Ling gorkdy we tolgundy, özüne önde nämäniň garaşýandygy, Rebbiň özüne näme taýýarlandygy hakda oýlandy. Ol aýadyň ikinji böleginde näme hakda gürrüň berilýänini bilmegem isleýärdi. “Men nädip wagyzçy bolup bilerin?” – diýip, ol bu sözler hakda gürrüň edende, ejesinden sorady. “Men gaty ýaş, özümem hiç zat bilmeýärim diýen ýaly. Mende hatda Mukaddes Kitabam ýok”.

Ejesi oňa seretdi-de ýylgyrdy. Ol şol düşleriň nämäni aňladýanyny takyk bilýärdi: onuň gyzy Hytaýdaky azaşan ýüreklere Hoş Habary getirýär. Ol muny anyk bilýärdi.

On alty ýaş dolandan köp wagt geçmänkä, pulsuz, azyk ätiýaçlygyny alman, Mukaddes Kitapsyz diýen ýaly, nirä barýanynam bilmän, Ling Hytaýda Hoş Habary wagyz etmek üçin ýeke ýola düşýär. Ol köpräk bilýänçä garaşmak isledi, ýöne ejesi talap etdi: “Saňa köp bilmek gerek däl. Diňe Isa hakda gürrüň ber. Adamlara bilýän zadyňy gürrüň ber. Eger bu Hudaýdan bolsa, onda Ol seniň ruhy çopançylygyňa ak pata berer”. Ejesi ony ruhlandyrdy, Lingem, ýola düşdi.

Ling adamlara öz imany hakda gürrüň berip, obama – oba aýlandy. Ol adamlarda Mukaddes Kitaby bolan oba baranda, aýatlary ýat tutup, olary soň gürrüň berdi. Ol, şeýle hem, mezmurlary öwrendi. Ol öz aýdymalarynyň adamlary özüne çekişini, soň hem, olar ýaş wagyzçynyň näme diýjegini eşitmek üçin galýanyny görýänçä, özüniň aýdymy nähili gowy aýdyp bilýändigini bilmeýärdi.

Durmuşa çykmadyk ýaş gyzyň Hytaýa ýeke syýahat edip ýörmesi adamlaryň ünsüni özüne çekýärdi.

1 Luka 10:2-3.

Hudaý Lingiň Hoş Habary wagyz etme yhlasyna ak pata berdi. Ol näçe köp syýahat etdigiçe, şonça köp adam hem ony diňlemek üçin ýygnanýardy. Ol özüni diňlemek üçin ýedi adam ýygnanan ýerinde, indiki hepdede ýetmiş adamyň ýygnanyşmagyna haýran galýardy. Mukaddes Hoş Habarda: “hasyl ýetişdi” – diýip dogry aýdylýardy. Adamlar Hoş Habary diňlemegi diýseň isleýärdiler, şonuň üçin Hudaý Lingi Öz wagyzçylarynyň biri bolmagy üçin çagyrdy. Lingi duýgular püre – pürleýärdi, şol sebäpden hem, ol munuň ýaly çagyryşa mynasyp bolmak üçin doga etdi. Hemme zatdan beterem, ol başgalar üçin görelde bolmak isleýärdi. Ol bilýän we duýan zatlaryny wagyz etmek isleýärdi.

Ol Mukaddes Kitap edinmegi diýseň isleýärdi, şonuň üçin Hudaýdan ony sorap başlady. “Rebbiň Sözüniň wagyzçysy nädip Mukaddes Kitapsyz oňup biler?” – diýip, ol Hudaýdan sorady.

Lingiň harizmatik şahsyýeti we Hudaýa yhlasly wepalylygy Lingiň ýanyna köp ýaşlary çekdi. Olaryň birnäçeleri onuň ýanynda gitmek islediler, ýaş wagyzçy-da, muňa şatlyk bilen razy boldy.

Adamlar gitdigiçe köp gelýärdiler, onuň Hoş Habary wagyz etme islegi-de ösdi. Şonda Ling Mukaddes Kitapsyz bolup bilmejekdigini bildi. Ol imanlylarda Mattanyň Hoş Habarynyň diňe bir bölegi bar bolan obada boldy. Şonda ol ýigrimi bäşinji bapda on gyz hakdaky tymsaly okady. Gyzlaryň başisi akylydylar, olar özleriniň çyralary üçin ýeterlik bolan mukdardaky ýagy alyşdylar, başisi bolsa, paýhassyzdylar, olar özleriniň çyralary üçin ýag almandylar. Bu parça göni manysynda düşünen her bir ýygnak agzasy Reb gelende ýagsyz bolmaz ýaly, obada mydama ýanlarynda ýag görterip yörüpdiler.²

Ling özi öwrenip hem başga adamlara düşünmäge kömek edip biler ýaly, özüniň doly Mukaddes Kitabyň bolmagyny isleýärdi. Şonuň üçin golaýdaky obada bir aýalda Mukaddes Kitabyň bardygyny eşidende, derrew şol ýere gitdi. Görüp otursa, ol aýalda birnäçe Mukaddes Kitap bar eken. Ol kitaplar missionerleriň bir toparyna kitaplaryny bortuň daşyna taşlamaga mejbur edenlerinden soň kenara gelip çykýarlar, sebäbi missionerler ol kitaplary Hytaýa ogryn alyp girmekçi bolýarlar. Imanly adamlar

2 Matta 25:1-13 serediň.

kenarda ol kitaplary alýarlar-da, günüň astynda sahypama – sahypa guradýarlar.

Ling ol aýaldan Mukaddes Kitaby soranda, özüni Hudaýyň Hoş Habary wagyz etmäge çagyryşyny oňa düşündirdi, ýöne aýal aladalandy. “Ýok, ýok, bu Mukaddes Kitaplar örän gymmatdyr. Siz Mukaddes Kitap tapmanyň nähili kyndygyny bilýärsiňizmi? Men hatda siziň imanlydygynyzy ýa dældigiňizem bilemok” – diýip, oňa jogap berdi.

Ling ondan tutanýerlilik bilen soramagy dowam etdirdi, ýöne peýdasyz boldy. Aýal Mukaddes Kitaplaryň hiç birindenem aýrylyşmak islemedi. Görgüli Ling juda tukat göründi welin, aýal oňa eger Rebbiň dogasyny ýekeje ýalňyşsyz aýdyp berse, onda öz pikirini üýtgetjekdigini aýtdy.

Ling özüde umydyň bardygyna begenip gitdi. Ol öz bilşine görä, öýünde Mukaddes Kitaby bolan bir garry imanly adamyň ýaşayan obasyna gitdi. Ol adam Mukaddes Kitaba mukaddes hormat bilen garaýardy. Ling ol kitaby görende, garrynyň oňa näme sebäpden beýle hormat bilen garaýandygyna düşündi. Bu garry adamyň Mukaddes Kitaby tutuşlygyna el bilen ýazylandy. Indi imandaky bu doganyň eli harpma – harp her bir aýady göçürüp, münlerçe – münlerçe sagadyny geçireni sebäpli, tovlanyp durdy.

Arzuw amala aşdy

Ling öz haýyşyny düşündirende, goja seresaplyk bilen oňa Mukaddes Kitaby berip, soň ýat tutmagy üçin Rebbiň dogasyny göçürüp almaga rugsat berdi. Ling minnetdarlykdan dolup daşdy, ony arassaja ýazylan iýerogrifler haýran etdi. Ol gojanyň Mukaddes Kitap aýatларыnyň münlerçesini näçe ýylda ýazan bolmagynyň mümkindigi hakda pikir etdi. Özüniň ondan soňky saparlary wagtynda, Ling şoňa meňzeş köp Mukaddes Kitaplary gördi. Şol Mukaddes Kitaplar, şeýle söýgi bilen çekilen bu agyr zähmet, Linge Hudaýyň Sözüniň wajyplygyna täzeçe baha bermäge mümkinçilik berdi, şonuň üçin ol mümkin boldugyça köp parçalary ýat tutdy. Ol, şeýle hem, eger öz arzuwyny amala aşyrsa, onda Mukaddes

Kitaby bütin Hytaýa ýaýratmaga, olary imanlylara bermäge hem wada berdi.

Ling şol aýalyň öýüne barýan ýolda özüniň Rebbiň dogasyny dogry ýatdan saklandygy ýa dälidigi alada edip tolgunyp başlady. Goja ýalňyşlyk goýberen bolsa näme? Ol ony nädogry ýazan bolaysa näme?

Ýöne oňa biynjalyk bolmak gerek dälidi. Ling ekzameni tabşyrdy, Rebbiň dogasyny ýalňyşsyz aýdyp berdi. Soň ol aýal Lingiň çyn ýürekden doga edýändigine göz ýetirmek üçin ony sesli doga etmäge mejbur etdi. Ahyrsoňy, aýal sorag etmesini tamamlap, Lingiň ýanynda dyza çökdi-de, Mukaddes Kitaby gujaklady we ony Linge berdi. Ol özüni şeýle jikme – jik barlandygy üçin ötünç sorady-da: “Doganlarymyň bu Mukaddes Kitaplary kenardan tapanlaryndan soň, olary bütin Hytaýa ýaýradyp başladylar. Bu örän howpludy. Olaryň käbirleri munuň üçin janlaryny tölediler. Olaryň pidasyny ýatda saklap, men bu Mukaddes Kitaplary barha gymmatly görýärim” diýip düşündirdi.

Ling eli Mukaddes Kitaply gitdi. Kitabyň bir bölegi entegem öldi, sebäbi aýal entek hemme sahypalaryny guradyp ýetişmändi. Ling Lukanyň Hoş Habarynyň onunjy babyny seresaplylyk bilen öl sahypalary agdaryp açdy hem-de gözlerine ýaş aýlap, tanyş sözleri okady: “Hasy bol, ýöne işgär az. Hasylyny ýygмага işgär iberer ýaly, hasyl eýesi Rebbe ýalbaryň. Gidiň! Ine, Men sizi möjekler arasynda guzular ýaly ýollaýaryn”.

Ling Isanyň görkezmeleriniň birinji bölegine düşündi. Ol Hudaýa hyzmat etmek üçin ýeke gitdi, hasyl hem, hakykatdan-da, ummasyzdy. Indi bu aýadyň ikinji böleginiň nädip ýerine ýetjekdigi hakda pikirlenip, ol doga etdi-de, Hudaýdan güýç sorady.

Polisiýa tarapyndan gözlenilýär

Plakat erbet görüňärdi: “Döwlete garşy eden jenaýaty üçin polisiýa tarapyndan gözlenilýär” – diýip, sözbaşy yglan edýärdi.

“Aşakda ady sanalan adamlary gören her bir adam haýal etmän yerli häkimiýete habar bermelidir. Baýrak töleniljekdir”.

Ling sözleri okanda we sanawda öz tanaýanlarynyň familiýalaryna gözünü aýlanda, titröp gitdi. Olaryň köpüsi onuň

dostlarydy we işdeşleridiler. Soň ol sanawda öz adyny gördi.

Ol haýran galmady, ýöne bu açyş ony huşuna getirdi. Belli bir wagtda hemme zat asuda boldy. Ling missionerçilik işi bilen üstünlikli meşgullandy. Ol garry hoşhabarçy öz obasyna gelip, Adam ata bilen How ene hakda, günä hem Isa Mesihniň gurbanlygy hakda gürrüň berende, öz durmuşyny üýtgedenini ýadyna salyp, onuň göreldesine eýerdi.

Tizara ol öz saýlan usullarynyň biriniň, ýagny Mukaddes Ýazgynyň parçalaryny sesli okamagyň iň täsirli usuldygyna düşündi. Köp hytaýlylar Mukaddes Kitabyň näderejede gyt kitapdygyny bilýärdiler, şonuň üçin ondaky taryhlary ünsli diňläp, özlerine siňdirýärdiler.

Lingi haýran galdyryp, kynçylyklar öz ýakynlaryndan başlandy. Ling obalara aýlandy. Onuň missionerlik işi baradaky täzelikler tiz ýaýrady, şonuň üçin ýakynlary Lingi öz maşgalasyny oňaysyz ýagdaýa salmakda ýazgardylar. “Ol eýýäm uly gyz. Oňa lunatik ýaly, sebitlere aýlanyp ýörmek däl-de, durmuşa çykmak gerek” – diýip, olar öz aralarynda gepleşýärdiler.

Ling öýüne gaýdyp gelmek hakda başga sebäbe görä pikir etdi. Tofu edýän adam gidipdi, şonuň üçin atalygy guduzlan ýaly bolup ýördi. Ilki ol Ling aç bolan badyna gaýdyp geler diýip pikir edipdi, ýöne aýlaryň geçmegi bilen ol onuň mydamalyk gidenine düşündi. Ol, elbetde, wagtal – wagtal gaýdyp gelyärdi, ýöne diňe olary görüp gitmek üçin gelyärdi.

Şu – Tan işçini hakyna tutmakdan ýa-da öküzi satyn almakdan boýun towlap, Lingniň ejesini degirmen aýlamaga mejbur edýärdi. Ling muny eşidende, öýüne gelip, ejesine: “Bu seniň üçin juda agyr iş. Men öýde galjak” – diýdi.

“Ýok, elbetde, ýok! Rebbiň çagyryşyna sadyk boljakdygyňa maňa söz ber. Men munuň hötdesinden gelerin. Bu seniň Hoş Habary wagyz etmegiň üçin az tölegdir. Sen düşünyärsiňmi? Sen Rebbiň hasyl meýdanynda işlemegiňi dowam etdirmelisiň” – diýip, ejesi jogap berdi.

Ling ejesiniň özüne aýdyşy ýaly etdi. Ýöne tizara onda başga kynçylyklar ýüze çykdy. Kâbir obalarda ýerli polisiýa “sanksiýalaşdyrylmadyk ýygnaqlara” we “kultly hereketlere”

kürsöp gelip başlady. Köp mesihiler Lingiň öz obalarynda galmagyna rugsat bermekden gorkdular. Käbir ýerlerde dagy, oňa iýmit bermekdenem boýun towladylar. Ling uzakdan uzaga gidip, has uzakdaky obalara bardy. Ol şol ýere awtobusly 50 sente-de baryp bilýärdi, ýöne onda hatda şonuň ýaly puly hem ýokdy.

Bagtyna, onuň tarapdarlary pyýada syýahat edýändigini bilenlerinde, oňa köwüş sowgat beripdiler. Olam sowgady minnetdarlyk bilen kabul etdi.

Basyşyň güýçlenýändigine garamazdan, Ling öz işiniň netijelerini görýärdi. Köplenç ony diňlemek üçin ýüzden gowrak adam gelyärdi, şonuň üçin ol özüniň gaty sesi bilen açyk asmanyň astynda geçirilýän ýygnaga gelyän adamlaryň uly toparyna ýüzlenýärdi. Köp obalarda öý ýygnaklary peýda boldy, ýöne olara polisiýa üns berdi. Ilki mesihiler resmi, döwletiň goldaýan ybadathanasyny ret edendiklerine garşy çykdylar. Ýöne olaryň agzasy bolaýan ýagdaýlarynda-da, yüz milden bärde ýekeje ybadathana-da ýokdy.

Tizara döwlet mesihileri yzarlamasyny güýçlendirdi. Muňa jogap edip, imanlylar öz ýygnaklaryny çola ýerlerde geçirdiler, aýdymlar hem wagyrlar ýuwaşdan aýdylyp başlandy. Linge seresap bolmak gerekdi, kime ynanmalydygyny bilmek gerekdi. Bir obada uzak wagtlaý saklanmakdan boýun towlaýardy. Ol öz obasynda daşary ýurtly missionerleriň köpüsi bilen tanyşdy, olar ondan ýygy – ýygydan duşuşmaklygy haýyş edýärdiler. Ling ol duşuşyklaryň özi üçin howpludygyny, polisiýanyň ünsüni özüne çekýändigini bilýärdi, şonuň üçin mesihiler, özüniň doganlary bilen daşary ýurtda duşuşmaga we Hytaýda Hudaýyň edýän işlerini gürriň bermäge çalyşýardy. Missionerler Mukaddes Kitaplary getiripdiler. Ling olary täze öý ýygnaklarynyň agzalaryna höwes bilen ýaýradýardy. Onuň barýan ýerlerinde Mukaddes Kitap seýrek duş gelyän zatdy, şonuň üçin ol ýygnanyşyga bary – ýogy ýekeje Mukaddes Kitap berip bilýärdi. Mukaddes Kitaby el bilen ýazmaklaryny dowam etdirdiler.

Hapa dyzlar. Açyk ýürekler

1983-nji ýylyň gysynda mesihileri yzarlamaklyk we tussag etmeklik howp salyjy derejä ýetdi. Indi Ling mydama gizlenip ýöryärdi, sebäbi özüniň we köp işdeşleriniň polisiýa tarapyndan gözlenilýän adamlaryň sanawynda bardygyny bilýärdi. Indi öýe baryp ejesini görmek barada gürrüňem bolup bilmeýärdi. Polisiýa, elbetde, onuň öýüni göz astynda saklaýardy.

Tokwil obasynda bolan wagtynda, özüniň Hoş Habary bilşini howpsuzlykda paýlaşmak üçin obanyň ýaşajylaryny uzakdaky meýdana alyp gitmeli boldy. Ýagyş edil bedreden guýan ýaly ýagýardy, gizlenere ýer yokdy, ýöne hemmeler ony diňlemek üçin galdylar. Eşidýän zatларыndan ýaña haýran bolan ol adamlar Lingiň her bir sözünü özlerine siňdirdiler.

Ling olar bilen toba etme dogasyny eden wagtynda, adamlar göni hapanyň üstünde dyza çökdüler. Lingiňem dyzlary, edil beýlekileriňki ýaly, palçyga batdy. Şol gün ýüzden gowrak adam Mesihi kabul etdi. Lingem, olar bilen bile şatlandy, şol bir wagtyň özünde-de, öňde olara nämäniň garaşandygyndan howatyr etdi. Ýöne ol, şeýle hem, Mukaddes Ruhun şemalynyň yzarlamalar odundan aňrylara hem, öwsüp biljekdigini bilýärdi. Ol ýene-de öňde özüne näme garaşýan bolsa-da, öz çagyrylyşyna sadyk galjakdygyna özüne söz berdi.

Öz bolan obasyndan ýigrimi mil uzaklykda ýerleşýän Datwin obasynda Ling obalara aýlanyp ýören birnäçe sany başga wagyzçylara duş geldi. Olar Hoş Habary wagyz edýärdiler we yzarlamalardan gaça durmaga çalyşýardylar. Olaryň biri Foon daýy hökmünde meşhurdy. Ol we beýlekiler Rebbe köpden bari gulluk edip gelyärdiler, özlerem Lingiň garaýyşlary hem ymtlyşlary bilen ylalaşýardylar. Fonn daýy topardaky iň uly adamdy. Ol eýýäm zähmet türmesinde baş ýyl oturyp gelipdi.

Ling bilen beýlekiler – on hoşhabarçy – dokuz erkek kişi we Ling bile işlediler. Olar öý ýygnaklary kanunlaşdyrylýança, Mesihiň taglymatyny wagyz etmeklige özlerini bagyş edipdiler. Olar, şeýle hem, topardaky entek maşgalasy bolmadyklar, mysal

üçin Ling ýalylar, özleriniň işi gowy miwe getirip başlaýança, maşgala edinmeli däl diýen karara geldiler.

Hoşhabarçylaryň duş gelen iň uly kynçylygy yzarlamalar bolmady-da, Mukaddes Kitaba bolan ummasyz talapdy. Olar Lingiň gizlinlikde Mukaddes Kitaby getiren daşary ýurt missionerleri bilen eýýäm işleşendigi sebäpli, köpräk Mukaddes Kitap getirmeklige onuň jogapkär boljakdygy bilen ylalaşdylar. Ol obalarda ýygnak gurnamadyk wagtynda, Foon daýynyň kömegi bilen Mukaddes Kitaby gözlemek bilen meşgullandy.

Ýokary howply bolan agyr iş

Wagyzlaryň we Mukaddes Kitaplary ýaýratmanyň arasyndaky boş wagtlarynda Ling her gün 30 – 40 km, esasan hem, welosipedde geçýärdi. Bu saparlar juda howpludy. Ling özüni polisiýanyň yzarlaýandygyny bilýärdi. Ol özüni tussag etjekdiklerini bilýärdi, bu wagtyň meselesidi, şonuň üçin ýygnaklarda yzarlamalar baradaky parçalary köpräk okap başlady. Ol olaryň muňa taýýar bolmaklaryny isleýärdi. Eger bu ýagdaý onuň özünde bolsa, onda olara gowy görelde bolmak isleýärdi.

Işlemek gitdigiçe kynlaşýardy. Köplenç ol uzak günläp hiç zat iýmeýärdi, şonuň üçin ýygnaga gelenler ony ýazgaryýardylar. “Ol ýaňy ýigrimi ýaşady, özem durmuşa çykmadyk. Oňa munuň ýaly iş nämä gerekkä?” – diýişýärdiler.

Onuň üstünden gülyänleriň käbirleri ýöne bir terbiyesiz adamlardylar, başgalary oňa göripçilik edýärdiler – Ling olardan nähili hem bolsa bir zeledi görýärdi.

Segseninji ýyllarda Ling bilen onuň işdeşleri özleriniň işlerini dowam etdirdiler we mesihileriň yzarlanylýandygy, tussag edilýändigigi, hatda gynaýandyklary hakda ýgyy – ýgydan eşidýärdiler. Hytaýyň döwleti öý ýygnaklarynyň tiz ösüşi, şol wagtda resmi ybadathanalaryň öz adamlaryny ýitirmekleri Hytaýy biynjalyk edýärdi. Adamlaryň Mukaddes Ruhdan terje hem täze ylamlary gözleýändikleri Linge-de, beýleki wagyzçylara-da düşnükli, bu hem öý ýygnaklarynyň köpelmegine alyp barypdy. Döwlet şol ýygnaklaryň ösüşini basyp ýatyrmak üçin bütin

ýurtda milli kompaniýany alyp bardy. Ýerli polisiýa mesihilerden (ylaýta-da, mesihi liderlerden) özüniň isleýşi ýaly oç almaga ygtyýar berlenden soň, yzarlamalar barha güýçlendi. Köplenç bu gynamalary we sudsuz türmä salmalary aňladýardy.

90-njy ýyllaryň başlarynda Ling münlerçe imanlylara akyldar hem duýgudaş lider hökmünde belli boldy. Oňa polisiýanyň penjesinden, hiç bolmanda wagtlaýynça, gaçmak başartydy.

Bagyş edilmände galmak

1994-nji ýylyň aprelinde Ling fiziki ýadawlygy duýdy.

“Saňa birazajyk dynç almak gerek. Belki, durmuşa çykmanyň wagty gelendir” – diýip, Foon daýy oňa aýtdy.

Ýöne Ling garşy çykdy. “Men öz toparymyzyň beýleki agzalaryna söz berdim. Biziň hemmämizem ýygnak ayak üstünde berk durýança dynç almajakdygymyzy, öýlenmejekdigimize we durmuşa çykajakdygymyzy aýtdyk. Imanlylar özlerini liderleriň goldamagy, ýurtda bolup geçýän eýmenç yzarlamalara döz gelmäge kömek etmegi gerek. Mundan başga-da, Guanjouwa Mukaddes Kitaply ýük geldi. Men Mukaddes Kitabyň bir bölegini alyp gaýtmak üçin ýanyma Şen bilen Ýany aljak. Biz birnäçe günden soň gaýdyp geleris”.

Foon daýy birahat boldy, ýöne Ling bilen jedelleşmezligi makul bildi. Ling özdiýenlidi, ýöne hut şonuň üçin hem, ol başda ony öz toparyna alypdy. Döräp gelýän öý ýygnaklarynyň gülläp ösmegi üçin Hudaýyň Lingiň yhlasly sadyklygyny ulanjakdygyny ol bilýärdi. Mundan başga-da, Foon daýy bilen onuň aýaly Lingi özleriniň hakyky gzy ýaly görýärdiler.

Ol Lingde nähili kynçylyklaryň bardygyny, käwagt onuň öz derejesine ýygnak agzalarynyň edýän görüpçilikleriniň hötdesinden gelmeli bolýandygyny, onuň näme üçin durmuşa çykmandygyna düşüniş bilmeýänleriň mydama düşünmezligine onuň nähili çydamaly bolýandygyny bilýärdi. Durmuşyň oňa taýýarlan kynçylyklarynyň hemmesi hakda pikirlenende, Foon daýy onuň zyzndan seredip, sessiz dileg etdi.

Ahyr tutdular

Günüň ikinji böleginde Ling bilen onuň kömekçileri Mukaddes Kitaplary alyp, ýol ugruna öz dostunyň öýüne sowuldylar. Uzaga çeken syýahatdan soň olar gyzgyn garşylanmadan, gürründeşliklerden we dynç alyşdan lezzet aldylar. Ling ötünç sorap, ýatmazyndan öň jaň etmek üçin daşary çykanda, eýýäm gaty giç bolupdy. Ol asuda köçä çykan wagtynda, ol bir erkek kişiniň öz adyny tutup çagyryanyň eşitdi. Ol adam oňa tarap howlугyp gaýtdy. Daşdaky çyranýň ýagtysyna Ling onuň polisiýa işgäridigini bildi.

“*Ine, olar ahyr meni tutdular*” – diýip, Ling pikir etdi. Ol bu pursada polisiýa tarapyndan gözlenilýän adamlaryň sanawynda öz adyny görelä bäre garaşyp gelýärdi. Ýöne ol Hudaý rugsat berýänçä, özüni tutup bilmejekdiklerine ynanýardy, şonuň üçin indi ol bu pikirde teselli tapýardy.

“Siz biziň bilen gitmeli” – diýip, özleriniň nyşanlaryny görkezenerinden soň, polisiýa işgärleriniň biri aýtdy. Olaryň oňa garaşyp durandyklary göze görünüp durdy. Mundan soň näme boljak-dygyny Ling gowy bilýän bolsa-da, diňe özüni tussag edýändirler, beýleki imanlylary biynjalyk etmezler, kiçijik jaýjagazy dökmezler diýip pikir edip, ýeñillik bilen dem aldy.

Ýöne Lingi özlerine garaşyp duran maşynyň ýanyna alyp barmagyň deregine, olar ony jaý tarapa alyp gitdiler.

“Siz meni nirä alyp barýarsyňyz?” – diýip, Ling sorady.

“Içerik” – diýip, birinji polisiýa işgäri aýtdy. Ol Ling ýaly uzyn boýludy, özem Lingiň gaharyny getirýän, gorkuzýan asuda ses bilen gürleýärdi. Ony jaýyň içine alyp gelenlerinde, Ling titröp pikir etdi: “*Şen bilen Ýan maşgalaly. Polisiýa olary, elbetde, türmä alyp gitmez. Olar näçe Mukaddes Kitap taparkalar? Men Mukaddes Kitaplary alanyndan soň, ruhy çopanyň salgysyny we öýüne nädip barmalydygy görkezilen salgyny ýok etdimmikäm?*”

Otaga poliseýlerden öň giren Ling Şen bilen Ýana derrew pyşyrdap: “Meniň sizi hakyna tutandygymy, siziň hiç zat bilmeýändigini aýdyň. Men bar jogapkärçiligi öz üstüme aljak” – diýdi.

Poliseýler ony kürsiniň üstüne itip goýberdiler-de, resmi görnüşli dokumenti onuň öňündäki stoluň üstünde goýdular. Ol dokumentiň başynda öz adyny gördi. “Gol çek” – diýip, jenap Wysoko – Podlyý jabjyndy. Ol Linge ruçka berdi, Lingem derrew dokumente seretdi. Bu öý dökmäge we otagdaky “subutnamalaryň” hemmesini almak baradaky orderdi. Ol dokumente gol çekdi we birden özüniň nähili ýadandygyny duýdy. Ol gijäniň uzaga çekjekdigini bilýärdi...

Poliseýler tutuş jaýyň içini döküşdirip, işe girişdiler. Ling olaryň öz geýimlerini dörüşini synlap otyrды. Soň bolsa, olar Mukaddes Kitaply korobkalary tapdylar...

Lingi 91-nji belgili türmä, Hytaýdaky gaýgyly meşhur bolan dört türmesiniň birine alyp gitdiler. Ony sorag eden poliseýlere üç zat – atlar, atlar ýene bir gezek atlar – gerekdi. “Size kim kömek edýär? Başga liderler kim? Bu Mukaddes Kitaplary size kim berdi?” Eger ýekeje ady tutsa, onda zyzyň näme boljakdygyny bilýändigini sebäpli, Ling jogap bermekden boýun towlady.

Sorag etmeler iki aýlap dowam etdi.

Ony diýseň tiz – tizden sorag edýärdiler, mundan başga-da, Ling beýleki tussaglar bilen bilelikde işlemelem bolýardy. Tussaglar çilim üçin zažigalka taýýarlaýardylar. Onuň hiline bolsa, gözegçilik gaty güýçlüdi, sebäbi olary Günbatara eksport edýärdiler.

Ling syrkawlady, onuň gyzgyny-da örän ýokary boldy. Ol çendenäşa nähoşlady. Ýöne ol gündizki borçnamany ýerine ýetirmese, onda ony ýençýärdiler.

“Biz gürlemäge nädip mejbur etmelidigini bilýäris”

Iýulda Lingi başga türmä geçirdiler. Lingiň öz şäherindäki polisiýa onuň tussag edilmegini bildi-de, ekstradisiýa edilmegini gazandylar. Olar ony on ýyla golaý yzarlanlaryndan soň, Lingiň türmededigini bilenlerinde, örän begendiler. Onuň öz şäherindäki polisiýanyň sorag etme boýunça uly tejribesi bardy. Olaryň biri: “Biz tussagy gürlemäge nädip mejbur etmelidigini bilýäris” diýdi.

Syrkawlykdan we 91-nji türmedäki agyr zähmetden soň ejizlän Ling sorag edilmeler wagtynda juda ezýet çekdi. Onuň dodaklary

sowukdy, şonuň üçin ol ine diýmän huşuny ýitirjegini duýdy. Sorag edilmeler örän gazaplydy, emma ol hiç kimi satmady. Sorag etmeleriniň tehnikasy ony tussag eden wagtlarynda ulanylan ilkinji tehnikalardan tapawutlanýardy. Olar Lingiň adamlaryň atларыny aýtmagyny isleýärdi.

“Seniň bilen ýene kim işleýär?” – diýip, olar gaýta – gaýta soradylar.

“Daşary ýurtlulardan kim bilen gatnaşýarsyň? Bize özüňiziň gizlin ýygnanyşyklaryňyz hakda gürrüň ber. Size Mukaddes Kitap bilen beýleki kitaplary kim berýär?” diýen soraglardan ýaňa Lingiň başy aýlandy. Emma synag her neneň güýçli bolsa-da, hiç kimiň adyny aýtmady. Bir gezek ony sorag edýän poliseýler Linge öz işdeşleri bilen düşen suratyny görkezdiler. “*Eger olar meniň kim bilen işlänim eýýäm bilýän bolsalar, onda meniň kimdir biriniň adyny aýtmagym nämä gerekkä?*” – diýip, Ling pikir etdi. “*Bu ýene nähili zeled ýetirip biler?*”

Eýmenç günleriň birinde sorag etmek üçin otaga on adam girdi. Olaryň biri elinde iki tarapy-da açyk bolan gysgyç saklap durdy. Garawullaryň ikisi Lingi gödeklik bilen poluň üstüne itip goýberdilerde, garnynyň üstüne ýatyrdylar. Soň elini arkasyna gaňyrdylar, ikinji elini bolsa, egniniň üstünden geçirdiler. Şeýdip, onuň elleri arkasynda oňurgasynyň üstünde durdy. Soň beýleki garawul ädikli aýagy bilen onuň arkasyndan basdy-da, iki elinden çekdi, beýleki ikisi bolsa, onuň uly barmakларыny gysgyç bilen gysdylar. Olar gysgyjy barmaklar biri – birine deger ýaly edip gysdylar.

Ling öz süňkleriniň şatyrdsyny eşitdi, eginleriniň damarlary adaty bolmadyk ýagdaýda çekilgi. Olar onuň ellerini goýberenlerinden soň, janyňy alyp barýan agyry peýda boldy.

“Barmak üçin gysgyç” örän zalym gynamady, şonuň üçin döwlet ony aýallar üçin ulanmagy gadagan edipdi. Ling, ine saňa kinaýa diýip pikir edip, agyrydan ejir çekip zarynlady. Obalardaky köp adamlar oňa işini goýmalydygyny, sebäbi onuň – gyz maşgalanyň – erkegiň işini edýänini aýdýardylar. Indi bolsa, ony edil erkegi gynaýşlary ýaly edip gynaýardylar.

Ling özüne nämäniň garaşanyny bilýärdi. Şol pursatda ol özünde saýlawyň bardygy hakda pikirlendi: ol ýa-ha ölmelidi, ýa-

da doganlaryny satmalydy. Ling ölüm agyrysyzrak bolar diýen karara geldi.

“Tur!” – diýip, poliseý gygyrdy-da, onuň aýagyna depdi. Ling dyzyna galjak boldy, emma arkasyna taýak bilen gazaply urlan urgy ýere ýazdy. Agyry ýyldyrym kimin bolup, onuň bedeniniň içinden geçdi. Ol demini alyp bilmedi, zordan hereket edip bildi. Onuň goşarlary çişdi, arkasynda gysgyç bilen gysylandygy üçin elleri-de çişdi.

“Men başaramok...” – diýende Lingiň sesi sandyrady, ýöne ol huşuny ýitirmezlige çalyşdy. Sowuk deriň damjalary onuň maňlaýyndand syrygyp, gözlerine ötdi, Ling bolsa, ezýetlere döz gelip, Hudaýa ýüzlendi. Ol: “Isa öljegini we ejir çekjegini bilip, Getsemani bagynda doga edende, Özünü şeýle duýdumyka” – diýip pikir etdi. Ol ölmezmikäm diýip pikir etdi...

Sorag etme üç sagat dowam etdi, Lingiň barmaklary arkasynda gysgyç bilen gysdyrylgy durdy, bedeni bolsa, gynajy ýagdaýda egrelip durdy. Ahyrsoňy, ol agyrydan ýaña huşuny ýitirdi.

Ling özüne gelende, öz kamerasynyň hapa polunyň üstünde ýüzüni aşak berip ýatyrdy. Ol sesler eşitdi, ahyrsoňy, kimdir biri kamera girip, ony agaç krowadyň üstünde goýdy. Ol gymyldap bilmedi, sebäbi agyry juda güýçlüdi. Ol hatda iýmäge-de, bedrâ oturmaga-da turup bilmedi. Ol on baş günläp krowatda ýatdy, polisiya bolsa, ony näme etmelidigini çözdü.

Ling eziji gynamalardan ýuwaş – ýuwaşdan özüne geldi-de, aýylganç türme şertlerinde ýene baş aý ýaşady. Ondan soň, olar ony höwessiz boşatdylar, sebäbi olarda Linge garşy hakyky tutaryk yokdy, olar ony beýleki imanlylaryň familiýalaryny aýtmaga mejbur edip bilmediler.

Görgi görmeklik – bu mekdepdur

Lingiň öz işdeşiniň gapysyny kakan günü, 1995-nji ýylyň ýanwarynyň sowuk şemally günüdi. “Ling!” – diýip, jorasy Rut öz önünde duran horja zenany görende ýüzlendi. Ol Lingi derrew öýe saldy, ony gujaklady we üstüne sorag baryny ýagdyrdy: “Ling, biziň hemmämiz seni gaty alada etdik. Sen näme üçin biziň bilen

aragatnaşyga çykmadyň? Sen juda hor! Seniň hemme zadyň gowumy? Polisiýa bize sen hakda hiç zat diýmedi. Sen nädip aman galdyň? Seni nädip goýberäydiler?”

Lingiň gaýdyp gelendigi baradaky täzeligi imanlylaryň hemmesi derrew bildiler, şonuň üçin dostlary howul – hara baýramçylyk gurnadylar. Ling ezyet baryny çekipdi, ýöne ýene-de özüniň Mesihdäki doganlary bilen bile bolýandygyna şatlandy. Olar Rebbe minnetdarlyk bildirmek we doga etmek üçin ýygnaşanlarynda, Ling: “soňky aýlaryň dowamynda meniň üçin çyn ýürekden eden dogalaryňyza köp sag boluň. Hudaýyň kömegi we siziň goldawyňyz bolmadyk bolsa, ol zatlar döz gelip bilmezdim. Maňa ynanaýyň, mundan artyk çydap biljek däl diýip pikir eden günlerim köp boldy, ýöne mydama şonuň ýaly wagtda Hudaý maňa Öz Söýgüsini ýatlatdy. Görgi görmek – bu mekdepdir diýip pikir edýärim. Eger siz şol mekdebi üstünlikli gutarsaňyz, diýmek, öz işiňizi ýerine ýetirersiňiz. Ýöne muny etmek size başartmasa, onda sizi ýok ederler. Meniň üçin türme şonuň ýaly mekdep boldy. Men türmede bolan wagtymda, Hudaýa doly ynam etdim, şol ynamyň kömegi bilenem, men Hudaýa öňkimdenem ýakyn boldum. Men size mydama islendik synagda-da, Hudaý üçin güýçli bolmagyň gerekdigini öwredýärdim. Size nämäniň içinden geçmeli boljakdygyna garamazdan, Isanyň özüňiz bilen boljagyny indi men size öňküden-de uly ynamlylyk bilen aýdyp bilýärim”.

Ling tussag edilmezinden öň, Pawlusyň we Mesihiniň ugrunda görgi gören beýleki Täzeäht resullarynyň durmuşyny öwrendi we bu barada adamlar bilen gürrüň etdi. Indi bolsa, Ling işdeşleri bilen degşip, Jennete baran wagtynda, özüniň Mesih bilen salamlaşmak, soň hem, Pawlusyň elini gysyp, ondan: “Sen ýerde ýaşan wagtyňda, durmuşyň edil meniň durmuşym ýaly agyr bolupdymy?” – diýip soramak isleýändigini aýdýar.

Lingiň bary – ýogy otuz ýaşy dolupdy, ýöne fiziki görgüleri köp çekeni üçin normal durmuşda ýaşap bilmeyärdi. Şeýle-de bolsa, gowy görelde bolmak üçin ol derrew öý ýygnaklarynyň işine goşuldy, Mukaddes Kitaby öwrenmek boýunça sapaklary alyp bardy, işleri koordinirlemek, maglumat almak, Hytaýyň

uzakdaky etraplaryna Mukaddes Kitabyň ýaýradylýandygyna göz ýetirmek üçin daşary ýurtly adamlar bilen duşuşdy.

1980-nji ýyllardaky döwlet tarapyndan gazaply yzarlamalarda mesihiler bütin Hytaýa dargadylar, şonuň üçin öý ýygnaclarynyň zynjyrynda millionlarça mesihiler bardy. Indi Ling her bir ýygnaclarda hiç bolmanda ýekeje Mukaddes Kitabyň bolmagy üçin has-da tutanýerli işleýärdi.

1996-njy ýylyň sentýabrynyň bir aňşamynda Ling Ýewropadan bolan bir är – aýaly ugradyp, öýüne gaýdyp gelende, ol we onuň dostlary birden gapynyň kakylýan sesini eşitdiler. Aňşam sagat ondy.

Erkek kişiniň sesi: “Açyň, bize siziň nirede ýazgyda duranyňyzy barlamak gerek” – diýdi.

Ling Foon bilen Şene seretdi-de, başyny ýaýkady. Ling olaryň polisiýadandygyny bilýärdi. Ling gapyny açdy welin, baş sany polisiýa işgäri içerik okdurylyp girdi. “Siz tussag edilýärsiňiz” – diýip, ofiser aýtdy, beýleki poliseý hem, Lingiň we onuň dostlarynyň ellerine gandal geýdirdi. Ling ýene poliseýleriň öz zatlaryny ýene döwürlerine sustupeslik bilen garady. Oňa ýene bir uzyn gije garaşýardy.

Köne dostlar

Olar polisiýa uçastogyna baranlarynda, Lingi soňky gezek tussag edenlerinde sorag eden ýuwaş sesli poliseýe görkezdiler. “Jenap, bu hanym Ling...” – diýip, oňa işgäri aýtdy.

“Hawa, men ony tanaýaryn” – diýip, ol özünden göwnühoş bolup aýtdy. “Biz köne dostlar-a. Ýeri, Ling, bu gezek sen hiç ýere sypyp bilmezmiň diýip pikir edýäriň. Seniň we toparyňyň üstünden gozgalan iş ullakan täsir galdirýar. Biz bu gün siziň ýene iki lideriňizi tutduk. Men şu gün özümiziň gowy işländigimizi aýdyp biljek. Ony on ikinji blokda kamera alyp gidiň” – diýip, ol egniniň üstünden gapa tarap garap aýtdy. “Men öýe gitjek”.

Bir hepde geçdi. Ling bolsa, özüni näme sebäpden sorag etmeýändigleri hakda oýlanyp, gitdigiçe köp biynjalyk boldy. Näme üçin ofiser beýle rahatka? Olar beýleki tussag edilenler

hakda nireden bilýärkäler? Ling wagtal – wagtal olaryň şeýle köp zat bilýändiglerine düşüniş dowla düşýärdi. Ol polisiýanyň Lingiň nähili abraýly bolandygyna öňküsinden-de gowy düşünendir diýip pikir etdi. Olar, megerem, ony birinji gezek tussaglykdan boşadanlary bäri yzarlandyrlar, şol sebäpdenem, Lingiň daşary ýurtly dostlary bilen näçe wagtdan duşuşanyňy, gürrüňsiz, bilendirler. Şeýdip, olar, elbetde onuň sebitinde bolan, duşuşan we öý ýygnaklarynyň ösüşi hakda gürrüň eden adamlarynyň hemmesi hakda bilendirler.

Bu zatlaryň hemmesiniň manysy bardy. Ýygnaklaryň sany köp esse artdy, şonuň üçin polisiýa ýygnagyň işiniň jikme – jiklikleri hakda irde – giçde onuň işi hakda barybir bilirdi. Ling Isanyň: “... serediň, men sizi möjekleriň arasyna goýunlar kimin goýberýärim” diýen sözleriniň özi üçin real bolaryndan howatyr edip, özüni türme durmuşyna taýýarlady.

Indiki dört aý Ling üçin hasratly boldy. Ol özüni tussaglykda saklaýanlara: “Haýyş edýärim, eger meni öldürmek isleseňiz, öldüriň. Eger maňa höküm çykarjak bolsaňyz, çykaryň. Eger azatlyga çykarjak bolsaňyzam çykaryň, yöne meni bu ýerde ozalky ýaly, sebäpsiz ýere saklamaň”.

Ol bu zatlaryň hemmesini batyrlyk bilen aýtdy, yöne oňa üns bermediler diýen ýalydy, emma garawullar käwagt oňa tükürýärdiler ýa-da üstünden gülýärdiler.

Käwagt Ling aklymdan azaşaryn öýdýärdi. Ol her gün özüne krowat bolup hyzmat edýän agaç oturgyjyň üstünde oturyardy. Tussaglary gysga wagtlaýyn saklamaklyga niýetlenilen kiçijik kamera mydama öldi, üçegindenem mydama suw geçip durýardy. Käwagt ygrimä çenli aýaly saklaýardylar. Olar wagtlarynyň aglaba bölegini poluň suwuny aýyrmaga sarp edýärdiler.

Beýleki tussaglary ýygy – ýygydan kameradan beýleki türmelere geçirýärdiler, täze tussaglary getirýärdiler ýa-da olary boşadýardylar. Yöne häkimiýet Linge ünsem bermeyärdi, şol sebäpdenem, ol mydama bu kiçijik kamerada galýardy. Uzak günüň dowamynda oňa ýatmaga, hatda diwara ýaplanmaga-da rugsat bermeyärdiler-de, durmaga ýa-da agaç tagtanyň üstünde göni bolup durmaga mejbur edýärdiler. Siňekleriň we çybynlaryň

buludy onuň ýüregine düşýärdiler-de, bu ýigrenji kamerany öňküden-de ýürekbulanç edýärdi.

Ahyrsoňy, günleriň birinde ofiser eline nähilidir bir kagyzy alyp kameranyň gapysynda peýda boldy. “Şuňa gol çekiň” – diýip, ol buýruk berdi.

Ling kagyzy almak üçin gözenegiň arasyndan elini uzatdy. Ol: “Bu näme?” – diýip sorady.

Komandir oňa kagyzy uzadyp: “Diňe gol çek” – diýip arlady. “Seni başga ýere geçirýärler”.

Kagyza derrew göz aýlap, özüni üç ýyllyk “terbiýeleýji zähmet lagerine” iberyändiklerini görende, Lingiň ýüregi aşak gaçan ýaly boldy. Hytaý tussaglara suduň hökümüne şikaýat etmäge, munuň ýaly habary alandan soň, özüni goramaga synanyşmaga on baş gün berýärdi, ýöne Lingi munuň ýaly hukukdan hem mahrum etdiler. “Seni şu gün iberýärler” – diýip, poliseý oňa aýtdy.

Ling özüniň garşylygyny bildirip ýetişmäňkä, ol ýaldyrawuk, owadan köwşüniň ökjesini uzyn türme koridorynyň sement polunda hondanbärsi bolup tarkyldadyp gitdi.

Üç ýyl. “Eý, Hudaý, Senden haýyş edýärim, ýygnaklara kömek et” – diýip, Ling polisiýa paýtuny özüni on sekizinji miliň Derýasy hökmünde meşhur bolan etraba, ýagny lageriň ýerleşýän ýerine alyp barýarka dileg etdi. Ling özüniň we işdeşleriniň edip bilen zatlarynyň hemmesi üçin minnetdardy, ýöne şol bir wagtyň özünde-de, olara näme bolýandygynyň aladasyny –da edýärdi. Olaryň öý ýygnaklary zynjyrynyň on lideriniň az bolanda dördüsi indi türmededi, ol muny bilýärdi. Mundan başga-da, Foon daýy ýerli türmededi, beýleki iki lideri başga türmä goýberipdirler.

Olary lagere alyp baranlarynda, Linge bir tabak tüwi, şahsy zatlary salnan bir paketi berdiler-de, ony kamera alyp gitdiler. Gapy Lingiň zyndan uly şakyrdy bolup ýapylanyndan soň, bir ses ony: “Salam, Ling! Bize seni getirjekdiklerini aýtdylar!” diýip garşy aldy. Görüp otursa, Lingiň toparlarynyň birinden bolan birnäçe mesihiler onuň lagerdäki kameradaşlary bolýan eken. Olaryň göwünlik beriji salamyny eşidende, Ling ýylgyrmaly boldy. Olar Lingiň türmededigine begenýän ýaly bolup göründiler, ýöne ol olaryň Lingi özleriniň kamerasyna ýerleşdirendiklerine

begenýänlerini bildi. Olar gujaklaşdylar-da, derrew pyşyrdap doga etdiler. Ling özlerine näçe mesihiniň goşuljakdygy hakda pikir etdi.

Linge ýokarky krowady berdiler. Ol şol birinji gije krowada çykdy-da, sesli doga edip başlady. Tussaglaryň biri: “Eý, bu ýerde beýle etmek bolmaýar. Eger olar seni tutsalar, onda jezalandyrlarlar” – diýip gygyrdy.

“Ýöne mesihilere doga etmegi gadagan etmek bolmaýar. Bu olara dem almagy gadagan etmek ýaly bir zat bolýar” – diýip, Ling jogap berdi.

“Bu şeýle. Diňe bu-da däl, uzyn saçly bolup ýörmäge-de rugsat bermeyärler” – diýip, bir aýal aýtdy.

Ling özüniň ýalpyldap duran uzyn gara saçyna elini aýlady. Ol öz daşky keşbine buýsanmaýardy, ýöne saçyny gyrkjakdyklaryny göz önüne-de getirip bilmedi. Ol mydama ejesi ýaly uzyn saçly ýöryärdi. Ol gysga saçly nähili betgelsik boljakdygy hakda pikir etdi. Ol öz gözleriniň ýaşdan dolýanyny duýdy-da, ümsümjekden öz saçyna rehim etmegini Hudaýdan diledi. Ling öz haýýsyny gutaryp gutarmanka, munuň akmaklykdygyny bildi, sebäbi töweregine seredende, kameradaky aýallaryň hemmesiniň saçlarynyň gysgadygyny we hemmesiniňem gelşiksizdiklerini gördi.

Lagerdäki durmuş türmedäki durmuşdan tapawutlanýardy. Türme kamerasynda geçiren uzak hepdelerinden soň, Ling günün dowamynda daşary çykanyna begenýärdi. Bu ýerde iýmit azajyk gowrakdy, ýöne üç aýlyk synag döwrüniň dowamynda ol parik ýasap, gün içinde 15 – 16 sagatlap işlemeli bolýardy. Ling kellesinde syh – syh bolup duran tüýe elini aýlanda, ýene-de durmuşyň kinaýasy hakda pikirlendi. Parik taýýarlama işi içgysgynç hem kyn işdi, tussaglar bu işde köplenç gusýardylar, gündelik borçnamany ýerine ýetirmek gaty kyn bolýardy. Ling başga hiç zat hakda pikir edip bilmeýärdi.

Durmuş birmeňzeşdi, bir boluşlydy – ukudan turýarsyň, iýýärsiň, işleýärsiň we ýatýarsyň – soň ýene oýanýarsyň, iýýärsiň we işleýärsiň. Eger sargyt köp bolsa ýa-da gündelik borçnamany ýerine ýetirmedik bolsalar, onda tussaglar kawaagt uzak gijeläbem işleýärdiler. Hudaý hakda pikirlenmäge we endik edişi ýaly doga

etmäge wagt tapmak Ling üçin hemmesinden kyn zat bolýardy. Köp ýyllap, merkezi Hytaýa arkayyn aýlanyp wagyz edenden, ders berenden, adamlaryň aladasyny edenden soň, bu düzgünli hem çakli täze durmuş onuň üçin eýmenç urgy bolupdy.

Bu ýerde Hudaýda biziň üçin maksat bar

Her gün ertir bilen tussaglar daňdan sagat başde jürlewük çalnan badyna, ýerlerinden böküp turýardylar. Soň krowatларыny ýygnaşdyryp, howluda nyzama durmaga olarda on minut bardy, ertirlik iýmek üçin on baş minut we fabrikde işlemek üçin uzyn gün wagt bardy. Şunuň ýaly tertip hepdäniň ýedi günü üçinem düzülendi, dynç alyş ýokdy. Olaryň köpüsi, şol sanda Ling üçinem, durmuş birmeňzeş günlüdi. Olar agyr zähmetiň zulумы astynda surnugýardylar. Ling lolular, neşe satyjylar, ogrular, çaga ogurlanlar we “jemgyýetiň zibilleri” diýlip atlandyrylanlar bilen bile işleýärdi. Agyr işiň uzaga çekýän sagatlary sebäpli tapdan düşen Linge aňşamlaryna doga etmek gitdigiçe kynlaşýardy, sebäbi ol diýseň ýatmak isleýärdi.

Birnäçe hepde geçenden soň, Ling özüne gelýänini duýdy, sebäbi ol özüni Hudaýyň erkine beripdi. Ol öz imanyny beýleki imanlylar bilen paýlaşmak isleýändigini ýene duýup başlady. “Her bir ýagdaýda Hudaý biziň tabyn bolmagy öwrenmegimizi isleýär, şeýle dälmi?” – diýip, ol olara aýtdy. “Şol sebäpdenem, Hudaýda biziň üçin maksadyň bardygyny men bilýärim. Biziň töweregimiz jenaýatçylardan doly, biziň ol adamlary-da söýmegimizi Hudaýyň isleýändigini men bilýärim”.

Ling bu ullakan zähmet lagerinde imanlylar toparynyň bardygy üçin minnetdardy. Olaryň biri ruhdan düşende, beýlekisi Mesihdäki uýasyny ruhlandyryýardy. Ling aç – açan doga edip bilmeýändikleri üçin gynanýan bolsa-da, ol doga edip, aýallary ruhlandyrmaga ýerem, wagtam tapýardy – mysal üçin, iş gününüň dowamynda olara hajathana barmaga rugsat berenlerinde ýa-da nahara nobata duranlarynda.

Tizara Lingde liderlik ukýbynyň bardygyny lageriň ýolbaşçylaram gördüler-de, ony brigadir edip goýdular. Bu Linge olara göreldä

bolmaga köpräk mümkinçilik berdi, sebäbi ol barakdaky elli aýal üçin jogap berýärdi we brigadir hökmünde parik taýýarlanylýan fabrikde iki ýüz aýalyň işlerine seredýärdi.

Aýallaryň käbirleri ondan: “Sen näme üçin bu ýerde ýörsüň. Sen şeýle rehimdar, şeýle gowy lider. Sen abraýly işleri edip bilerdiň”.

Ling özüni näme sebäpden türmä salandyklaryny gürrüň bermek üçin peýda bolýan her bir mümkinçilikden peýdalanýardy. Munuň netijesinde köpler gizlin mesihi boldular. Olarda Mukaddes Kitap bolmasa-da, Ling olara Mukaddes Ýazgydan özüniň ýat tutan parçalaryny we mezmurlaryny öwretdi, nähili doga etmelidigini öwretti. Ol garry mesihiniň eli bilen gaty arassa ýazan Mukaddes Kitabyňy we Mukaddes Ýazgydan uly parçalary ýatlamalydygy baradaky borçnamasyny ýada saldy.

Indi ol öz wadasyny ýerine ýetirendigine diýseň şatdy.

“Men ýaly adam iman edip bilermi?”

Türme ýolbaşçylary Lingiň örän gowy işine we onuň brigadasynyň zähmetde iň gowy görkezijileri görkezişine, beýleki brigadalara seredende, onuň brigadasynda uruşlaryň we betbagtçylykly ýagdaýlaryň azdygyna üns bermeklerini dowam etdirdiler. Bir gün Lingiň başlygy hanym Tao ony fabrikiň koridorynda saklady.

“Ling, men seniň işiňe seretdim. Men seniň işiň we abraýly mesihi lideridigiňem bilýärim. Indi bolsa sen eýýäm on bir aýdan bäri bu ýerde bolup ýörsüň. Men seniň işleýişini, beýkeli tussaglar, aýratynam, gödek hem kynçylyklar döredýän mydama gaharly bolup ýören tussaglar bilen özüňi alyp barşyňy görýärim. Sen olara şeýle ysnyşan ýaly bolup görünýärsiň, özüňi bolsa, olara seredende, düýbünden başgaça alyp barýarsyň. Näme üçin?”

Ling öz başlygyna: “Men olar ýaly hereket etmeýärim, sebäbi men mesihi, şol sebäpdenem, öz ömrümi Isa Mesihe bagyş etdim. Ol sebäpli men ýaşayaryn, meniň ýaşap ýörmegimiň sebäpkäri Oldur. Ol sebäpli, men bu adamlaryň hemmesini söýüp bilýärim” – diýende, tolgunma duýdy. Ling hanym Taonyň muňa bolan garaýşyna garaşyp, demini alman diýen ýaly durdy. Din

barada ýekeje agyz gürläni üçin onuň möhletini artdyryp ýa-da “gutuda” – ýeke oturylýan kamera salyp bilýärdiler. Ling özüne sorag berýäniň duzak guryandygyny ýa ýokdugyny hiç haçanam bilmeyärdi. Ýöne Lingi haýran galdyryp, başlygy: “Men ýaly adam Isa iman edip bilermi?” – diýip sorady.

“Elbetde!” – diýip, Ling jogap berdi. “Ýöne siz näme öz iş ýeriňizi ýitirmekden gorkaňzokmy? Eýsem, siz döwletiň özüňizi goşundan işden çykararyndan gorkaňzokmy?”

“Näme, munuň ýaly biderek zady aýdýanyňyz üçin möhletiniňizi uzaldyp, sizi jezalandyryp bilýändigimden *siz* gorkaňzokmy?” – diýip, derrew hanym Tao jogap berdi.

“Häzirlikçe men özümiň bu ýerde bolmagymyň maksadynyň bardygyny bilýärim. Eger men siziň Isa iman edeniňizi bilsem, onda bu ýerde hemişeligem galyp bilerin”.

“Size bu ýer *ýaraýarmy?*”

“Ýok, asla ýaranok, ýöne Isanyň sizi söýýändigi üçin men bu ýerdedirin. Meniň ömrüm, siziň ömrüňiz Hudaý tarapyndan berlendir” – diýip, Ling jogap berdi.

Hanym Tao Linge ýene birnäçe sorag berdi, olam soraglaryň hemmesine jogap berdi we öz başlygyna Hudaýyň söýgüsi hem merhemeti hakda aýtmagyny dowam etdirdi.

Hanym Tao gyzyklandy, ýöne ony ynandyraýmak aňsat däl, şonuň üçin olaryň gizlin gürrüňleri yzygiderli köp aýlara çekdi. Ahyrsoňy, ol günleriň birinde Linge: “Men imanly bolaýanymda-da, maňa muny gizlemek gerek bolar. Meniň ýaşayan ýerimde mesihiler bar, ýöne men olar bilen hiç haçanam gürleşip görmedim. Men öz derejäm sebäpli, olar bilen gürleşip bilmeyärim. Meniň aňry ýany bilen tanan ilkinji mesihim sizsiňiz” – diýdi.

Ling jogap hökmünde diňe ýylgyrdy we kalbynda hanym Tao üçin dileg etdi. Ling başaryp bildiginden lagerde işlemegini we Rebbe gulluk etmegini ýene iki ýyllap dowam etdirdi, emma uzynly günki agyr zähmet we ýymitiň erbetligi sebäpli, onuň saglygy erbetleşdi. Kāwagt ol özüniň ýene näçeräk döz gelip biljekdigi hakda pikir edýärdi. Soň dekabır aýynyň günleriniň birinde hanym Tao ony oz otagyna çagyrdy. Hanym Taonyň ýüzi hyrsyzdy, elinde bolsa, bir kagyz bardy.

“Näme boldy?” – diýip, Ling sorady.

“Maňa siziň tussaglyk möhletiniň babatda buýruk berdiler, menem oňa gol çekmeli” – diýip, hanym Tao jogap berdi.

Ling aňk – taňk boldy. Ol öz möhletini uzaldar ýaly, soňky döwürüň içinde nämäniň bahana bolup biljekdigi hakda pikir etdi.

Ol başlyga ýalan sözläp, özüni kimem bolsa biriniň sataýmagynyň mümkindigini ýadyna salyp bilmedi. Hanym Tao bilen Ling dost bolupdylar, şonuň üçin Ling oňa Mesih hakda gürrüň bermegini dowam etdirýärdi. Belki, kimdir biri olaryň gürrüňlerini diňläp, ol hakda aýdandyr?

Lingiň pikirleri bulaşdy. Ol diňe hanym Tao kagyздan: “... siziň möhletiniň bir ýyl” diýip okap başlanda, özüne geldi.

Lingiň ýüregi gopan ýaly boldy. Soň hanym Tao Lingiň ýüzüniň sust keşbine haýran galyp, oňa seretdi. “Ling! Sen meni eşitdiňmi?” – diýip, hanym Tao gatý sorady. “Olar seni doly aklap, möhletini bir ýyl kemeldýärler!”

Ling ýekeje sözem diýip bilmedi.

“Men seniň aýdara zat tapmajanyňy birinji gezek görýändigimi aýtmalydyryn”.

Hanym Tao ýylgyrdy. “Gutlaýaryn, Ling, seni üç hepdä galman boşadýarlar”.

Başga dünýä

Üç hepdeden soň, Ling Foon daýa tolgunmaly garaşyp lageriň önünde topugyna çenli gara batyp durka, ertiriň aýazy onuň hor bedeninden geçdi. “*Akladylar*” – diýip, ol pikir etdi. Bu ony beýleki tussaglara Hoş Habary wagyz edip otyrka tutmandyklary üçindi. Bu, şeýle hem, belli bir wagtlyk özüni gününe goýjakdyklaryny aňladýandyr diýip, ol umyt etdi.

Ling özüniň wagyzçylyk işine gaýdyp barjagyna, ýygnak agzalaryny ruhlandyrjagyna begendi, emma ol öz saglygynyň eýýäm önküsi ýaly dälidiginem bilýärdi. Türmedäki durmuşda çuň yz galdyran zatlar köp bolupdy. *Rebbim, maňa azatlykdaky durmuşa öwrenişmäge kömek et. Entek türmede bolup ýören doganlarymy terk etmezligiňi Senden haýuş edýärim.*

Foon bilen Şeniň kiçijik maşyny geldi, Lingem özleriniň ýene bile boljakdyklaryna begendi. Geçen iki ýylyň dowamynda Lingiň ýanyna seýrek geldiler, sebäbi mesihilerden biri onuň yzyndan geläýse, onda köp kynçylyklar peýda bolýardy.

Indi birnäçe liderleriň maşgalaly bolanyny, beýlekileriniň çagalarynyň doglanyny birnäçe täze toparlaryň döränini biler. Maşyn uly ýola çykan badyna, Ling ýüreginiň bulanýanyny duýdy. *“Ine, meniň köpden bäri duýmadyk zatlarymyň ýene biri. Men şeýle köp wagtdan bäri maşyna münüp görmedim”* – diýip, Ling pikir etdi.

Dört sagatlap maşynda ýören wagtlarynyň dowamynda Lingi ýürek bulanmasy gynady, şonuň üçin ol yzky oturgyçda ýumak ýaly bolup oturdy-da, diňe azatlygyň şatlygy hakda pikirlenmäge çalyşdy.

Özüniň pikir edişi ýaly, Linge adaty durmuşa uýgunlaşmak kyn boldy. Lager – düybünden başga dünýädi. Lagerde hiç haçan çyrany öçürmäge rugsat bermeýärdiler. Fabrik hemişe işleýärdi, hatda kameralaram gowy ýagtyldylandy. Ýygnagyň ýolbaşçylary Ling türmede bolan wagtynda berkäpdi, zenan bolandygy üçin oňa öz roluna gaýdyp barmagam has kyn bolupdy. Ýygnak ýolbaşçylarynyň arasynda özüne ornuň bolmanyna ol gynandy, ýöne saglygyny bejerdýänçä, özüniň dynç almalydygyny we uly jogapkärçiligi öz üstüne almaly dældigini bilýärdi. Şonuň üçin bu, belki, gowulygadyr.

Hemmäňiz tussag edilýärsiňiz

Ling bir mesihi liderleriň biriniň öýünde ýaşaýardy. Olar merkezi Hytaýda ullağan jaýda ýaşaýardylar, şonuň üçin ikinji gatda Linge-de bir otag berdiler. Liderler on dokuzynjy awgustdan ýigrimi üçünji awgusta çenli bu öýde gizlinlikde duşuşdylar. Ling duşuşyklara gatnaşmak isledi, ýöne ol bu wagt günbatar Hytaýda wajyp bir ýumşy ýerine ýetirip ýördi. Ol liderler şeýle etmek bilen özüni yzarlamalardan goramakçy bolandyrlar diýip pikir etdi, ýöne bu şeýledimikä? Duşuşyga otuzdan gowrak esasy lider gelmelidi. Bu köne gatnaşyklary ýola goýmaga we özüniň liderlik roluny dikelt-

mäge ajaýyp mümkinçilik boljakdy. Ýöne beýle bolmak miýesser etmedi.

Ling ýigrimi üçünji awgustda aňsam özüniň günbatar Hytaýdaky etmeli işini eýýäm tamamlapdy. Şol wagt ol: “Ling! Tizräk gaýdyp gel. Liderleriň hemmesini tussag etdiler – hemmesini! Liderlerden diňe sen galdyň” diýen gyssagly habary aldy.

Ling öýüne ertesi günü gelende, mesihileriň dowla düşüp ýörenini gördi. Liderleriň käbirleriniň aýallary näme üçindir bu işde Ling günäkär diýip hasaplaýardylar. Ony alty aý mundan ozal boşadypdylar, ýöne dostlary ony-da polisiýanyň gözlänini aýtdylar.

Ling derrew ýolbaşçylygy öz eline aldy. Hemme zatdan önürti ol ýerli mesihileri çagyryp, her topara tussag edilen liderleriň birine – ikisine kömek etmegi tabşyrdy. Olar geým, iýmit hem pul ýygnap, polisiýa uçastogyna “öz” liderlerine eltip bermelidiler.

Bu tussag edilme bütün Hytaýdaky ýygnaqlara täsirini ýetirdi, sebäbi tussag edilen liderler Hytaýyň dürli etraplaryndaky esasy liderlediler. Olaryň tussag edilendigi baradaky täzelikler elektron poçtasynyň, şeýle hem, “Amerikanyň sesi” radiosynyň kömegi bilen derrew ýaýrady. Ling maglumatlaryň akymynyň hötdesinden gelmäge çalyşdy. Adamlar soňky täzelikleri bilmek üçin Hytaýdan we bütün dünýäden jaň edip başladylar. Köp wagt geçmänkä, ruhy çopanlaryň maşgalalary gelip başlady, şonuň üçin Ling myhmanlary kabul etdi we olaryň soraglaryna başardygyndan jogap berdi.

Baş hepdeden soň, liderleri alty sanysyndan başgasyny boşatdylar, ýöne olar ummasyz jerime (hersi on müň ýen) tölemeli boldular, şonuň üçin Ling pul ýygnama jogapkär boldy. Mesihiler garypdylar. Liderleriň beýle köp sanlysy üçin pul ýygnamak gaty kyndy, ýöne Ling boýun towlamalary kabul etmeyärdi. Lingiň tussag edilen doganlary puldan gymmatdy, şonuň üçin ol ýeterlik mukdardaky puly ýygnaýança, soramagyny we pul ýygnamasyny dowam etdirdi.

Ling tapdan düşdi. Onuň göwnüne bu labyrlaryň astynda ýykylyjak ýaly boldy, ýöne alty ruhy çopanyň hemmesiniň azat edilmegini gazanýança, hemme zady etmese, özüniň dynç alyp bilmejekdigini bilýärdi. Ol alty ruhy çopan entek türmededi. Olar özleriniň guramalarynda iň abraýly liderlediler, şol sebäpdenem,

polisiya olar üçin aýratyn köp pul talap etdi. Ling olara ölüm jezasynyň berilerinden gorkýardy.

Diňe bir çykalga galyppy. Ling polisiya uçastogyna jaň etdi.

“Haýyş edýäriň, men uly ofiser bilen gepleşmek isleýäriň”.

“Siz kim?” – diýip, nobatçy sorady.

“Meniň adym Ling. Ofiser meniň kimdigimi bilýär; ol meni gözleýär”.

“Ling, meniň köne dostum! Seniň maňa jaň edýändigine haýran galdym” – diýen tanyş asuda sesi Ling eşitti. “Sen nireden jaň edýärsiň?”

“Munuň ähmiýeti ýok. Maňa siziň bilen türmede saklap oturan dostlarym hakda gürrüň etmek gerek”.

“Elbetde! Uçastoga gel, biz gürlleşeris”.

“Ýok, men Breýt Mun myhmanhanasynda duşuşmagarazy. Siz ol ýere ýeke gelmelisiňiz. Men sizi synlap duraryn. Eger ýanyňyzda biri bolsa, onda men siziň bilen duşuşmaryn”.

Ling onuňrazy boljakdygyny bilýärdi. Onuň bilesigelijiligi üstün çykar. Näme sebäpden soňky birnäçe aýyň dowamynda ondan gizlenip ýören wagyzçy *ony* duşuşyga çagyryarka?

“Bolýar, sen haçan duşuşmak isleýärsiň?”

“Şu gün sagat ýedide” – diýip, Ling jogap berdi.

Gürleşip bolandan soň, Ling özüniň ynanýan doganlaryndan biri bilen duşuşdy. Ol oňa ýagdaýlary düşündirdi-de, ondan özi bilen gidip, myhmanhananyň ýanynda garaşmagarazydygyny ýa dældigini sorady. “Eger men çykmasam, onda siz meniň tussag edilendigimi bilersiňiz”.

Alty sagat elli baş minutda olar özleirini hiç kim görmez ýaly, myhmanhananyň ýanynda durup, synlap durdular we garaşdylar. Olar bir topar esger bilen uly ofiseri gördüler. Lingiň ýüregi tolgunmadan ýaňa çalt urdy. Ol eýýäm gitmäge taýýar bolan wag-tynda, uly ofiseriň içeri ýeke özüniň girenini, beýlekileriň bolsa, binanyň önünde garaşyp durandyklaryny gördi. Ling arka tarapdaky gapydan girip, ofiseriň oturan stolunyň başynda oturdy.

“Ling, men seni görenime şat” – diýip, edil olar, dogrudanam, dost bolan ýaly, ofiser Linge aýtdy. “Sen meniň özüni tussag ederimden gorkaňokmy?”

“Eger men gorkan bolsam, onda bu ýere gelmezdim, ýöne men geldim”.

Olaryň ikisem nahar sargadylar. Soň Ling ofisianta tölegini özüniň tölejekdigini aýtdy. Soň Ling işe girişdi. “Siz meniň dostlaryma nähili darაýarsyňyz? Siz birnäçesini jerime tölemäge mej-bur edip boşatdyňyz. Eger size pul gerek bolsa, men size pul berjek. Siz näçe isleýärsiňiz?”

“Howlukma, Ling. Biz entek naharlanmadygam. Mundan başga-da, men olar üçin hiç zat edip bilmeyärin, bu *seniň* günäň. Munuň jemgyýete aýan bolmagyna sen günäkär” – diýip, ofiser jogap berdi.

Ling özüni onuň gorkuzjak bolýanyny bilýärdi, ýöne yza çekilmedi. Ol başga taktikany ulanmaga taýýardy. Olar iki sagat gürrüň etdiler. Ling arasynda özüniň garaýyşlary hakda gürrüň etdi. Ol özüniň we türmede oturan beýleki ruhy çopanlaryň Isa Mesihini taglymatyny beýle yhlas bilen näme sebäpden ýaýradandyklaryny düşündirdi. Ofiser hormat bilen diňledi we Lingiň öz dostlarynyň aladasyny edýänini onuň gözlerinden gördi. Emma delilleriň bary peýdasyz boldy. Ofiser olary boşatjakdygyny aýdyp, onda umyt döretmekden boýun towlady.

Ling özüniň gara saçlaryny sypalady. Ahyrsoňy saçlary ösüpdür. Ol öz ejesiniň gurbanlyk baradaky dogasyny ýatlady we pikirinde Mukaddes Ýazgynyň: “Hasyly köp, hasyly ýygnaýjy az... möjekleriň arasyndaky goýunlar”.

Ling görgüler mekdebine gaýdyp barmaga çen bolan bolmany hakda pikir etdi.

Ýene mekdebe

Ofiser eýýäm naharlanyp boluberipdi. Lingem özüniň wagtynyň azdygyny bilýärdi. Ol myhmanhananyň gapysynda özüne esgerleriň garaşyp duranyny bilýärdi. Ling soňky teklibini aýtdy. “Siz meni gözleýärdiňiz, ine, men şu ýerde. Meni tussag ediň, ýöne meniň dostlarymy goýberiş”.

Ofiser çalaja ýylgyrdy: “Ling” – diýip, ol çyn ýürekden gürlledi – “Sen meniň ömrümde duş gelen zenanlarymyň iň aýratynlarynyň birisiň”.

Soň ýekeje sözem aýtman, ýerinden turup, restorandan çykdy.

Ling öz planynyň puç bolandygyny duýup, ýene birazrak wagt-lap, gymyldaman oturdy. Onuň ýüreginde gaýgy bardy, şonuň üçin ol öýüne sustupeslik duýgusy bilen gaýdyp geldi. Ol öz dostlarynyň, türmede galanlaryň gününüň agyrdygyny bilýärdi.

Wagt geçdi. Ling ýene iki mesihiniň tussag edilendigini we ýerli türmelerdäki liderleri ol ýerde wagşyçylykly gynaýandyklaryny , olary düzediş – zähmet lagerine bir – iki ýyl höküm edip, lagere geçirendiklerini bildi.

Ling işlemegini dowam etdirdi. Ony çuň ýekelik duýgusy gurşap aldy. Ol soňky tussaglykdan gaýdyp geledi bári örän ýarawsyzdy. Köp liderler onuň saglygynyň erbetleşýändigini görüp, oňa öz işinden el çekmegi maslahat berdiler. Ýöne ol etmedi. Ol özünü ejesiniň höweslendirendigini, Ling Hoş Habary wagyz edip biler ýaly, ejesiniň degirmende soýa kösügini üwäp, agyr zähmet çekendigini ýatlady. Lingiň ejesini diýseň göresi gelyärdi. Ol ony köp wagtdan bári görmändi, ýöne öýüne barmak örän howpludy.

Ling liderler toparynyň içinde ýekeje zenandy, şonuň üçin ol işini gutarmaga özüne güýç bermegini Hudaýdan ýalbaryp sorap, öz otagynda tiz – tizden aglaýardy.

2002-nji ýylyň aprelinde Lingiň telefony jynňyrdady. Onuň toparyndan bolan otuz mesihini hytaý kultunyň janköýerleri ogurlapdyrlar. Ling polisiýa uçastogyna öz “dostuna” jaň etdi. Ýene işe başlamaly.

Epilog

Lingiň agyr durmuşy dowam etdi, ýöne onuň işi üçin baýragyň boljagy göze görnüp durandyr. Onuň uly ofiser bilen “şertlendirilen” duşuşyklarynyň üsti bilen Hudaý Linge Hytaýdaky öý ýygnaklarynyň agzalarynyň ejir çekýän adalatsyzlyklary hakda gürrüň bermäge gapy açdy. Ýöne onuň hökümet wekilleri bilen saklaýan gatnaşyklary köp jeddeleri döretdi. Köp mesihiler onuň hereketlerine garşy boldular. Ling olaryň tankydyna: “Biz mesihiler, ýöne biz hytaýlylar, bu biziň ýurdumyz” – diýip jogap berýär.

Ling hiç haçanam öz garaýyşlaryna garşy gitmedi-de, özüniň hoşhabarçylyk işini dowam etdirdi.

Ol özüni-de, tussag etmekleriniň mümkindigine garamazdan, özüniň Mesihdäki doganlaryny batyrçaýlyk bilen goramak üçin ähli mümkinçilikleri ulanýar. Ol entegem, polisiýanyň gözegçiligi astynda bolanlaryň sanawynda dur, ýöne ol Rebbiňem sanawynda dur, şonuň üçin Reb ony gudrat bilen türme tussaglygyndan goraýar.

Ýöne Ling zerur bolsa, oňa-da taýýar. “Men mekdebe gaýdyp barmaga taýýar” – diýip, ol aýdýar. “Eger Hudaý meniň kellämdäki saçlarymy sanaýan bolsa, onda men Onuň islegi astynda-dyryn, şol sebäpdenem, Onuň isleginiň içinde galýandygymy men bilýärim”.

Ol ýygnak aýak üstünde berk durýança, durmuşa çykmazlygy özüne borç edineninde, durmuş oňa ýene bir nägileligi bildirdi. Şonda topar olaryň wadasynyň on ýyl dowam eder diýip hasaplady. Ling bolsa, özünde durmuşa çykmaga entek wagty köpdür diýip hasaplady. (Şol wagt ol on alty ýaşyndady). Emma ol indi otuz ýaşyndady. Hytaýda bolsa, ýeke ýaşayan aýala otuz ýaşdan soň, özüne är tapmak kyn bolýar.

Oňa (hatda döretmäge kömek eden öý ýygnaklarynyň ruhy çopanlary-da) aýalyň ornunyň öýdedigini, onuň işiniň nahar taýýarlamak, syr – süpür etmek we çaga terbiýelemek bolup durýandygyny köp aýdýardylar. Ling munuň wajypdygyna garşy çykmaýar, ýöne ol Hudaýda käwagt düýbünden başga planlaryň bolýandygyny –da bilýärdi. Ol özüni tankytlaýanlara öý ýygnaklary ýaňy ösüp başlanda, howply işi hut aýallaryň ýerine ýetirendigini – mesihiligi wagyz edenliklerini – ýatladýar. Ol, şeýle hem, Hoş Habary wagyz edenleriň üçden iki böleginiň aýallar bolandygyny, olary Hytaýyň iň uzakdaky ýerlerine iberendiklerini, bu barada liderleriň hemmesiniň bilýändigini ýatladýar.

Häzir Ling Pekinde 2008-nji ýylda boljak halkara olimpiýa oýunlaryna umyt edýär. Munuň öý ýygnaklarynyň ösmegi we güllemeği üçin ajaýyp mümkinçilik boljakdygyna ynanýar.

Ýene işe başlamaly...

Gledis:

GUTULYŞ BAGYŞLAMAKLYKDADYR

Hindistan

1981-nji ýylyň noýabry

Otuz ýaşly Gledis Wezerhed Orissa şatyndaky Kalkuttanyň günorta – günbataryndan 170 kilometrlikdäki Maýurbhanj etrabyna, Bengal aýlagynyň ýanyna gelende ýyly ýagyşly gündi.

“Men özümiň, dogrudanam, bu ýerdedigime ynanyp bilemok” – diýip, ol her bir sese we töwerekdäki zatlara üns berip pikir etdi. Açyk öýlerden we dükanlardan gelyän aý çili burçunyň ýiti ysy zir – zibilleriň üýsmeklerinden gelyän çüýrügiň, açyk akymly ýaplaryň we köçelerde arkaýyn gezip ýören mukaddes sygyrlaryň ysy bilen garyşýardy. Yssydan ýaňa ysly has-da güýçlenýärdi, ýöne Gledis sowuk demirgazyk ýurtdan yssy klimatly ýurda gelenine begenýärdi.

Päkistanyň serhedinden Hindistanyň jümmüşine gitmeklik Gledis üçin iman synagy boldy. Onuň sürüjisiniň süren maşyny ýolda ýük maşynlaryny, rikşalary (rikşa – iki tigirli araba özüni goşup, ýük we ýolagçy daşayan adam), taksileri, sygyrlary, welosipedleri we adamlaryň yzy üzülmez akymyny geçip, egrem – bugram ýasady, şonuň üçin bu zatlaryň hemmesi akla sygmajak bulam – bujarlyk bilen garyşdy. Awstraliýanyň kiçijik asuda şäherinde ulalan Gledis Hindistanda gündelik durmuşyň bir bölegi hasaplanylýan munuň ýaly bulam – bujarlyga haýran galdy.

Öz myhman otagynyň penjiresinden seredip bu başagaýlyklary synlanda, her gezek eneler çagalarynyň ellerinden tutup ýoldan

geçenlerinde demini alman durýardy we aýallar motosiklleriň yzky oturgyjynda keseligine oturyp, sürüjiden ýapysmagyň deregine, alan zatlaryny gujagyna alyp oturanyny görende, doga edýärdi. Olar egrem – bugram bolup, transportdan doly hindi köçelerinden geçýän awtobuslardan ýa-da ýük maşynlaryndan birnäçe santimetr aralykdan geçýärdiler.

Hindistanyň ilaty milliard adamdan geçýärdi, şonuň üçin Gledis hemme ýerde adamlaryň uly mähellesini görüp bolýandygyna haýran galýardy. Ol köçede özüni her tüýsli – hapa, aýak ýalaňaç çagalaryň, açyk reňkli sarileri geýnen, maňlaýynda adaty indus nokatlary bolan eneleriň, derileri guran pergament ýaly bolan garry adamlaryň, Hudaýyň her hili ýaradanlarynyň – adamlaryň özüni gurşap alanyna haýran galdy.

Gledise hemme zat ýaraýardy. On iki ýyllyk sustupeslikden soň, ol ahyrsoňy, öz arzuwyny amala aşyryp, özüni Hudaý näme etmäge çagyran bolsa, şony hem edýär: ol başga ýurtda garyplara gulluk edýär. Ol özüniň arzuwynyň haçan amala aşjakdygy, ... şol günüň haçan geljekdigi hakda pikir edýärdi.

Gulluga gümra bolan

Gledis özüniň mähriban Awstraliýasynda konferensiýa gatnaşanda we Hudaýyň missionerlik işine çagyryşyna jogap berende, bary – ýogy on sekiz ýaşyndady. Gledis Kwinslend ştatyndaky fermada ulaldy, ýygnakda köp wagyzlary diňledi, hatda öz ene – atasynyň öýüne çagyran missionerleriniň birnäçeleri bilenem duşuşdy. Her şenbe günü Gledisiň ejesi çagalarynyň hemmesini çagyryp, olara missionerleriň ýazan zatlaryny okap berýärdi. Afrika, Hindistan, Hytaý... Gledis uzak ülkelerdäki durmuş baradaky özüne çekiji taryhlara haýran galýardy we missionerleriň öz işine bolan wepalylygyna guwanýardy.

Missionerleriň işi hakda şeýle köp zady bilýändigini sebäpli, Gledis konferensiýanyň özüne şeýle güýçli täsir etjegine geň galmaly däl, ýöne şeýle boldy. Özüni Hudaýyň başga ýurda gulluga çagyrylýanynda onda hiç hili şübhe galmady. Ol missionerleriň öz işlerini şeýle gzyklanma bilen ýerine ýetirýändigine düşünişip başlady.

Ömrüniň şondan soňky ýyllarynda Gledis öz gelen kararlarynyň hemmesine haçan hem bolsa bir wagt missioner boljakdygynyň nukdaýnazaryndan garady. Ol okuwyny gutaryp, özüniň geljekki işi üçin diýseň wajyp bolan şepagat uýasy kärini aldy. Ol daşary ýurtda işlemek islemeýän geljekki ýanyoldaş boljaklaryň hemmesinden güýjünde baryny edip daş durýardy. Bu kyn bolýardy, ýöne Gledis, öz maksadyndan el çekmegi aňladýan birine üns bermegini Hudaýyň islemeýändigini bilýärdi. Ol öz işlerini gaty gowy ýerine ýetirdi, şonuň üçin kiçiräjik klinika ýolbaşçylyk edip başlady. Ol, şeýle hem, ýekşenbe mekdebinde sapak berdi we wagty bolanda, ýygnakda kömek etdi.

Özleriniň kiçijik ýygnagyna her gezek mesihi wagyzçylary gelende, güýjüň täze joşgunyny alýardy. Ol özüniň hem, haçan hem bolsa bir wagt şeýle işi etjegini göz önüne getirip, her bir sözi uly üns bilen diňleýärdi. Ol özüniň haçan-da bolsa bir wagt uly ýygnagyň önünde çykyş etmeli bolarmykam diýip pikir edýärdi. Missioneriň işiniň bu bölegi ony gaty bir özüne çekip durmaýardy, ol ony gorkuzýardy. Munuň sebäbi Gledisiň şeýle çekinjeň bolmagynda däl, ol özüne Hudaýyň şu sylagy berenine ynanmaýardy. “*Men şepagat uýasy bolup işläp, öz zähmetim bilen Hudaýyň söýgüsini iş ýüzünde görkezsemem kanagatlanaryn*” – diýip, ol özüne aýdýardy.

1980-nji ýylda Gledisiň ýigrimi dokuz ýaşy doldy, şonuň üçin ol öz arzuwunyň haçan hem bolsa bir wagt amala aşjak aşmajagy hakda pikirlenip başlady. Ol ýüreginiň jümmüşinde hemme zadyň Hudaýyň elindedigine we hemme zadyň Hudaýyň islän wagtynda ýerine ýetjekdigine ynanýardy. Ýöne onda birgiden soraglar bardy. Ol durmuşa çykmak hakda pikirlenýärdi. Ol eýýäm ýaş däl. Başga ýurtlarda işläneriň köpüsi özlerini gulluga Hudaýyň ýaňy ýigrimi ýaşanda ýa-da ondan-da irräk çagyranyny aýdýardylar. Gledisiň işdeşleriniň köpüsi durmuşa çykdylar we çaga dogurdylar. Olaryň öz maşgalasynyň ulalyp barýanyna begenýänini göreňde, başga ýurtlardaky garyplara kömek etmegi arzuw etmeklik Gledise has kyn bolýardy.

1980-nji ýylyň ahyrynda Gledis “Opereýşn Mobilizeýşn” guramasynynda islän Maýk Heýe duş geldi. Ol eýýäm bir – iki

ýyldan bári Hindistanda işleýärdi. Onuň yhlaslylygy Gledisi haýran edýärdi. Ol onuň üstüne Hindistandaky iş baradaky sorag baryny ýagdyrdy. “Ol ýerdäki adamlar nähili? Siz aç – açan wagyz edip bilýärsiňizmi? Olar nähili kabul edýärler? Siziň guramaňyz nähili işleýär? Size kim kömek edýär?”

Gledisiň gitdigiče gyzyklanyp barýanyny duýan Maýk ýylgyryp, onuň soraglaryna sabyrlylyk bilen jogap berdi.

Gledis: “Belki, bu meniň üçindir? Belki, men ahyrsoňy garaşyp ýetendirin” – diýip pikir etdi. Gledis birnäçe hepdäniň dowamynda bu gurama baradaky edebîýaty tutuşlygyna okap çykdy. Ol iki ýyl işlemegiň gerekdigini we her kimiň haýsy ýurtda işlemelidigine Hudaýyň görkezmesini gözlemelidigini bildi. Gledis onuň nähili guramadygyna, ýolbaşçylarynyň we oňa gatnaşýanlaryň hemmesiniň öz işlerine näderejede wepalydyklaryna düşüni we munuň hut özüne gerek zatdygyna göz ýetirdi. Onuň kalby rahatlyk tapdy, şonuň üçin ol gürrüňdeşlikleri geçirip başlady.

1981-nji ýylyň maýynda Gledis ömründe birinji gezek Awstraliýadan gitmäge taýýar boldy. Ol önünde duran iki ýylyň dowamynda nirede işlegini entek bilmeyärdi, yöne tomusda okamak üçin Ýewropa gitdi. Ol maşgalasy we dostlary bilen hoşlaşan wagtynda, umytdan doludy. Işine berlen missioner Maýk Heý bilen bolan duşuşygyny ýatlarda, ol özüniň Hindistanda işlemek isleýändigini barada mydama pikir etdi, yöne Reb özüni nirä iberse, şol ýere hem gitmäge taýýardy. Ol gitmezinden ön tutuş maşgalasy onuň töweregine ýygnanyp, bilelikde gowy görýän mezmurlarynyň birini – “Sebäbi Ol ýaşaýar” diýen mezmury – aýtdylar.

“Men öz geljegime duş gelip bilerin, sebäbi men geljegimiň Hudaýyň elindedigini bilýärim” – diýip, Gledis olar aýdym aýdyp bolanlaryndan soň aýtdy.

Tomusda Gledis Ýewropada okady we hemme zady özüni ol ýere alyp baran wepalylyk ruhunda terbiýeledi. Ol sowuk poluň üstünde ýatdy, hepdede bir gezek ýuwundy, umumy ýaşayyş jaýyndaky hajathanalary arassalady, Angliýada ýaşayan aziýaly adamlara seretdi we okuwdan soň nirä gitmelidigi baradaky Hudaýyň görkezmesini gözledi. Bu zatlaryň hemmesi başga ýurtdaky işe taýýarlygyň bir bölegi boldy. Gledis öz maksadyny

takyk bilýändigini üçin kynçylyklaryň hemmesiniň hötdesinden geldi we Hindistan hakda arzuw etmegini dowam etdirdi. Ol Hindistan hem onuň halky barada az bilýärdi, ýöne bilesigelijiligi we ol ýere gitme islegi köşeşmedi.

Tomusky sapaklaryň ahyrynda Gledis bir gezek Angliýadan bolan är – aýal, missionerlik programmalarynyň koordinatory bilen duşuşdy. Olar ondan işlemek üçin nirä gitjekdigini soradylar.

Gledis özüniň missiýanyň Hindistandaky guramalarynyň birine gitmäge arza berendigini düşündirdi. “Aslyýetinde men özümiň nirä gitjekdigime gaty bir ynamly däl. Men özüm Hudaýa nirede has gerekli bolsam, şol ýere hem girmek isleýärim” – diýdi.

“Gledis, sen ulurak” – diýip, koordinatoryň aýaly ýumşaklyk bilen aýtdy. Gledis özüniň “ulurakdygyny” eşidip janlanan ýaly boldy. Ol öz işini beýlekilerden gijräk başlady, ýöne ol ýaňy otuz ýaşapdy ahyry. Onuň geň galan garaýşyny göreňde, aýal ýylgyryp düşündirmäge howlukdy: “Ýok, ýok. Sen *garry* däl. Sen diňe beýlekilerden ulurak hem tejribeliräk. Sen Mukaddes Kitaby köpräk öwrendiň, lider bolmagy öwrendiň, durmuşy tejribäňem köpräk. Hindistanda seniň ýaly adamlar *gerek*”.

Gledis ýylgyrdy-da, bu aýalyň paýhasly sözleri we özüni ruhlandyran üçin Hudaýa minnetdarlyk bildirdi. Ol aýal oňa edil Maýk Heyiň beren maslahaty ýaly maslahat berdi. Indi ol öz eden dogasyna tassyklama alandan soň köşeşdi. Onuň bütin ömrüne söýgüli aýdymy bolup galan aýdymynyň sözleri ýene onuň ýadyna düşdi: “Öz geljegimiň Onuň elindedigini bilýärim, şol sebäpden, hiç bolmanda Onuň diridigi üçin ýaşanyňa degýändir”.

Heywere keselliler üçin öý

Özüni alyp barýan sürüji bir ýere sowlup geçmäge ondan rugsat soranda, Gledis özüniň bellenen ýerine, Hindistandaky Kuttakä barýardy. Adamlaryň, erkekleriň, aýallaryň we çagalaryň ýoldan barýan tükeniksiz mähellesi onuň ünsüni bölýärdi, şonuň üçin ol sürüjiniň sesini eşitmeýärdi, diňe onuň: “... heywere kesellileriň öýüne, Maýurbhanja. Sen garşy dälmi, Gledis? Biz ol ýerde uzak gülenmeris” – diýen sözlerini eşidip galdy.

Heywere kesellileriň öýünde sürüji Grem Steýnz atly uzyn boýly owadan bir awstraliýaly adam bilen duşuşdy. Gledis şol etrapda başga-da awstraliýalylaryň işleýändiklerini bilýärdi, ýöne olaryň atlaryny bilmeyärdi. Grem Gledisi missiýanyň jaýyna alyp bardy. Ol bu ýerde erkekler işlerini gutarýançaýar garaşmalydy.

Missiýa seredip çykandan we bu ýerde işlän ilkinji aýal Keýt Allenbi baradaky kiçijik kitapçanyň sahypalaryny agdaryşdyrandan soň, Gledis bu missiýanyň taryhy bilen gyzyklandy. Ýetmiş ýaşly binalar asuda ýagdaýy döredip durdular. Bir gatly jaýlaryň her bir bölegi – aklaýjy serişdäniň köp gatlagy bilen örtülen 45 santimetrlik galyňlykdaky sowuk beton poldan başlap, otagy jöwzadan goramaga kömek edýän giň eýwana çenli – beýle bir köne görünmeýärdi.

Gledis garaşyp otyrka, näme üçin özüne çay hödür etmek üçin Gremiň aýalynyň çykmandygy barada pikir etdi, sebäbi ol munuň hindi däbidigini bilýärdi. Ýöne onuň aýaly gelmedi. Ondan soň tizara Gledis bilen sürüji günorta tarap Kuttaka ugrady.

Birinji birnäçe aý ýadadyjy, ýöne gyzykly boldy. Gledis ýerli adatlary hem däpleri öwrenmäge çalyşdy. Kuttakdaky birinji alty aýy ol ýerli ýaşajylardan bolan kömekçileriň topary bilen geçirdi. Alty aýal iki sany kiçijik otagda ýaşadylar. Otagyň hemme ýerinde kitapdan doly korobkalar durdy. Iýmit mydama heňläp durýardy. Ýerden gazylan çukuryň üstünde ýatan sement plitasy hajathana bolup hyzmat edýärdi. Gledis özüniň fermada ulalany we agyr zähmetiň nämedigini bilýäni üçin Hudaýa minnetdarlyk bildirdi, ýöne ol käwagt lapykeçlige düşýärdi we özüniň hemme zada bolan položitel gatnaşygyny saklamaga çalyşýardy: “Hudaýyň maňa berjek zatlarynyň hemmesem gowy”.

Olar her gün iki – ikiden öýden öýe aýlanyp, mesihilik kitaplaryny satmaga we adamlar bilen Reb hakda gürrüň etmäge çalyşýardylar. Gledise şäherdäki adamlar bilen gürlaşmek ýaraýardy, ýöne onuň ýüregi demirgazyk tarapdaky daglarda ýerleşýän uzakdaky Santalyň obalaryna we Baripadanyň günbataryna ymtylýardy. Olar Baripadanyň sebitlerine ilkinji gezek aýlananlarynda, şol obalaryň deňinden geçdiler. Sypal üçegini as-tyndaky palçykdan edilen külbeler agaçlaryň arasynda

ýola diýseň ýakyn durdular. Öýleriň golaýynda el bilen gazylan howuz bardy.

Gledise Sandalyň däpleri, olaryň ruhlara tagzým edýändigleri, hatda ruhlaryň merhemetini gazanjak bolup, olaryň adamlary-da gurban getirýändiglerini gürrüň berdiler. Durmuşy ýagdaýlar pes medeniýetlidi, köp çagalalar gaça durup boljak ýa-da bejerip boljak kesellerden ölýärdiler. Maşgalalar bolsa, ruhlary köşeşdirjek we çagalaryny halas etjek bolup, biderek ýere jan edip, atyr usly tütetgileri we gurbanlyk mallaryny satyn almaga pullaryny sarp edýärdiler.

Gledis şepagat uýasy bolany üçin bu adamlara öwretmek bilen kömek edip boljakdygyny bilýärdi. Mesihi hökmünde bolsa, Isanyň olary özleriniň hudaýlar hasaplaýan ruhlaryndan azat edip, has uly şypany berip biljekdigini bilýärdi. Ol adamlaryň betbagt ýagdaýy hakda pikir edende, ony güýçli duýgy gurşap alýardy-da, şol oba ýaşajylarynyň ýanlaryna gidip, olara öz ýüreginde ýaşayan gowy habary ýetirmek isleýärdi.

1982-nji ýylyň ýanwarynda Gledisde şonuň ýaly mümkinçilik peýda boldy. Onuň indiki wezipesi missionerleriň gatnaşýan, ýerli mesihileriň birnäçe obada gurnan “tokaýdaky lagerlerine” barmakdan ybaratdy. Şol obalaryň birine nätekiz daglyk ýerlerden ýöräp, on bir kilometr geçmelidi, ýöne Gledis ol ýere baranyna begendi. Ol höwes bilen hemme zada gatnaşdy: guýudan suw çekdi, derýa suwa düşdi, ýerdäki düşeklerde ýatdy. Ýerli aýallar uzyn boýly ak meňiz awstraliýaly zenanyň ýanynda bolmagy gowy görýärdiler. Olar oňa özleriniň durmuşy hakda gürrüň bermäge çalyşýardylar.

Garyplaryň garyplaryna bolan söýgi

Oba Maýurbhanjdaky heýwere kesellileriň öýüniň golaýynda ýerleşýärdi, şonuň üçin Gledis Grem bilen birnäçe gezek görüşdi. Görüp otursa, ol hiç haçanam öýlenmän eken. Olar duşuşan wagt-larynda, esasan hem, missiýanyň işleri hakda gürrüň edýärdiler, ýöne Gledis öz duýgularyna üns bermezlige çalşyp, ünsüni işinde jemlejek bolýan bolsa-da, özüniň gitdigiçe Grem hakda köp pikir edýänini duýdy.

Soň oňa indiki ýumşy berdiler. Gledis özünde Hindistany görmäge mümkinçiliginiň bardygy üçin minnetdardy, sebäbi ol “OM” topary bilen bir ýerden başga bir ýere gidýärdi. Ýöne heýwere kesellileriň öyi bilen Santalyň yaşaýjylary onda öçmejek täsir galdyrypdy. Ol Grem bilen beýlekileriň öz syrkawlarynyň – heýwere keselinden ejir çekýänleriň we obalaryndan kowlanlaryň – aladalaryny edişlerini gördi. Induizm heýwere keselinden ejir çekýän adamlary öz keseliniň sebäbiniň geçen durmuşynda eden günäsiniň netijesidigine ynanmaga mejbur edipdi. Olara özleriniň hatda bir käse suwa-da mynasyp däldiklerini aýdýardylar. Şonuň üçin heýwere keselli adamlar özleriniň gözgyny günlerini dolandyryrdylar: köçelerde dilegçilik edýärdiler, olary öýlerinden we maşgalalaryndan kowýardylar. Heýwere kesellilerden betbagt adam ýokdy, olary Gremden başda gowy görýän adam ýokdy.

Heýwere kesellileriň öýüne gelyän görgüliler keseliň ösüşini bes etdirýän dermanlary alýardylar. Bu öýüň işgärleri olary söýgi hem alada bilen gurşap alýardylar. İşgärler syrkawlara bu keseli bejerip bolýandygyny, onuň Hudaýyň näleti däldigini aýdýardylar. Gledis söýgi sözlerini eşidenlerinde we mylaýym el degirmeleri duýanlarynda syrkawlaryň nähili üýtgeýändigini görende haýran galypdy. Dermanlar olaryň ýaralaryny bejerýärdi, gulluk ediji işgärleriň duýgudaşlygy bolsa, olaryň kalplaryna şypa berýärdi.

Gledis özüniň heýwere kesellileriň öýünde geçiren işine gaty haýran galdy, ýöne ol käwagt öz maksadynyň üstünde pikirlendi. Ony Grem gyzyklandyrypdymy ýa-da missiýa? Gledis oňa ýyly duýgusynyň bardygyny duýýan bolsa-da, özüniň gelmeginiň maksadynyň beýle däldigini bilýärdi. Mundan başga-da, ol Gremde-de özüniňki ýaly duýgynyň bardygyny ýa-da ýokdugyny bilmeýärdi. “Bu şeýle bolaýsa näme?” – diýip, ol pikir etdi. Özleriniň arasynda nähilidir bir gatnaşyklary başlanmazýandan öňürti Grem ýolbaşçylar bilen bu barada gürleşmeli bolýar. Düzgün şeýledi.

Ýazda Gledise Gremde nähili duýgularyň bardygy hakda pikirlenmek gerek bolmady. Ol öz ýolbaşçylaryndan Gremiň özlerine nikadan geçmäge rugsat bermeklerini soranyny bildi-

de, muña örän şatlandy. Ýazyň we tomsuň dowamynda olar hat alşyp, biri – birini gowuja tanadylar. Olar özlerinde umumylygyň şeýle köplüğine haýran galdylar. Olar biri – birinden kyrk kilometr aralykda ulalypdyrlar, alan terbiýelerem meňzeşdi, olaryň ikisem missionerçilik işine ir başlapdyrlar. Olar näçe köp hat ýazyşdyklaryça, özleriniň bile bolmaklaryny Hudaýyň anyk isleyändigine şonça-da köp düşündiler. Olar 1983-nji ýylyň 6-njy awgustynda Awstraliýada şadyýan garyndaşlarynyň we dostlarynyň arasynda durmuş gurdular.

Heýwere keselliler öýündäkileriň hemmesi Grem bilen Gledis üçin begendiler. Ýerli halkyň gowy görüp: “Dada” diýip atlandyran Gremi Maýurbhanjda wepalylyk hem ýadawsyzlyk bilen ýigrimi ýyla golaý işledi, indi bolsa, Hudaý ony Hudaýy edil Grem ýaly yhlasly söýýän, induslary-da Grem ýaly söýen ajaýyp aýal bilen sylaglady. Obanyň ýaşajylary we Öýüň syrkawlary üçin Grem bilen Gledisiň nikalaşmasy Hudaýyň haýran ediji söýgüsiniň şaýatlygy boldy, şonuň üçin hemmeler jenap we hanym Steýnzleriň Awstraliýadan gaýdyp gelerine sabyrsyzlyk bilen garaşdylar.

Ýöne bu beýle bir aňsat bolmady. Är – aýal bolan Grem bilen Gledis hindi hökümeti Gledise täze wizany bermekden boýun towlanda, ilkinji kynçylyga duş geldiler. Bu düşündirip bolmaýan zat bolup göründi, ýöne Gledise gaýdyp barmaga rugsat bermediler. Ahyrsoňy olar Gremiň ýeke özi gidip, Hindistana barandan soň, Gledis üçin wiza almaga çalşar diýen netijä geldiler.

Döwletiň Gledise wiza bermägerazy bolmagy üçin birnäçe aý we köp doga etmeler gerek boldy, ýöne oňa daşary ýurtdan kömek berýän guramanyň işgäri däl-de, diňe Gremiň aýaly hökmünde wiza berdiler. Ol induslaryň mesihiligi kabul etmegine ýardam etmejekdigine söz bermek gerekdi. Gledisrazy boldy. Galyberse-de, Gledis bilen Grem özleriniň hiç kimi Mesihi kabul etmäge mejbur edip bilmejekdiklerini bilýärdiler. Olaryň esasy maksady heýwere keselliler bilen işleşip, Hudaýyň söýgüsini görkezmekden ybaratdy. Eger ol adamlar özleriniň saýlawyny edip, şol söýgä seslenseler, onda bu olaryň saýlawydy.

Ýüregiň emri bilen

Gledis Baripada 1984-nji ýylyň ahrynda gaýdyp bardy. Ol özleriniň ýene bilediklerine şatdy, şonuň üçin aýalyň we menejeriň täze roluna derrew girdi. Ol özüniň öňküleri ýaly, obalara gidip bilmeýändigine gaty gynanýardy, ýöne ol öz durmuşyndaky köp üýtgeşmelere öwrenişi ýaly, özüniň täze roluna-da öwrenişdi.

Missiýanyň owadan köne jaýynyň diwarynda asylygy duran Mukaddes Ýazgynyň aýadyndan alnan: “Rebde rahatlan, Ol seniň ýürek islegiňi amala aşyrar”¹ – diýen sözler onuň şygary boldy. Özüniň täze öýünde işlemegi we heýwere keselliler öýündäki syrkawlara kömek etmegi ol gowy görýärdi. Oňa Grem bilen Sandal obalaryna gidip, ol ýerde ýekşenbe ýygnagynda wagyz diňlemeklik we aýallary ruhlandyrmaklyk oňa has-da ýaraýardy.

1985-nji ýylda Gledis bilen Gremiň birinji çagasy – Ester Joý – dünýä indi. Soň Esteriň iki inisi, ýagny 1988-nji ýylda Filipp we 1992-nji ýylda bolsa, Timoti dünýä indi. Gledis öz çagalaryny enelik aladasy bilen gursap aldy. Çagalary ulalyp, şäherçedäki beýleki çagalar bilen oýnap başlanlarynda, täze mümkinçiligiň dörändigine düşündi.

Hemme zady Hudaýyň erkine berjärin

Gledis bilen Grem XX asyryň 90-njy ýyllarynda heýwere keselinden ejir çekýän adamlara we Sandal obalarynyň ýaşajylaryna kömek edip, zähmet çekmegi dowam etdirdiler. Gledis öz çagalary ýerli çagalar bilen oýnap biler ýaly, olary obalara alyp gitmegi gowy görýärdi. Onuň çagalary kakasy bilen ýerli ruhy çopanlaryň geçirýän tokaýdaky dürli lagerlerine baş günlük konferensiýalara gitmegi gowy görýärdiler. Grem ol ýere ruhy çopanlara wagyz etmäge kömek bermek üçin gidýärdi.

Gledis bilen Grem Santal obalarynyň köp ýaşajylaryny mesihilik garaýyşlary üçin mydama yzarlaýandyklaryny bilýärdiler. Olar mydama oba ýaşajylarynyň mätäçliklerine ünsli bolmaga dyrjaşýardylar we olar bilen gatnaşyklarynda özlerine akylarlyk

1 Zebur 37:4.

bermegini Hudaýdan sorayardylar. Grem kimdir birini öz ynamyny üýtgetmäge ynanýrjak bolup, oba gitmeýärdi. Ol ýerli ruhy çopanlara we Hudaýyň döreden ýygnaklaryna kömek edýärdi. Şeýle-de bolsa, santal mesihilerini mesihiligi mejbury ýagdaýda kabul etmekte ýa-da daşary ýurtlulardan pul alandygy üçin mesihiligi kabul etmekte aýyplayardylar.

Bir ýigrimi ýaşly oglana mesihi bolany üçin hüjüm etdiler. Ol öz mallaryny gözlemek üçin agajyň üstüne çykanda, obalaryň beýleki oglanlary, mesihi bolany üçin oňa gaharlanşyp, agajyň daşyny alyp, oňa agaçdan düşmäge ýol bermändirler. Olar onuň üstünden gülüpdirler we imany üçin ony ýañsypdyrlar we ölýänçä, taýak dürtüpdirler. Onuň ýeke galan ejesi gaty erbet ýagdaýa düşdi.

Induslaryň bir topary başga bir ýaş ýigidi imany üçin daşlap, soň hem, suwa gark edipdirler. Fiziki hüjümlerden başga-da, mesihiler özlerine ýerli halkyň günde azar bermesi bilen ylalaşmaly bolýardylar. Olaryň zatlaryny ogurlaýardylar ýa-da çym – pytrak edýärdiler, atyzda işlemäge, obadaky guýudan suw almaga päsgel berýärdiler. Gledis bilen Grem her ýylky yzarlamalar hakda eşidýärdiler, ýöne olara haýbat atmaýardylar, şonuň üçin olar özleriniň fanatikleriň nyşanasy boljakdygy hakda alada etmeýärdiler. Gledis:

“Biz heýwere keselli adamlara kömek edýäris. Biz kime howp salýarys” – diýip pikir edýärdi.

1999-njy ýylyň ýanwarynyň penşenbe günleriniň birinde Gledis asudalykdan lezzet alyp, kitap okap otyrды. Şol gün ol gözi tutulan on iki ýaşly gyzjagaz hakda okap otyrды. Ruhy çopan ol gyzjagazy görmäge keselhana baranda, gyzjagaz oňa: “Ruhy çopan, Hudaý meniň gözümi almak isleýär” – diýýär.

Ruhy çopan sesini çykarmaýar. Soň hem: “Jesi, Oňa gözüňi almaga ýol berme” diýýär.

Gyzjagaz haýran galýar, soň paýhasly ruhy çopan sözüni dowam etdirip: “Oňa gözüňi ber” – diýýär.

Bu waka Gledisiň ýüreginiň jümmüşine çenli täsir etdi. Ol özünden Rebbiň öz gowy görýän zatlarynyň hemmesini – adamsyny, çagalaryny, özünde bar zatlaryň hemmesini – Hudaýa bermek isleýän islemeýänini sorayandygyny duýdy. Gledis bu

hakda pikir edende, ýañaklaryndan gözýaş syrykdy. Ol bary – ýogy on üç ýaşynda wagty, Mesihe ýüregini beripdi, şol wagtdan bäri-de, ol diňe Onuň üçin ýaşamaga jan edip gelýärdi. Ol Hindistana gelenden soň, Grem ikisi özleriniň ýüreklerini Rebbiň gullugyna beripdiler. Ol hemme zady Hudaýa berendirin öýdýärdi, ýöne öz zatlaryna we özüniň jandan söýýän gymmatly çagalaryna we adamsyna berk ýapyşma synagynyň bardygyny kalbynyň jümmüşinde bilýärdi.

Gledis doga etdi-de, Hudaýa Öz mynasyp bolan jogabyny berdi.

“Hawa, Reb Isa, hawa, isleýärin. Meniň bar zadymyň hemmesini – adamymy, çagalarymy, bar zadymy Öz eliňe al. Men Saňa hemme zadymy berýärin”. Ol: “Omyň” diýen badyna, özüni gurşap duran Mukaddes Ruhuň özüni köşeşdirýänini, Ybraýymyň öz ogly Yshagy Hudaýa hödüränini ýatlanda, Onuň özüni ganatlandyranyny duýdy. Ol öz maşgalasyna nämäniň garaşyanyny bilmeýärdi, ýöne Hudaýyň özlere bilen boljakdygyny ol bilýärdi.

Indiki hepde-de Grem ýene bir lagere gatnaşmak üçin Manoharpur obasyna gitmekçi boldy. Ol özi bilen on ýaşly Filipi we alty ýaşly Timotini şatlyk bilen alyp gitdi, oglanjyklaram begendiler. Olar lagere gitmegi gowy görýärdiler. Olar üçin bu başdan geçirme bolýardy. Olar Jipiň içinde ýatýardylar, adaty şertler ýokdy. Elektrik togy-da, suw rowody-da ýokdy. Esasan hem, olar kakasy bilen bile bolmagy gowy görýärdiler. Roždestwo nähilidir bir galagoplukda geçýärdi, myhman gaty köp bolýardy, şonuň üçin oglanjyklaryň kakasy bilen bolmak isleýänini Gledis bilýärdi. Dört sagatlyk ýol olara kakasy bilen yzyny üzmän gürleşmäge mümkinçilik berýärdi.

Şol wagt on üç ýaşynda bolan Esteriň ýanyna öz okaýan mekdep internatyndan iki jorasy myhmançylyga gelipdi, şonuň üçin ol joralary hem ejesi bilen höwesli galdy.

Çarşenbe güni, 20 – nji ýanwarda, oglanjyklary kakasy bilen goýbermek üçin Gledis hemme zatlary ýygnamaga çalşyp iki ýana ylgady. “Fil, sen öz zatlaryňy ýygnap bolduňmy?” – diýip, ol uly oglundan sorady. Ol şeýle gaýratlydy, öz kakasy ýaly, hemişe ejesine kömek edýärdi. Ol gaty gowy göwnaçyk

oglandy, adamlaryň duýgularyna mydama duýgurdy. Gledis onuň hemmelere şeýle mylaýym garaýandygyna guwanýardy. Ol hatda ýene bir – iki aýdan onuň on bir ýaşaýandygyna ynanyp bilmedi. Olar hemişe şeýle işli bolýardylar welin, hatda käwagt Gledisiň göwnüne öz çagalarynyň durmuşy öz deňinden geçip barýan ýaly, özünde hatda olardan doly lezzet almaga-da wagty ýok ýaly bolup görünýärdi.

“Oglanlar, gitmäge wagt boldy” – diýip, Grem çagyrdy. Gledis oglanjyklary kakasynyň olara garaşyp duran ýerine, maşynyň ýanyna çenli ugratdy. Gledis ilki olary, soň hem, Gremi gujaklap ogşady. Olar hoşlaşmaga hemişe wagt galdyrýardylar, sebäbi nämäniň boljakdygyny, ylaýta-da, Hindistanyň ber – başagaýlykly ýollarynda nämäniň boljakdygyny bilmeyärdiler. Gledis Timiň birneme gorkýandygyny, geçen ýylyň noýabrynda bolan betbagt-çylykly hadysasyndan soň, maşyna münmekden gorkýanyny bilýärdi. Şonda ol maşynyň öňüne atylp düşüpdi, ýöne hiç ýerine hiç zat bolmandy-da, gaty gorkupdy. Bir – iki hepde mundan ozal dagdaky ýolda ullakan bir ýük maşyny tas Jipe gelip urupdy. Gledis Timiň howatyratlanmasyna düşüňýärdi, şonuň üçin ony köşeşdirmek isledi.

“Size wagtyňyzy gowy geçirmegi arzuw edýärim! Duşenbä çenli!” – diýip, Gledis olaryň zyzndan gygyrdy.

Ol öýüne gaýdyp girenden soň, Filiň rýukzagyňy barlamandygy ýadyna düşdi. “*Ol öz kurtkasyny ýadyndan çykaran däldir diýip umyt edýärim*” – diýip, ol gaýgyly pikir etdi.

Soň ol Tim hakda pikirlenip başlady. Tim sowugy gowy görmeýärdi, şonuň üçin Gledis dagda nähili sowuk bolmagynyň mümkindigini bilip, onuň sumkasyna birnäçe sany switer saldy. Ol Tim aýdym aýdan wagtynda, sesine güýçli zor salmaz diýen umyt bilen ýylgyrdy. Öýde ol aýdymçy hem wagyzçydy. Ol hem edil öz kakasy ýaly, wagyz etmegi gowy görýärdi. Käwagt Gledis onuň ýygnak oýnuny oýnamak üçin myhman otagda oturgyçlary goýup ýörenini görýärdi. Soň ol biraz wagtlyk bu oýny ýadyndan çykardy. Duşenbe güni Gledis myhman otaga girende, Timiň öz hyýaly ýygnagynda oturgyçlary goýuşdyryp, höwes bilen wagyz edip we aýdym aýdyp duranyny gördi.

Gledis elini boşadan badyna oturyp, ony diňlemek isledi, ýöne ol gelen wagtynda, Tim eýýäm başga bir zat bilen meşgullanyp otyrdy.

Gledis Timiň ýygnak oýnuny soňky gezek oýnaýanyny bilmedi.

Ýekşenbe güni, ýigrimi üçünji ýanwarda daňdan dört otuzda, telefon jyňňyrdady. Krowatdan turup, garaňkynyň içinde büdräp, Gledis trubkany galdyrdy, özüniň içinden sowuk gylç kimin geçip baryan gorka özüni aldyrmazlyga çalşyp, birazajyk diňläp durdy. Gledis trubkany goýan wagtynda, telefonyň sesine oýanan Ester bilen joralary hem, gapyda peýda boldular.

“Eje, näme bolupdyr?” – diýip, Ester sorady.

“Kimdir biri missiýanyň Jipini otlapdyr” – diýip, Gledis jogap berdi. Men başga hiç zat bilemok, şonuň üçin, geliň, tolgunmazlyga çalşalyň. Biz doga ederis, soň bolsa, gyzlar, siz ýene ýatjak boluň. Men hemme zadyň gowudygyna ynanýaryn. Biziň önümizde işden doly gün dur. Men bilen badyma, size bar zady jikme – jik gürrüň bererin”.

Şol jikme – jiklikleri Gledis bilen wagtynda, ol onuň göz önüne getirişinden-de eýmenç bolup çykdy...

Tüsseläp duran gazap

Kiçijik Manoharpur obasy belli bir wagtyň dowamynda iki lagere bölünýärdi. Şol wagtyň dowamynda obada ýaşaýan 150 maşgalanyň 22-si mesihiligi kabul etdiler. Iki topar köp zatda parahatçylykly gatnaşygy saklaýardy, ýöne soňky döwürlerde beýleki toparyň mesihilere has köp gahary gelýärdi.

1998-nji ýylyň tomsunda birnäçe mesihi fermerler Raja baýramy wagtynda, Santallaryň ýeriň menstrurirleýändigini ynanýan wagtynda, işlemegi dowam etdirmegi dartgynlylygy ýokary nokadyna ýetirdi. Ýerli ilat gaharlandy. Mesihiler bilen adaty santallaryň arasyndaky garşydaşlyklar ahyrsoňy bes edildi, ýöne dagrtgynlylyk barybir galdy. Grem bilen ogullarynyň gitmekçi bolan lagerinden birnäçe hepde ozal ýene bir waka bolup geçipdi. Oba ýaşajylarynyň başga bir topary mesihileriň toýunda mesihi aýdymalarynyň aýdylmagyna garşy çykýar. Santallaryň

tiresi özleriniň adatlaryny gabanjaňlyk bilen gorayardylar, şonuň üçin adamlaryň medeni bölünişiği tiräniň adaty agzalaryny gazaba mündürdi-de, tüsseläp duran gazaby döretdi.

Gremiň oba gelmegi gaharly santallara özleriniň garaşan mümkinçiligini berdi. Indi olar adata öwrülen däplere garşy gitmäge het edip bilenler bilen hasaplaşyp bilýärdiler. Olar kömek sorap, nägilelikden jemgyýetde ussatlyk bilen peýdalanýan Dara Singhe, dini fanatige ýüz tutdular. Onuň işjeňligi adatça zorluk görnüşinde bolýardy. Ol mesihilere garşy göreşişi ýaly, musulmanlara-da garşy göreşýärdi.

Ýigrimi üçünji ýanwarda onuň gaýgyly işi täze wagşyçylykly masgaralama öwrüldi.

Öten aşşam Grem bilen oglanjyklar aşşamlyk naharyny edinip bolanlaryndan soň, hemmelere gijesiniň rahat bolmagyny arzuw etdiler. Olar maşyna girip ýatanlarynda, onuň ýary dagy bolupdy. Gije sowukdy, şonuň üçin Grem ýylyrak bolar ýaly, maşynyň üstüne sypal düşekleri atdy. Ol mydama oglanjyklary oňaýly ýerleşdirmäge çalyşýardy we ýatmazyndan önürti olar bilen bile doga edýärdi.

Olaryň Jipi başga bir Jip bilen doga edilýän otagyň penjiresiniň önünde durdy. Gremiň dostlarynyň biri, doktor Goş, golaýdaky mesihi maşgalalarynyň biriniň öýünde ýatdy. Ýarygijä golaý ony gaty sesler oýardy. Ol düşeginden turup, penjiräniň önüne ylgap geldi. Ol atyzyň içi bilen ylgap gelýän adamlary – palta, taýak, pyçak bilen ýaraglanan, kelleleriniň yokarsynda fakel tutup gelýän erkekleriň uly mähellesini – görende, huşy başyndan uçdy. Fanatikler gazaply sesler bilen Gremiň Jipine hüjüm etdiler, onuň şinlerini kesdiler we aýnalaryny döwdüler. Olar Gremi we çagalary urdular, olary palta bilen çapdylar. Gremem özüniň gymmatly çagalaryny biderek ýere gorajak boldy. Doktor Goş gapa ylgap geldi, yöne ony daşyndan bir zat bilen ýapyp goýupdyrlar, şonuň üçin ol diňe eziji agyry bilen Jipiň ýanynda nähili eýmenç wakalaryň bolýanyny synlap bildi.

Gazaply mähelle Grem bilen oglanjyklara rehim etmedi. Olar halas bolup bilmediler. Mähelle hüjümiň pidalaryna hiç kim kömek etmez ýaly, obanyň her bir öýüniň gapysynda garawul goýdy. Indi

bolsa olar obanyň ejiz adamlaryna: “Çykmaň, ýogsam, biz sizi-de öldüreris!” – diýip gygyrdylar.

Grem bilen ýigrimi ýyldan gowrak wagtlap bile işlän Hasda rehimsiz urgulary bes etmeklerini ýalbaryp sorap gygyrdy. Ol eýmenç gorky bilen olaryň Jipiň astyna sypal goýuşlaryna seredip durdy. Dara Singh ony ilki bolup ýakdy. Hasda ody suw bilen öçürjek bolup, maşyna tarap ylganda, ony erbet ýençdiler. Rehimsiz mähelle Grem, Filip we Timoti ot özleriniň sesini bes etdirýänçä we olaryň jesetlerini bir topbak küle öwürýänçä gynajy agyrydan ýaňa gygyryşlaryny synlap durdy.

Bu zorluklar wagtynda, Jiplerden bary – ýogy yüz metr aralykda ýaş santallaryň bir topary, edil hiç zat bolmadyk ýaly, deprekleriň sazlaşykly urgusy astynda dessury Dangri tansyny etdiler.

Bir sagat geçenden soň, mähelle atyzlaryň içine dargap gitdi. Mähelläniň ýenjen we kowan adamy, aklyny ýitiren Hasda, oba ýaşulusynyň ýanyna kömek soramaga gitdi. Ýigrimi kilometr aralykdaky başga bir obada ýerleşýän polisiya adam iberdiler. Ýöne juda giç bolupdy. Hasda gaýdyp gelende, Gremiň maşynynyň karkasyny görüp, hasratdan ýaňa ýüregini paralap aglady. Maşynyň içinde soňky gujaklaşmada biri – birine berk gysylyşan kömre öwrülip galan üç jeset mese – mälim görünüp durdy. Ol muny hiç haçan unutmajakdygyny bilýärdi.

Gorkan mesihiler özleriniň külbelerinden çykdylar-da, maşynyň daşyna üýşdüler. Olar bolan zatlara tolgunmadan ýaňa seslerini çykarman durdular. Olaryň hemmesi şol bir zat hakda pikir edýärdiler: Biz muny Gledis bilen Estere nädip aýdaly?

Hasratyň akymly tolkuny

Ertir sagat ýedide telefon ertiriň dowamynda eýýäm ikinji gezek jynňyrdanda, Gledis geýnip, ýene bir işden doly bolan güne taýýarlanyp durdy. Jaň eden reportýordy. Ol Gremiň we oglanjyklaryň ýaşlaryny sorady.

“Siz näme hakda gürrüň edýärsiňiz?” – diýip, Gledis ondan sorady.

Näme bolanyny onuň bilmeyändigine düşünişip we bu barada oňa ilkinji bolup habar bermek islemän, reportýor sagbollaşyp, trubkany asdy. Ýöne telefon jyňnyrdamasyny dowam etdi. Goňşy obalardaky adamlaram soradylar. “Gledis, adamlar Grem bilen oglanjyklaryň ýitendigini aýdýarlar” – diýip, onuň joralarynyň biri aýtdy.

“Ýitipdirler? Eý Taňrym!” – diýip, Gledis gygyrdy. “Meniň mähriban oguljyklaryma näme bolduka? Olar ol ýerde ýekemikä?”

Ahyrsoňy Gledisiň jorasy Gaýatri gelip, telefon jaňlaryna jogap berdi, ýöne Gledis entegem näme bolanyny bilenokdy. Onuň kalbynda rahatlyk ýokdy, ýöne ol Grem bilen oglanjyklaryň tizara öýüne dolanyp gelerine umyt edýärdi. Onuň akly aslyýetinde erbet bir zadyň bolandygynyň mümkinçiligine garşy çykýardy we olaryň tizara gelerine umyt baglaýardy.

Birnäçe sagatdan soň, dostlary gelip başladylar, Gledisi surata almak isleýän reportýorlar öňküsinden-de köp geldi. Jaýyň töwereginde, içinde we eýwanda, garaz hemme ýerde, onlarça adamlar bardy. Hemme ýer bulam – bujarlykdy, şonuň üçin Gledis gelenleri garşy almak we Estere seretmek bilen başagaýdy. Ol entegem nämäniň bolandygyna düşünişip bilmeyärdi. Oňa bu eýmenç täzeligi nädip aýtjakdygyny hiç kimem bilmeyärdi.

Ahyrsoňy, onuň ýarynda Gaýatri onuň elinden tutup: “Gledis, maňa seniň bilen gürleşmek gerek” – diýdi. Ol adamlardan otagdan çykmaklaryny haýyş etdi. Olar çykanlaryndan soň bolsa ol: “Gledis, men seniň edil daş ýaly bolmagyňy soramakçy däl, ýöne sen Ester üçin güýçli bolmalysyň” – diýdi.

Gledis täzeligi eşideninde ynanmady. Onuň akly jorasynyň özüne aýdan zatlarynyň reallygyny kabul etmek islemedi, ýöne bu hakykatdy. Sözler aýdyldy, olary yzyna alyp bolmaýardy.

Onuň akly: “*Ýok. Bu hakykat däl! Olar Jipde ýokdy. Ýalňyşlyk bolandyr. Olary diriligine ýakan däldirler. Heý-de munuň ýaly zat bolup bilermi? Munuň ýaly wagşyçylykly hereketi kim edip biler?*” – diýip gygyrýardy.

Hasrat tolkuny ony basmaga taýýar bolup durdy, ýöne Gledis öz jorasından ýene bir gezek soramalydy. Belki, bu ýalňyşlykdyr. Belki, beýle bolan däldir...

“Goýatri, sen olar öldi diýjek bolýarsyňmy? Grem, Filip we Timoti – üçüsem wepat boldularmy?”

Goýatriniň gussaly gözleri munuň ýalňyşlyk dældigini aýtdy, sonuň üçin Gledis güýçden gaçyp, özüni oturgyja goýberdi. “Men muny Estere nädip aýdaryn?” – diýip, ol möňňürüp aglady.

Wagt saklandy, yöne durmuş dowam etdi. Indiki birnäçe minut gynajy ümsümlükde geçdi. Gledis bu eýmenç habary Estere aýtmaga taýýarlandy. Telefon jyňňyrdady, näme bolanyny bilmek üçin Awstraliýadan adamlar jaň etdiler. Gledise hasratly gününde göwünlik bermek üçin has köp goňsulary we dostlary geldiler. Fotoreportýorlar entegem surata alyp ýördüler, yöne Gledis diňe öz gyzy hakda pikir edip bildi.

“Ejejan, näme tazelik bar?”- diýip, Ester sorady.

Gledis gyzynyň elinden tutup, onuň bigünä gözlerine seretdi.

“Biz ýeke galaýdyk öýdýärim” – diýip, ol mylaýymlyk bilen gyzyna aýtdy, soň ýekeje minudam ikirjiňlenip durman: “Ýöne biz olary bagyşlaýarys” – diýdi.

“Hawa, ejejan, bagyşlaýarys”.

Näme bolandygyna düşünende, Esteriň gözlerinde eýmenç gorky doňup galdy. Gledis gyzyny berk gujaklady-da, özleriniň durmuşyny beýle tiz hem şeýle hasratly üýtgeden aýylganç herekete akyl ýetirmäge çalyşdy. Bolan zatlaryň hemmesinden ýaňa ol aklyny ýitiren ýaly boldy, yöne mydama işeň bolmaklyk oňa özüni saklamaga kömek etdi. Ahyrsoňy yerli lukmanyň ogly Gledisiň ýanyna gelip: “Olar jesetleri näme etmelidigini bilmek isleýärler” – diýip, ýuwaşja aýtdy.

Oglanyň sözleriniň gutarnyklylygy munuň aýylganç ýalňyşlyk dældigine hiç hili şübhe galdyrmady.

“Olary Baripada alyp geliň. Grem janyny bu ýurt üçin berdi. Ol özüni bu yerde jaýlamaklaryny islärdi” – diýip, Gledis aýtdy.

Tutuş indiki hepdäniň dowamynda Gledis gelen – gidenler, reportýorlar we şäher ýolbaşçylary bilen meşgullandy. Ahyrsoňy, Manoharpurdan Gremiň işdeşleri geldi. Şonda aýylganç çozuşyň jikme – jiklikleri aýan boldy. Gledis obanyň köp ýaşajylarynyň ýanyan maşynyň ýokarsyndan çykýan ýagtynyň uly şöhlesini görenini aýdýandyklaryny bildi. Ol, şeýle hem, kömek etmäge ýol

berilmedik mesihileriň özlerini gaty erbet duýandyklaryny, ody öçürmäge synanyşan dostlary Hasdanyň batyrgaýlygy hakda bildi.

Wagtyň geçmegi bilen ol munuň serhoş adamlaryň ýa-da obanyň nägile adamlarynyň turzan gohy bolmandygyny hem bildi. Bu mesihilik ýygnagyna gutarnykly urgy urma maksady bilen gurnalan dildüwüşügiň bir bölegidi, şonuň üçin dildüwüşügi gurnanlar Gremi özleriniň pidasy edip saýlapdylar.

Görgüli Hasda hasratdan ýaña özüne gelip bilmeýärdi. Onuň ene – atasy heýwere kesellileriň öýünde ýaşayardy, şol sebäpdenem, Hasda ol ýerde doglupdy. Gledis onuň Gremi we oglanjyklary gaty göwy görýändigini bilýärdi, şonuň üçin hem, Gledisiň kalby onuň bilen bile aglady.

Rebbim, olary bagyşla...

Jaýlama çäresi duşenbe güni ertir sagat onda, Grem bilen oglanjyklaryň lagerden gaýdyp gelmeli bolan wagtynda geçirildi. Güller bilen bezelen üç groby alyp geldiler. Baripaduda durmuş saklanylan ýaly boldy. Dükänler we mekdepler ýapyldy, şäheriň köp ýolbaşçylary Grem bilen oglanjyklara hormatyny bildirmek üçin geldiler. Gledis bilen Ester heýwere kesellileriň öýünde bejergi alyp ýaşayanlaryň, özleriniň “Dadasynyň” ýasyny tutup hasrat çekýänleriň ýanlarynda otuň üstünde bile oturyp, mün adamly mähelläni haýran etdiler. Adaty hindi jaýlama çäreleri ýokardan planlaşdyrylan ýaly bolup görüldi. Köpler gyanaç bildirdiler ýa-da Mukaddes Ýazgydan aýatlar okadylar. Gledisden birnäçe söz aýtmagyny soradylar, emma ol munuň ýaly märekäniň öňünde gürlemäge taýýar däldi. Şonuň üçin ol Esterden: “Eger başarsaň, meniň bilen bile aýdym aýdaý” – diýip haýyş etdi.

Esterrazy boldy. Gledis bilen onuň gyzy münbere tarap ýörände, mähelle dymdy. Olar köp ýyllaryň dowamynda Gledise goltgy beren aýdymy aýtdylar:

“Sebäbi Ol ýaşayar, men ertirki güni garşy alyp bilýärim...”

Gledis Ester bilen bile mezmury ynamly aýtdy. Aslyýetinde, ol özi hakda aýdym aýdýardy: “*Sebäbi Ol ýaşayar, men şu güni garşy alyp bilýärim*”. Hakykat onuň geljege sagatma – sagat

seredip bilyändiginde jemlenendi. Ýöne bu ýaşamagy dowam etdirmek üçin ýeterlik bolar, şeýdibem, wagtyň geçmegi bilen onuň durmuşy pajygalylygyň möwç alan wagtynda yranmaz imanyň subutnamasy boldy. Hasratdan ýaña öler ýaly hala baran bolsa-da, emosional taýdan surnugan bolsa-da, Gledis kalbynyň jümmüşinde rahatlandy-da, öz adamsy bilen ogullarynyň Mesih ugunda ölendigini dünýä görkezmek isledi.

Batyr gyz Ester žurnalistlere: “Olara Öz ugurunda görgi görmäge rugsat edeni üçin men Hudaýa minnetdardyrn” – diýdi. Gledis Esteriň sözlerini gaýtalady-da: “Men hakykatdan dogra edýäriň, Rebbim, olaryň günälerini öt, sebäbi näme edýändigini özlere bilenok. Men hemme zadyň Hudaýy söýýänleriň, Onuň emri bilen çagyrylanlaryň bähbidi üçin hereket edýändigine ynanýaryn”² – diýdi. Hudaýyň bu waka bilen Özüniň ebedi maksadyna ýetýändigini gürrüňsizdi. Onuň adyna şöhrat bolsun.

Köp dostlary we maşgala agzalary Gledisi Ester bilen bile özleriniň ata watany Awstraliýa gaýdyp gitmäge yrjak bolup başladylar. Eger Gledis Gremiň ornuny eýeläýjek birini tapmasa, heýwere kesellileriň öýüniň işi saklanar diýip, olar pikir etdiler. Olar, şeýle hem, millionlarça soraglar berdiler: “Sen jesetleri Awstraliýa alyp gitjekmi? Indi Ester ikiňiz näme etmekçi bolýarsyňyz? Heýwere kesellileriň öýüne näme bolar?”

Olaryň çaklamalary Gledisi haýran galdyrdy. Hindistan onuň üçin öz öýi bolupdy, şonuň üçin ol hiç haçanam gitjek bolmandy. Reportýorlar Gledisden geljegi hakda soranlarynda, ol: “Meniň Hudaýym ähli ýagdaýlara we ähli zatlara gözegçilik edýär. Ol diňe gowy zat edýär. Ol meniň umydym hem daýanjymdyr. Ol: “seni hiç haçan terk etmerin, seni taşlamaryn”³ diýip söz berdi. Men muňa umyt baglap, Hindistanda gulluk etjek” – diýdi.

Bagyşlama şypa getirýär

Iki aý geçenden soň, Gledis Gremiň hormatyna Hindi – Awstraliýa sylagyny almaga taýýarlandy. Ondan dabarada gürlmegi haýyş

2 Luka 23:34 we Rimliler 8:28 serediň.

3 Ýewreýler 13:5

etdiler. Ol ýerde Gledisiňem boljakdygyny bilenlerinde, kiçijik otaga üç ýüz adamdan-da gowrak adam geldi. Grem bilen oglanjyklar wepat bolanlaryndan soň, Gledis birinji gezek köpçüligiň önünde çykyş etmäge razy boldy. Gledisi goramak üçin töwereginde köp poliseý bardy.

Çykyş etmäge taýýarlananda, Gledis Anni Jonson Flintiň özüne güýç beren köne goşgusyny içinden aýtdy:

Ýükümez näçe agyr bolsa, Hudaý şonça köp abadançylyk berýär.
 Zähmet çekdigimizçe, bize köp güýç berýär.
 Gaýgy näçe köp bolsa, Onuň merhemeti şonça köp.
 Synag näçe köp bolsa, şonça köp rahatlyk bolar.
 Onuň söýgüsi çägi bilýän dälidir.
 Onuň merhemeti ölçäp bolmazakdyr.
 Onuň adamlara bolan ygtyýary çäksizdir.
 Ol Özüniň tükeniksiz baýlygyndan
 Bize berýär, berýär we berýär.

Ol goşgyny içinden aýdyp bolan badyna, alyp baryjy ony tanyşdyryp söz beripdi.

Gledis sahna çykdy-da, Gremiň nähili ýüregiýuka adam bolandygyny aýdyp başlady. “Eger kimdir biri syrkawlasa, Grem şol ýerdedi. Giç agşamam, ir ertirem şeýle bolup bilýärdi. Kömege mätäç adam üçin näme etmelidigi hakda Greme pikirlenmek gerek dälidi. Ol diňe hereket edýärdi” – diýip, ol gürrüň berdi.

Ol gürläp bolandan soň, sylagy kabul etdi. Soň ondan günortanlyk naharyna galmagy haýyş etdiler. Hiç kim gitmedi, hemmeler öz adamsy bilen iki ogluny zalymlyk bilen öldüren adamlar hakda ýekeje agyz hem erbet söz aýtmadyk bu batyr dul aýaly gutlamak isledi. Nahar wagtynda aýallaryň biri Gledise: “Siziň nähili bagyşlap bilýändigizi men bilemok” – diýdi.

Gledis pikirlenip oturman jogap berdi: “Bagyşlamak zerurdyr. Bagyşlamaklyk şypa getirýändir!”

Gledis bu sözleri aýdyança, muňa hatda düşünmeýärdem. Ol bu eýmenç habary eşiden badyna, öz adamsyny we ogullaryny öldürenleri bagyşlady. Ýöne bagyşlama, dogrudanam, şypa

almanyň katalizatory boldy. Edil şol pursatda ol indiki gezek näme hakda gürlejekdigi hakdaky karara geldi.

Ony köp gezekler çykyş etmäge çagyrdylar. Gledisem, çakylyklary kabul edip bilen wagtynda kabul etdi we bagyşlama hakda gürledi. Ol her gezekki çykyşynda: “Söýgi hakyky bolmalydyr. Biz resul Pawlusyň Rimlilere hatynda: “Özüňize azar berýänlere haýyr-doga ediň, gargamaň. Şatlanýanlar bilen şatlanyň, aglaýanlar bilen aglaň. Özara pikirdeş boluň. Özüňizi ýokary tutman, orny aşaklar bilen dost boluň. Akyllysyramaň. Ýamanlyk deregine hiç kime ýamanlyk etmäň. Ähli adamlaryň önünde oňat işlere üns beriň. Oňardygyňyzdan ähli adamlar bilen oňukly ýaşamak barada eliňizden geleni aýamaň” diýlip görkezilişi ýaly, biz biri – birimizi hormatlamalydyrys”⁴– diýdi.

Sylaglanma dabarasynda birinji gezek çykyş edenden soň, Gledisi sansyz – sajaxsyz mekdeplere, ýygnaklara, guramalara çagyrdylar. Käwagt ol 36 sagadyň içinde alty duşuşykda ýa-da ýygnakda çykyş etmeli bolýardy. Bu gün onuň paş ediji çykyşlary mesihilere gazaply hüjüm etmeleriniň güýçlenýän ýerlerindäki milletlere ýatlatma bolup gulluk edýär. Bu barada Gledis Steýnzden gowy hiç kimem gowy gürrüň berip bilmez.

Epilog

Gledis entegem, Maýurbhanjdaky heýwere kesellileriň öýünde ýaşayar, yöne ol Hindistanda mesihileriň yzarlansy we bagyşlama hakdaky çykyşlary bilen bütin dünýä syýahat etdi. Hindistanyň bütin halky Mesihiniň söýgüsiniň şaýatlygyna we bu aýaldan – daşary ýurtly aýaldan... dul aýaldan... ýeke – täk maksady garyplara we mätäçlere gulluk etmek bolup durýan yönekeý aýaldan – eşiden söýgüsiniň tassyklamasyna tolgunma bilen haýran galdy.

Gynansak-da, adamlaryň ünsüni çekmek üçin onuň adymsynyň we iki oglunyň wagşyçylykly öldürilmegi gerek boldy. Yöne Gledis Hudaýyň sesi bolup, wepaly gulluk etdi we “hemme zadyň Hudaýy söýýänleriň, Onuň emri bilen çagyrylanlaryň bähbidi üçin hereket edýändigini⁵” subut etdi.

4 Rimliler 12:14-18.

5 Rimliler 8:28.

Öz çykyşlaryna jogap edip, Gledis Hindistanyň dürli künjeklerindäki adamlardan, hatda induslardan onuň maşgalasynyň garşysyna edilen eýmenç hereketler üçin ötünç soralyan hatlaram aldy.

Ol bagyşlamanyň güýjüni şahsy tejribesinde duýup gördi, şonuň üçin ol munuň mesihiler üçin esasy zat bolup galjakdygyny bilýär. Gledis aýallar konferensiýasynda çykyş edende, oňa özi bilen, ýagny öz maşgalasyny öldürenleri bagyşlap bilýän aýal bilen duşuşmagy tutanýerlilik bilen sorayan togsan ýaşly bir adamyň daşarda garaşandygyny aýdýarlar. Ol adam, ahyrsoňy, Gledis bilen gepleşip bilende, ol Gledise köp ýyllar mundan ozal lukmanlaryň ymykly seretmändikleri üçin gyzynyň ölendigini, özüniň şol lukmanlary hiç haçan hem bagyşlap bilmändigini gürrüň berdi. Gledis birazrak wagtlap, onuň bilen gepleşip oturdy-da, soň hem, onuň bilen bagyşlama sorap doga etdi.

Grem bilen oğlanjyklaryň ölenine bir ýyl geçenden soň, Dara Singh hem-de beýleki on dört adam tussag edildi. Olary Gremi, Filipi we Timoti Steýnzleri öldürmekde aýypladylar. 2002-nji ýylyň iýun aýynda Gledisden suduň zalynda çykyş etmegini haýyş etdiler. Bu ýerde oňa adamsy bilen ogullarynyň ölümi hakda bilen pursatyndan bári bolan iň agyr synagy ýeňip geçmeli boldy: bu işi eden adam bilen duşuşmak. Bu onuň bagyşlama ukybynyň synagy bolupdy.

Singhiň aklawçysy öz müşderisiniň günäkär däldigini, Gremi abraýdan düşürmäge synanyşandygyny, maşyny bolsa, Gremiň özüniň seresapsyzlygy sebäpli ot berendigini, sebäbi peç ulandygyny aýtdy. Aklawçy gürläp durka, Gledis Dara Singhe, soň hem, öz kalbyna seretdi. Ol Hudaýdan söýgi hem rehimdarlyk görkezmäge kömek etmegini, Dara Singhe hiç haçan hem, ýigrenç bilen seretmezlige kömek etmegini sorady. Bu kitap çap edilen wagtynda, sud prosesi entek dowam edip durdy.

Biz Gledis hem Ester bilen Kalkuttada duşuşdyk. Biz hoşlaşmazymyzyň öň ýanynda Gledis adamsy bilen ogullarynyň ölüminden soň, özüne güýç beren ýene bir goşgyny biziň bilen paýlaşdy. Goşgyny merhum Edgar Gest ýazypdyr. Onuň ady “Men öýümde howpsuzlykda” diýen goşgudy.

Gadyrdanlar, men öýümde, Jennetde.
Şeýle ýagty hem şatlykly ýerde.
Onuň ebedi nurunda
Kämil şatlyk, gözellig bar.

Agyry, hasrat gutardy.
Aladalaň bary geçdi.
Men häzir baky rahatlykda.
Ahyrsoňy, öz öýümde.

Meniň şeýle rahatlygyma,
Kölegeli jülgede ýörenime haýran galypdyňyz.
Ýöne Isaň söýgüsi her garaňky,
Her gorkunç meýdany nurlandyrypdy ahyry.

Meni garşy almaga
Ýeňiljekden ädim ädip, Onuň edil Özi geldi.
Isaň eline daýanamda, heý-de
Men şübhelenip ýa gorkup bilerinmi?

Siz beýle hasrat çekmeli dälisiňiz.
Sebäbi men entegem sizi söýýärim.
Ýeriň kölegesinden-de aňra seretmäge çalşyň,
Atamyzyň erkine ynam ediň

Size entek iş garaşýar,
Siz ýaltalyk bilen gyrada durmaly dälisiňiz,
Dirikäňiz işiňizi ediň,
Isanyň ýerinde dynç alyň.

Bar iş gutaran wagtynda,
Ol sizi Öýüňize mylakatly çagyrary.
Ah, ol duşuşyk nähili şatlykly,
Men sizi görenime nähili begenerin!

Meý:

ÝENE WÝETNAMA...

HOŞ HABARY WAGYZ ETMEK

Wýetnam

1989-njy ýylyň noýabry.

Olar deňzi görmänkäler, onuň ysyny duýdular. Meý inçejik ýodadan ädimme – ädim ýöräp, dogany Hongyň yzyna düşüp barýardy. Ýene bir daga çykmak gerekdi. Okeanyň duzly howasy olaryň saçlaryny oýnady we keýplerini göterdi. Meý begendi, ädimsaýyn azatlyk ýakynlaşýardy!

Ahyrsoňy olar dagyň ýokarsyna çykanlarynda, Meý agaçlary emelsiz gyryp, smola bilen örtülen, üstüne bambukdan kiçijik saýawan edilen gaýyk – saly gördi. Ol gaýyk biri itekläýse, pytrap gitjek ýaly bolup durdy. Meý saklandy-da, Hong mundan aňry gitmez ýaly, onuň elinden ebşitläp tutdy.

“Men bu gaýyga münjek däl” – diýip, ol Hongyň elinden çekip aýtdy. “Biz oňa münüp, gämi duralgasyna baryp bilmeris, Gonkonga çenli-hä asla-da ýetmeris”

“Sen razylaşmaly bolarsyň, Meý” – diýip, Hong aýtdy-da, ony öz zyy bilen çekip äkitdi. Meý özüni gorkynyň gurşaýandygyny duýup, ýene-de gaýyga seretdi. Gaýygyň üstünde bambukdan edilen çatmadan başga hiç zat ýokdy. Beýleki wýetnamly gaçgaklar şol pursatda hytaý polisiýasy barlag geçirip, özlerini Wýetnama gaýtaryp goýbererlerinden howatyr edip, daş töweregine seresaplyk bilen garanjaklap barýardylar.

“Men... men münüp biljek däl. Men ... men muňa taýýar däl” – diýip, Meý sakawlap aýtdy.

“Sen serhetden Hytaýa ogrynça geçmekden gorkýardyň, ýöne biz geçdik. Indi bolsa, ýör, biz gaýyga – da münmelidiris. Biziň gaýtmagymyz üçin kakamyň nämeleri pida edenini sen, näme, bileňokmy?”

Hong jübüsine elini sokup, köneje, ýyrtyk el ýaglygy çykardy. Soň seresaplyk bilen ony açdy-da, töweregine garanjaklap, Meýe iki sany altyn teňňäni görkezdi. Olaryň her biri 30 grama barabardy, olaryň her biri üçin Gonkonga, azatlyga, petek alyp bolýardy.

“Şunça puly ýygnamak üçin kakama näçe zähmet çekmegiň gerek bolandygyny sen bilýärsiňmi?” – diýip, Hong dowam etdirdi. “Ol muny planlaşdyrdy we muňa köp ýyllaryň dowamynda garaşdy. Onuň özi hiç haçanam azat bolmaýar, ýöne seniň azat bolmagyň üçin elinden gelenini etdi. Ol saňa petek satyn aldy, indi gämä mün!”

“Ol muny meniň üçin däl-de, Trung üçin etdi – diýip, Meý sabyr-syzlyk bilen jogap berdi. “Bu Trungyň petegi”. Meýiň beýleki uly dogany Hong bilen gitmelidi. Meýiň kakasy ogullarynyň azat bolmagyny isleýärdi. Olaryň pul gazanyp, öz inilerine we uýalaryna Wýetnamdan gitmäge kömek ederine umyt baglaýardy.

“Hawa, bu Trungyň petegi. Ýöne sen onuň aýalynyň ýaňy ýakynda çagalanyňy, şonuň üçin şu wagt gidip bilmeyändigini bilýärsiň. Şol sebäpdenem, seniň bagtyň çüwdi. Sen Amerikada ýa-da Awstraliýada azat bolarsyň. Sen gowy bilim alyp bilersiň ... Geljekde baýam bolup bilersiň!”

Hong entegem Meýiň elinden tutup, ony gaýyga tarap süýräp diýen ýaly barýardy.

“Bu gaýykda, hatda, hajathana-da ýok. Biz näme ederis?” – diýip, Meý sorady.

“Hajathana töweregimizde bolar” – diýip, Hong gülüp aýtdy. Ahyrsoňy ol saklanyp, Meýe tarap öwürüldi. “Meý, bu biziň mümkinçiligimiz. Biziň Wýetnamdan gitmegimiz, azat bolmagymyz, bilim almagymyz, gowuja iş tapynmagymyz – bu kakamyň biziň üçin islän zadydyr. Ol öz çagalarynyň hemmesiniň ömrünü garyplykda ýaşajakdygy baradaky pikirden ýaňa ejir çekdi. Eger seniň ikirjiňlenýäniňi görse, ol gynanardy, ýör, öňe!”

Olar kenara çykanlarynda, bir erkek kişi gözlerini süzüp, olara seretdi-de, elini uzatdy. Hong onuň näme isleýänini bilýärdi. Ol el ýaglygyny onuň eline goýdy-da, bir gyrasyndan çekdi welin, altyn onuň aýasyna düşdi. Kapitan olara ünsli seretdi-de, teňňeleriniň hakyky altyndygyna göz ýetirjek bolup, birini agzyna salyp dişläp gördi.

“Münüň” – diýip, ol hüňürdedi.

Olar gaýyga mündüler. Meý ugramazynyň öň ýanynda ejesini ýene bir gezek gujaklamagy ýa-da kakasyny gujaklamagy nähili isledi! Ol gämi – ahyrsoňy ol ony şeýle atlandyryp başlady – özlerini barjak ýerine alyp bararmyka diýip pikir edip başlady-da, derrew syýahatyň howpsuzlygy üçin atasynyň we garry atasynyň ruhlaryna doga etdi.

Olar motoryň sesinden uzagrakda gäminiň burnuna ýakyn ýerden özlerine ýer saýladylar. Entek gämi ugramanka, biynjalykdan we gäminiň tolkunlara yrgyldysyndan ýaňa Meý erbet bolup başlady. Ol kenaryň gözýetimiň aňyrsynda ýuwaş – ýuwaşdan gaýyp bolýanyny synlap aglady.

Gäminiň bortundaky günler tükeniksiz hem içgysgynçdy. Meý bilen Hong munuň ýaly uzak wagtlyk syýahata özleriniň azygynyň ýetmejekdigine derrew düşündiler. Azyklarynyň hemmesini iýip bolanlaryndan soň, olar beýleki ýolagçylardan iýmit dilemeli boldular. Gämide kyrk üç sany ýolagçy bardy. Günler uzaga çekdi, wagt çägejikleri minutda ýekeden düşýän ýaly bolýardy.

Tupan

Meý ýene suwa çümüp çykdy-da, şor suwy tükürdi we agzyny howadan doldurdy.

“Kömek ediň!” – diýip, ol gygyrdy-da, garaňkynyň içinde gämini ýa-da Hongy, ýa-da hiç bolmanda nämedir bir zady görjek bolup, aljyraňnylyk bilen töweregine seretdi. Nobatdaky tolkun onuň üstüni örttdi. Ol özüni tolkun gurşap almazyndan önürti, elinde baryny edip, demini gowuja almaga çalyşdy.

Suwuň ýüzüne çykanda, ol kimdir biriniň özüni tutup alanyny duýdy.

“Kenara tarap ýüzüň” – diýip, bir erkek adam onuň gulagyna gygyrdy. Meý ony tanady, ol hem, Meý ýaly, bu köne gämide öz ýurdundan gaçyp barýanlaryň biridi. Olar bile ýüzüp barýardylar. Meý nobatdaky tolkunýň golaýlaşyp gelýänini duýduryp, eňip gelýän tolkunlara seredýärdi, ol adam bolsa, kenar tarapa ünsli garaýardy.

Ahyrsoňy olaryň aýagy ýere degdi-de, ýene birnäçe ädim ýörediler, soň hem, tapdan düşüp, çägäniň üstüne özlerini goýberdiler. Gämidäki beýleki adamlaram, güýçli sowuk ýelden ýaña titreşip, kenara ýüzüp geldiler. Olaryň bar myžžyk bolan eşikleri çägä bulaşypdy. Meý Hongy tapan wagtynda, gaty begendi, soň olar gujaklaşdylar. Tupan wagtynda, ot ýakmak mümkin däl, şonuň üçin olar ýylynmaga çalşyp, günüň asmana galaryna umyt bilen garaşyp, bir topbak bolup oturdylar.

Meý öz ykbalynyň öwrülişiklerine haýran galdy. Birnäçe gün mundan ozal ol demirgazyk Wýetnamdaky on ýedi ýaşly mekdep okuwçysydy, hytaý serhedinden uzak bolmadyk ýerde ýerleşýän gyzyl çerepisa üçekli öýünde kakasy hem ejesi bilen bagtly ýaşap ýördi. Indi bolsa, ol beýleki gaçgaklar bilen bile Hytaýyň şemal şuwlap duran kenarynda otyrды, haçan hem bolsa bir wagt Gonkonga ýetip, bagtly boljak bolmajagynam bilmeýärdi.

Meýiň kakasy mydama özüniň ýedi çagasynyň özünden gowy ýaşamagyny isleýärdi. Meý kakasynyň bilim alma baradaky sözlerini tiz – tizden eşidýärdi, şonuň üçin ol sözlere ýatdan gaýtalap bilýärdi. Ýöne ol gämi heläkçiligi barada hiç zat aýtmady.

Meý hemişe kakasynyň çagalary babatdaky arzuwларыnyň üstünden gülyän ejesi hakda pikirlendi. Ol mekdep – bu wagtyň hem puluň sowurmakdyr diýip pikir ederdi. Ejesi maşgalanyň puluna ýolbaşçylyk edýärdi we özüniň ýedi çagasyna kitap hem beýleki mekdep enjamlary üçin pul bermeýärdi. Köplenç Meýiň kakasy jüýje ýa-da beýleki mallaryny satyp, çagalaryna indiki hepde üçin pul berýärdi. Aýaly onuň eden zadyny bilende, sögüşip başlaýardylar we biri – birine käýeýärdiler. Çagalalar bu sögüşmelerden çetde durmak isleýärdiler. Olaryň mekdebe gatnamagyny dowam etdirmekleri hemme zatdan-da wajypdy.

Meýiň agalarynyň biri Wýetnamdan gidip, birazrak wagtlaп Bolgariýada işledi. Ol başga dünýäni gördi. Onuň beren

gürrüňlerinden soň, kakasy öz çagalarynyň Wýetnamdan gitmeklerini has-da köp isledi.

Indi Meý Wýetnamdan çykypdy, ýöne kakasynyň öz gyzynyň barmak islän ýerine barmandy. Ol sowukdan ýaña ýygryldy, onuň odeýaly tupanly deňziň bir ýerlerinde gaýyp ýördi. Tupan ýolagçylaryň hemmesini kenara tarap ýüzmeklige mejbur edipdi. Kapitan gämini tolkunlaryň garşysyna durup saklamak we tupanyň sowularyna garaşmak üçin gämide galypdy. Tupan ýatýança, bakyýet geçen ýaly boldy-da, ahyrsoňy gün çykdy. Meý täze günüň dogany üçin hiç haçanam beýle minnetdar bolmandy.

Kapitan elini bulap, özlerini gamä gaýdyp gelmäge çagyryança, gaçgaklar biri – birine gysylyşyp durdular. Olar tolkunlary ýeňip geçip, ýene özleriniň azatlyk gämisine zordan baryp yetdiler. Palubadaky zatlaryň hemmesini tupan süpürüp alyp gidipdi. Olaryň çalşyrgyç eşikleri, ýorganlary, ýymitleri, gazanlary we saçlary, umuman, hemme zatlary deňze gidipdi. Meý bilen Hong Gonkonga barýança indi tupan bolmaz diýip umyt etdiler. Olar ýolagçylaryň hemmesi gelenlerinden soň, gämi yüzüp bilermikä diýip pikir etdiler.

Tupandan soňky uzaga çeken kyrk iki günden soň, olar Gonkonga yüzüp geldiler. Ýöne olar ol ýerde gerek däldi. Polisiýa olara gämiden düşmäge rugsat bermedi. Olary ýeriň peýdasyz guşaklygyna, fermerleriň sygyr saklaýan ýeri bolan Kau adasyna ugratdylar. Ahyrsoňy Meý, Hong we beýlekiler gämiden düşüp bildiler, ýöne olara garaşýan zat özleriniň gaçyp gaýdan zatlary ýaly ýakymсыzdy. Olaryň yüzüp gelen gaýygy ýaly yüzlerçe gaýyklaryň günde ýüze golaýy gelip boşayardy. Ynsanperwerlik guramalarynda işleýän adamlar konserwa gutulardaky ýymitleri paýlaýardylar, ýöne Meý munuň ýaly ýimite endik edinmändi, şonuň üçin her gezek ony iýenden soň, özüni erbet duýýardy.

Lagerdäki durmuş

Olary Kau adasynda düşürenlerinden bir hepde geçenden soň, Meýi, Hongy we beýlekileri birinji lagere paýladylar. Bir aýdan

soň, olary ýene paýladylar. Bu gezek olary 9-njy lagere paýladylar, bir ýyldan soň bolsa, üçünji lagere paýladylar.

Olary her gezek täze lagere göçürenlerinde, olar özlerine ýatar ýaly we ýaşar ýaly ýer tapmaly bolýardylar. Lageriň köp ýaşajylary ýeriň üstünde uruşýardylar, şonuň üçin Meý bilen Hong mydama biri – birine seredip, özlerine hüjüm edýänlerden goranmaly bolýardylar. Üçünji lager aýratynam, gazaplydy, hakyky jeň meýdanydy. Wýetnamyň bir etrabyndan bolan gaçgaklar bir topar bandany döredip, beýleki etrapdan bolanlar bilen uruşýardylar. Lagerdäki zatlaryň hemmesi – kerpiçler, elektrik çyralary, elektrokabel, krowatlaryň bölekleri we ujy ýiteldilen demir sterženler – ýarag bolup gulluk edýärdi. Käwagt uruşlar birnäçe güne çenli-de dowam edýärdi. Dürli toparlar lageri öz eline almaga çalyşýardylar. Gonkongyň polisiýasy lagere gözegçilik edip bilmeyärdi, şonuň üçin haýadyň aňyrsyndaky durmuş topar ýolbaşçylaryna tabyn bolýardy.

Şonuň ýaly uruşlar wagtynda, aýallar bilen çagalar erkekler urşan wagtlarynda, göze ilmezlige çalşyp gizlenýärdiler. Beýlekiler ýaly, Meý hem, daşyň üstünde goýlan tagtadan edilen germewiň aňyrsynda, urşuň tizräk gutararyna umyt edip gizlendi. Edil beýlekiler ýaly, ol lagerden gidip, ahyrsoňy azat bolmak isleýärdi.

“Hudaý adamlary şeýle söydi”

Hemmesinden-de, gazaply bolan uruşlaryň birinden soň, Meý bilen Hongy başga lagere – Lang Jine – geçirdiler. Bu lager “asudalygy bozujylary” aýra saklaýan lagerdi, ýöne Meý özlerini näme üçin ol ýere geçirendiklerine düşünmedi. Jezalandyrmada ýakymly bolan käbir zatlar bardy, sebäbi ol ýerde ýygnak binasy bolup gulluk edýän bir bina bardy, ýöne Meý onuň nämedigini bilmeyärdi. Bir gün ol bu binanyň deňinden geçip barýarka, onuň otaglarynyň birine girip görärdi. Diwarda merkezinde gyzyň haç bolan ullakan ak baýdak bardy. Haçyň astynda wýetnam dilinde bir zatlar ýazylgy durdy. Meý gapyda duran ýerinden olary okap bildi: “Hudaý adamlary şeýle söydi”.

Ol gyzyklandy-da, otaga girdi. Adamlar onuň hiç haçan hem eşidip görmedik aýdymyny aýdýardylar. Soň bir erkek adam turdy-da, wýetnam dilinde gürlledi, Meýem ony ünsli diňledi. Ol adamyň aýdan zatlary Meýe ýarady. Ol adam adamlary gorkuzýan we hökümdarlyk edýän däl-de, olary söýen Hudaý hakda gürrüň etdi. Meý bu toparyň adamlary we olaryň täsin taglymaty hakda köpräk bilmek isledi, ýöne öz ene – atasynyň dininden ýüz öwürmek islemedi. Meý adamlary söýen Hudaýy öz ene – atasynyň ynamyndan başga-da tagzym edip bolýan Hudaý ýaly görýärdi.

Meý öz joralarynyň biri ony palça alyp giden wagtynda, Gonkongdaky gaçgaklaryň lagerinde eýýäm iki ýyldan bäri ýaşap ýördi. Ol palçy aýalyň garşysynda oturdy-da, onuň dogany bilen Meýiň tizara bu lagerden gidip biljekdiklerini aýdaryna umyt baglady. Garry aýal Meýiň gözlerine dikanlap seretdi-de, soň onuň elinden tutdy.

“Hä, hawa. Indi men görýärin. Seniň dostuň bar”

Meý aljyrady. “Ýok, meniň dostum ýok”.

“Palçy biynjalyk boldy. “Hä” – diýip, ol derrew başyny atdy – “Bu, megerem, geçen durmuşyňdaky dostuň bolup, seniň häzirki durmuşyňda zyyňdan gelendir”.

“Geldi?” – diýip, Meý kä palça, kä-de jorasyna şübhe bilen seretdi. Ol palçy özüne özüni yzarlap ýören arwah hakda gürrüň berýändir öýtdi. “Ol näme isleýär? Ol meni günüme goýar ýaly, men näme etmeli?!”

“Sen oňa tagzym etmelisiň. Ol seni günüňe goýar ýaly, doga et we ondan haýyş et”.

Meýe şeytan hakda birinji gezek gürrüň berilişi däldi. Ol ýedi ýaşyndaka, agyr syrkawlapdy. Onuň gyzgyny ýokary bolup, iýibem, içibem bilmändi. Onuň ejesi kesel döredýän erbet ruhlary kowmagy üçin gyzjagazyň daýysyny, jadygöýi, çagyrypdy. Daýysy erbet ruhy gorkuzýandygyny we gyzjagazyň keselini kowýandygyny aýdyp, ony gamçy bilen urdy. Meý kömege çagyrdy, ýöne daýysy urup bolýança, maşgala agzalary ony tutup durupdy. Soň daýysy onuň saçyndan tutup, ondan ruhlary *kakyp* çykarmaga çalşyp, kellesini krowadyň demir simine urdy. Kāwagt ol ony uzak gijeläp urýardy. Meý agyrydan ýaña gygyrýardy, ýöne onuň gygyrmalary,

daýysynyň aýtmagyna görä, daýysyny berkidýärdi. “Indi şeýtan ondan çykýar”. Onda, şeýle hem, kiçijik metal atjagazy bardy. Ol gyzjagazdan erbet ruhlary çykarmak üçin, ony oňa sançýardy.

Daýysynyň eden tagallalarynyň bary şowsuz boldy. Meý syr-kawlamasyny dowam etdirdi. Ahyrsoňy kakasy ony keselhana alyp gitdi. Lukman oňa derman ýazdy, sondan birnäçe gün geçenden soň, ol sagaldy. Soň Meý dermanyň näme sebäpden jadygöýden güýçli bolandygyna haýran galdy. Indi ol palçy aýalyň hakykaty aýdýan aýtmaýany hakda pikirlendi. Eger Meý şol “dostuna” sežde edäýse, on ony öz gününe goýmalydygyna ynandyryp bilermikä?

Meý lageriň içindäki buddist ybadathanasyna gitdi-de, öz ene – atasynyň edýän däplerini etdi. Ol palçynyň sözlerine gaty bir ynanybam baranokdy, ýöne ol şol “dostunyň”, ylaýta-da, wiza alyp, azatlyga çykmakda päsgel bererinden heder edip töwekgelçilik etmek islemedi. Meý ýakymly ysly tütetgi tütetdi-de, ruhdan gitmegini, özüni gününe goýmagyny haýyş etdi.

Ýöne ol sypanyň ýanynda näçe köp doga etdigiče-de, biynjalygy artdy. Meý kalbynyň jümmüşinde öz howsalaly duýgusynyň ruhlar dünýäsi bilen hiç hili umumylygynyň ýokdugyny bilýärdi. Meý gaçgaklaryň lagerinde özüniň gözenekde ýalydygyny duýýardy, şonuň üçin ondan çykmak isleýärdi. Ýaşaýyş ugrundaky hemişelik göreş oňa täsirini ýetirdi, şonuň üçin onuň tebigy dostluksöýüjiligi birahatlyga we sustupeslige öwrüldi. Ol öz ýüreginde köklerini goýberen gaýga düşüňip bilmeýärdi. Ol başga bir zat isleýärdi, şol sebäpdenem, ol azat ýurtdaky durmuşyň öz durmuşynda duýýan boşlugyny dolduryp biljek bilmejekdigi hakda pikirlenýärdi.

Ertesi günü ol ýene ýygnak binasynyň ýanyna bardy. Ol Hudaýyň söýgüsi baradaky ýazgyny göreňde, ýene-de şol Hudaýyň aslyýetinde Kimdigi, näme üçin Onuň “adamlary şeýle söýendigi” hakda pikir etdi. Ol *ony-da* söýdümikä?

Meý içerik girip, tekjeden duran kitaplara seretdi-de, bu söýgi Hudaýy hakda bir zat aýdar diýen umyt bilen olaryň iň ulusyny aldy. Kitaby açyp, ol okady: “Ilki Hudaý gögi hem ýeri döretdi...”

“*Bu taryhy kitap*” – diýip, ol ýene birnäçe setir okandan soň pikir etdi. Mekdepde ol taryhy ýatda saklamaly bolan seneleri, ýer – ýurt atlary we adam atlary bilen bilelikde gowy

görmeýärdi. Ol kitaby derrew ýapdy-da, ony tekjede goýdy. Soň ol owadan gaýyş daşly ýukajyk kitaby aldy-da, ony açyp, onuň başyna – familiýalaryň uzyn sanawyna – seretdi. Soň ony ünsli okap başlady. Bu çaga garaşýan ýaş jübüt hakdady. Ýöne Çaga üýtgeşikdi, sebäbi Onuň doglanyny bellemek üçin asmanda ýyldyz peýda bolupdy, Onuň doglany bilen gutlamak üçin akyldarlaram gelipdi.

“*Ol çaga Kimkä? Isa Kimkä?*” – diýip, Meý pikir etdi.

Özüni söýýän Hudaýyň ýanyna barýar

Şol ýekşenbe güni Meý ýene ýygnanyşyklar geçirilýän otaga geldi. Ol ýerde wagyzçy Hudaýyň güýji hakda gürrüň berdi. Ol: “Şeýtan diňe Birinden başga hiç kimdenem gorkmaýar. Ol Hudaýdan gorkýar. Hudaý bar ýerinde, şeýtan ýokdur” – diýdi. Meý haýran galmadan ýaña gözlerini uludan açdy. Ol, belki, ruhy çopan, aýtmaklaryna görä, geçen durmuşyndan gelip, Meýi yzarlap ýören “dosty” hakdaky zatlary bir ýol bilen bilendir diýip pikir etdi. Meý bu zatlary eşiden badyna, Hudaýa ynanmak isledi. Ol özüni şeýle gorkuzýan we çagalygyndan bäri agyry baryny çekdiren ruhlar dünýäsi bilen dahylly bolmak islemeýärdi. Ol diňe rahatlyk isleýärdi.

Ruhy çopan sözüniň ahyrynda hemmeleri toba etmäge çagyran wagtynda, Meý ylgap öňe çykdy. Ol jikme – jikliklere ynamly däl, ýöne özüni söýýän we ynanýan Hudaýa tagzym etmek isleýändigini bilýärdi.

Şol pursatdan başlap, Meý özüni gorky gaplap alanda, adatça krowatda ýatyrka, lageriň içinde uruş – dawalaryň sesini eşideninde, Täze Ähti okap, Hudaýa doga edýärdi. Ruhy çopan oňa Hudaýyň Sözüni okanda, şeýtanyň gorkýandygyny aýdypdy, şol sebäpdenem, ol her gün ony okamagyny dowam etdirýärdi.

Adamlaryň köpüsi lagerdäki buddist ybadathanasyna gidýärdiler, Meýem, ýygnakda öňe çykyp doga edenden soň hem, olar bilen ybadathana gidýärdi. Meý özi Mukaddes Kitaby okan wagtynda arwah – jynlar özünden gorkarlar, ýöne ätiýajy elden bermezlik üçin olara nähilidir bir gurbanlyk hödür etmek paýhaslylyk bolar

diýip pikir edýärdi. Onuň çadyrynda butlaram bardy, şonuň üçin ol her gün mesihileriň Hudaýyna-da, öz hudaýlaryna-da doga edýärdi. Eger bir din gowy bolsa, onda ikisi has-da gowy. Lagerdäki beýleki adamlaram, lagerde teklipl edilýän dürli dinlerden özlere ýaranyny saýlap alyp, şeýle edýärdiler.

Soň ýekşenbe günleriň birinde ruhy çopan başga hudaýlaryň we başga dinleriň bolmaly däldegi hakda gürrüň etdi. Ol mesihileriň bir dine we bir hak Hudaýa eýermelidiklerini aýtdy. Ýygnaňykdan soň, Meý öz çadyryna gaýdyp gelip, butlarynyň hemmesini zyňdy.

Buddistleriň birnäçeleri ony saklajak boldular, emma Meý öz diýenini tutdy durdy. Eger Hudaý onuň diňe Öz yzyna düşmegini isleýän bolsa, onda Meý öňki dini bilen baglanyşykly bolan zatlarynyň hemmesini taşlar.

“Meni ulan”

Meý butlaryny taşlanyndan soň tizara başga bir ýekşenbe günü Isanyň haçdaky ölümi, Onuň biziň günälerimiz üçin töläň tölegi barada wagyz edildi. Meý ilkinji gezek özüniň günäsine düşüňip we oňa toba edip, ýene öňe çykdy. “Meni bagyşla, Rebbim. Meni nirede ulanmak isleseň, şol ýerde-de ulan. Meni ulan” – diýip, ol doga etdi.

Ol Mukaddes Kitap we Mesihilik taglymaty hakda gaty köp zat bilmeyän bolsa-da, lagerde olar hakda hemmelere gürrüň berdi, Mukaddes Kitaby yhlas bilen okady, şonuň üçin Mukaddes Ruham oňa bilimini artdyrmaga kömek etdi. Ol köp bildigiçe-de, adamlara Hudaý hakda köp şaýatlyk etdi.

Hong öz uýasynyň nirä gatnaýandygy bilen gyzyklanyp, şol ýygnaňy ýygnaňygyňa bardy. Ahyrsoňy olam Mesihi kabul etdi, ýöne onuň wepalylygy edil Meýiňki ýaly çuň dälde. Ony gyzyklandyryňan esasy zat bu lagerden gidip azat bolmakdy, özüniň azat bolup biljek ýurdunda ýaşamakdy. Hongyň kellesinde nirede işlejekdigi, öz telekeçiligini nädip başlajakdygy we gülläp ösjekdigi hakda köp pikirler bardy. Onda ol eger mesihi bolsa, tizräk wiza alyp, günbatara giderin diýen pikir bardy.

Meý ýygnakda özünden on ýaş uly bolan bir adama duş geldi-de, onuň bilen duşuşyp başlady. Olam, günbatara gidip, öz işine başlamak we pul gazanmak isleýärdi. Olaryň gatnaşyklary berkedi, Meýem, onuň pikirleri bilen ylalaşýandygyny duýdy. Meýiň Mukaddes Ýazga bolan teňneligi haýallady, ol gitdigiçe az doga etdi. Ol azat bolanda, öz pullaryny nädip sowjakdygy hakda köp pikir edip başlady-da, diňe özüni Isanyň kabul edýändigini we gaýdyp gelende, jennete saljakdygyny duýmak üçin azajyk doga etdi.

Ozakly onuň ýüregini pürpürläp duran ýürekden çykýan hakyky dogalar gaýyp boldy. Indi ol diňe özüne Hudaýyň bu lagerden çykмага kömek etmegini we özüne azatlyk bermegini diläp doga edýärdi. Meý bilen onuň dosty nikalaşmak hakda gürrüň edýärdiler, Meý, dogrudanam, oňa durmuşa çykmak isleýärdi. Ýöne ol özüniň ýaňy ýigrimi ýaşandygy, entek durmuşa çykмага irdigi hakda pikir etdi.

Bir gezek agşam Meý krowatda ýatyrka bir ses eşitdi. Ses oňa: *“Men seni terk etmerin. Gaýdyp gelenimde, Men seni Özüm bilen alyp giderin”* – diýdi.

Meý oýananda, ýene bir zatlar – gaty, çirkin, bagryňy eziji gykylyk eşitdi.

“Sen bu sesi eşitdiňmi?” – diýip, Mukaddes Ruh göni Meýiň ýüregine ýüzlenen ýaly boldy.

“Hawa. Bu näme?” – diýip, Meý sorady.

“Bu terk edilenleriň sesleri. Bu agyrynyň hem öýkäniň sesi”.

“Onuň ýanyna... düşelgeden daşary gideliň”

Ertesi gün irden Meý özüniň ruhy ýaltalygyny taşlady. Onuň edýän dogalary ýene yhlasly boldy. Indi ol diňe bir baýlyk hem günbatara petek almak üçin doga etmedi. Ol özüniň Wýetnamda galan maşgalasy we öz watanyndaky Mesih ugrunda ejir çekip ýören mesihiler üçin doga etdi.

Bir gün ol Mukaddes Kitaby okap otyrka, Ýewreýler 13:12-15-i okady:

Şoňa görä, Isa hem halky Öz gany bilen mukaddes etjek bolup, şäher derwezesinden daşarda öldi. Şonuň üçin biz hem

Onuň ugrunda sütemlere döz gelip, düşelgeden daşary Onuň ýanyna gideliň. Çünki biziň bu ýerde baky şäherimiz ýok, biz geljekkini agtarýarys. Şu sebäpli Isa arkaly Hudaýa elmydama öwgi gurbanlaryny, Onuň adyny ykrar edýän dodaklaryň miwesini hödürleliň.

“*Düşelgeden daşary* Onuň ýanyna gideliň”. Bu sözler sahypadan atylyp çykyp, Meýiň ruhunda ot ýakyp deşik döreden ýaly boldy. Ol özüniň ýüregine beren Hudaýyň çagyryşyna haýran galdy: Wýetnama gaýdyp git, Meniň Sözümi ol ýerde ýaýrat. Şu wagt gyrada duranlaryň hemmesine Meniň ýanyma gelmelidigini aýt.

Meý Wýetnamda Mesihe gulluk etmegiň juda kyn boljakdygyny bilýärdi. Ol eger Rebbiň çagyryşyna jogap berse, onda görgi görjegini bilýärdi, ýöne ol, barybir, gitmek isledi. Ol Hudaýa haýyş eden zatlarynyň hemmesini etjekdigini aýtdy. Eger Hudaý Meýden Wýetnama gaýdyp barmagyny sorasa, diýmek, ol muňa taýýardy.

Ol Wýetnamdaky nadanlygyň çuňlugyny bilýärdi, ol muny öz maşgalasynda görüpdü. Ol mekdepde okan wagtynda, öýünde özlerniň üç arka atalary – atasy, atasynyň kakasy we onuň kakasy– üçin atyr ysly tütetgi tüsseläp duran üç wazaly garamtyl gyzyl sypa bardy. Meýiň kakasy ölende, maşgala ladanly in köne wazany täzesine çalyşýar.

Wýetnamlylara ruhlaryň hemme ýerde bolýandygyny aýdýardylar, şonuň üçin buddistleriň köpüsi ýaly, Meýiň maşgalasy-da, güýjünde baryny edip, olaryň mertemetini gazanmaga çalyşýardy. Olar doňzy ýa-da towugy gurban getirip, sypanyň üstüne goýýardylar-da, haýyş ediji sözleri aýdyp, atalarynyň ruhlaryny çagyryýardylar we olaryň göwünlerinden turmany gazanjak bolup, nahardan datmaklaryny sorýardylar. Meý öz maşgalasy we Wýetnamda eýmenç nadanlygyň içinde ýaşaýan beýleki adamlar bilen Hudaýyň Sözi baradaky hakykaty paýlaşmaga teşnedi.

Indiki gezek mesihiler bir ýere ýygnanyşanlarynda, Meý özüne bildirişiň bardygyny aýtdy. Ol ýylgyryp yerinden turdy: “Men Rebbiň çagyryşyny eşitdim. Ol meniň bilen gürlleşdi” – diýip, ol aýtdy.

Ol özüniň ikinji maşgalasy ýaly bolan dostlaryna gözünü aýlady. “Hudaý meni Wýetnama gaýdyp barmaklyga çagyrdy. Ol Öz söýgüsi hakda meniň ol ýerde gürrüň bermegimi, olara hakykaty aýtmagymy isleýär”.

Adamlar muňa derrew baş galdyrdylar, ýöne Meýiň garaşyşy ýaly tiz däl.

“Bu şeytanyň sesi” – diýip, bir erkek kişi gygyrdy.

“Munuň Rebden bolmagy mümkin däl” – diýip, bir garry aýal Mukaddes Kitabyny birden ýapyp güledi. “Hudaý seni Gonkonga alyp geldi, Ol seni azatlyga-da alyp barar. Sen öz maşgalaňa kömek edip biler ýaly, seniň gülläp ösmegiňe Ol saňa kömek eder. Hudaý seniň Wýetnama gaýdyp gitmegiňi islemeýär”.

“Eger sen ol ýere gitseň, onda görgi görersiň. Men bilýärim. Men muny gördüm. Görginiň boljagy anykdyr. Ol hatda seni Hudaýdan ýüz öwürmäge-de mejbur eder. Ol senden hiç haçanam ol ýere gaýdyp barmagy soramaz” – diýip, başga bir erkek kişi aýtdy.

Meý ýüzünde goldaýjy ýylgyrşy görme umydy bilen öz dostuna seretdi. Ýöne ýylgyrşam, goldawam ýokdy. Dosty Meýden ýüzünü öwürüp, çykalga tarap ýöredi-de, otagdan çykyp gitdi.

Ýygnakdakylaryň köpüsi Meýi galmaga yrjak bolup çalyşdylar. Meý doganyyna bu barada gürrüň berende, dogany onuň ýaňagyna çaldy. “Sen nädip kakamyň arzuwyna tüýkürüp bilýärsiň?” – diýip, dogany ondan sorady. Seniň bu ýere gelip, azatlyk almagyň üçin ol ýyllar boýy pul tygşytlady. Senem bu zatlaryň hemmesini taşlaýarsyňmy? Sen öz ene – ataň ýüreklerini paralaýarsyň! Gaýdyp, zzyňa gitmek hakda gürläýme! Ýekeje sözem aýdaýma!”

Meý öz doganynyň özüne beýle darap bilýändigini we mesihi dostlarynyň Hoş Habar bilimini paylaşmak isleýändigini üçin ony nädip tankytlap bilýändigleri hakda pikirlendi. Meý özüne Hudaýyň akyldarlyk bermegi üçin, gaýdyp gitmegine garşy çykýandygyna garamazdan, öz doganyny söýmäge, sabyrlylyk bermegi üçin doga etdi. Ol özüni Hudaýyň çagyryandygyna ynanyrdy, şonuň üçin hem, muňa başgalaryňam düşünmekleri üçin doga etdi.

Ýöne doganynyň urgusy iň aýy päsgelçilik bolmandy. Emosional tolgunmalar has-da agyr boldy. Munuň sebäpkäri-de, özüniň dostudy.

“Hudaý seni Wýetnamdan alyp çykdy. Ol näme üçin seniň gaýdyp gitmegiňi islesin? Sen gitmersiň!” – diýip, ol Meýe aýtdy.

Dosty Meýi galmaga yryp bilmäni üçin onuň bilen dostlugyny kesdi.

“Men öz arzuwyndan ýüz öwürýän aýala öýlenip biljek däl” – diýip, dosty Meýe aýtdy. “Hudaý seni bu ýere alyp geldi, şonuň üçin eger sen gaýdyp gitseň, Hudaýy hem öz maşgalaňy biabray edersiň”.

“Meniň arzuwym bar” – diýip, Meý gözlerine ýaş aýlap oňa aýtdy. “Indi Hudaý maňa täze arzuw berdi. Men öz watandaşlaryma Mesihniň söýgüsi hakda gürrüň bermegi arzuw edýärim. Men olara indi mallary öldürmäniň gerek dälidigini, gurbanlygyň eýýäm berlendigini gürrüň bermek isleýärim!”

“Beýle bolsa, biziň arzuwumyz dürli bolýar. Biziň aramyzdaky hemme zat gutardy” – diýip, dosty oňa sowuk äheň bilen aýtdy.

Meý onuň gidişine seredip durdy, gözlerinden bolsa, ýaş syrykdy.

Lagerdäki erbet iýmitden we erbet ýaşayyş şertlerinden ýaňa Meýniň fiziki saglygy erbetleşdi, ýöne onuň ruhy saglygy-da gowy däl. Dosty ony taşlan bolsa-da, ýygnak özüne şübheli sereden bolsa-da, Meýde özünüň etmeli zadyna şübhesi ýokdy. Hudaý ony yzyna Wýetnama çagyrdy.

Sanawdaky ýeke – täk familiýa

Meý Wýetnama gaýdyp gidýändigini hakda arza bermek üçin ýolbaşçylar bilen duşuşmak barada gürrüňleşdi. Duşuşygyň oň ýanyndaky gijede ol ýatyp bilmedi, gelen kararyny ölçerip dökdü. Lagerde özüni näme sebäpden az adamyň goldaýandygy ony gyzyklandyryrdy. Meý dogra edip, Hudaýyň islän ýerine gitjekdigine we Onuň soran zatlarynyň hemmesini etjekdigine söz berdi. Meý doly rahatlyk duýdy, şonuň üçin hatda Wýetnamda adamlara Isanyň söýgüsi hakda gürrüň berme baradaky pikiriň döredýän tolgunmasam galmady.

Ahyrsoňy ol uklady. Düşünde ol Wýetnama gaýdyp barýanyny, ýöne ýeke dälidigini gördi. Onuň ýanynda bir erkek kişi bilen bir

aýal bardy. Meý özüne Hudaýyň ýeke gaýdyp gitmejekdigini aýdýanyna anyk düşündi.

Ertesi güni irden ol edara baranda, dogry karara gelendigine şübhelenmedi. Meý gapyny açyp, stoluň ýanyna geldi.

“Men Wýetnama gaýdyp gitmek isleýärim”

Stoluň başynda oturan erkek kişi ýaş gyzyň ýüzüne duýgudaşlyk hem düşünmezlik bilen seretdi. “Siz gaýdyp gitmek isleýärsiňizmi?”

“Hawa”.

“Siz Gonkongda näçe wagtlap bolduňyz?”

“Bäş ýyla golaý”.

“Tizara siziň lagerde bolmaly wagtyňyz gutarýar. Siz bary – ýogy birnäçe aýdan soň, wiza alyarsyňyz. Şonda siz Amerika ýada Awstraliýa gidip bilersiňiz. Ýan bermäň”.

“Men ýan beremok” – diýip, Meý tutanýerli jogap berdi. “Men indi günbatara gitmek islämok. Men öz watanyma dolanmak isleýärim”.

“Bizde yzyna gitmek isleýän adam az. Hatda bu forma üçin bahanam peseltdiler, sebäbi hiç kim gaýdyp gitmeýär. Siz munuň nämäni aňladýandygyny, dogrudanam, bilýärsiňizmi?”

“Men munuň nämäni aňladýandygyna düşünýärim” – diýip, Meý ynamly jogap berdi. “Ýöne meni Hudaý çagyrdy”.

“Sizi Hudaý çagyrdy” – diýip, ol adam aladaly sorady. “Düşünýärim, onda siziň wiza almaga beren arzaňyz bilen faýlyňyz ýok edilýär. Siz bu ýerde hiç haçanam bolmadyk ýaly bolýarsyňyz... soňky baş ýyl bolmadyk ýaly bolýar”.

“Men muny bilýärim. Men günbatara gitmeýärim”.

“Wýetnam döwletiniň giden adamlary, ylaýta-da, gizlinlikde giden adamlary mydama kabul edip durmaýandygyny bilýärsiňizmi?”

“Men muny bilýärim”.

Erkek adam Meýe ünslije seretdi-de, çekmeden formany çykardy. “Maňa siziň pasportyňyz gerek”.

Meý oňa pasportyny berdi-de, eline ruçka alyp, formany doldurdy. Onuň ýüregini birgeňsi kanagatlanma, hatda şatlyk duýgusy-da doldurdy, şol sebäpdenem, ol günbatarda azat

yaşama mümkinçiliginden ýüz öwürüp, forma ikerjiňlenmän gol çekdi.

Ol erkek kişi kagyzy aldy, kagyzyň ýokarsynda: “WÝETNAMA GAÝDYP GIDIŞ” – diýip ýazylgydy. Ol adam ýokarky setirde Meýiň familiýasyny gowuja ýazdy. Sanawda başga adam ýokdy.

Hong Meýiň repatriasion forma gol çekenini bilende, ony ýene-de urdy.

Meýiň jorasy hanym Huýen onuň aklyndan azaşandygyny aýtdy. Ýöne Huýen ertesi gün Meýi görende, başgaça gürlledi. “Sen aklyndan azaşan däl. Meniň şeýle diýenim üçin bagyşla” – diýip, ol Meýi ynandyrdy.

“Näme boldy?” – diýip, ol jorasyndan sorady. “Düýn sen Wýetnama gaýdyp gidýändigim üçin meniň aklymdan azaşandygymy aýtdyň, bu gün bolsa, ol karar saňa rasional bolup görünýär”.

“Öten agşam Reb meniň bilen gepleşdi. Ol maňa meniňem Wýetnama gidip, adamlara Öz habaryny ýetirmelidigimi aýtdy” – diýip, Huýen oňa aýtdy.

Meýiň yüregi şatlykly urdy. Ol ýeke gaýdyp gitmejekdigini bildi. Ol özüniň özi bilen ýene bir zenan maşgalanyň gaýdyp gidenini gören düýşüni ýatlady. Düýşünde ýene bir erkek adamam bardy, şonuň üçin ol Hudaýyň özleri bilen haýsy erkegi goýberjekdigi hakda pikir etdi.

Huýen hem edara gidip, Meýiň dolduran formasy ýaly formany doldurdy. Onuň ady sanawda ikinji boldy.

Birnäçe gün geçenden soň, olaryň kiçijik ýygnagynyň ýene bir agzasy bolan jenap Torung Meýiň ýanyna gelip, özüni Hudaýyň Wýetnama gaýdyp gitmäge çagyrylanyny duýandygyny aýtdy. “Ýöne Wýetnamda ýaşamak gaty agyr” – diýip, ol aýtdy. “Men ol yerde nädip yaşaryn we Hudaýa gulluk ederin?”

“Alada etme. Hudaý hemme zadyň aladasyny eder” – diýip, Meý oňa aýtdy.

Meý gitmeklige taýýarlanyp yörkä, ol Hudaýyň başga-da gapylary açyp, syňahatyň ownuk – uşaklyklarynyň aladasyny edýänini gördi. 1994-nji ýyldy. Ol Gonkongda baş ýyla golaý bolupdy. Ýygnak agzalary üç imanlyny ugratmak üçin

ýygnanyşanlarynda, olaryň köpüsi soňky gezek olary galmaga yrjak boldular.

Hong Meý bilen onuň ýoldaşlaryny gaçgaklaryň lageriniň çal demir derwezesine çenli ugratdy.

“Sen nädip beýle edip bilýärsiň?” – diýip, ol ýene sorady. “Men kakama hat ýazdym-da, seniň дәliräniň hakda aýtdym. Ol seniň gaýdyp barmagyňy islemeýär. Ol seniň azat bolmagyňy isleýär. Wýetnamda näçe kynçylyklara sezewar boljakdygyňy bilýärsiňmi? Ol ýerde mesihileri kabul etmeýärler. Mesihileri yzarlaýarlar, tussag edýärler, ýençýärler. Meý, entegem pikiriňi üýtgetmäge giç дәl”.

“Men karara geldim” – diýip, Meý jogap berdi.

“Men seni şu ýere getirenime ynanyp bilemok” – diýip, Hong gaharly aýtdy. “Saňa soňky ýyllarda kim seretdi? Lagerde uruşlar bolan wagtynda, seni kim gorady? Beýlekiler eliňden naharyňy aljak bolanlarynda, sende bir tabak tüwiniň bolmagyňy aladasyňy kim etdi? Seniň deregiňe Truong gelen bolsa gowý bolardy. Ol meni we kakamyzy seniň edişiň ýaly edip masgara etmezdi. Truong bize hormat goýýar. Sen nädip beýle edip bilýärsiň?”

Meý doganyna gaýgyly seretdi. “Men beýle edip bilemok, sebäbi meni Hudaý çagyrdy. Sen azat bolmak, başga ýurda gitmek isleýärsiň. Ýöne sen syýasy azatlyk bilen puldan has wajyp zadyňam bardygyna düşüneňokmy eýsem? Biziň maşgalamyza Isa hakda kim aýdar? Olara nädip azat bolmalydygyny we jennete nädip düşmelidigini kim gürrüň berer? Hudaý menden şeýle etmegi sorady, menem muny ederin. Meniň hiç haçanam sen ýaly baý bolmazlygym mümkin, ýöne men Hudaýyň etmegimi soran zadyny ederin. Hong, haçan hem bolsa bir wagt senem muňa düşünärsiň diýip umyt edýärim”.

Meýiň dogany olar üçüsiniň özlerini aeroporta alyp gitjek kiçijik sary paýtuna münüşlerini synlap durdy. Hong Meýe elini bulamady. Beýleki mesihilerem derwezäniň gözeneklerinden seredip durdular, olaryň gözlerinden yaş akdy. Meý maşyn ýerinden gozganan wagtynda, olardan haýsy hem bolsa birini haçan-da bolsa bir wagt görermikäm diýip pikir edip durşuna, her bir ýüzi ýadynda saklamaklyga çalşyp seretdi.

Gizlin iş

Uçar Wýetnamda ýere gonandan soň, Meý aeroportdan öýüne özi barmalydy. Ol gyzgyn garşy alynma umyt baglapdy, ýöne onuň gelenine gaty bir begenip durmadylar. Meýe gowy geljek bilen üpjün etmek üçin agyr zähmet çeken kakasy oňa asla üns bermedi. Kakasy onuň bilen gürleşmedi we asla görmeýän ýaly hereket etdi. Onuň ejesi Meýe gödeklik bilen gygyryp, onuň näme üçin maşgalasynyň ruhlaryny gaharlandyrandygyny, onuň näme sebäpden, atalaryna tagzým etmeýändigini sorapdy.

Maşgalanyň beýle gatnaşyklaryna garamazdan, Meý olara gowy seretmäge çalyşyady. Ol köp doga edýärdi we öz otagynda ýuwaşjadan mezmurlar aýdýady. Meý öz şaýatlyklarynyň we göreldesiniň kömegi bilen Wýetnamdaky ilkinji diňleýjisini mesihilige getirdi: onuň uýasy oňa öz imany barada soraglar berip başlady. Ol ahyrsoňy, Mesihi öz Halasgäri hökmünde kabul etdi. Iki uýa tiz – tizden bile doga etdiler we Mukaddes Ýazgyny okadylar. Ýöne ene – atasy Meýe gün bermeýärdiler, munuň üçin ol gaty gynanýady. “Men-ä, siz meniň Wýetnama gaýdyp gelenimi isleýänsiňiz diýip pikir etdim” – diýip, ol doga etdi. Muňa jogap hökmünde Meý Hudaýdan görkezme aldy: “Meniň goýunlarymy ýygna. Wan Dong obasyna git”.

Meý Wan Dong obasynda hiç haçanam bolup görmändi, ýöne ol ýerde Gonkonga gidende Mesihi kabul edip, Wýetnama gaýdyp gelen adamlaryň bardygyny eşidipdi. Meý ol ýere tarap ýola düşdi. Ol ýolboýy doga edip gitdi. Ol ýoldaşlary biilen mümkin boldugyça az gürleşmäge çalyşdy. Onda gitmäge rugsat berilýän dokumenti ýokdy, şol sebäpli-de, özünüň mesihidigini bilse, polisiýanyň tussag ederinden gorkýady.

Ol Wan Dongda başga mesihilere duş geldi. Olar duşuşyp başladylar, özleriniň gizlin duşuşyklary hakda polisiýa bilmez ýaly, tokaýlara gitdiler. Meý Rebbiň – ýiten goýunlary gözleme – çagyryşyna düşündi-de, uzakdaky etraplara gidip, wagyz edip başlady. Ol entegem ene – atasy bilen ýaşapdy, ýöne Wan Dong obasyna zygiderli gatnaýady-da, ýygnanysyk geçirýärdi. Tizara Wan Dongda kiçiräk ýygna döredi, ýöne gelyänleriň

sanyňy köpelmegi bilen ýygnak agzalaryna edilýän basyşlaram köpeldi.

Meýiň kakasy onuň beýleki mesihiler bilen tokaýa gidýänini bilende, onuň üstüne öý işlerini köp ýükläp başlady, şonuň üçin onda boş wagty az galýardy. Öz gyzynyň täze dine nähili tutanyerlilik bilen ýapyşýanyny görende, ol ahyrsoňy ýumşady. Kakasy oňa ýygnagyň ýygnanyşyklaryna zygyderli gitmäge rugsat berdi, ýöne doga etme ýygnaklaryna ýa-da aýratyn ýygnanyşyklara, beýleki mesihiler bilen gatnaşmaga entegem rugsat bermeýärdi. Meý gadagan edilen ýygnanyşyklara gitmegini we özüniň mesihilik işini etmegini dowam etdirdi, şonuň üçin kakasy ony öýünden kowdy. Birnäçe günden soň, kakasy oňa öýe gelmäge rugsat etdi, ýöne köp wagt geçmänkä, ýene hemme zat gaýtalandy.

Polisiýa Meýi ünsli yzarlap başlady. Meýiň mesihilik işi hakda bilip, polisiýa Meýiň kakasyna azar berip başlady-da, oňa garşy iş başlamaga kömek etmeklige kakasyny yrjak boldy. “Meý nirä gidýär?” – diýip, olar hemişe sorýardylar. “Ol kim bilen duşuşýar? Olar näme hakda gürrüň edýärler? Siz näme üçin gyzyňyza özüni beýle alyp barmaklyga rugsat edýärsiňiz?”

Kem – kemden Meýiň kakasyna edilýän basyş güýçlendi. Indi polisiýa onuň öýüne gelmegini bes etdi. Indi Meýiň kakasyna polisiýa uçastogyna barmagy buýruk berdiler.

“Eger siz gyzyňyzy ýygnap bilmeseňiz, onda biz ýygnarys”

Öz howpsuzlygyny we Meýiň howpsuzlygyny alada edip, kakasy Meýe köp gezekler hiç ýere gitmezligi buýruk berdi.

“Sen gitmeli dälsiň. Olaryň meni näme etjeklerini, seni näme etjeklerini sen bilýärsiňmi?” – diýip, kakasy oňa aýtdy.

Başda Meý dostlary bilen duşuşmaga giýändigini ýa-da nämendir bir zat edýändigini aýdýardy. Ol öz işini gitdigiçe batyrlyk bilen edýärdi we kakasyna-da batyrlyk bilen: “Men Hudaýyň işini etmäge gidýärim” – diýýärdi.

Meý özüne kakasynyň düşünmeýändigine we özüne garşy hereket edýändigine gaty gaýgylanýardy. Onuň dogalary-da has göçgünli bolup başlady.

“Ýa Reb, Men Seniň üçin hemme zady-da etjek. Men Seniň hatyraňa türme tussaglygyna-da taýýar. Eger Seniň erkinde

bolsa, onda men Sen üçin ölerinem, ýöne Senden sorajaryn, Rebbim, kakamyň meni yzarlamagyna ýol berme. Men muňa döz gelip bilmerin” – diýip, Meý doga etdi.

Ýöne yzarlamalar bes edilmedi. Ýyllar geçdi. Meý hem, Hudaýyň bu wagty özüne iş öwretmek üçin ulananyna düşündi. Eger Meý özüniň gowy görýän kakasy tarapyndan edilýän hüjümlere we basyşlara döz gelse, onda hiç hili yzarlamalar oňa özüni Hudaýyň çagyran işini etmäge päsgel bermeyär.

Azatlykdan ýüz öwürmek

Ahyrsoňunda Meý Wýetnamda işleýän amerikaly missionerler bilen duşuşdy. Olar Meýiň näderejede aýgytly işlemekçidigine düşünenlerinde, oňa ABŞ-a Mukaddes Kitap mekdebine gitmekligi teklipl etdiler. Bu ajaýyp mümkinçilikdi. Meý günbatara gitme mümkinçiligine garaşyp, Gonkongdaky gaçgaklaryň lagerinde baş ýylyny geçirdi. Indi bolsa, ol Wýetnama gaýdyp gelenden soň, ony Amerika çagyryrlar, çykdajylarynyň hemmesini töleýärler.

Meý bu teklipl barada ene – atasyna gürrüň berende, kakasy guwanç bilen: “Bu ajaýyp mümkinçilik. Seniň “amerikaly ene – ataň” Amerika gitmegiňi gurnamak isleýärler. Ol ýerde sende azatlyk bolar, sen bilim alarsyň. Bu ajaýyp tazelik! Sen gidäýmelisiň” – diýdi.

Ýöne Meýiň arzuwy üýtgemändi. Ol Ýewreýler 13:12-15 – i, ýagny Hudaýyň Meýi Wýetnama gelmeklige çagyran aýatlaryny ýene okady. Meýiň öz watanyňyň “düşelgesinden” daşda bolanlara bolan yhlasly duýgusy üýtgemedi.

“Men Wýetnamda işlemek isleýärim” – diýip, ol ene – atasyna aýtdy. “Hudaý meni bu ýerdäki, Wýetnamdaky adamlaryň arasynda işlemeklige çagyrdy”.

“Eýsem, Hudaý şeýle etmek bilen saňa kömek edenokmy?” – diýip, kakasy Meýden sorady. “Sen däliräpsiň!”

Ýöne Meý Wýetnamda galmagy makul bildi. Ol Birleşen Ştatlara gitmäniň deregine Saýgonda intensiw okuw kursuny gutardy. Oňa iş tejribesini nirede geçendigiňiň we Hoş Habary nirede öwrenendigiňiň tapawudy ýokdy. Onuň ýeke – täk islegi

Hudaýa gulluk etmekdi we watandaşlarynyň Hudaýa gelşini görmekdi. Missionerler oňa Saýgondaky çykdaýsyny tölemekligi teklipl etdiler, ýöne Meý mylakatlylyk bilen boýun towlady. Ol eger bu Hudaýyň planyna girýän bolsa, onda çykdaýylary Onuň tölejekdigini bilýärdi.

Alty aýyň dowamynda Meý öýden çykman diýen ýaly, diňe ýurduň oba ýerlerine wagyz etmäge gidip, Günorta Wýetnamda ýaşady. Eger Saýgonda ol daşary çyksa, onuň demirgazyk çalgırtlygy bilinjekdi. Ol bolsa, töwekgelçilik edip biljek däl, sebäbi özünden pasport görkezmeğini haýyş etmekleri mümkindi, Meýde bolsa, Günorta Wýetnamda bolmaga rugsatnamasy ýokdy. Şonuň üçin ol alty aýlap şäheriň köçelerine çykamazlyga çalyşdy. Kāwagt bolsa ol ötüp – geçýän maşynlara gussa bilen seredýärdi. Ol hiç bolmanda bir minutlyk çykyp, öz görýän durmuşynyň bir bölegi bolmak isleýärdi, ýöne ol öýde bolýardy.

Günler uzyndy, okuwam intensiw okuwdy, hemme zadam gizlin bolmalydy. Her gün olar köp sagatlap doga edýärdiler, Mukaddes Ýazgyny öwrenýärdiler we ruhy çopan bolmaga öwrenýärdiler.

Taýpalaryň arasynda wagyz etmäge dyrjaşmak

Okuw kursunyň içinde Wýetnamdaky taýpalar hakda maglumat bardy. Meýi Wýetnamdaky etniki taýdan az bolan taýpalaryň yza galakdygyna, erbeddiklerine, taýpanyň däplerini we yrymlaryny saklaýan haram adamlardygyna ynandyryp terbiýeläpdiler. Ýöne ol dürli taýpadan bolan adamlaryň arasynda işleýän mesihiler bilen duşuşanda, Hudaý onuň ýüreginde olaryň Mesihe gelşini görme islegini döretti.

Wýetnamda elliden gowrak etniki toparlar bar. Medeniýeti birmeňzeş etmek üçin olary mydama yzarlaýardylar. Döwlet taýpalaryň dillerinde bir zady çap etmegi gadagan edipdi, diňe wýetnam dilinde çap etmäge rugsat berilýärdi. Dürli taýpalaryň adamlarynyň üstlerinden gülýärdiler, azar berýärdiler, olar mesihi bolmasalar-da, olary yzarlaýardylar.

Ol adamlaryň ýanyna barmak üçin on alty adamdan ybarat bolan topar (ruhy çopan bolmak üçin okaýanlar) motosiklerde

obalara ugradylar. Ol ýerler daglykdy, şonuň üçin barmaklyk gaty kyn bolýardy. Gurakçylyk wagtlarynda tozan şeýle goýy bolýardy welin, motosikliň iki metr önündäki ýol görünmeýärdi. Ýagşyly wagtlarda bosa, ýollar edil öl aýna kimin bolýardy. Polisiýanyň gözüne düşmez ýaly, topar ol ýere, esasan hem, gijelerine gidýärdi, şonuň üçin pajygaly ýagdaýlar köp bolýardy. Bir gün Meýiň motosikli bir iti kakdy. Şonda ol we onuň ýolagçysy ruluň üsti bilen uçup gitdiler. Meý ýüzinligine ýykyldy. Ol näme bolanyna düşünýänçä, onuň ýüzi, eginleri, dyzlary we kellesi gana boýaldy. Hor çypar it ölüdi.

Ýara yzlary ýaş liderleriň arasynda tapawutlandyryjy alamatlar boldy, şol sebäpdenem, topar öz “oljalary” hakda gürrüň edip degişýärdiler. Olar infeksiýa düşmez ýaly, ýaralaryna duz sepýärdiler-de, başaryp bilişleri ýaly daňyardylar-da, syňahatlaryny dowam etdirýärdiler.

“Hemme zat gowy bolar” – diýip, beýleki aýal ýykylandan soň, Meýe ýaralaryny ýuwmaga we daňmaga kömek edip durşuna aýtdy. “Ruhy çopanyň aýdan zady ýadyňdamy? Eger ýara yzlary bolmasa, onda sen Wýetnamda mesihilik işini ýerine ýetirip bilmersiň. Indi bolsa, Meý, sen taýýar!”

Täze imana gelen adam

Alty aý okandan soň, Meý demirgazyga gaýdyp geldi. Ol ýygnaklar döredip, liderleri okadyp zähmet çekmegini dowam etdirdi. Onuň ene – atasy bolsa, ondan işini bes etdirmegini talap etdi ýördüler. Ahyrsoňy, Meýiň kakasy gaharlanyp, bütin maşgalany, hatda daşky garyndaşlaryny-da ýygnady.

“Biz Meýi näme etmeli?” – diýip, kakasy hemmelere bir – birden seredip, ýalbaryjy äheňde sorady. “Ol kejrlik edip, şol daşary ýurt ynamyna ynanmagyny dowam etdirýär. Biz oňa pikirinden el çekdirmäge synanyşdyk, atalarymyzyň ynamyna gaýtaryp getirjek bolduk, ýöne biderek boldy. Bu rahatlyk bozuji bilen ylalaşýarysmy ýa-da ony maşgaladan kowýarysmy?”

Meý kakasynyň sözlerini eşidende gaýgylyandy-da, garyndaşlaryna, özüniň bütin ömrüne tanan we gowy gören

adamlaryna seretdi. Olar gürlədiler, Meý bolsa, olaryň soraglaryna jogap berende, akylдарlyk bermegini sorap, Hudaýa dileg etdi.

Sorag bolsa köpdi.

Ol her kime sabyrlylyk, söýgi bilen soraglaryň hemmesine jogap berdi. Otagda ümsümlük höküm sürdi, şonuň üçin hemmeler karar kabul etme wagtynyň gelenini bilýärdiler. Meý ýene öňe çykyp, kakasynyň gözlerine seredip, özüniň soňky haýyşyny aýtmak üçin hemmeleriniň önünde durdy. Ol Hudaýdan özüne dogry sözleri aýtmagyny derrew sorady.

“Kaka” – diýip, ol söze başlady. “Men Isadan el çekmeýärim, ýöne men sendenem, ýüz öwürmeýärim. Sen meniň Hudaýymy kabul etmän bilersiň, Oňa garşy çykybam bilersiň, ýöne Ol barybir Hudaýlygyna galýar. Eger isleseň, sen menden ýüz öwürüp bilersiň, ýöne men barybir seniň gyzyň bolmagyma galýaryn. Eger sen meni mundan artyk görmek islemeýän bolsaň, onda näme? Ýöne seniň ýüregiňde men barybir gyzyňdyryn. Eger sen meni kowsaňam, menden ýüz öwürseňem, men senden ýüz öwürmerin. Sen mydama meniň kakam bolarsyň. Men seni hemişe-de gowy görerin”.

Meý maşgalasynyň özüni kabul edendigi üçin Hudaýa minnetdarlyk bildirdi we olaryňam Hudaýa gelmekleri üçin yhlas bilen doga etmegini dowam etdirdi.

Meý bilen işleýän missionerleriň topary oňa okuwyny dowam etdirmegi tekliп etmegi dowam etdirdiler. Ol birnäçe gezek gidip, Saýgondaky gizlin Mukaddes Kitap öwredýän mekdepde okady. Her gezegem, otluda, motosiklde köp ýöremeli we pyýada – da köp ýöremeli bolýardy. Meý her gezek gitmezinden öň, her gezek barlag nokadyna ýa-da polisiýa uçastogyna golaýlanda doga edýärdi. Onda Saýgona gitmäge döwlet tarapyndan berlen rugsatnama we hiç hili kanuny sebäp ýokdy. Ol otluda uzak wagtlap ýöredi. Bu bolsa, oňa oýlanmaga we doga etmäge wagt berdi. Şonda ol kakasy barada köp pikir etdi. Ol kakasynyň halas bolmagy üçin diňe doga etmekden başga hiç zat edip bilmeýärdi, şonuň üçin uly höwes bilen onuň üçin doga edýärdi.

Bir gezek Meý gidende, oňa öýüne derrew gaýdyp gelmelidirini aýtdylar. “Seniň kakaň syrkaw. Ol keselhanada” – diýip aýtdylar.

Diagnoz islendik dilde-de gorkyny hem kalbyň agyrsyny aňladýan diagnozdy: düwnük. Meý derrew keselhana geldi-de, hemişe kakasyna seretdi. Ol zerur bolan zatlaryň hemmesini etdi, mydama onuň üçin doga etdi we onuň bilen öz ynamy hakda gürrüň etdi. Ol özüniň düşekde ýatan kakasyna Mukaddes Kitaby sesli okap berip, onuň bilen wagtyňyň aglaba bölegini geçirdi.

Meýiň birnäçe dostlary kakasyny görmäge geldiler, şonda onuň kakasy özüniň aladasyny olaryň nähili edýändiglerini gördi. Ol öz gyzynyň täsin dini üçin biynjalyk bolmasyny azaltdy-da, öz janynyň aladasyny gitdigiçe köp etdi. Meýe okamaga kömek eden ruhy çopan onuň kakasyny görmäge gelende, onuň otagynda uzak wagtlap oturdu-da, köp gürrüň etdi. Beýleki mesihiler bolsa bir wagtda koridorda doga edip durdular. Ruhy çopan otagdan çykanda, Meýiň kakasy täze imana gelen adam bolupdy. Kakasy derrew gyzyny, özüniň bilen ilkinji hakyky mesihisini, ýanyna çagyrdy.

Olar berk gujaklaşdylar. Soň kakasy Meýe ýerdäki galan ömrüniň dowamynda mesihi bolma kararyna gelendigini aýtdy.

“Indi men döwletiň ýygnagy näme üçin yzarlaýandygyny bilýärim. Ozal men muňa düşünmeýärdim. Men hatda öz gyzymy yzarlamaklary üçin olara özümi ulanmaga-da kömek etdim” – diýip, kakasy Meýe aýtdy. Kakasy muňa juda ökündi. Meý kakasyny gujaklap, yzarlamalaryň Rebbiň planynyň bir bölegidigini, imany synama we berkitme usulydygyny aýtdy.

Ýiten goýunlaryň aladasyny etmäge töwekgelçilik etmek

Meý kakasynyň ölümünden soň hasrat çekdi, onuň ýasyny tutdy, ýöne haçan hem bolsa bir wagt ony jennetde görjekdigine begendi. Ol özüniň mesihilik işine täze güýç bilen gaýdyp geldi. 1996-njy ýylda onuň bile işleşýän missionerleriniň topary mesihi liderleri üçin üç günlük seminar gurnady. Meý duşuşyga taýýarlanyp ýörkä doga edende, Reb Meýi Wýetnama gaýdyp gelmäge çagyranda edişi ýaly edip, onuň bilen düýşünde gürlleşdi.

Düýşünde Meý gür tokaýyň içinde durdy.

“Men nirede?” – diýip sorayar.

“Bu taýpanyň territoriýasy. Meniň bu ýerde seniň üçin işim köp”.

“Men haçan gitmeli?” – diýip, Meý sorayar. “Şol işi etmek üçin meniň bilen ýene kimdir biri gidip bilermi?”

Hudaý: “Men seniň bilen bir erkek kişini, esgeri, ibererin” – diýip söz bermek bilen onuň soragyna jogap berdi.

Soň Meýiň göz önünde reňkli geýimdäki köp adamlar peýda bolup gaýyp bolup gitdiler. Olaryň her biri Meýiň Hoş Habary wagyz etmeli bolan dürli taýpalaryny aňladýardy.

Bu düşden we şondan soňky okuwdan soň, Meý dürli taýpalar bilen işleşip başlady. Ol öz motosiklinde Wýetnamy aýlanyp, gizlin wagyz etdi we gutulyş hakdaky habary ýaýratdy. Köp ýerlerde polisiýa barlag nokatlaryny goýuşdyrdy. Polisiýanyň syýahatçylary saklap, dokumentlerini barlaýan ýerlerinde, ýönekeý bambuk taýagy ýolda keserip durdy. Eger bir kemçilik bolsa, polisiýa adamlary tussag edýärdi ýa-da para alýardy.

Meý rugsatnamasy bolmasa-da, bikanun girizilen Mukaddes Kitaplary gizläp, barlag nokatlaryndan geçdi, gür tokaýlardan pyýada ýöredi. Meý özüniň mesihilik işi hakda döwletiň bilýändigini we öz adynyň gözlenilýänleriň sanawyndadygyny bilýärdi. Töwekgelçilik gaty uludy. Barlag nokatlaryndan gizlin geçenleri atybam bilýärdiler.

Käwagt Meý polisiýanyň eline düşýärdi, şonda olar ony gijesi bilen uçastokda saklaýardylar, käwagt hem, elinde bar Mukaddes Kitaplaryň hemmesini alýardylar. Kä halatlarda bolsa, Hudaý Mukaddes Kitaplary olaryň gözlerinden gudrat bilen gizleýärdi. Meý öz sumkany her gezek olar gaýtaryp berende, içindäki gymmatly goşun ellenilmän galanyny görende begenýärdi.

Ýaş hoşhabarçy gyz taýpalaryň arasyndaky ýygnaklaryň tiz ösüşini görende begenýärdi. Meý ol adamlaryň yzarlamalaryň önünde şeýle batyr durýandyklaryna şatlanýardy. *Taýpalar – tertipsizlik bilen pytrap ýören goýunlar ýalydy. Olary Rebden başga hiç kimem goramaýar.*

Meý taýpa agzalarynyň yzarlamalar hakdaky gürrüňlerini diňläp, olara göwünlik bermäge çalyşdy. Bir gojany asyp goýupdyrlarda, ony ýüp üzülip düşýänçä urupdyrlar. Ol gana boýalyp, ýere

ýykylypdyr. Polisiýa Hmong obasynyň mesihilerini bir etrapdan başga bir etraba göçmäge mejbur edipdirler. Şeýle etmek bilen polisiýa olary öz taýpasyndan aýra saklamaga çalşypdyr. Kāwagt mesihiler hemme zatlaryny taşlap polisiýadan gaçyp, tokaýa gitmeli bolupdyrlar.

Bir obada Meý bilen beýleki mesihileri erbet keselden ejir çekýän taýpa agzalarynyň biriniň öýüne çagyryrlar. Meý içeri girende, porsy ysdan ýaña tas ýüregi bulanypdy. Maşgala Meýden lukmanmydygyny, özi bilen nähilidir bir derman getiren getirmänini sorady.

“Biz lukman däl, bizde dermanam ýok, ýöne biz dünýädäki iň güýçli Lukmany, sizi bejerip biljek Birini tanaýarys” – diýip, Meý olara jogap berdi.

Meý syrkawyň sagalmagy üçin dileg etdi. Bir aý geçenden soň olar ýene şol oba gelenlerinde, syrkawa erkek kişi sagalypdy diýen ýalydy. Indiki aýda ol özünü doly sagdyn duýdy. Ol Meý bilen gürleşmek isledi. “Men siziň meniň bilen gitmegiňizi isleýärim. Men sizi öz halkymyň ýanyna alyp barjak. Ýöne ol bu ýerden uzakda, tokaýyň içinde. Bu kyn hem uzak ýol bolar. Size otuz günläp ýöremek gerek bolar” – diýip, ol aýtdy.

Meý doga edip, bu adamyň teklibi hakda doga edende, Hudaýyň onuň islegini goldaýanyny duýdy. Meý ol adam bilen onuň demirgazyk Wýetnamyň uzakdaky böleginde ýerleşen doglan obasyna gitmäge razy boldy. Ol ýerdäki ýaşajylar juda garypdylar. Olaryň hersiniň ýekeje eşikleri bardy, olar ony tutuş bir ýyllap geýýärdiler. Mesihileriň käbirlerini durmuşyň juda pesligi we obadaky porsy ys haýran etdi. Ýaşajylaryň özlerine ynamsyzlyk bilen garamagy beýleki adamlary özlerinden daşlaşdyrýardy. Ýöne bu obada ulalan adam Meýi tanyşdyranyndan soň, ony şatlyk bilen kabul etdiler. Tizara ol ýerde ýygnaç döredildi-de, ol ösüp başlady. Şol erkek adam özlerine Mesihe getireni üçin Meýe köp gezekler minnetdarlyk bildirdi.

“Olar bizde Mesihi görenlerinde, olar Ony aňsatlyk bilen kabul edýärler” – diýip, ep – esli wagtdan soň Meý gürrüň berdi.

Meýe Hmong taýpasynyň adamlary has-da ýarady, şol sebäbe görä-de, ol olaryň ýanyna tutuş bir aýlyk gitmek üçin goşmaça

saparlary planlaşdyryp başlady. Saparlar gaty agyrdy. Ilki bilen uzak gijeläp otluda ýöremeli, soň hem, hyryn – dykyn porsy awtobusda uzak gün ýöremeli. Soň ertesi gün ýene ýarym günläp awtobusda ýöremeli, ýoluň galan bölegini bolsa, pyýada geçmeli. Dagdaky ýodalar öwrüm – öwrümdi, şonuň üçin ýagys möwsümünde juda howply bolýardy. Ýekeje ädimiňi nädogry basaysaň, ho...ol aşakdaky derýa ýykylýarsyň. Käwagt Meý her bir metri kynlyk bilen geçip, daga emedekläp dyrmaşmaly bolýardy.

Polisiýa ol uzak obalardaky mesihilere ýygnyanyşmaga päsgel bermekden boýun towlaýardy, sebäbi ýollar örän howpludy. Mesihileriň baran obalarynyň birinde poliseýler elli sany mesihi maşgalany ýenjip, özlerinem ýurduň başga bir etrabyna göçmeklige mejbur edipdi.

Meý Hmong taýpasynyň adamlaryna Hoş Habary wagyz etdi. Şonda ol Hudaýyň üýtgediji güýjüne gaýta – gaýta göz ýetirdi. Mesihiligi kabul etmezlerinden öň yaşajýlaryň köpüsi arakhordular, beýlekileri bolsa, haýwanlaryň ganyny içýän birgeňsi däpleri ýerine ýetirýärdiler. Mesihiligi kabul edenlerinden soň, olar şol däplerden el çekdiler we öz imany ugrundaky yzarlamalara çydam etmäge taýýar boldular. Olar Mesihiň tizara gaýdyp geljegine ynanýardylar, şonuň üçinem, Onuň gaýdyp gelerine taýýar bolmak islediler.

Meý olaryň köpräk bilme islegleriniň bardygyna düşündi-de, Hmong taýpasynyň mesihilerine lider bolmaklygy öwredip başlady. Olaryň köpüsi okuw geçirilýän ýere barmak üçin iki günläp pyýada ýol ýöremeli bolýardylar. Birnäçe obalarda Mukaddes Kitap ýokdy, beýleki obalarda bolsa, eger kyrk – kyrk baş maşgalada bir Mukaddes Kitap bolsa, daýhanlar muňa begenýärdiler. Birnäçe maşgalalar Hanoýa gidip, hiç bolmanda ýekeje Mukaddes Kitap satyn almak üçin bar zatlaryny satýardylar. Ýöne olar ol ýerde-de hmong dilindäki Mukaddes Kitaby tapyp bilmediler. Meý her gezekki saparynda olaryň öz dilinde missiýadaky dostlarynyň çap eden Mukaddes Kitaplaryny köp getirýärdi. Hmong taýpasynyň mesihileri ellerinde birinji gezek Hudaýyň Sözüni tutanlarynda, minnetdarlyk gözýaşlaryny we şatlyk agylaryny görende, Meý begenýärdi.

Uzak syýahatlar Meýi tapdan düşürdi. Onuň edil Gonkonga gidende gaýygyň içinde başynyň aýlanyşy ýaly, ýolda entegem başy aýlanýardy. Ol käwagt ýürek bulanmasy bilen göreşende, näme üçin Hudaýyň özüni ýürek bulanmasyndan saplamayandygy, ýöne syýahat edip wagyz etmäge çagyrandygy hakda pikirlenýärdi. Otluda ol hajathana golaý oturmaga çalyşýardy, sebäbi özüniň erbet boljagyny duýýardy. Ol köp sagatlap motosiklde hapa ýollardan gitmeli we Mukaddes Kitaply haltalary deňagramlylykda saklamaga jan etmeli bolýardy. Ol köp kilometrleri pyýada geçýärdi, özem mydama Mukaddes Kitap göterip yöreýärdi. Ol özüni polisiýa tutup tussag edäýen wagtynda, tapyp bilmez ýaly, tanyş mesihileriň atlaryny öz geýiminiň tikinleriniň arasyna salýardy.

Başga azatlyk

Meýiň saparlary köplenç asudalykda geçýärdi, ýöne polisiýa ony tanaýardy. Ony birnäçe gezek tussag etdiler-de, adatça birnäçe sagatdan başlap, 15 güne çenli türmede saklaýardylar. Her gezek onuň getirýän Mukaddes Kitaplaryny elinden alyp, mesihileri Hudaýyň Sözünden mahrum edýärdiler. Ol Gonkongdaky lagerden gaýtjak bolanda doganynyň aýdan sözlerini ýgy – ýgydan ýadyna salýardy. Şol wagt Hong özüniň näderejede mamladygyny asla bilmedi. Ol gaýdyp gelenden soň, näçe hasratlary çekdi, näçe kynçylyklary başdan geçirdi.

“Siz gizlin wagyz edýärsiňiz” – diýip, oňa polisiýada aýtdylar. “Wýetnam konstitusiyasy dini garaýyşlara azatlygy kepil geçýär, ýöne diňe döwlet tarapyndan bellenen ýerlerde we döwlet tarapyndan bellenen wagtda”. Bir gezek polisiýada oňa özüniň bikanun wagyz edýändigine gol çekdirdiler.

“Bu dokument hakyky däl” – diýip, Meý ýekeje agyz hem söz aýtman, sahypanyň aşagyna ýazdy.

Polisiýa ofiseri geldi. Ol mesihi gyzy tabyn edendirin, şonuň üçin hem, ol dokumente gol çekdi diýip pikir etdi. Ol Meýiň ýazan zadyny okanda, kagyzy ownuk böleklere bölüp taşlady. “Siz biz samsykdyrys öýdärsiňizmi?” – diýip, ol gygurdy.

Nobatdaky tussag etmeden soň, poliseýler ony özüniň Mukaddes Ýazgyny we “bikanun” edebîaty bikanun çap edýändigini boýun alma kagyzyňa gol çekmäge mejbur etjek boldular.

“Maňa bu hukugy Hudaý berýär” – diýip, Meý olara aýtdy. “Siz maňa gadagan edip bilmersiňiz. Wýetnamda bizde dini wagyz etme azatlygy bar, şonuň üçin men ynanýan zadyma, islendik dine ynanyp bilýärim. Men elim Mukaddes Kitaply gidenimde, bu meniň ynanym bolýar. Men ol adamlar (seminariýadaky mesihi liderler) bilen gürrüň edenimde, olar eýýäm imanly adamlar, bu eýýäm dini wagyz etmeklik bolmaýar. Biz diňe bilelikde ynanýarys”.

“Azatlyk bar” – diýip, oňa polisiýada aýtdylar. “Ýöne biz Wýetnamda azatlygy gutuda saklaýarys. Kimiň azatdygyny, kimiň azat däldigini biz çözüäris”.

Polisiýada Meýden öz işini suratlandyrmagyny we mundan beýläk wagyz etmejekdigine söz berip, oňa gol çekmegini soradylar. Meý özüniň meşgullanýan zady barada hasabat ýazmaga razy boldy. Ol özüniň önüp ösüşini, atalaryna tagzým edişini, Gonkongdaky gaçgaklaryň lagerinde Hudaýy tanawşyny we Wýetnama gaýdyp gelşini we öz durmuşyny Hudaýyň özgerdişini suratlandyrdy. Ol özüniň boýun almasyny ýazdy.

“Söz bermäni” ýazmaly wagt gelende, ol ony ýazmanyň deregine: “Mukaddes Kitap – bu döwletiň (çäkli mukdarda) çap etmäge we ýaýratmaga rugsat berýän kitabydyr. Mukaddes Kitapda biziň Hudaýa tagzým etmelidigimiz, Mukaddes Kitaby öýde okamalydygymyz we Hoş Habary paýlaşmalydygymyz aýdylýar. Men Mukaddes Kitabyň aýdýan zadyny edýärim” – diýip ýazdy.

Poliseýler onuň “boýun almasyny” okadylar-da, ony boşatma kararyna geldiler.

Her gezek Meý nirädir bir ýere wagyz etmäge ugrajak bolanda, sapara taýýarlyk görýärkä, köp sagatlap doga edýärdi. Bir gün ir ertir bilen ol öňde duran sapar üçin doga edip otyrka, özünde kynçylyklaryň boljagyny duýdy. Soň ol öz işdeşlerine öz duýgusy hakda gürrüň berýär, ýöne oňa hemme zatda, türmede bolsa-da, azatlykda bolsa-da, Hudaýyň erkiniň bardygyny aýtdylar. Meý öz duýgulary hakda gürrüň berende, onuň bilen bile gitmeli bolan

işdeşi aglady. “Reb bu barada bilýär” – diýip, Meý oňa göwünlik berdi. “Ol muña seniň şu gezek meniň bilen gitmegiň we biziň biri – birimizi goldamagymyz üçin ýol berdi. Biynjalyk bolma. Men duşuşyk gurnadym. Sen hiç zat üçin jogap bermeli bolmarsyň. Men günäni öz üstüme alaryň”.

Olar – iki aýal, missioner erkek kişi we sürüji – maşynda ugradylar. Rebbiň Meýe duýduryşy ýaly, olarda kynçylyklar peýda bolup başlady. Olary polisiýa tussag etdi. Uçastokda iki aýaly bir otaga, iki erkegi hem beýleki bir otaga salyp gulpladylar. Aýallaryň otagyň bir burçunda poluň üstünde hapa deşik – hajathana – bardy. Diwarlarda, polda, otagyň hemme ýerinde siňekleriň buludy otyrdy. Mukaddes Kitaplaryň we beýleki kitaplaryň hemmesi olaryň ellerinden alyndy.

Dynç günlerinden soň, Meýi Landaky türmä alyp gitdiler. Ol kamera giren wagtynda, ol ýerde eýýäm birnäçe sany hytaýly aýal bardy. Olar Hytaýdan gaçyp, Malaýziýa geçjek bolanlarynda, olary wýetnam polisiýasy tutýar. Aýallar iňlis dilinde gürleşmegi tejribede öwrenmek isleýärdiler, şonuň üçin Meý başardygyça olar bilen gürleşdi.

Aýallaryň toparyna günortan bir jam tüwi berýärdiler. Olaryň her haýsasy öz çemçesi bilen tabakdan nahar iýýärdiler. Meý bilen onuň jorasy wagtalarynyň köp bölegini doga etmek bilen geçirýärdiler. Olar özleri bilen kamerada oturan aýallar üçinem doga etdiler.

Her gün ertir sagat sekizde garawul Meýi sorag etmäge alyp gidýärdi. Ony üç sagatlap sorag edýärdiler. Ony syýasy tussag hasaplaýardylar-da, örän jikme – jik sorag edýärdiler.

“Siz näme üçin döwleti ýigrenýärsiňiz?” – diýip, bir ofiser sorady.

“Mende öz döwletimize bolan ýigrenç ýok” – diýip, Meý asudalygyna galmaga çalşyp birsyhly ses bilen jogap berdi. “Men Mesihiň yzyna düşýärim. Ol bolsa, bize hökümete hormat goýmalydygyny aýdýar. Men olar üçin doga edýärim”.

“Siz olar üçin doga edýärsiňiz?” – diýip, ofiser ýaňsyly sorady. “Bu Mukaddes Kitaplary nireden aldyňyz? Siz daşary ýurtly içalylylar bilen duşuşdyňyz, şeýle dälmi? Hakykaty aýdyň!”

“Men Mukaddes Kitaplary Hanoýdan we Ho-Şi-min (Saýgon) şäherinden aldym. Men hiç hili daşary ýurtly içalyny tanamak” – diýip, Meý jogap berdi.

“Siz diňe bir olary tanamak bilen çäklenmän, eýsem, olar üçin işleýärsiňizem” – diýip, ofiser sesini gataldyp aýtdy. “Siz öz ýurduňyň garşysyna gidip, daşary ýurtlular üçin işleýärsiňiz”.

“Siziň başlygyňyz kim? Siziň bile işleýän beýleki mesihileriňiz we liderleriňiz kimler?”

Meý başgalaryň atlaryny aýtmakdan boýun towlady. “Eger siz olar hakda bilmek isleýän bolsaňyz, onda olaryň özlerinden soraň” – diýip, Meý jogap berdi. Olaryň öz eşikleriniň tikinlerinde tikilen familiýalary görmändikleri üçin Meý Rebbe içinden minnetdarlyk bildirdi.

Sorag etme arakesmä çenli dowam etdi. Şondan soň olar Meýe kamera gitmäge rugsat berdiler. Günortanlykdan soň, ony ýene soraga çagyryp, ýene üç sagatlap sorag etdiler. Olaryň käbirleri oňa gygyrdylar, stoly ýumrukladylar. Beýlekileri bolsa, ýuwaşjadan mesihileriň ýygnanyşyklary hakda eýýäm hemme zady bilýändiklerini, şonuň üçin gowusy hakykaty özüniň aýtmalydygyna ynandyryjak bolup rahat gürläýärdiler.

Onunjy gün oňa zatlaryny ýygnamalydygyny, ony başga kamera geçirýändiklerini aýtdylar. Munuň deregine ony özüniň azatlyga çykýandygy baradaky dokumente gol çekmeli ýeri bolan otaga alyp bardylar. Ol soňky gezek haçan şeýle dokumente gol çekenini ýadyna saldy. Meýi azatlyga çykýandygy baradaky dokument üçin surata düşürenlerinde, ol Gonkongdan köp wagt mundan ozal gaýdan ýaly bolup göründi. Meý ýylgyrdy. Ol hiç hili jenaýat etmändi. Türmede bolan wagty bolsa, diňe onuň ýanynda Hudaýyň bardygyny we onuň maksadynyň “düşelgeden daşarda” bolanlara wagyz etmek bolup durýandygyny tassyklady.

“*Men azat. Hakykatdan azat*” – diýip, ol türme diwarlarynyň içinden çykyp barşyna pikir etdi. Meý öz kakasy we günbatara gidip, azatlygyň almagyň gerekdigi hakda pikir etdi. *Ýöne men başga azatlygy tapdym. Öz kakamyň umyt baglan azatlygyny däl-de, has uly azatlygy tapdym!*

Epilog

Hoş Habaryň üstünlikli wagyz edilýändigine garamazdan, Meý dostlukly gatnaşyklary saklamaga-da çalyşýardy. Ol Hudaýa özi bilen durmuşda bile gitjek esgeri wada berendigini ýatlatdy. Beýleki mesihiler oňa Hudaýyň şol “esgeri” açmagyny sorap, Meý bilen bile doga etdiler. Hudaý şeýle hem etdi.

Nam mesihidi we öňki kommunistik poliseýdi. Hudaý onuň ýüregine Meýe bolan söýgi bilen täsir etdi, ýöne ol köp aýlaryň dowamynda Meýe bu barada hiç zat aýtmady. Nam diňe munuň üçin amatly wagt bolanda, özüniň Meýe bolan duýgularyny açmagy üçin doga etdi. Tizara Hudaý olaryň biri – biri üçin ýaradylandygy Meýe we ýygnak liderlerine mälüm bolar ýaly etdi. Olar durmuş gurdular-da, özleriniň gullugyny dowam etdirip, Hoş Habary wagyz etmek we mesihi liderlerini okatmak üçin bile oba ýerlerine syýahat etdiler.

Namyň kakasy kommunistik döwletde ýokary wezipäni eýeleýärdi, şonuň üçin oglunyň saýlawyna, elbetde, begenmedi. Ilki ol Meý bilen gürleşmekden, hatda onuň bilen bir otagda bolmaktan hem, boýun gaçyrdy. Meý bilen adamsy mesihileri çagyranlarynda, gaýyn atasy öýüň önünde durup, myhmanlary kowýardy. Ahyrsoňy Meý bilen Nam imandaky ýoldaşlary bilen duşuşanlarynda Namyň kakasy görmez ýaly, özleriniň öýüniň daşyna diwar gurmaly boldular.

Tokaýa edilen saparlaryň birinde Meýiň göwresindäki çagasy düşdi. Lukmanlar oňa birinji çaga düşmeden soň, onuň hiç haçanam çagany doly göterip bilmejekdigini aýtdylar, ýöne ýaş çatynjalar tutanýerlilik bilen Hudaýdan özlerine çaga bermekligi soradylar. Meý göwreli boldy, ýöne onuň göwreliligi gaty agyr boldy. Lukmanlar oňa abort etdirmegi maslahat berdiler, emma Meý muňa razy bolmady. Dogurmaly wagt gelende, Meýiň burgusy başlandy, ýöne zzy bolmady. Lukmanlar Nama kimiň diri galmalydygyny – aýalyny ýa çagasyny – saýlamagyň gerekdigini aýtdylar. Lukmanlar olaryň ikisiniňem ýaşap biljekdikleri hakda pikir etmediler. Meý bilen Nam doga edip, Hudaýdan özleriniň çagasyna rehim etmegini soradylar.

Hudaý olaryň ikisiniň halas etdi. Meý sagdyn gyzjagazy dünýä inderdi-de, tizara sagaldy.

Çaga doglanyndan soň, Meý Wýetnamyň uzak ýerlerine gidip, işläp bilmeyär, ýöne ol öýüniň golaýyndaky ýerli ýygnaklarda işjeň işleýär we oba ýerlerinden şähere gelýän mesihi liderlerini okadýar. Nam tokaýdaky uzak obalara hiç bolmanda hepdede bir gezek gidip gelmegini dowam etdirýär.

Hudaý Meýe ýetimlere we öýsüz çagalara kömek etme islegini berdi. Ol bu işine başlady hem-de öz gyzynyň özi bilen işläp, “düşelgeden daşdaky” çagalara dünýäni söýýän, erbetligi ýok edýän we bizi azat edip biljek ýeke – täk Hudaý bolup durýan Hudaý hakda gürrüň berjek gününü görer.

MAZMUNY

Sözbaşy	4
Minnetdarlyk	6
Giriş: Edermenlik hem berk ynam bilen ýanýan ýürekler . . .	8
Adel: Eýmençlikler içinde... umyt	10
Purnima: Çaga türmede, ýüregi bolsa azatlykda	47
Aida: Sessizler üçin ses	76
Sabina: Mesihniň söýgüsiniň şaýady.	105
Tara: Mydama gizlenip ýaşayar	151
Ling: Ejirler mekdebinde	184
Gledis: Gutulyş bagyşlamaklykdadyr	221
Mey: Ýene Wýetnama... Hoş Habary wagyz etmek	245

www.kitabi-knigi.com

Yuklang va istagan jihazda oz tilingizda uqing,
butun oila uchun bepul e-kitoblar.

**“Sen ýa-ha durmuşa çykarsyň, ýa-da ölersiň...
Eger sen mesihi bolsaň,
onda saňa bu şäherde orun ýokdur...
Sen bu ýerde ýalňyzylykda ölersiň”.**

Taranyň kakasynyň hoşlaşma sözleri on alty ýaşly gyzy diňe bir pikire alyp bardy – öz janyňy halas etmek üçin oňa gaçmak gerek. Tara – Pakistandaky meşhur musulmanyň gyzy – öz otagynda türme tussagy ýaly, iýmitsiz hem medisina kömeksiz saklanyldy.

Bar zadyň sebäbi ony Mukaddes Kitaby okap otyrka tutandyklaryndady.

Taranyň taryhy “Otly ýürekler” kitaby bagyşlanan sekiz sany batyr mesihi zenanyň taryhynyň biridir. Özüniň kommunistik watanynda adamlara Hoş Habary wagyz etmek üçin azatlykdan ýüz öwürýän wýetnamly gyzy, obanyň fanatikleri adamsy bilen ogullaryny diriligine ýakandan soň, Hindistanda hemme zady bagyşlamany we Şypa almany wagyz edýän awstraliýa missioner zenany – bu aýallar aňrybaş kynçylyklary ýeňip, planetanyň dürli künjeklerindäki gizlin ýygnaclaryň liderleri hem gullukçylary boldular.

